

การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคม
สำหรับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน

นางสาวหงษ์ฟ้า อีรวงศ์นุกูล

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CHULALONGKORN UNIVERSITY

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาการศึกษาจากระบบโรงเรียน ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2556

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)

เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR) are the thesis authors' files submitted through the University Graduate School.

THE DEVELOPMENT OF A PROGRAM TO ENHANCE SELF-ESTEEM AND SOCIAL SKILLS
FOR NON-FORMAL EDUCATION STUDENTS

Miss Hongfah Theerawongnukul

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CHULALONGKORN UNIVERSITY

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Doctor of Philosophy Program in Non-Formal Education

Department of Lifelong Education

Faculty of Education

Chulalongkorn University

Academic Year 2013

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง และทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษานอก โรงเรียน
โดย	นางสาวหงษ์ฟ้า อีรวงศ์นุกูล
สาขาวิชา	การศึกษานอกระบบโรงเรียน
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	รองศาสตราจารย์ ดร.อาชัญญา รัตนอุบล
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม	ดร.ยิ่ง กীরติบุรณะ

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาคุษฎีบัณฑิต

.....คณบดีคณะครุศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.ชนิตา รักษ์พลเมือง)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(รองศาสตราจารย์ ดร.อาชัญญา รัตนอุบล)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม
(ดร.ยิ่ง กীরติบุรณะ)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา)

.....กรรมการ
(อาจารย์ ดร. สุวิธิตา จรุงเกียรติกุล)

.....กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(ดร.ปาน กิมปี)

หงษ์ฟ้า ธีรวงศ์นุกูล : การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษา การศึกษานอกโรงเรียน. (THE DEVELOPMENT OF A PROGRAM TO ENHANCE SELF-ESTEEM AND SOCIAL SKILLS FOR NON-FORMAL EDUCATION STUDENTS) อ.ที่ปรีกษาวชิยานิพนธ์หลัก: รศ. ดร.อาชญญา รัตนอุบล, อ.ที่ปรีกษาวชิยานิพนธ์ร่วม: ดร.ยิ่ง กิรติบุรณะ, 4 หน้า.

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการในการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน 2) เพื่อพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนในการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน 3) เพื่อศึกษาปัจจัยที่สนับสนุน และอุปสรรคของการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่พัฒนาแล้วไปใช้ โดยการวิจัย ครั้งนี้ใช้รูปแบบของการวิจัยและพัฒนา แบ่งเป็น 4 ระยะคือ 1) การวางแผนพัฒนาโปรแกรมโดยการวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการในการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน โดยการวิจัยเชิงสำรวจจากกลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนที่ศึกษาการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2555 จำนวน 396 คน 2) การออกแบบโปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนและการนำโปรแกรมไปทดลองใช้ โดยการวิจัยกึ่งทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน 30 คน 3) การประเมินผลและการตรวจสอบโปรแกรมเพื่อวิเคราะห์ปัจจัยสนับสนุนและอุปสรรคในการนำโปรแกรมไปใช้ 4) การปรับปรุงแก้ไขจุดอ่อนของโปรแกรมที่นำไปใช้

ผลการวิจัยพบว่า

1. ผลการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคม ได้แก่ 1) การตระหนักรู้ในการเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น โดยมีพฤติกรรมที่คาดหวังด้าน (1) การค้นพบความถนัดและบุคลิกภาพของตนเอง (2) การค้นพบจุดเด่นจุดด้อยของตนเอง (3) การมีทักษะในการกำหนดเป้าหมายและทิศทางสู่ความสำเร็จ 2) ทักษะทางสังคมโดยมีพฤติกรรมที่คาดหวังด้าน (1) การคิดวิเคราะห์ที่ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ (2) การจัดการกับอารมณ์และความเครียด (3) การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น นักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนส่วนใหญ่มีความต้องการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ และส่วนใหญ่ต้องการให้มีรูปแบบของการจัดกิจกรรม คือ การจัดค่ายพัฒนาคุณภาพชีวิต การบำเพ็ญประโยชน์ และการศึกษาเยี่ยมชมแหล่งเรียนรู้ ส่วนใหญ่เห็นว่าที่เหมาะสมในการจัดกิจกรรมค่ายคือ 3 วัน ช่วงเวลาที่เหมาะสมในการจัดกิจกรรมมากที่สุดคือ เดือนกุมภาพันธ์

2. ผลการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนในการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน นำองค์ความรู้มาวางแผนพัฒนาโปรแกรม ตามแนวคิดการพัฒนาโปรแกรมของ Boone และบูรณาการการเรียนรู้จากแนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ของ Kolb และแนวคิดนี้โออิวแมนนิสของ Sarkar มาเป็นขั้นตอนการจัดกิจกรรมของโปรแกรม 4 ขั้นตอน คือ 1) การสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลายและสร้างภาพพจน์ของตนเองทางบวก 2) การแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้โดยสังเกตและไตร่ตรองประสบการณ์ร่วมกัน 3) การสรุปความคิดรวบยอด 4) การตรวจสอบความคิดรวบยอดด้วยการลงมือปฏิบัติ และฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอ ทั้งนี้ผู้วิจัยจะใช้การจูงใจในทุกขั้นตอนของจัดกิจกรรม โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้ให้นักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนที่เข้าร่วมโปรแกรม กิจกรรมค่าย มีความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดีในด้านการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคม พบว่าเมื่อผู้เรียนได้เข้ารับโปรแกรมที่ผู้วิจัยจัดให้แล้ว มีการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสูงกว่าก่อนเข้ารับโปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติ

3. ผลศึกษาปัจจัยที่สนับสนุนและอุปสรรคของการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่พัฒนาแล้วไปใช้ปัจจัยที่สนับสนุนมีปัจจัยภายใน ได้แก่ นโยบายของแต่ละศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยต้องส่งเสริมให้ชัดเจน บุคลากรมีการฝึกอบรมให้เป็นวิทยากรกระบวนการ เลือกใช้สื่อแหล่งเรียนรู้ที่มีในชุมชนและต้องจัดเตรียมให้พร้อมและเพียงพอ มีแรงจูงใจจากภายในศาสนาที่ยึดถือหลักศีลธรรม และการตระหนักในคุณค่าที่ไม่มีเงื่อนไข ความรัก และการพัฒนาตนเอง ส่วนปัจจัยภายนอก ได้แก่ นโยบายของสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยต้องยอมรับให้นำโปรแกรมนี้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร ครูและผู้บริหารเห็นความสำคัญให้สนับสนุนทรัพยากรและจัดสรรงบประมาณสำหรับโปรแกรม

ภาควิชา	การศึกษาด้านชีวิต	ลายมือชื่อนิติ
สาขาวิชา	การศึกษานอกระบบโรงเรียน	ลายมือชื่อ อ.ที่ปรีกษาวชิยานิพนธ์หลัก
ปีการศึกษา	2556	ลายมือชื่อ อ.ที่ปรีกษาวชิยานิพนธ์ร่วม

5184506627 : MAJOR NON-FORMAL EDUCATION

KEYWORDS: PROGRAM DEVELOPMENT / SELF-ESTEEM / NEO-HUMANIST

HONGFAH THEERAWONGNUKUL: THE DEVELOPMENT OF A PROGRAM TO ENHANCE SELF-ESTEEM AND SOCIAL SKILLS FOR NON-FORMAL EDUCATION STUDENTS. ADVISOR: ASSOC. PROF.ARCHANYA RATANA-UBOL, Ph.D., CO-ADVISOR: YING KIRATIBURANA, Ph.D., 4 pp.

The purpose of this study were: 1) analyze situations in terms of problems and needs in enhancing self-esteem and social skills for non-formal education students 2) develop and implement the program 3) study the relevant factors that support and obstruct the implementation of the program. The research and development design was divided into 4 phases: 1) Planning the development of a program by analyzing the state in term of problems and needs to enhance self-esteem and social skills for non-formal education students, using a survey research from sample group of 396 non-formal education students studying in basic education, upper secondary level in the second semester academic year 2012; 2) Design and Implementation of a Planned Program for 30 subjects; 3) Evaluation and Accountability to study supportive factors and obstacles in implementing the planned program; 4) Develop the planned program by correcting the weakness.

The research findings were as follows:

1. Problems were identified in 4 areas: 1) self-esteem awareness; with 3 expected behaviors 2) critical thinking, decision making, and creative problem solving; 3) emotional and stress management; 4) building good relationships. The learning needs and required skills were based upon the identification of the four problem areas and the skills needed.

2. The process was under a three-process program of Boone (2002): planning, design of a program, implementation, evaluation and accountability. It was divided into four phases. The learning activities were from the result of integrating two learning theories: experiential learning and Neo-humanist education. The four steps of each learning activity were: 1) building a relaxing learning atmosphere and promoting self-image, 2) exchanging learning experiences by observing and reflecting on the experience together, 3) summarizing learning concepts; 4) monitoring the concepts by acting and practicing regularly. Students were motivated by researcher in every step of the activities in order to enhance self-esteem and social skills for non-formal students attending the program. After the experiment the experimental group scored significantly higher than before the experiment at the significance level of .05 in the three aspects, namely knowledge, attitude, and skills.

3. Relevant factors which supported the implementation of the program were both intrinsic motivations and extrinsic motivations. Intrinsic motivations were: 1) promoting policy of each non-formal and informal education center having clear 2) trained facilitators; moral awareness, unconditional worth, love and personal growth. extrinsic motivation --- Non-formal Education Policy, facilitators, opportunity for experience reflection, and the obstacle might be the lack of trained facilitators.

Department: Lifelong Education

Student's Signature

Field of Study: Non-Formal Education

Advisor's Signature

Academic Year: 2013

Co-Advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี ด้วยความเมตตากรุณาอย่างสูงยิ่งจากรองศาสตราจารย์ ดร.อาชญญา รัตนอุบล อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก และ ดร.ยิ่ง กิรติบุรณะ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ซึ่งเต็มไปด้วยความรักและความเอื้ออาทร ที่จุดประกายแนวคิดในการทำวิจัยเรื่อง ทั้งสองท่านได้อุทิศเวลาส่วนตัวให้คำแนะนำในการศึกษาวิจัยและพัฒนา ตรวจสอบแก้ไข ให้วิทยานิพนธ์สมบูรณ์มากขึ้น พร้อมทั้งการให้กำลังใจตลอดเวลา ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในพระคุณอย่างยิ่ง และขอกราบขอบพระคุณในความเมตตาของท่านเป็นอย่างสูง

ขอขอบพระคุณคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ทุกท่านที่ช่วยให้คำแนะนำจนทำให้วิทยานิพนธ์นี้สมบูรณ์ คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา อาจารย์ ดร.สุวิธิดา จรุงเกียรติกุล ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา และ ดร.ปาน กิมปี

ขอกราบขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่กรุณาตรวจสอบเครื่องมือวิจัยและโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน และผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านในการสนทนากลุ่ม โดยเฉพาะอย่างยิ่งศาสตราจารย์ ระพี สาคริก ในการให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ในการวิจัย

งานวิจัยนี้ ได้รับความอนุเคราะห์ให้อำนวยความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากท่านผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาเขตสวนหลวง เขตราชเทวี เขตลาดพร้าว เขตบางกะปิ เขตราชบุรีบูรณะ และเขตธนบุรี พร้อมทั้งครูผู้สอนทุกท่านที่ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ และขอบคุณเป็นพิเศษสำหรับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนกลุ่มตัวอย่าง และกลุ่มทดลองที่มีส่วนช่วยให้การศึกษานี้บรรลุผลและช่วยให้ผู้วิจัยได้เรียนรู้พร้อมพอบองค์ความรู้จากการวิจัยในครั้งนี้จึงขอขอบคุณทุกท่าน ณ ที่นี้

ขอขอบพระคุณบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่สนับสนุนทุนวิจัย “ ทุน 90 ปี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ” จากกองทุนรัชดาภิเษกสมโภช จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ในสาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน และคณาจารย์คณะครุศาสตร์ ที่ได้ให้ต้นทุนทางการศึกษาด้านต่างๆที่เกี่ยวข้องและเป็นประโยชน์ในการวิจัยครั้งนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งศาสตราจารย์ กิตติคุณ ดร.รัตนา พุ่มไพศาล และรองศาสตราจารย์ ดร.เกียรติวรรณ อมาตยกุล ที่เมตตากรุณาให้พลังเสริมด้านจิตใจเสมอมา ขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์ ดร.ชนินทร สุขเจริญ และอาจารย์ ดร.ณัชภัส ธีระเรืองไชยศรี ที่กรุณาอุทิศเวลาในการช่วยอ่านและให้คำแนะนำในเบื้องต้นก่อนส่งอาจารย์ที่ปรึกษาตรวจ พร้อมทั้งขอบคุณรุ่นพี่ เพื่อน และรุ่นน้องทั้งในสาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน โดยเฉพาะนางสาวเทพสุดา จิวตระกูล และเพื่อนครูในโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการในการช่วยด้านเทคนิค เช่น การเตรียมสถานที่และอุปกรณ์ในการจัดค่าย การพิมพ์งาน และอื่นๆ

ท้ายนี้ขอกราบขอบพระคุณบิดามารดาผู้เป็นที่รัก พี่สมวงศ์ อธิวิวัฒน์ ตลอดจนญาติพี่น้องที่ให้การสนับสนุนทุกด้านและเป็นกำลังใจตลอดมาในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ซึ่งถือว่าเป็นเกียรติอย่างยิ่งแก่วงศ์ตระกูลที่สมาชิกในครอบครัวได้สร้างประโยชน์ทางการศึกษาให้แก่ประเทศชาติในครั้งนี้

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
บทที่ 1 บทนำ.....	9
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	9
คำถามของการวิจัย.....	14
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	14
สมมติฐานของการวิจัย.....	14
ขอบเขตของการวิจัย.....	14
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	16
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	17
ตอนที่ 1 แนวคิดทฤษฎีการศึกษานอกระบบโรงเรียนและการพัฒนาโปรแกรม.....	17
ตอนที่ 2 แนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning).....	30
ตอนที่ 3 แนวคิดนีโอฮิวแมนนิส.....	34
ตอนที่ 4 แนวคิดการเห็นคุณค่าในตนเอง.....	55
ตอนที่ 5 แนวคิดทักษะทางสังคม.....	67
ตอนที่ 6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	76
ตอนที่ 7 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	88
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	93
ระยะที่ 1 การวางแผนพัฒนาโปรแกรมโดยการวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน.....	97
ระยะที่ 2 การออกแบบและการนำโปรแกรมไปทดลองใช้ (Design and Implementation)...	103
ระยะที่ 3 เพื่อศึกษาปัจจัยที่สนับสนุน และอุปสรรคของการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนไปใช้.....	112
ระยะที่ 4 การปรับปรุงแก้ไขจุดอ่อนของโปรแกรม.....	114
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	116

ส่วนที่ 1 ผลการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการเห็นคุณค่า ตนเองและทักษะทางสังคมของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน.....	116
ส่วนที่ 2 ผลการพัฒนาและการทดลองใช้โปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะ ทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน.....	129
ส่วนที่ 3 ผลการศึกษาปัจจัยที่สนับสนุนและอุปสรรคในการนำโปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่า ในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนที่ได้พัฒนาไปใช้	149
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	151
การดำเนินการวิจัย.....	152
สรุปผลการวิจัย.....	154
การอภิปรายผล.....	156
ข้อเสนอแนะ	160
ภาคผนวก.....	168
ภาคผนวก ก รายงานผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	169
ภาคผนวก ข เครื่องมือในการวิจัย.....	171
ภาคผนวก ค โปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษา การศึกษานอกโรงเรียน.....	191
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	220

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระราชดำรัสให้แก่สมาชิกสโมสรไลออนส์ประเทศไทย เมื่อปีพ.ศ. 2524 ในการเสด็จพระราชดำเนินเป็นองค์ประธานในพิธีฉลองการสถาปนาสโมสรไลออนส์ครบรอบ 10 ปี มีความตอนหนึ่งดังนี้

“สำหรับปัญหาเยาวชนนี้ เราต้องค้นหารากฐานสาเหตุแท้ที่จะต้องแก้ไข
เมื่อได้แล้วก็อยู่ที่การศึกษา”

และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระราชดำรัสเนื่องในโอกาสปีเด็กสากล วันจันทร์ที่ 1 มกราคม พุทธศักราช 2552 ความว่า

“ผู้ใหญ่ที่มีความรู้ ความดี และประสบการณ์ที่มีคุณค่า ย่อมมีหน้าที่
ที่จะต้องถ่ายทอดให้คนรุ่นต่อๆ มาด้วยความเมตตา ความบริสุทธิ์ใจ
ให้เขาสามารถคิดด้วยเหตุผลที่ถูกต้อง อันเป็นพื้นฐานการพัฒนา
ไปสู่ความสุขที่ยั่งยืน”

จากกระแสพระราชดำรัสดังกล่าว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงห่วงใยเยาวชนไทยและทรงแนะนำให้แก้ไขที่การศึกษาซึ่งเป็นรากฐานที่แท้จริงของปัญหา ซึ่งมีความสอดคล้องกับภาวะการณ์ในปัจจุบัน

ไชยศาสตร์ ยิ่งสุขวัฒนา (2546) กล่าวว่ากระแสโลกาภิวัตน์ของโลก มีความเจริญก้าวหน้าทางการสื่อสารและเทคโนโลยีต่างๆ จนก้าวเข้าสู่ยุคแห่งการสื่อสารไร้พรมแดน ซึ่งก่อให้เกิดการถ่ายทอดวัฒนธรรมที่ไม่เหมาะสมกับสังคมไทยโดยเฉพาะด้านพฤติกรรม ซึ่งเป็นผลมาจากการลอกเลียนแบบจากสื่อต่างๆ จนก่อให้เกิดปัญหาและนำไปสู่ความรุนแรง จากข้อมูลสถิติปัญหาอาชญากรรมมวลรวมปีพ.ศ. 2551 พบว่ามีคดีเพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2550 ร้อยละ 8.25 โดยระยะหลังแนวโน้มของผู้ที่ก่อคดีอาชญากรรมจะมีอายุในช่วงของเด็กและเยาวชนที่เป็นช่วงวัยเรียนซึ่งตามหลักจิตวิทยาของเด็กและเยาวชนทางการแพทย์ระบุว่าเด็กและเยาวชนกำลังป่วยเป็นโรคมุมิคุ้มกันบกพร่องทางสังคม จากผลสำรวจตัวชี้วัดต้นทุนชีวิตพบปัญหาที่น่าห่วง 3 เรื่อง คือ 1) เรื่องค่านิยมการทำความดี เนื่องจากเยาวชนเห็นต้นแบบการทำความดีจากผู้ใหญ่น้อยลง ทำให้เด็กมีความเข้าใจว่าไม่จำเป็นต้องทำความดีก็สามารถอยู่ในสังคมได้ 2) การแสดงออกตามวิถีประชาธิปไตยก็ยังมีปัญหาเยาวชนจะไม่กล้าแสดงความคิดเห็นในเวทีสาธารณะ รวมทั้งข้อเสนอแนะต่างๆ ทำให้ไม่เกิดการเรียนรู้ในเรื่องสิทธิต่างๆ 3) เรื่องการใช้ชีวิตแบบจิตอาสา เยาวชนทำทุกอย่างด้วยระบบการแข่งขันขาดความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน ส่งผลให้สังคมไม่มีความเอื้ออาทร (มติชน, 18 มกราคม 2554) และ สรรพสิทธิ์ คุมประพันธ์ (2553) ผู้อำนวยการมูลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็กและเยาวชน และ คณะกรรมการคุ้มครองเด็กแห่งชาติ กล่าวถึงกรณีที่วัยรุ่นก่อเหตุทะเลาะวิวาทหรือทำร้ายร่างกายกันมี

มากและทวีรูปแบบความรุนแรงขึ้น เนื่องจากปัจจัยเดียว คือ วัยรุ่นไทยขาดทักษะทางสังคมจนคิดมองคนอื่นในแง่ร้าย หวาดระแวงคนอื่นคิดร้ายกับตน และสุริยเดว ทรีปาตี (2554) ผู้จัดการแผนงานสุขภาวะเด็กและเยาวชน กล่าวว่า เด็กที่ไม่มีต้นทุนชีวิตหรือต้นทุนชีวิตต่ำมักจะตกอยู่ในภาวะเสี่ยง จากการสำรวจต้นทุนชีวิตเด็กและเยาวชนอายุระหว่าง 12-25 ปี จำนวน 20,892 ตัวอย่างใน 18 จังหวัด พบว่า ต้นทุนชีวิตที่ขาดหายไปของเยาวชนไทยมีอยู่ 4 ด้าน อันดับแรก การขาดทักษะการเป็นผู้ให้ มีเพียงร้อยละ 34 การขาดการร่วมกิจกรรมทางศาสนา ร้อยละ 43 การขาดแรงยึดเหนี่ยวทางจิตใจและหันไปยึดเหนี่ยวทางวัตถุและการสะท้อนคุณค่าของเด็กในชุมชน ร้อยละ 51 การยอมรับการไม่พูดความจริง ร้อยละ 30

สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในกรุงเทพมหานครจากการสรุปประเด็นยุทธศาสตร์ชุมชนในเวทีปฏิรูปกรุงเทพมหานคร และปฏิรูปประเทศไทย (สภาองค์กรชุมชนกรุงเทพมหานคร, 2554) พบว่า ปัญหาทางการศึกษาของกรุงเทพมหานครนั้นมีทั้งเด็กในชุมชนมีมาตรฐานการศึกษาต่ำ ออกจากโรงเรียนกลางคัน เกิดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา จนเป็นเหตุนำมาซึ่งปัญหาวัยรุ่นนั่วมั่วสุมาเสพติด การปฏิรูปการศึกษาที่ล้มเหลว และหลักสูตรไม่สอดคล้องกับวิถีชุมชนในเมืองใหญ่ และมีการนำเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยการใช้หลักศาสนาเป็นแกนในการจัดหลักสูตร และปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพชุมชน ให้การศึกษาแก่ทุกคนเพื่อสร้างอนาคต ซึ่งสอดคล้องกับหลักการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน ที่เป็นการจัดการศึกษาเพื่อบริการให้กลุ่มเป้าหมายทั้งประชากรก่อนวัยเรียน ประชากรที่อยู่ในวัยเรียนแต่พลาดโอกาสเข้าศึกษาในระดับต่างๆ ตลอดจนประชากรที่พ้นอายุวัยเรียนในระบบโรงเรียน (สุมาลี สังข์ศรี, 2545) เป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่น ในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการเรียนการสอน การวัดและการประเมินผลซึ่งเป็นเงื่อนไขของการสำเร็จการศึกษา โดยเนื้อหาและหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสม สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่ม ซึ่งการศึกษานอกระบบโรงเรียนนับเป็นรูปแบบการศึกษาที่มีความสอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบัน (อาชัญญา รัตนอุบล, 2543) และเป็นกำลังสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนและประเทศชาติโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา มีคุณธรรมและจริยธรรมในการดำเนินชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ยึดหลักการศึกษาดูชีวิต โดยให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง และตามมาตรา 15 ได้บัญญัติถึงการจัดการศึกษาตลอดชีวิตให้กับประชาชน โดยการจัดการศึกษาที่ผสมผสานกันใน 3 รูปแบบ ได้แก่ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2549) จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ นำมาสู่พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551 แบ่งประเภทของกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ 1) การศึกษาขั้นพื้นฐาน 2) การศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ 3) การศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต 4) การศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน และจากปัญหาทางการศึกษาในกรุงเทพมหานครที่กล่าวมาข้างต้น ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเขตในกรุงเทพมหานครจึงเข้า

ร่วมโครงการสุดยอด กศน. ของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้ให้นักศึกษาการศึกษาออกโรงเรียนได้แสดงออกความสามารถพิเศษในทางที่ถูกต้อง ทั้งด้านการเรียน ทักษะความสามารถในการสร้างสรรค์ผลงาน (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2556)

ในประเทศไทยจะพบว่ามีเยาวชนเข้าสู่การศึกษาในระบบโรงเรียนแต่มีเด็กและเยาวชนที่ขาดโอกาสในการศึกษาในระบบต้องมาเรียนในสถานศึกษานอกระบบ จากการสัมภาษณ์ครูศูนย์การศึกษา นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอนครชัยศรี (16 ก.พ. 2554) นางวิจิตรา บุญประเสริฐ และนางปรารธนา ยิ้มสีใส เกี่ยวกับปัญหาของนักศึกษาการศึกษาออกโรงเรียน นางวิจิตรา บุญประเสริฐ กล่าวว่า นักศึกษาการศึกษาออกโรงเรียนเป็นกลุ่มเยาวชนในสังคมที่ขาดโอกาสในการศึกษาในระบบโรงเรียน และพบว่ามีปัญหาในการเรียนรู้และการไม่เข้ากลุ่มสม่ำเสมอ ซึ่งมีสาเหตุจากการย้ายที่อยู่หรือที่ทำงาน ตลอดจนนักศึกษาจำนวนหนึ่งเป็นกลุ่มที่มีปัญหาซึ่งครูจะต้องช่วยกันดูแล และนางปรารธนา ยิ้มสีใส กล่าวว่า นักศึกษาการศึกษาออกโรงเรียนส่วนมากยังขาดการเห็นคุณค่าในตนเอง คือ นักศึกษาขาดความเชื่อมั่นในตนเองไม่กล้าแสดงออก และขาดทักษะทางสังคม ด้านการรู้จักกัน การสื่อสารกัน และทำงานร่วมกัน เนื่องจากนักศึกษาติดภารกิจมาพบกลุ่มไม่สม่ำเสมอ ส่วนกิจกรรมด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ทางศูนย์การศึกษาออกระบบโรงเรียนจัดส่วนใหญ่เป็นการเข้าค่ายฝึกวินัยลูกเสือโดยทีมงานวิทยากรผู้กำกับลูกเสือซึ่งไม่ค่อยได้ผล หรือการเข้าค่ายฝึกวินัยทหารและธรรมะโดยทีมงานผู้ฝึกทหารและพระสงฆ์ซึ่งได้ผลในระดับหนึ่ง คือ นักศึกษารู้สึกใกล้ชิดกับครูมากขึ้น นอกจากนี้จากการสังเกตการพบกลุ่มและการสุ่มสำรวจข้อมูลจากนักศึกษา การศึกษานอกโรงเรียนศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ทำตําหนักจำนวน 30 คน วันที่ 14 พฤศจิกายน 2553 ในการประเมินตนเองด้านต่างๆอย่างไม่เป็นทางการ ผู้วิจัยพบว่านักศึกษาส่วนมากมีปัญหาด้านการเห็นคุณค่าในตนเอง ได้แก่ 1) การไม่มีความเชื่อมั่นในตนเอง 2) เกิดความรู้สึกกับผู้อื่นในแง่ลบ 3) ประเมินคุณค่าของตนเองค่อนข้างต่ำ ส่วนผลการสำรวจทักษะทางสังคมด้านต่างๆ ตามลำดับดังนี้ 1) ด้านความรู้ความสามารถและประสบการณ์ ได้แก่ ความสามารถในการแก้ปัญหา 2) ความพร้อมด้านพฤติกรรม ได้แก่ การแสดงออก 3) ความพร้อมด้านสติปัญญา ได้แก่ ความมีเหตุผล 4) ความพร้อมด้านสังคม ได้แก่ การปรับตัวเข้ากับผู้อื่น และการมีระเบียบวินัยเคารพกติกา การเสียสละไม่เห็นแก่ตัว เป็นต้น ปัญหาของนักศึกษานอกระบบโรงเรียนนี้สอดคล้องกับสรุปรายงานผลการนิเทศกิจกรรม การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยปีงบประมาณ 2552 รายงานว่าการพบกลุ่มนักศึกษา การศึกษานอกโรงเรียนยังไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมพบกลุ่มอย่างสม่ำเสมอเนื่องจากติดภารกิจและการเดินทางไม่สะดวก แต่ครูได้พยายามแก้ปัญหาโดยให้นักศึกษาได้พบกลุ่มย่อยและนำไปงานส่งครู จึงเป็นการแก้ปัญหาได้ในระดับหนึ่ง นอกจากนั้นจำนวนนักศึกษาต่อกลุ่มมีจำนวนค่อนข้างมากและมีความแตกต่างกันในเรื่องอายุ และการกระจายของผู้เรียนในแต่ละหมู่บ้าน การพบกลุ่มดังกล่าวจึงมีผลกระทบในเรื่องฐานความรู้ทางการเรียนที่ค่อนข้างต่ำของนักศึกษา

แนวคิดเรื่องทักษะแห่งอนาคตใหม่ : การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 วิจารณ์ พานิช (2555) ได้แสดงทรรศนะไว้ว่า สิ่งของเด็กและเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ควรมี คือ ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม หรือ 3R และ 4C ซึ่ง 3R ได้แก่ Reading (การอ่าน) Writing (การเขียน) Arithmetic (คณิตศาสตร์) และ 4C ได้แก่ Critical Thinking (การคิดวิเคราะห์) Communication (การสื่อสาร) Collaboration (การร่วมมืออย่างมีส่วนร่วม) และ Creativity (ความคิดสร้างสรรค์) รวมถึงทักษะชีวิตและอาชีพ และทักษะด้านสารสนเทศสื่อและเทคโนโลยีและการบริหารจัดการด้านการศึกษาแบบใหม่ ซึ่งสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษาระบุว่าทักษะชีวิตมีองค์ประกอบ 4 ด้าน ได้แก่ 1) การตระหนักรู้คุณค่าในตนเอง 2) การคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ 3) การจัดการกับอารมณ์และความเครียด 4) การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น หรือกล่าวได้ว่าทักษะชีวิตเกี่ยวข้องกับ การเห็นคุณค่าในตนเองและการมีทักษะทางสังคม

หากนักศึกษาที่ขาดการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมไม่ได้รับการดูแลและพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านทักษะทางสังคมให้ดีขึ้นอาจจะเป็นปัญหาต่อตนเอง อยู่ในสังคมอย่างไม่มีความสุข ไม่เห็นคุณค่าในตนเองและไม่เห็นคุณค่าในผู้อื่น และจะมีผลเชิงลบส่งต่อไปยังรุ่นอื่นๆ ได้ ซึ่งจะกลายเป็นปัญหาของประเทศชาติที่แก้ไขได้ยาก ในทางกลับกันหากนักศึกษาได้รับการฝึกทักษะการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมจะช่วยให้นักศึกษาเกิดการเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิต โดยเฉพาะทักษะทางสังคมได้ดีขึ้น นอกจากนี้กระทรวงศึกษาธิการ (2544) ให้แนวคิดเกี่ยวกับทักษะทางสังคมว่า การจะให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะเพื่อนำไปแก้ปัญหาหรือพัฒนาชีวิตประจำวัน นั้น เนื้อหาสาระที่ต้องเรียนรู้ คือ ทักษะทางสังคม เพื่อการประสานสัมพันธ์และอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ที่ทุกคนต้องมีการเรียนรู้และเรียนรู้อยู่ทุกขณะตลอดชีวิต

นอกจากนี้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 พุทธศักราช 2550-2554 เน้นคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา และใช้เศรษฐกิจเป็นเครื่องมือ ช่วยพัฒนาคนให้มีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดี พร้อมทั้งปรับเปลี่ยนวิธีการพัฒนาแบบแยกส่วนมาเป็นบูรณาการแบบองค์รวม และเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายในสังคมมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนการพัฒนา กระทรวงศึกษาธิการจึงได้วางนโยบายให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 เช่น พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551 มาตรา 7 มีเป้าหมายในการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษานอกระบบ เพื่อให้ประชาชนรับการศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาศักยภาพกำลังคนและสังคม ที่ใช้ความรู้ และภูมิปัญญาเป็นฐานในการพัฒนา ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความมั่นคงและคุณภาพชีวิต ทั้งนี้ เป็นไปตามแนวทางการพัฒนาประเทศ

อาชัญญา รัตนอุบล (2551) สรุปและเสนอแนะว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัยในปัจจุบัน ควรพิจารณานำแนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์มาเป็นพื้นฐานของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เนื่องจากบุคคลทั้งหลายสามารถเรียนรู้ได้ดีที่สุดจากประสบการณ์ของตนเองภายใต้การลงมือปฏิบัติจริงในสถานการณ์การเรียนรู้ต่างๆ ดังนั้นการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัยที่เน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์จึงเป็นการส่งเสริมให้บุคคล

สร้างความรู้จริงเชิงรูปธรรมมากกว่านามธรรม เพราะผู้เรียนได้มีการปฏิบัติจริงได้เห็นจริง ได้ทดลองปฏิบัติจริง และพิสูจน์ ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาเปลี่ยนแปลง และฝึกทักษะพฤติกรรม ทักษะคิดของบุคคล โดยมีการบูรณาการการเรียนรู้จากประสบการณ์เดิมและทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระยะยาวต่อไป ส่วนแนวคิดนีโอฮิวแมนนิส (Neo-humanist) เป็นปรัชญาการศึกษาองค์รวม มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาอัจฉริยภาพที่แฝงเร้นในตัวเด็กทุกคนให้ปรากฏออกมามากที่สุด มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ทั้งทางด้านวิชาชีพ วิชาการ และในทุกๆ ส่วนประกอบของชีวิตไปพร้อมกัน Sarkar (1998) และเกียรติวรรณ อมาตยกุล (2533) กล่าวถึงหลักการนีโอฮิวแมนนิส ที่มุ่งส่งเสริมความสุขของมนุษย์อย่างลึกซึ้ง ด้วยการสร้างเจตคติเชิงบวก และการเห็นคุณค่าของตนเอง การพัฒนาคลื่นสมองและการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ ดังนี้คือ 1) การสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลาย 2) การเสริมสร้างภาพลักษณ์ 3) การเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติและฝึกฝน 4) การจูงใจ ผู้วิจัยบูรณาการแนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์และแนวคิดนีโอฮิวแมนนิส นำมาประยุกต์ใช้ เพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง และทักษะทางสังคม ดังนี้ 1) การสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลายและสร้างภาพพจน์ของตนเองทางบวก 2) การแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้โดยสังเกตและไตร่ตรองประสบการณ์ร่วมกัน 3) การสรุปความคิดรวบยอด 4) การตรวจสอบความคิดรวบยอดด้วยการลงมือปฏิบัติ และฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอ ทั้งนี้ผู้วิจัยจะให้การจูงใจในทุกขั้นตอนของการจัดกิจกรรม เนื่องจากแนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์และแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสจะสามารถดึงศักยภาพการเรียนรู้ที่แฝงอยู่ในตัวตนของนักศึกษาการศึกษานอกระบบให้รู้จักการสร้างภาพพจน์ของตนเองในเชิงบวก เข้าใจตนเองและผู้อื่นมากขึ้น รักตัวเองและผู้อื่นมากขึ้นได้เรียนรู้ด้วยประสบการณ์ตรงและไตร่ตรองประสบการณ์ร่วมกับเพื่อน สามารถสรุปความคิดรวบยอดด้วยการลงมือปฏิบัติและฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอ และฝึกแก้ปัญหาของตนเองและของกลุ่มจากประสบการณ์ตรงที่คุ้นเคยต่อไป

สรุปจากความเป็นมาและปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้พัฒนาโปรแกรมทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับนักศึกษานอกระบบโรงเรียนที่เรียนการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีช่วงอายุ 15-25 ปี โดยบูรณาการแนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ของ Kolb (1984) และแนวคิดนีโอฮิวแมนนิส (Neo-humanist) ของ Sarkar (1998) ดำเนินการวิจัยภายใต้กรอบแนวคิดการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนของ Boone (2002) ซึ่งมี 3 ขั้นตอน คือ 1) การวางแผน 2) การออกแบบโปรแกรม 3) การประเมินผล ซึ่งผู้วิจัยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถมีส่วนร่วมในการวางแผนออกแบบกิจกรรมทำให้เกิดความร่วมมือในการเรียนการสอน ที่จะช่วยเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษานอกระบบโรงเรียนบรรลุเป้าหมายได้ และเนื่องจากโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนนี้ผู้วิจัยประสานงานกับทุกภาคส่วนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ของนักศึกษาเพื่อช่วยกันพัฒนาผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพ เป็นการพัฒนาอย่างยั่งยืน ดังนั้น โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่พัฒนานี้จึงเหมาะกับนักศึกษาที่เรียนอยู่นอกระบบโรงเรียนและการเรียนรู้ตลอดชีวิต จะช่วยป้องกันปัญหาสังคม และช่วยให้นักศึกษาเป็นพลเมืองดีอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข จึงเป็นบทบาทของนักการศึกษานอกระบบ

โรงเรียนที่สามารถช่วยพัฒนาการศึกษาให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้นเพื่อสร้างชื่อเสียงให้กับประเทศไทยได้ตลอดไป

คำถามของการวิจัย

1. สภาพปัญหาและความต้องการการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน มีลักษณะอย่างไร
2. โปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน มีลักษณะอย่างไร
3. ปัจจัยที่สนับสนุน และอุปสรรคของการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนไปใช้ มีลักษณะอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน
2. เพื่อพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน
3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่สนับสนุน และอุปสรรคของการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนไปใช้

สมมติฐานของการวิจัย

โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่พัฒนาขึ้นสามารถจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ช่วยพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนให้สูงขึ้นได้อย่างมีนัยสำคัญ

ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตที่จะทำการศึกษาออกเป็น 3 ส่วน คือด้านประชากร ด้านตัวแปรที่ศึกษา และด้านเนื้อหาสาระ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. ขอบเขตด้านประชากร

นักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนที่กำลังศึกษาการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในศูนย์การศึกษานอกระบบและศึกษาตามอัธยาศัยเขตในกรุงเทพมหานคร ที่มีอายุช่วง 15-25 ปี

2. ขอบเขตด้านตัวแปร

สำหรับวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 มีตัวแปรในการศึกษา คือ

- 1) ตัวแปรอิสระ คือ โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยบูรณาการแนวความคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์และแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

2) ตัวแปรตาม คือ การเห็นคุณค่าในตนเอง และทักษะทางสังคม

3. ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื้อหาด้านการเห็นคุณค่าในตนเอง ได้แก่

- 1) การค้นพบความถนัด และบุคลิกภาพของตนเอง
- 2) การค้นพบจุดเด่นจุดด้อยของตนเอง
- 3) การมีทักษะในการกำหนดเป้าหมายและทิศทางสู่ความสำเร็จ

เนื้อหาด้านทักษะทางสังคม ได้แก่

- 1) การคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์
- 2) การจัดการกับอารมณ์และความเครียด
- 3) การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น

คำจำกัดความในการวิจัย

สภาพปัญหา หมายถึง ข้อขัดข้องที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง และทักษะทางสังคมของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน

ความต้องการ หมายถึง การเรียนรู้เพื่อหาแนวทางที่จะเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง และทักษะทางสังคมของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน

โปรแกรม หมายถึง ชุดของการจัดกิจกรรมทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนเรื่องการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนที่มีการจัดอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การวางแผน การออกแบบ และการประเมินผล โดยให้นักศึกษา องค์กรทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน ชุมชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม

การพัฒนาโปรแกรม หมายถึง การดำเนินการปรับปรุงโปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน โดยใช้แนวคิดการพัฒนาโปรแกรม 3 ขั้นตอน ดำเนินการ 4 ระยะตามแนวคิดของ Boone (2002) ดังนี้ ระยะที่หนึ่ง การวางแผนการออกแบบโปรแกรม ระยะที่สอง การออกแบบและการนำโปรแกรมไปทดลองใช้ ระยะที่สาม การประเมินผลโปรแกรม ระยะที่สี่ การปรับปรุงแก้ไขโปรแกรม

การเห็นคุณค่าในตนเอง หมายถึง การประเมินการเคารพตนเองและผู้อื่นตามความคิดเห็นที่เป็นจริง โดยมีพฤติกรรมที่คาดหวังและตัวชี้วัดในด้าน 1) การค้นพบความถนัดและบุคลิกภาพของตนเอง 2) การค้นพบจุดเด่นจุดด้อยของตนเอง 3) การมีทักษะในการกำหนดเป้าหมายและทิศทางสู่ความสำเร็จ

ทักษะทางสังคม หมายถึง พฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกในการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีพฤติกรรมที่คาดหวังและตัวชี้วัดในด้าน 1) การคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ 2) การจัดการกับอารมณ์และความเครียด 3) การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น

ผู้บริหาร หมายถึง ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเขต

ครู หมายถึง ผู้สอนในศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเขต

นักศึกษาการศึกษาออกโรงเรียน หมายถึง นักศึกษาการศึกษาออกโรงเรียนที่กำลังศึกษา การศึกษาขั้นพื้นฐานระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตาม อรรถศาสตร์เขตในกรุงเทพมหานคร ที่มีอายุช่วง 15-25 ปี

ปัจจัย หมายถึง องค์ประกอบทั้งภายในและภายนอกที่สนับสนุน ส่งเสริมการนำโปรแกรม เสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมของนักศึกษาการศึกษาออกโรงเรียนไปใช้

อุปสรรค หมายถึง ข้อขัดข้องที่ขัดขวางการนำโปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง และทักษะทางสังคมของนักศึกษาการศึกษาออกโรงเรียนไปใช้

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. การวิจัยครั้งนี้ทำให้ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการการเรียนรู้เพื่อ พัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมของนักศึกษาการศึกษาออกโรงเรียน ซึ่งหน่วยงาน และองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนานักศึกษาการศึกษาออกโรงเรียน สามารถนำไปใช้เป็นพื้นฐาน ในการวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย เพื่อกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ ตลอดจน แนวทางการปฏิบัติงานเพื่อพัฒนานักศึกษาการศึกษาออกโรงเรียน

2. การวิจัยครั้งนี้ทำให้ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับโปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและ ทักษะทางสังคมของนักศึกษาการศึกษาออกโรงเรียน ซึ่งหน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการ พัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกโรงเรียน สามารถนำไปใช้เป็นพื้นฐานการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอก โรงเรียน เพื่อออกแบบโปรแกรมให้เหมาะสมตรงตามสภาพปัญหาและความต้องการการเรียนรู้ของ นักศึกษาการศึกษาออกโรงเรียน

3. การวิจัยครั้งนี้ทำให้ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับปัจจัยที่สนับสนุนและอุปสรรคของการนำ โปรแกรมการศึกษานอกโรงเรียนกิจกรรมที่บูรณาการแนวความคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์และ แนวคิดนีโอฮิวแมนนิสไปใช้ ซึ่งหน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอก โรงเรียน สามารถนำไปใช้เป็นพื้นฐานในการปรับปรุงให้เหมาะสมในการพัฒนานักศึกษาการศึกษา นอกโรงเรียนได้

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษา การศึกษานอกโรงเรียน ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร ตำรา แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย โดยแบ่งหัวข้อ ดังนี้

- ตอนที่ 1 แนวคิดทฤษฎีการศึกษานอกระบบโรงเรียนและการพัฒนาโปรแกรม
 - ตอนที่ 2 แนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์
 - ตอนที่ 3 แนวคิดนีโอฮิวแมนนิส
 - ตอนที่ 4 แนวคิดการเห็นคุณค่าในตนเอง
 - ตอนที่ 5 แนวคิดทักษะทางสังคม
 - ตอนที่ 6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - ตอนที่ 7 กรอบแนวคิดการวิจัย
- ผู้วิจัยนำเสนอรายละเอียดแต่ละตอนดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 แนวคิดทฤษฎีการศึกษานอกระบบโรงเรียนและการพัฒนาโปรแกรม

1.1 การศึกษานอกระบบโรงเรียน

1.1.1 ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียน

จากการศึกษาเกี่ยวกับการศึกษานอกระบบ (Non-formal Education) ได้มีผู้ให้ความหมายไว้แตกต่างกัน ตั้งแต่ Philip Coombs (1968) เขียนเกี่ยวกับ Non-formal Education ในหนังสือชื่อ The World Educational Crisis ความหมายของการศึกษานอกระบบในปัจจุบันแตกต่างจากเมื่อก่อน (Roger, 2005) ปัจจุบันนี้ความหมายของการศึกษานอกระบบในหลายบริบท หมายถึงรูปแบบทางเลือกของโรงเรียนที่ให้การศึกษาแก่เด็กที่ออกจากระบบโรงเรียน ในบางประเทศจัดการศึกษานอกระบบขั้นพื้นฐานเพื่อความต้องการของเยาวชน ในบริบทของประเทศไทย พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) มาตรา 4 บัญญัติความหมายการศึกษานอกระบบ ดังนี้ “การศึกษานอกระบบ” หมายความว่า กิจกรรมการศึกษาที่มีกลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการและวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ที่ชัดเจน มีรูปแบบ หลักสูตร วิธีการจัดและระยะเวลาเรียนหรือฝึกอบรมที่ยืดหยุ่นและหลากหลายตามสภาพความต้องการและศักยภาพในการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายนั้น และมีวิธีการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ที่มีมาตรฐานเพื่อรับคุณวุฒิทางการศึกษา หรือเพื่อจัดระดับผลการเรียนรู้ นอกจากนี้ยังมีนักการศึกษาด้านการศึกษานอกระบบโรงเรียนให้ความหมาย ดังนี้

อาชัญญา รัตนอุบล (2551) กล่าวว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียนมีความหมายครอบคลุมถึงกิจกรรมการศึกษาและมวลงประสบการณ์ความรู้ใดๆก็ตามที่จัดขึ้นโดยบุคคล หน่วยงาน และ

สถาบันต่างๆในสังคม โดยมุ่งจัดขึ้นนอกเหนือจากการศึกษาในระบบโรงเรียนภาคปกติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาความรู้ ความสามารถ ทักษะ และทัศนคติที่พึงประสงค์ของบุคคลต่างๆในสังคม โดยยึดหลักที่ว่ากิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนนั้นๆจะสนองตอบความต้องการ ความสนใจและประยุกต์ใช้แก้ปัญหาให้แก่บุคคลนั้นด้วย

สมบัติ สุวรรณพิทักษ์ (2551) ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียน หมายถึง มวลความรู้ประสบการณ์ และกิจกรรมทางการศึกษาทุกรูปแบบที่จัดให้บริการแก่ประชาชนทุกเพศทุกวัยซึ่งอาจจะเป็นเด็กก่อนวัยเรียนเด็กในวัยเรียนซึ่งได้ศึกษาในโรงเรียนระดับหนึ่งแต่ไม่มีโอกาสได้ศึกษาต่อ หรืออาจจะเป็นผู้ใหญ่วัยทำงาน หรือผู้สูงอายุซึ่งพลาดโอกาสศึกษาเล่าเรียนเมื่ออยู่ในวัยเรียนด้วยสาเหตุต่างๆ การศึกษาดังกล่าวนี้อาจจัดให้ประชาชนทุกเพศทุกวัย ไม่มีการจำกัดพื้นฐานการศึกษา ประสบการณ์ หรือความสนใจ โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะให้ผู้เรียนได้รับความรู้ทั้งในด้านที่จะเป็นพื้นฐานแก่การดำรงชีวิต การอ่าน การเขียน การคิดคำนวณเบื้องต้น ความรู้ทางด้านทักษะการประกอบอาชีพ ตลอดจนความรู้ และข่าวสารข้อมูลที่เป็นปัจจุบันเพื่อเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต และการปรับตัวเข้ากับสภาพสังคมสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาได้อย่างเหมาะสม

สรุป การศึกษานอกระบบโรงเรียน หมายถึง มวลประสบการณ์และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทุกรูปแบบที่จัดขึ้นโดยบุคคล หน่วยงาน และสถาบันต่างๆในสังคมให้บุคคลทุกเพศ ทุกวัย ได้ศึกษาโดยไม่จำกัดพื้นฐานความรู้ ประสบการณ์ หรือความสนใจ และครอบคลุมถึงผู้ไม่มีโอกาสศึกษาในระบบโรงเรียนตามปกติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาความรู้ ความสามารถ ทักษะ และทัศนคติที่พึงประสงค์ของบุคคลต่างๆในสังคม โดยยึดหลักที่ว่ากิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนนั้นๆ จะสนองตอบความต้องการ ความสนใจและประยุกต์ใช้แก้ปัญหาให้แก่บุคคลนั้นในการดำรงชีวิต และปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาได้อย่างเหมาะสม

1.1.2 แนวคิดและปรัชญาการศึกษานอกระบบโรงเรียน

จากการศึกษาแนวคิดและปรัชญาการศึกษานอกระบบโรงเรียนในบริบทของไทยนั้น มีนักการศึกษาที่มีส่วนอย่างมากในการพัฒนาการศึกษานอกระบบของไทยได้ให้แนวคิดที่ยังเป็นที่นิยมใช้เรื่อยมาทุกยุคทุกสมัยจวบจนปัจจุบัน แนวคิดเหล่านี้ที่ผู้วิจัยสนใจศึกษาและนำมาใช้เป็นแนวทางในการวิจัย มีดังนี้

รัตนา พุ่มไพศาล (2527) เน้นถึงศาสตร์การศึกษานอกระบบโรงเรียนว่าเชื่อในเรื่องวิธีการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญโดยประสมประสานกับประสบการณ์ของผู้เรียน วิทยากรและผู้ช่วยวิจัยประจำกลุ่มจะต้องเข้าใจธรรมชาติของรูปแบบการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกระบวนการเรียนการสอนกับประสบการณ์ของผู้เรียน ทั้งนี้วิทยากรและผู้ช่วยวิจัยประจำกลุ่มจะต้องให้ความสำคัญแก่ประสิทธิผลของการเรียนควบคู่กับความต้องการและความสนใจของผู้เรียนด้วยสิ่งสำคัญคือจุดประสงค์ของการเรียนและผลของการเรียน ลักษณะการเรียนรู้

เกียรติวรรณ อมาตยกุล (2534) เชื่อว่าการศึกษานอกระบบโรงเรียน มีการใช้ปรัชญาเชิงผสมผสาน โดยเน้นกลุ่มมนุษยนิยมแนวใหม่ เน้นความเป็นปัจเจก เน้นหลักการนีโอฮิวมานิส คือ การสร้างภาพลักษณ์ที่ดี การส่งเสริมด้านคิดบวกทำบวก เน้นเรื่องความรัก การพัฒนาแนวปฏิรูปนิยมและการรู้จักพึ่งพาตนเองแบบอัตถิภาวะนิยม

อาชญูรา รัตนอุบล (2543) เห็นว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียนมีการใช้ปรัชญาเชิงผสมผสาน โดยเน้นกลุ่มมนุษยนิยม เน้นความเป็นปัจเจก เน้นการเรียนรู้แบบชี้นำตนเอง และกระบวนการสร้างความรู้ด้วยตนเอง

สุมาลี สังข์ศรี (2550) เชื่อว่าการศึกษานอกระบบโรงเรียนได้ใช้หลายปรัชญาผสมผสานกันโดยมีปรัชญาหรือหลักการของการศึกษาตลอดชีวิตเป็นปรัชญาหลักและปรัชญาอื่นที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ปรัชญาในกลุ่มพิพัฒนาการนิยมซึ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิต การพัฒนาสังคม ปรัชญาในกลุ่มมนุษยนิยมซึ่งเน้นความแตกต่างระหว่างบุคคล ปรัชญาในกลุ่มปฏิรูปนิยมซึ่งเน้นการศึกษาเพื่อแก้ปัญหา การเปลี่ยนแปลงเชิงปฏิรูป และปรัชญาในกลุ่มอัตถิภาวะนิยมซึ่งเน้นการรู้จักตนเอง การพึ่งพาตนเอง

สรุป ปรัชญาการศึกษานอกระบบโรงเรียน มีการใช้ปรัชญาเชิงผสมผสาน โดยเน้นกลุ่มมนุษยนิยม เน้นความเป็นปัจเจก เน้นการเรียนรู้แบบชี้นำตนเอง และกระบวนการสร้างตนเอง ลักษณะการเรียนรู้ของผู้เรียน มีหลักการของการศึกษาตลอดชีวิต เน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคลและการพึ่งพาตนเอง การส่งเสริมการเรียนรู้จากประสบการณ์ เน้นหลักการนีโอฮิวแมนนิสเพื่อการสร้างภาพลักษณ์ที่ดี การส่งเสริมด้านคิดบวกทำบวก และเน้นเรื่องความรัก วิทยากรและผู้ช่วยวิจัยประจำกลุ่มให้ความสำคัญแก่ประสิทธิภาพของการเรียนควบคู่กับความต้องการและความสนใจของผู้เรียน ทั้งนี้ในการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน ผู้วิจัยใช้แนวคิดและปรัชญาเชิงผสมผสาน โดยเน้นกลุ่มมนุษยนิยมแนวใหม่ในการดำเนินการวิจัย ในระยะที่ 1 การวางแผน และในระยะที่ 2 การออกแบบโปรแกรมและนำโปรแกรมไปใช้

1.1.3 หลักการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน

พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยพุทธศักราช 2551 มาตรา 6 บัญญัติการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้ยึดหลักในวรรค 1 เกี่ยวกับการศึกษานอกระบบ (ก) ความเสมอภาคในการเข้าถึงและได้รับการศึกษาอย่างกว้างขวาง ทัวถึง เป็นธรรม และมีคุณภาพเหมาะสมกับสภาพชีวิตของประชาชน (ข) การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ให้มีความหลากหลายทั้งส่วนที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น และส่วนที่นำเทคโนโลยีมาใช้ในการศึกษา (ค) การจัดการรอบแนวทางการเรียนรู้ที่เป็นคุณประโยชน์ต่อผู้เรียน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

นักการศึกษาไทยหลายท่านได้แนะนำหลักการจัดการศึกษานอกระบบไว้ หลักการศึกษาที่ผู้วิจัยนำมาใช้เป็นแนวทางในการวิจัยพัฒนามีดังนี้คือ

สมบัติ สุวรรณพิทักษ์ (2551) กล่าวถึง การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนในปัจจุบันได้ ยึดถือหลักการจัดการศึกษาดังนี้

1. ความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา เป็นการจัดบริการทางการศึกษาเพื่อให้โอกาสแก่ผู้ ที่พลาดโอกาสทางการศึกษา และผู้ด้อยโอกาสโดยไม่มีข้อจำกัดในด้านเพศ วัย พื้นฐานการศึกษา อาชีพ ความสนใจ ฐานะทางเศรษฐกิจ ความห่างไกล ให้มีโอกาสรับการศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน

2. การกระจายโอกาสทางการศึกษาเป็นการใช้วิธีการต่างๆเพื่อกระจายโอกาสทางการศึกษา ไปสู่กลุ่มเป้าหมายให้ครอบคลุมทั่วถึง ไม่ว่าจะอยู่ในเมืองหรือในชนบทห่างไกล

3. ส่งเสริมการศึกษาที่เป็นกระบวนการต่อเนื่องตลอดชีวิต หน่วยงานผู้จัดควรส่งเสริมให้มี กิจกรรมที่ต่อเนื่อง เมื่อผู้เรียนมีความพร้อมเมื่อใดสามารถศึกษาหาความรู้ได้ตลอดเวลา สามารถหา ความรู้ได้ทุกช่วงชีวิต

4. ความยืดหยุ่นในกฎเกณฑ์ และระเบียบต่างๆในการจัดต้องไม่เคร่งครัดในกฎระเบียบ กฎเกณฑ์ต่างๆ ไม่มีกฎเกณฑ์ในเรื่องของอายุของผู้เรียน พื้นฐานความรู้ ผู้เรียนสามารถเข้าเรียนได้ เมื่อมีความพร้อม และสามารถออกได้เมื่อมีความจำเป็นสามารถกลับมาเรียนใหม่ได้เมื่อมีความพร้อม

5. สนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย จัดเพื่อสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย กิจกรรมแต่ละกิจกรรมจะจัดขึ้นหลังจากสำรวจความต้องการของกลุ่มเป้าหมายแล้ว ซึ่งความต้องการ ของกลุ่มเป้าหมายในแต่ละท้องถิ่นอาจมีความต้องการไม่เหมือนกัน กิจกรรมที่จัดให้ควรจะแตกต่างกัน ไป

6. สัมพันธ์กับสภาพการดำเนินชีวิต เนื้อหาหลักสูตรมีความยืดหยุ่นและหลากหลาย คือ นอกจากจะมีกิจกรรมหลายประเภทหลายสาขาแล้ว เนื้อหาหลักสูตรในแต่ละวิชายังควรต้องยืดหยุ่น ให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของแต่ละท้องถิ่น

7. ความหลากหลายในรูปแบบโดยมีหลายรูปแบบเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเลือกได้ตามความ สะดวก บางแบบอาจมีครูผู้สอน และจัดสอนเต็มเวลา บางแบบอาจสอนบางเวลาเพื่อให้ผู้เรียนเรียน สลับกับการทำงาน บางแบบอาจเรียนด้วยตัวเองโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป บางแบบอาจเรียนโดย อาศัยสื่อต่างๆ เช่นหนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ วิทยุ บางแบบอาจเรียนโดยทางไปรษณีย์

8. การจัดการเรียนการสอนที่คำนึงถึงความแตกต่างของบุคคล โดยคำนึงถึงความหลากหลาย และความแตกต่างของผู้เรียน กลุ่มเป้าหมายของศึกษานอกระบบโรงเรียนประกอบด้วยบุคคล หลายวัย หลานพื้นฐานการศึกษา หลายอาชีพ หลายความสนใจ ควรต้องให้อิสระผู้เรียนได้เรียนเร็ว หรือเรียนช้าตามความสามารถ ตามเวลาที่สะดวก จะต้องฝึกฝนให้เรียนด้วยตนเอง

9. ผู้สอน หรือผู้ให้ความรู้มีความหลากหลาย ผู้ที่จะมาเป็นวิทยากรให้ความรู้ แก่กลุ่มเป้าหมายในกิจกรรมนอกระบบจะไม่จำกัดเฉพาะครู อาจารย์จากโรงเรียน หรือ สถาบันการศึกษา อาจเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญ หรือผู้รู้จากหน่วยงานต่างๆจากสถานประกอบการ บุคคลในองค์กรท้องถิ่น ชาวบ้านผู้ที่มีความชำนาญในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง พระ ผู้เฒ่า ผู้แก่ หรือ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น

10. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ และแก้ปัญหา กิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนจะพัฒนาให้กลุ่มเป้าหมายเป็นผู้ที่คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น

สุวัฒน์ วัฒนวงศ์ (2542) กล่าวถึงลักษณะสำคัญของกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน ดังนี้

1. การศึกษานอกระบบโรงเรียน จะมีส่วนเกี่ยวข้องและสัมพันธ์กับความต้องการโดยเฉพาะบุคคลที่จะนำไปสู่การพัฒนาทางสังคมและเศรษฐกิจ ซึ่งจะมีคุณลักษณะที่แตกต่างไปจากการวิจัยทางการศึกษาที่จัดขึ้นในระบบโรงเรียน

2. การศึกษานอกระบบโรงเรียน ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านพฤติกรรมในด้านใดด้านหนึ่งโดยเฉพาะ อันเป็นผลมาจากการได้รับความรู้จากกิจกรรมในการวิจัยนั้นๆ

3. การจัดกิจกรรมในการวิจัยการศึกษานอกระบบโรงเรียน มักจะก่อให้เกิดการเรียนรู้และผู้เริ่มได้รับประสบการณ์ ซึ่งจะก่อให้เกิดความชำนาญและทักษะ รวมทั้งกระบวนการเกี่ยวกับความรู้มีความสามารถในการเป็นผู้นำชุมชน

4. การศึกษานอกระบบโรงเรียน มีลักษณะที่สามารถยืดหยุ่นรวมทั้งก่อให้เกิดนวัตกรรมต่างๆ ทางการศึกษาได้โดยง่าย การจัดการวางแผนการศึกษานอกระบบโรงเรียน จึงไม่ควรจะเข้มงวดและมีการควบคุมดูแลเหมือนกับการศึกษาในระบบโรงเรียน

5. การวิจัยที่จัดขึ้นทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน ส่วนมากแล้วจะเสียค่าใช้จ่ายไม่มากนัก และผู้เรียนอาจจะต้องช่วยเหลือตนเองบ้างในด้านค่าใช้จ่าย

6. การศึกษานอกระบบโรงเรียน เป็นการศึกษาที่อยู่ใกล้ชิดกับจุดประสงค์ในการนำไปใช้ เพราะว่าเป็นการวิจัยที่ริเริ่ม เพื่อให้ตรงกับความต้องการโดยเฉพาะของผู้เรียน

7. การศึกษานอกระบบโรงเรียน เป็นวิธีการที่พยายามใช้ประโยชน์จากการศึกษาให้มากที่สุด โดยการฝึกความชำนาญ ความรู้ที่เรียนมาแล้วจากในระบบโรงเรียน จะพยายามนำมาสร้างเสริมและฝึกปฏิบัติให้มากขึ้นอีกในกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน

พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยพุทธศักราช 2551 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) อธิบายไว้ดังนี้

1.1.3.1 กลุ่มเป้าหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียน

นักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน หมายถึง ผู้ที่เข้าเรียนรู้ในศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย และเป็นกลุ่มเป้าหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียน นักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนนั้นครอบคลุมบุคคลทุกช่วงอายุตั้งแต่เกิดจนตาย นั่นคือ ถ้าแบ่งตามช่วงอายุ กลุ่มเป้าหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนจะประกอบด้วยเด็กก่อนวัยเรียน ผู้ที่อยู่ในวัยเรียน โดยเฉพาะผู้ที่พลาดโอกาสเข้ารับการศึกษาในระบบโรงเรียน ผู้ที่พ้นวัยเรียนแล้ว หรืออยู่ในวัยทำงาน และบุคคลในวัยสูงอายุ หรือแบ่งประเภทกลุ่มเป้าหมายโดยใช้เกณฑ์อื่นๆ นอกเหนือจากเกณฑ์อายุ เช่น กลุ่มเกษตรกร กลุ่มสตรีแม่บ้าน กลุ่มแรงงานการศึกษาต่ำ กลุ่มเยาวชน กลุ่มผู้ด้อยโอกาส เป็นต้น ฉะนั้น การศึกษานอกระบบโรงเรียนก็เป็นการศึกษาสำหรับประชาชน ทุกเพศทุกวัย ทุกสาขา

อาชีพ เช่นเดียวกันการให้บริการต้องให้บริการแก่กลุ่มเป้าหมาย ทุกกลุ่มอายุ นอกจากนั้น มีการจัดลำดับความสำคัญ ความจำเป็นของกลุ่มเป้าหมายว่ากลุ่มใดต้องให้บริการเร่งด่วนก่อนหลังในกรณีที่ต้องการให้ทันเหตุการณ์

1.1.3.2 เนื้อหาหลักสูตร

หลักของการศึกษานอกระบบโรงเรียน ต้องการให้ประชาชนกลุ่มเป้าหมายศึกษาเรียนรู้ เรื่องของชีวิต เรื่องที่สัมพันธ์กับการดำเนินชีวิตสภาพปัญหาที่บุคคลต้องเผชิญในชีวิตจริงเพื่อที่จะสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตและพึ่งพาตนเองได้ หลักการดังกล่าวสามารถนำมาเป็นแนวทาง ในเรื่องของหลักสูตรของการศึกษานอกระบบโรงเรียนได้เช่นกัน เนื้อหาที่จะจัดให้ผู้เรียน ควรเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิต ไม่ควรแยกออกจากชีวิตและสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการดำเนินชีวิตได้ในแนวปฏิบัติของการศึกษาตลอดชีวิตยังมีรายละเอียดเพิ่มเติมในส่วนของเนื้อหาหลักสูตร ที่ควรจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ประกอบด้วยเนื้อหาในกลุ่มต่อไปนี้

- 1) เนื้อหาที่เป็นพื้นฐานจำเป็นในการดำเนินชีวิต ได้แก่ การอ่านการเขียน การคิดคำนวณเบื้องต้น ความรู้เกี่ยวกับตนเองและสิ่งแวดล้อม
- 2) ความรู้และทักษะเกี่ยวกับอาชีพต่างๆ เพื่อให้มีความรู้และทักษะที่เป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพ การปรับปรุงอาชีพและเพิ่มรายได้
- 3) ความรู้ ข่าวสารต่างๆ ไปเพื่อพัฒนาตนเอง
- 4) เนื้อหาเกี่ยวกับสภาพปัญหาที่พบในการดำเนินชีวิต สังคม สิ่งแวดล้อม เพื่อให้ผู้เรียนได้แก้ปัญหาที่ต้องเผชิญในการดำรงชีวิต
- 5) ความรู้และทักษะที่จะเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้เช่น ความรู้ ทักษะด้านภาษา คอมพิวเตอร์

กลุ่มความรู้ดังกล่าวข้างต้นนี้ การจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสามารถพิจารณาเป็นแนวในการจัดเนื้อหาหลักสูตรสำหรับจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนได้ โดยพิจารณาจัดให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายแต่ละกลุ่ม แต่ละช่วงอายุ

1.1.3.3 ประเภทของกิจกรรม

หลักการของการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่ควรให้ประชาชนได้เรียนรู้มันต้องเกี่ยวข้องกับชีวิต ปัญหาที่บุคคลต้องเผชิญในชีวิตให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิต พึ่งพาตนเองได้ เพื่อให้ประชาชนดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสม มีอาชีพที่เหมาะสมและปรับตัวเข้ากับสภาพสังคมสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปได้ทุกสถานการณ์ เมื่อวิเคราะห์หลักการดังกล่าวและเนื้อหาที่ควรจัดให้ผู้เรียนเรียนรู้ อาจสรุปแนวทางเกี่ยวกับกิจกรรมของการศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็น 3 ประเภทใหญ่ คือ

- 1) กิจกรรมการให้ความรู้พื้นฐาน ได้แก่ การให้ความรู้และทักษะในการอ่าน เขียน การติดต่อสื่อสารและการฝึกทักษะในการแสวงหาความรู้ กิจกรรมประเภทนี้อาจเทียบเท่ากับการศึกษาพื้นฐานในระบบโรงเรียน

2) กิจกรรมการให้ความรู้และทักษะและฝึกทักษะอาชีพมีทั้งการฝึกอาชีพระยะสั้น ระยะยาวทั้งประเภทที่มีประกาศนียบัตร (เทียบเท่าระดับต่างๆ) เช่น ประกาศนียบัตรวิชาชีพ ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ปริญญาบัตร และไม่มีปริญญาบัตร

3) กิจกรรมการให้ความรู้ทั่วไป ครอบคลุมความรู้ทุกด้านที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของประชาชน ไม่ว่าจะเป็นด้านสุขภาพกฎหมาย การทำงานกับผู้อื่น อาหาร สภาพแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ การเมือง ศาสนา วัฒนธรรม เป็นต้น

1.1.3.4 วิธีจัดการเรียนการสอนหรือกระบวนการถ่ายทอดความรู้

หลักการของการศึกษาตลอดชีวิตเน้นการให้เครื่องมือในการแสวงหาความรู้ ฝึกทักษะในการแสวงหาความรู้แก่กลุ่มเป้าหมาย ให้เรียนรู้วิธีเรียน ปลุกฝังนิสัยใฝ่รู้ ใฝ่เรียน การศึกษาตลอดชีวิตควรมีความยืดหยุ่นหลากหลาย และควรมีความเป็นประชาธิปไตย ให้อิสระแก่ผู้เรียน นอกจากนี้ แนวปฏิบัติของการศึกษาตลอดชีวิตในเรื่องวิธีการ ให้ความรู้นี้ยังให้รายละเอียดที่ช่วยส่งเสริมหลักการดังกล่าว นั่นคือ ควรใช้วิธีการหลากหลาย ทั้งการเรียนจากผู้ทรงคุณวุฒิ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การฝึกปฏิบัติ การเรียนจากสื่อประเภทต่างๆอย่างกว้างขวาง สื่อที่เลือกใช้ต้องคำนึงถึงความพร้อมของผู้เรียน และของท้องถิ่น

- 1) ยืดหยุ่นทั้งในด้านวิธีเรียน เวลาเรียน สถานที่เรียน
- 2) ผู้เรียนมีอิสระที่จะเลือกเรียนในสิ่งที่ตนสนใจ เลือกวิธีเรียนของตนเองได้ตามความถนัดความพร้อม
- 3) เน้นการเรียนรู้มากกว่าการสอนหรือการบอกความรู้
- 4) ควรให้กลุ่มเป้าหมายรู้สึกว่าการศึกษาค้นหาความรู้มิได้เป็นสิ่งที่ยุ่งยาก
- 5) สถานศึกษา แหล่งความรู้ควรเปิดกว้างแก่กลุ่มเป้าหมายทุกกลุ่ม
- 6) ให้การเรียนรู้ผสมกลมกลืนกับการดำเนินชีวิต
- 7) กระบวนการจัดการเรียนการสอนเน้นการฝึกผู้เรียนให้มีทักษะในการเรียน การแสวงหาความรู้ รู้วิธีเรียน ให้สามารถนำตนเองในการเรียนรู้ได้หลักการและแนวปฏิบัติดังกล่าวสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การถ่ายทอดความรู้ของการศึกษานอกระบบได้ทั้งหมด เพราะการศึกษานอกระบบมีความยืดหยุ่นและมีธรรมชาติที่จะจัดกิจกรรมตามวิธีการดังกล่าวได้อยู่แล้วกลุ่มเป้าหมายของการศึกษานอกระบบส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ทำงานแล้วเป็นผู้ที่อยู่ห่างไกลจากการศึกษา จึงจำเป็นต้องใช้วิธีการที่ยืดหยุ่นหลากหลาย

1.1.3.5 การใช้สื่อและเทคโนโลยี

การจัดการศึกษานอกระบบให้ส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตได้นั้นจะต้องจัดให้ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย ทุกกลุ่มอายุ และต้องจัดให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

1.1.3.6 การวัดผลประเมินผล

หลักการการศึกษานอกระบบโรงเรียน เน้นการเรียนรู้เพื่อรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองได้ พึ่งพาตนเองได้ ไม่ได้เน้นการเรียนเพื่อท่องจำเนื้อหาหรือการเรียนเพื่อสอบ ดังนั้น

การวัดประเมินผลควรเป็นการประเมินผลตามสภาพจริง เป็นการประเมินความก้าวหน้าของผู้เรียนมากกว่าจะประเมินความสามารถในการจดจำเนื้อหา ไม่มีการแข่งขัน กลุ่มเป้าหมายสามารถประเมินตนเองหรือมีส่วนร่วมในการประเมินความก้าวหน้าในการเรียนรู้หรือในการนำความรู้ไปใช้เป็นการประเมินเพื่อพัฒนา เพื่อรู้ว่าตนเองยังขาดความรู้ในเรื่องใด ต้องเพิ่มเติมในเรื่องใด หลักการและแนวปฏิบัติดังกล่าว สามารถนำมาประยุกต์ได้กับการศึกษานอกระบบเป็นอย่างดี กลุ่มเป้าหมายของการศึกษานอกระบบส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับการศึกษาเล่าเรียนมากนัก การเรียนรู้จึงเป็นความต้องการจะนำความรู้ไปใช้มากกว่า การวัดผลควรเป็นการประเมินเพื่อรู้ความก้าวหน้าของตนเองเท่านั้น

1.1.3.7 หน่วยงานผู้จัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน

หลักการของการศึกษาตลอดชีวิตจะพบว่า ผู้มีส่วนในการศึกษาส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตนั้นมีหลากหลาย เริ่มตั้งแต่บ้านคือบุคคลในครอบครัว ถัดมาเป็นชุมชนที่ประชาชนอาศัยอยู่ภายในชุมชนมีหน่วยงาน องค์กรที่จะเป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตมากมายได้จำกัดอยู่เพียงเฉพาะสถาบันการศึกษาเท่านั้น แหล่งการเรียนรู้ในชุมชน ได้แก่ ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ สวนสาธารณะ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศาสนสถาน ศูนย์กีฬานันทนาการ สื่อประเภทต่างๆ จากหลักการศึกษาตลอดชีวิตและแนวปฏิบัติของการศึกษาตลอดชีวิตพบว่าผู้จัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบมีอยู่มากมาย มีทั้งสถาบันการศึกษา ซึ่งส่วนใหญ่จะจัดการศึกษาประเภทการศึกษาในระบบ หน่วยงานและองค์กรต่างๆ ซึ่งจะให้การศึกษาในรูปแบบของการศึกษานอกระบบ หน่วยงานและแหล่งการเรียนรู้ประเภทต่างๆ ในชุมชน ซึ่งส่วนใหญ่จะให้ความรู้ในลักษณะการศึกษาตามอัธยาศัยเมื่อนำหลักการและแนวปฏิบัติของการศึกษาตลอดชีวิตมาเป็นแนวทางในการจัดการศึกษานอกระบบ จะพบว่าการศึกษานอกระบบเป็นกิจกรรมการศึกษาที่จัดบริการแก่กลุ่มเป้าหมายที่อยู่นอกระบบทั้งหมด กลุ่มเป้าหมายแตกต่างกันมีความต้องการที่หลากหลาย ดังนั้นหน่วยงานผู้จัดการศึกษานอกระบบจึงมีอย่างกว้างขวางหลากหลายครอบคลุมสถาบันการศึกษาที่เปิดบริการแก่กลุ่มเป้าหมายในระบบ ในเวลาเย็นหรือค่ำ หรือวันหยุดสุดสัปดาห์หน่วยงานที่ให้ความรู้ ด้านวิชาชีพต่างๆ หน่วยงานที่ให้ความรู้ทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต สถาบันหน่วยงาน องค์กรเหล่านี้จะมีทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรท้องถิ่น และสถานประกอบการด้านการพัฒนาบุคลากรของหน่วยงานต่างๆ ที่มีส่วนช่วยในการจัดการศึกษานอกระบบควรได้รับการพัฒนาให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการของการศึกษานอกระบบและแนวทางในการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบที่มีประสิทธิภาพที่จะช่วยทำให้เกิดการศึกษาต่อเนื่องตลอดชีวิต

1.1.3.8 การมีส่วนร่วมของชุมชน

การศึกษานอกระบบโรงเรียนจะเกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพได้ ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมร่วมกันของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ เอกชนและท้องถิ่น หรือชุมชน โดยเฉพาะชุมชนจะมีส่วนร่วมที่สำคัญมากเพราะเป็นแหล่งของกลุ่มเป้าหมายและมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับชีวิตของบุคคล การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน จำเป็นอย่างยิ่งต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชน คนใน

ชุมชนมีส่วนร่วมตั้งแต่การวางแผน การสนับสนุนทรัพยากร การช่วยดำเนินการจัดกิจกรรม และการประเมินผลกิจกรรมนอกจากนั้น ควรมีการจัดและพัฒนาภายในชุมชน

จากลักษณะและประเภทของการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่ได้นำเสนอ จะเห็นได้ว่า ลักษณะของการศึกษานอกระบบโรงเรียน เป็นการศึกษที่เปิดโอกาสให้กับบุคคล ทุกเพศ ทุกวัย ได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมด้วยมุ่งหวังให้เกิดการพัฒนาทั้งในด้านความรู้พื้นฐาน ทักษะ อาชีพและการรับข้อมูล ข่าวสารความรู้ต่างๆ ที่จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองและสังคม ซึ่งทำให้บุคคลเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีกระบวนการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นและหลากหลาย

สรุป การศึกษานอกระบบโรงเรียน เป็นการจัดการศึกษาที่ครอบคลุมถึงมวลประชากรณ์ การเรียนรู้ตลอดชีวิตที่สถาบันในสังคมจัดขึ้นเพื่อบริการให้กลุ่มเป้าหมายได้รับการเรียนรู้จาก โปรแกรมการศึกษาที่จัดนอกเหนือไปจากการศึกษาในโรงเรียนตามปกติ โดยยึดความต้องการและความสนใจของผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้ผู้เรียนมีโอกาสแสวงหาความรู้ ทักษะ ทศนคติ ค่านิยมที่ดี มุ่งแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน และปัญหาของชุมชน เป็นการศึกษาในระยะเวลายืดหยุ่น ผู้สอน ผู้เรียน หลักสูตร เนื้อหา เวลา สถานที่ มีความยืดหยุ่นตามความพร้อมของผู้เรียนเป็นสำคัญ ในการวิจัยและพัฒนาโปรแกรมผู้วิจัย

1.2 การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน

1.2.1 ความหมายของคำว่า “โปรแกรม”

จากการศึกษาความหมายของโปรแกรมนักการศึกษาได้ให้ความหมายไว้หลากหลาย ดังนี้ Boyle (1981) กล่าวว่า โปรแกรม หมายถึง สิ่งที่เกิดจากกิจกรรม โปรแกรมประกอบด้วย การวิเคราะห์ความต้องการ การวางแผน การสอน การประเมิน และการรายงานผล

Boone (2002) ใช้คำว่า การสร้างโปรแกรม (programming) คือ ความร่วมมือระหว่าง ผู้เรียนกับองค์กรทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนในการวางแผนการสร้างแผนการเรียนการสอน การปฏิบัติงานการเรียนการสอน การประเมินผลโปรแกรม Boone ยังกล่าวถึงความร่วมมือระหว่าง ผู้เรียนกับนักการศึกษานอกระบบโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนเรื่องการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Collaboration learning) คือการให้ผู้เรียนและชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม การที่โปรแกรมให้ความสำคัญเรื่อง ความร่วมมือระหว่างผู้เรียนกับนักการศึกษานอกระบบโรงเรียน หรือองค์กรทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน คือลักษณะเด่นที่ทำให้ โปรแกรมมีความหมายกว้างกว่าหลักสูตร

สรุปได้ว่า โปรแกรมหมายถึง การจัดกิจกรรมทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่เป็นเรื่อง เฉพาะเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่มีการจัดอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การวางแผน การออกแบบ และการประเมินผล โดยให้นักศึกษา องค์กรทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน ชุมชนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม

1.2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาโปรแกรม

จากการศึกษาการพัฒนาโปรแกรมตามแนวคิดของ Boyle (1981) และแนวคิดของ Boone (2002) ผู้วิจัยพบว่าแนวคิดของ Boone เหมาะสมในการวิจัยครั้งนี้ โดยมีข้อตกลงเบื้องต้นเกี่ยวกับการพัฒนาโปรแกรม 5 ข้อ คือ

1) การพัฒนาโปรแกรมมุ่งหวังให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวผู้เรียน ในระดับรายบุคคล คือ เปลี่ยนแปลงในด้านความรู้ ทักษะเจตคติ ในระดับกลุ่มหรือชุมชนการเปลี่ยนแปลงที่คาดหวังว่าจะเกิดขึ้นคือวิธีการต่างๆ ในการประสานความต้องการและผลประโยชน์ของกลุ่มต่างๆในชุมชน

2) การพัฒนาโปรแกรมเป็นเรื่องของการตัดสินใจ ดังนั้นจะต้องยอมรับข้อตกลงเบื้องต้นว่าในการสร้างโปรแกรมจะต้องให้บุคคลหรือตัวแทนของบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาโปรแกรม ซึ่งอาจจะเป็นการเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนหรือบางขั้นตอนของโปรแกรม ตั้งแต่การวิเคราะห์และกำหนดความต้องการของบุคคลและปัญหาของชุมชน ตลอดจนขั้นตอนการประเมินผลและเสนอรายงาน

3) การพัฒนาโปรแกรมมีหลักการสำคัญในเรื่องของความร่วมมือ (Collaborations) หรือการมีส่วนร่วมของผู้เข้ามารับบริการกับนักพัฒนาโปรแกรม ในการวิเคราะห์และกำหนดว่าอะไรคือความต้องการหรือปัญหาที่ต้องการจะแก้ การเลือกทรัพยากร และวิธีปฏิบัติงาน ตลอดจนวิธีการประเมินผลที่เหมาะสมที่สุด

4) การพัฒนาโปรแกรมเป็นเรื่องของระบบ และแนวความคิด (Systems and Concepts) กล่าวคือ การพัฒนาโปรแกรมเป็นระบบใหญ่ที่ประกอบด้วยแนวความคิดต่างๆในระบบใหญ่ดังกล่าวจะประกอบด้วยระบบย่อยอีก 3 ระบบที่มีแนวความคิดที่มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ระบบย่อย 3 ระบบสามารถจำแนกได้เป็น (1) ระบบการวางแผน (planning) (2) ระบบการสร้างและการนำโปรแกรมไปปฏิบัติ (Design and Implementations) (3) ระบบการประเมินผลและการตรวจสอบ (Evaluation and Accountability)

5) การพัฒนาโปรแกรมเป็นวิธีการที่สำคัญวิธีการหนึ่ง ที่องค์กรจะได้ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) เกี่ยวกับการปฏิบัติงาน ทำให้องค์กรมีความตื่นตัว ทันท่องสถานการณ์ต่างๆ และสามารถปรับปรุงองค์กรให้ปฏิบัติงานดีขึ้นในอนาคต

Boone (2002) ได้เสนอว่า ในการพัฒนาโปรแกรมตัวนักพัฒนาเองควรยอมรับข้อตกลงเบื้องต้นเกี่ยวกับหน้าที่และบทบาท คือ

1) เป็นนักส่งเสริมการเปลี่ยนแปลง (Change Agent) และเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) ในการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดความร่วมมือ

2) ทำหน้าที่นำเสนอความต้องการของผู้เรียนหรือผู้เข้าร่วมโปรแกรมหรือปัญหาที่ชุมชนต้องการแก้ไขให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายต่างๆขององค์กรได้ทราบ

3) คุณสมบัติและนิสัยของนักพัฒนาโปรแกรมมีผลต่อการปฏิบัติงานและสร้างโปรแกรมแตกต่างกันตามปรัชญา ความเชื่อเจตคติ ทักษะ และประสบการณ์

4) มีความสามารถในการสร้างกรอบแนวคิด (Conceptual Framework) จากแนวคิดที่หลากหลายและสังเคราะห์ให้สอดคล้องกับภารกิจและปรัชญาขององค์กรได้

5) ตัดสินใจในการเลือกวิธีปฏิบัติงานที่ดีที่สุดในทุกขั้นตอนของโปรแกรม โดยต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของข้อมูลที่ถูกต่อนำเชื่อถือ

6) มีหน้าที่ในการวางแผน สร้างและนำโปรแกรมไปปฏิบัติ ประเมินผลและรับผิดชอบในการรายงาน

สรุป ในการพัฒนาโปรแกรม นักการศึกษานอกระบบโรงเรียนหรือนักพัฒนาโปรแกรม ควรมีความเข้าใจพื้นฐานหรือยอมรับข้อตกลงเบื้องต้นเกี่ยวกับการพัฒนาโปรแกรม 5 ข้อ คือ การพัฒนาโปรแกรมเป็น 1) ความมุ่งหวังที่ต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลง (Change) 2) เรื่องของการตัดสินใจ (Decision making) 3) เรื่องของความร่วมมือ (Collaborations) 4) เรื่องของระบบและแนวความคิด (Systems and Concepts) 5) วิธีการที่สำคัญวิธีการหนึ่งที่ต้องได้ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) และนักพัฒนาเองควรยอมรับข้อตกลงเบื้องต้นเกี่ยวกับหน้าที่และบทบาทดังต่อไปนี้ 1) เป็นนักส่งเสริมการเปลี่ยนแปลง (Change Agent) 2) นำเสนอความต้องการของผู้เรียนให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายต่างๆขององค์กรได้ทราบ 3) คุณสมบัติและนิสัยของนักพัฒนาโปรแกรม 4) มีความสามารถในการสร้างกรอบแนวคิด (Conceptual Framework) 5) ตัดสินใจในการเลือกวิธีปฏิบัติงานที่ดีที่สุด 6) วางแผน สร้างและนำโปรแกรมไปปฏิบัติ รวมทั้งประเมินผลโปรแกรมและการตรวจสอบรายงานผล

1.2.3 วัตถุประสงค์ในการพัฒนาโปรแกรม

Boone (2002) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ในการพัฒนาโปรแกรม (Program's Objective) ซึ่งแตกต่างไปจากวัตถุประสงค์ทางการศึกษาที่ให้ความสำคัญในเรื่องการเรียนรู้ (Learning Objective) ที่น่าสนใจ และอาจนำมาใช้เป็นกรอบแนวคิดในการวางแผนได้ คือ 1) การสร้างกรอบความคิดเชิงเหตุและผล (Rational Conceptual Framework) เพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางการศึกษาของผู้เรียน 2) การประสานงานกับฝ่ายประชาชนเพื่อร่วมมือกันในการวิเคราะห์ และกำหนดความต้องการและปัญหาในการพัฒนาโปรแกรม 3) การส่งเสริมการปฏิบัติงานของนักการศึกษานอกระบบโรงเรียนในการเป็นผู้นำ และผู้มีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาชุมชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น 4) การให้โอกาสองค์กรทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน ได้แสดงบทบาทในการใช้การศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นเครื่องมือที่สำคัญ ในการพัฒนาปัจจัยภายในแต่ละชุมชนให้มีประสิทธิภาพส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน

สรุปได้ว่า การพัฒนาโปรแกรมทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นเรื่องของการเปลี่ยนแปลง (Change) การตัดสินใจ (Decision Making) ความร่วมมือ (Collaboration) และระบบต่างๆ ที่มีแนวความคิด (Systems and Concepts) และสำหรับนักพัฒนาโปรแกรม หน้าที่และบทบาทที่สอดคล้องกับแนวความคิดในการพัฒนาโปรแกรม คือ การเป็นผู้ส่งเสริมการเปลี่ยนแปลง (Change Agent) และผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) ในการทำให้เกิดความร่วมมือในการเรียน

การสอน ทิศทางของการพัฒนาโปรแกรมจะสัมพันธ์กับปรัชญา ความเชื่อ และประสบการณ์ของผู้ที่ ทำหน้าที่พัฒนาโปรแกรม การพัฒนาโปรแกรมโดยระบุเจตนา วัตถุประสงค์ และผลที่คาดหวัง จากโปรแกรมจะทำให้ผู้เข้าร่วมโปรแกรม เจ้าหน้าที่และประชาชนที่สนใจ เข้าใจและจะช่วยให้ การพัฒนาโปรแกรมมีประสิทธิภาพ แต่ในที่สุดแล้วการพัฒนาโปรแกรมจะมีประสิทธิภาพอย่างไร ในลักษณะใด ย่อมขึ้นอยู่กับจริยธรรมในการพัฒนาโปรแกรมว่าคำนึงถึงประโยชน์ของผู้เข้าร่วม โปรแกรมด้วยความจริงใจหรือไม่ เพราะในบางกรณีความรู้และเนื้อหาที่จะสื่อไปยังประชาชนหรือ บุคลากรต่างๆ อาจเกิดประโยชน์แก่ผู้เข้าร่วมโปรแกรมมากกว่าในรูปแบบของการศึกษา ตามอรรถยาศัย โดยการใช้เครื่องมือทางเทคโนโลยีแทนนักพัฒนาโปรแกรมที่ไม่มีจริยธรรม เพราะ การศึกษาทุกประเภทไม่ว่าจะเป็นการศึกษาในระบบโรงเรียน การศึกษานอกระบบโรงเรียนหรือ การศึกษาตามอรรถยาศัยจะต้องเป็นการศึกษาที่คู่กับคุณธรรม

1.2.4 รูปแบบการพัฒนาโปรแกรม (Programming Models)

จากการศึกษารูปแบบการพัฒนาโปรแกรมของ Boone กระบวนการพัฒนาโปรแกรมของ Boone ได้รับการพัฒนาเป็น Boone's Conceptual Programming Model (2002) มีพื้นฐานความเชื่อ แนวคิด และประสบการณ์จริงของนักการศึกษาผู้ใหญ่ประกอบด้วยประกอบด้วยกระบวนการย่อย 3 กระบวนการ ได้แก่ การวางแผน การออกแบบ และการประเมินผลแต่ละกระบวนการย่อยตั้งอยู่ บนพื้นฐานความเชื่อ แนวคิด ภาระงาน และกระบวนการย่อย ดังแผนภาพที่ 2.1

แผนภาพที่ 2.1 รูปแบบกรอบแนวคิดของ Boone's Conceptual Programming Model

จากแผนภาพที่ 1 รูปแบบกรอบแนวคิดของ Boone ประกอบด้วย 3 กระบวนการ ได้แก่ 1) การวางแผน (Planning) ประกอบด้วยกระบวนการย่อยคือ 1.1) วิเคราะห์ห้องค์กรและกระบวนการที่จะเปลี่ยนแปลงองค์กรขึ้นใหม่ 1.2) เชื่อมโยงองค์กรเข้าสู่ความต้องการของกลุ่มเป้าหมายและผู้ที่เกี่ยวข้อง 2) การออกแบบและดำเนินการ 2.1) ออกแบบโปรแกรมที่วางแผนแล้ว 2.2) นำแผนใน

โปรแกรมไปดำเนินการพัฒนาทรัพยากรที่จำเป็นและติดตามจูงใจให้แรงเสริม 3) การประเมินผลและการตรวจสอบโปรแกรม

1.2.4.1 การวางแผน

Boone (2002) อธิบายเกี่ยวกับกระบวนการย่อยของการวางแผนมาจากความเชื่อ 5 ประการ และแนวคิด 4 ประการ ความเชื่อ 5 ประการได้แก่ 1) การวางแผนเป็นกิจกรรมเกี่ยวกับอนาคต 2) พฤติกรรมการวางแผนขององค์กรมีลักษณะเป็นการปฏิบัติการณ์ล่วงหน้า (Proactive) มากกว่าการปฏิบัติให้เกิดปฏิกิริยา (Reactive) 3) การวางแผนปรับปรุงประสิทธิภาพในการจัดระบบการศึกษา 4) การวางแผนมีลักษณะเป็นขั้นตอน เกี่ยวข้องกับการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลที่สัมพันธ์กัน การระบุ การประเมินผล และการวิเคราะห์ความจำเป็น 5) การวางแผนมีลักษณะเป็นการร่วมมือช่วยเหลือกัน คือ มีตัวแทนจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องช่วยเหลือกัน แนวคิด 4 ประการในการวางแผน ได้แก่ 1) การเปลี่ยนแปลงที่วางแผนไว้ เช่น การตั้งเป้าหมายร่วมกัน 2) ความเชื่อมโยงของกลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้อง ระหว่างผู้นำหรือผู้เรียนที่จะระบุ ประเมิน และวิเคราะห์ความจำเป็นของกลุ่มเป้าหมายจะได้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ 3) ประชาธิปไตย หมายถึงการเปิดกว้างและอิสระในการมีส่วนร่วมของผู้เรียนในกระบวนการตัดสินใจ ขณะที่การเปลี่ยนแปลงที่วางแผนไว้ หมายถึง ความสนใจที่ชี้เฉพาะเกี่ยวกับอนาคต และความเชื่อมโยง บรรยายถึงสภาพความต้องการมากของความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรและกลุ่มเป้าหมายประชาธิปไตยพูดถึงธรรมชาติของกระบวนการที่เกี่ยวข้อง โดยนักการศึกษาผู้ใหญ่และผู้นำในการวางแผน 4) การแปลความเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ที่ตกลงร่วมมือกันระหว่างนักการศึกษาผู้ใหญ่และกลุ่มเป้าหมาย

1.2.4.2 การออกแบบและการนำลงสู่การปฏิบัติ

Boone (2002) กล่าวถึงลักษณะพิเศษของแนวทางปฏิบัติด้วยการใช้เหตุผลของระยะการวางแผนว่าเป็นการหาข้อสรุปจากสิ่งที่สังเกตเห็นได้ สมมติฐานและกรอบความคิด ประกอบด้วย 8 ประการที่สัมพันธ์กับแนวทางปฏิบัติย่อยด้านการออกแบบและการจัดเตรียม

1) แผนงานที่วางแผนไว้เป็นวิธีการที่สำคัญของการจัดระบบด้านการศึกษาผู้ใหญ่เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มคนเป้าหมาย

2) แผนงานที่วางแผนไว้เป็นพิมพ์เขียวของการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมที่สำคัญซึ่งเป็นผลมาจากการจัดระบบด้านการศึกษาผู้ใหญ่ตลอดช่วงระยะเวลาที่ยาวนาน ถ้าการพัฒนาสามารถสังเกตได้จากกลุ่มคนเป้าหมาย

3) แผนงานที่วางแผนไว้ได้จัดให้ระบบด้านการศึกษาผู้ใหญ่ด้วยเหตุผลเพื่อ การจัดสรรปันส่วน การเตรียมพร้อม และการใช้ทรัพยากร

4) แผนงานที่วางแผนไว้ได้รับการนำมาใช้ในฐานะเป็นเครื่องนำทางและให้แนวทางสำหรับการตัดสินใจต่อยุทธศาสตร์เพื่อเลียนแบบความต้องการด้านการศึกษาของผู้ศึกษา

5) แผนงานที่วางแผนไว้จัดเตรียมการจัดระบบด้านการศึกษาผู้ใหญ่ด้วยเครื่องมือประชาสัมพันธ์ที่ดีเยี่ยม

6) การออกแบบการวางแผนของการปฏิบัตินำไปสู่การพัฒนาอย่างเป็นระบบของยุทธศาสตร์ของการเปลี่ยนแปลงเพื่อที่จะจัดการกับความต้องการและจุดมุ่งหมายที่ได้แจ่มแจ้งไว้ในแผนงานที่ได้วางแผนไว้ภายในช่วงระยะเวลาที่สั้นเมื่อเปรียบเทียบกับกัน

7) แผนงานที่ได้วางแผนไว้และแผนการสำหรับการปฏิบัติจัดหาวิธีการที่มีความจำเป็นสำหรับนักการศึกษาผู้ใหญ่เพื่อที่จะนำออกไปสู่ตลาดของกลุ่มคนที่วางแผนไว้

8) แผนงานที่ได้วางแผนไว้และแผนการสำหรับการปฏิบัติจัดเตรียมพื้นฐานสำหรับนักการศึกษาผู้ใหญ่ในการระบุ การสรรหา การพัฒนาบุคคลที่เป็นทรัพยากรเพื่อช่วยเหลือให้มีการปฏิบัติตามแผนได้อย่างแท้จริง

กรอบความคิดที่สำคัญ 2 ประการ คือเวลา และ แผนปฏิบัติการ เพราะเป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อการออกแบบ

Boone (2002) ได้ชี้แนะว่าวัตถุประสงค์จะต้องสอดคล้องกับภารกิจขององค์กร อยู่ในข้อกำหนดของทรัพยากรที่มีอยู่ สามารถปฏิบัติได้จริงภายใต้ความสามารถของผู้ต้องการเรียนรู้ เพราะพฤติกรรมที่ต้องการ สามารถแสดงเป็นผลลัพธ์ของโปรแกรมการศึกษาได้ การปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ ทำให้เกิดการสะท้อนความแตกต่าง ทำให้สมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์

1.2.4.3 การประเมินผลและการตรวจสอบรายงานผล

Boone (2002) ได้อธิบายถึงการประเมินผลและการตรวจสอบรายงานผลว่า เป็นกระบวนการต่อเนื่องเพื่อการพัฒนาแผนงาน โดยเน้นถึงปัจจัยนำเข้ากระบวนการและผลผลิต โดยนำผลผลิตนั้นมาประเมิน ตรวจสอบ เน้นให้ตรงกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ การทดสอบอาจขึ้นอยู่กับกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรม โดยเน้นการสังเกต สัมภาษณ์ และสำรวจ

สรุป รูปแบบการพัฒนาโปรแกรมของ Boone (2002) ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ดังนี้

- 1) การวางแผน ได้แก่ 1.1) วิเคราะห์องค์กรและกระบวนการที่จะเปลี่ยนแปลงองค์กรขึ้นใหม่ 1.2) เชื่อมโยงองค์กรเข้าสู่ความต้องการของกลุ่มเป้าหมายและผู้ที่เกี่ยวข้อง 2) การออกแบบและดำเนินการ ได้แก่ 2.1) ออกแบบโปรแกรมที่วางแผนแล้ว 2.2) นำแผนในโปรแกรมไปดำเนินการพัฒนาทรัพยากรที่จำเป็นและติดตามจูงใจให้แรงเสริม 3) การประเมินผลและการตรวจสอบรายงานผลโปรแกรม ซึ่งเหมาะสมต่อการนำมาใช้ในโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน และที่สำคัญ ทฤษฎีได้นำเสนอขั้นตอนพร้อมแนวทางการพัฒนาคุณภาพนักศึกษานอกโรงเรียนที่สามารถนำมาใช้ได้จริง

ตอนที่ 2 แนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning)

2.1 ความเป็นมาของการเรียนรู้จากประสบการณ์

แนวคิดและทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ของมนุษย์มีการพัฒนาขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม ตั้งแต่ช่วงกลางศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมา โดยเริ่มต้นจากงานเขียนของ John Dewey (1938) ในหนังสือประสบการณ์และการศึกษา (Experience and Education) ที่เน้นความสำคัญของการ

เรียนรู้จากการลงมือกระทำ (learning by doing) ต่อมาในปี ค.ศ. 1984 David Kolb ได้เขียนหนังสือเกี่ยวกับการเรียนรู้จากประสบการณ์ซึ่งส่งอิทธิพลต่อวงการศึกษเป็นอย่างมาก เนื่องจากเขาสามารถเชื่อมโยงทฤษฎีและการปฏิบัติให้เห็นเป็นรูปธรรมได้อย่างชัดเจน

2.2 ความหมายของการเรียนรู้จากประสบการณ์

จากการศึกษาความหมายของการเรียนรู้จากประสบการณ์ ผู้วิจัยพบว่า มีนักวิชาการและนักทฤษฎีได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

Dewey (1938) ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้จากประสบการณ์ว่าเป็นวงจรของการลงมือกระทำ เป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการกระทำจริง ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ใหม่หรือผู้เรียนปรับเปลี่ยนตนเองในการปฏิบัติตามบทบาทใหม่

Rogers (1969) ได้ให้ความหมายว่า การเรียนรู้จากประสบการณ์ หมายถึงความสมดุลระหว่างการเปลี่ยนแปลงและการเจริญก้าวหน้าของบุคคล โดยเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนมีธรรมชาติของการอยากเรียนรู้ บทบาทของครูต้องอำนวยความสะดวกโดยการจัดบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้ ตอบสนองวัตถุประสงค์ของผู้เรียน ดำเนินการจัดหาทรัพยากรที่เหมาะสม ให้ความสำคัญระหว่างปัญญาและอารมณ์ จัดให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้และการคิดอย่างมีอิสระปราศจากอคติ

Kolb (1984) ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้จากประสบการณ์ว่าเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นลักษณะแบบองค์รวมและมีความหลากหลาย ซึ่งรูปแบบในการพัฒนาผู้ใหญ่จะประกอบด้วยประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวิธีการเรียนรู้ของประชาชน การเจริญงอกงาม และการพัฒนาทฤษฎีการเรียนรู้ จากประสบการณ์จะเน้นบทบาทสำคัญของการปฏิบัติจริงในกระบวนการเรียนรู้

Pfeiffer and Jones (1988) ได้ให้ความหมายว่าการเรียนรู้จากประสบการณ์ว่าเป็นการกำหนดวัตถุประสงค์ในการกระตุ้นผู้เรียนให้มีความรู้สึกที่ดีในการเรียนรู้เหมือนกับสิ่งที่เขาคิดพยายามทำให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมและอารมณ์ความรู้สึกใหม่ เกิดความรู้ใหม่ การเรียนรู้จากประสบการณ์ จะเกิดเมื่อบุคคลเกี่ยวข้องกับผูกพันในกิจกรรม การวิเคราะห์ทบทวนอย่างมีวิจารณญาณเชิงนามธรรมที่เป็นประโยชน์ให้เหตุผลในการทำงานโดยอิงสมมติฐาน

Evans (1994) ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้จากประสบการณ์ว่า หมายถึง ความรู้และทักษะที่ได้รับ ประสบการณ์จากการทำงาน จากการศึกษาที่ไม่เป็นทางการ โดยจะผ่านจากการศึกษาทุกประเภท หรือจากด้านสายอาชีพ การเรียนรู้จากประสบการณ์ เป็นวิธีการเรียนรู้จากหนังสือ จากการบรรยาย การทดลอง ทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์จึงเป็นชุดวิธีการเรียนรู้วิธีหนึ่งจากหลายชุด

Lewis and William (1994) ให้ความหมายการเรียนรู้แบบเน้นประสบการณ์ว่า หมายถึง การเรียนรู้โดยการลงมือทำ (Learning by Doing) โดยการดึงเอาประสบการณ์ออกมาจากตัวผู้เรียน แล้วกระตุ้นให้ผู้เรียนสะท้อนความคิดเกี่ยวกับประสบการณ์นั้นออกมาเพื่อพัฒนาความคิดใหม่ ทศนคติและทักษะใหม่อันนำไปสู่ความรู้ใหม่

Burnard (1996) ให้ความหมายว่า การเรียนรู้จากประสบการณ์คือ การเรียนรู้ประสบการณ์ทั้งหมดโดยการกระทำ การคิดทบทวนเกี่ยวกับการกระทำ หรือการเรียนรู้โดยทางอ้อมโดยการเข้าไปเกี่ยวข้องกับสถานการณ์ต่างๆหรือโดยการสังเกตผู้อื่น ซึ่งอาจเกิดจากการดำเนินชีวิต การทำงาน และการศึกษา

Luckman (1996) ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้จากประสบการณ์ว่าเป็นกระบวนการที่ผู้เรียนได้สร้างความรู้ ทักษะ และคุณค่าจากประสบการณ์ตรง

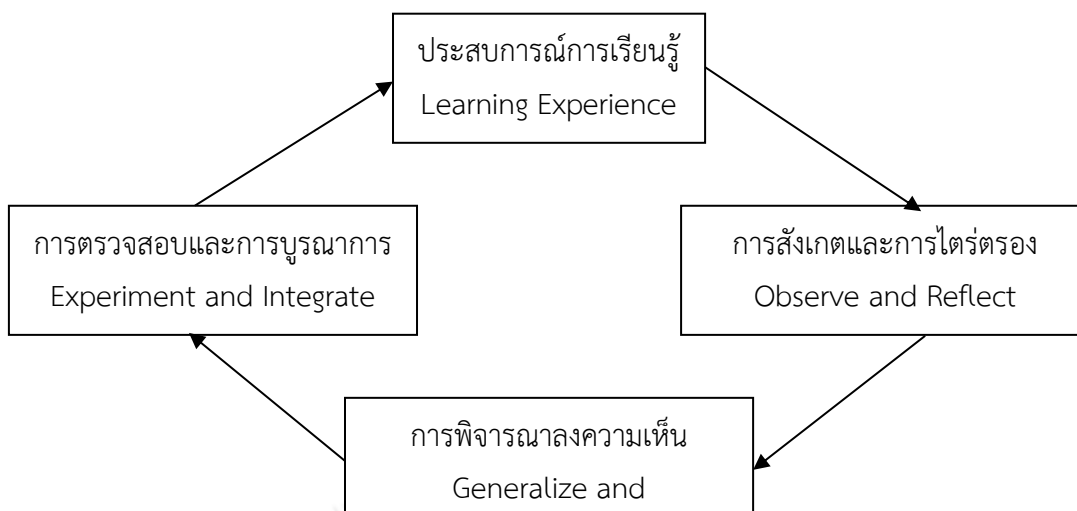
Craig (1997) ได้ให้ความหมายว่า การเรียนรู้จากประสบการณ์ หมายถึงความรู้ ทักษะหรือความสามารถที่ได้รับจากการสังเกต หรือการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติและดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ โดยเข้าไปร่วมด้วยความสมัครใจ ร่วมปฏิบัติ วิเคราะห์ข้อมูลอย่างมีวิจารณญาณ และนำไปประยุกต์ใช้ ดังนั้นการเรียนรู้จากประสบการณ์ จึงหมายถึงการเรียนรู้เพื่อให้ได้ประโยชน์ด้านความรู้ และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ซึ่งเกิดได้ทุกที่ การเรียนรู้จากประสบการณ์เป็นการเข้ามีส่วนร่วมเพื่อทดสอบทฤษฎีเพื่อตอบสนองผู้เรียนให้สามารถตอบคำถามและแสวงหาคำตอบได้ด้วยตนเอง

พรปภัตสร ปริญญาญกุล (2544) กล่าวว่า เป็นการเรียนรู้ที่ได้รับจากประสบการณ์ ซึ่งมีลักษณะเป็นขั้นตอน หรือเป็นกระบวนการความรู้ที่ได้รับ เป็นการสะท้อนความรู้ที่ได้มาจากการลงมือปฏิบัติกิจกรรม และทำให้เกิดประสบการณ์ขึ้น

สรุป ความหมายของการเรียนรู้จากประสบการณ์ คือกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นการเรียนรู้โดยเน้นจากการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง โดยใช้ประสบการณ์เดิมของแต่ละบุคคลเป็นพื้นฐานความรู้ในการพิจารณาทบทวน ไตร่ตรองอย่างมีเหตุมีผลและผู้เรียนพยายามตีความและสรุปเป็นความรู้ใหม่สำหรับตนเอง เกิดเป็นประสบการณ์ใหม่ของตนเอง

2.3 กระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์

จากการศึกษาการเรียนรู้จากประสบการณ์ พบว่า มีนักคิดทฤษฎีหลายท่านได้เสนอกระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์ เช่น Dewey (1983), Pfeiffer and Jones (1983) และ Kolb (1984) ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกทฤษฎีของ Kolb มาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เนื่องจากพบว่ามีลักษณะวงจรแห่งการเรียนรู้ที่เหมาะสม และสามารถสร้างประสบการณ์เรียนรู้ ได้เสนอแนวความคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ให้กับนักศึกษาการศึกษานอกระบบโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังวงจรที่แสดงในแผนภาพที่ 2.2 ดังต่อไปนี้

แผนภาพที่ 2.2 วงจรการเรียนรู้จากประสบการณ์ของ Kolb (1984)

Kolb (1984) ได้นำเสนอทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ว่าเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นในลักษณะที่เป็นวงจรแห่งการเรียนรู้ ซึ่งการเรียนรู้อาจจะเริ่มจากจุดใดจุดหนึ่งของวงจรแห่งการเรียนรู้ก็ได้ แต่ต้องดำเนินการให้ครบวงจรแห่งการเรียนรู้ รายละเอียดของวงจรการเรียนรู้จากประสบการณ์มีดังนี้

1. ประสบการณ์การเรียนรู้ (Learning Experience) เป็นสิ่งที่มีอิทธิพลต่อผู้เรียนเป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ที่เป็นส่วนประกอบของชีวิต ประสบการณ์จะนำไปสู่การรวบรวมความสามารถในการจัดการซึ่งมีความสัมพันธ์อันทรงคุณค่า ซึ่งประสบการณ์อาจมีผลกระทบต่อการเรียนรู้ทั้งการยอมรับและการปฏิเสธ

2. การสังเกตและการไตร่ตรอง (Observe and Reflect) การเรียนรู้จะดีที่สุดหากผู้เรียนได้มีการสะท้อนกลับ มีการไตร่ตรองประสบการณ์ที่ได้รับ เพื่อนำมาใช้ในการพิจารณาว่าสิ่งใดเป็นประโยชน์ หรือไม่เป็นประโยชน์

3. การพิจารณาถึงความเห็นและการสร้างแนวคิด (Generalize and Conceptualize) เป็นการรวบรวมความรู้เพื่อสร้างกรอบแนวคิดที่เชื่อมโยงกับแนวคิดอื่น

4. การตรวจสอบและการบูรณาการ (Experiment and Integrate) เป็นการตรวจสอบแนวคิดหาความจริงในสถานการณ์ที่มีความแตกต่างและนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง

ทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์จะประกอบด้วย สาระและประเด็นที่เกี่ยวข้องที่มีความสำคัญต่อกระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์ ได้แก่ นโยบายทางสังคมและการปฏิบัติกิจกรรมพื้นฐานความสามารถทางการศึกษา การเรียนรู้ตลอดชีวิตและการพัฒนาอาชีพ การศึกษาประสบการณ์ และการพัฒนาหลักสูตร

ลักษณะสำคัญของการเรียนรู้จากประสบการณ์ ประกอบด้วย การเรียนรู้มีรูปแบบเป็นกระบวนการ การเรียนรู้เป็นไปอย่างต่อเนื่องบนพื้นฐานของการสร้างประสบการณ์ กระบวนการเรียนรู้จะเป็นการแก้จุดขัดแย้งที่จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน การเรียนรู้เป็น

กระบวนการที่มีการปรับให้มีความเป็นปัจจุบัน การเรียนรู้เกี่ยวข้องกับการเชื่อมโยงบุคคลกับสภาพแวดล้อมของบุคคล การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่สามารถนำไปสู่การสร้างความรู้ได้

สรุปได้ว่าทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ของ Kolb เป็นการสร้างประสบการณ์ผ่านวงจรแห่งการเรียนรู้ได้รับการกระตุ้นให้สะท้อนประสบการณ์ และสร้างข้อสรุปตามแนวคิดของตนเองเกิดวงจรแห่งการเรียนรู้ใหม่ โดยเน้นการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เรียนซ้ำ แก้ปัญหา นำมาสู่การประยุกต์ใช้จริง เน้นความเป็นองค์รวม และปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและสภาพแวดล้อม

2.4 ปัจจัยสนับสนุนการเรียนรู้จากประสบการณ์

จากการศึกษาพบว่ามีนักวิชาการได้เสนอแนะปัจจัยการเรียนรู้จากประสบการณ์ ดังนี้
 อาชัญญา รัตนอุบล (2551) กล่าวว่า ปัจจัยการสนับสนุนการเรียนรู้จากประสบการณ์ ได้แก่

1. กิจกรรมการเรียนรู้ควรเน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์เป็นพื้นฐานหลัก
2. กิจกรรมการเรียนรู้ควรได้ลงมือปฏิบัติจริง
3. กิจกรรมการเรียนรู้ที่มีการไตร่ตรอง ทบทวนอย่างมีวิจารณญาณ
4. กิจกรรมการเรียนรู้ภายใต้การเคารพในความคิดเห็นของแต่ละบุคคล
5. ผู้สอนควรให้ข้อมูลข่าวสารอย่างครอบคลุมและถูกต้อง
6. การเรียนรู้จากประสบการณ์ควรเป็นการเรียนรู้ที่เป็นการถ่ายโยงความรู้ หรือ Transfer of learning ซึ่งครอบคลุมถึงการที่บุคคลสามารถนำความรู้ ประสบการณ์ที่ได้รับมา ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ชีวิตอื่นๆ ได้

สรุป การจัดกิจกรรมการเรียนรู้จากประสบการณ์เป็นพื้นฐานของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้จากประสบการณ์ของตน โดยนำมาทบทวน พิจารณาและไตร่ตรองอย่างมีวิจารณญาณ และลงมือปฏิบัติจริง มีความหมายต่อผู้เรียนอย่างแท้จริง ที่จะเปลี่ยนแปลงทัศนคติของตน

ตอนที่ 3 แนวคิดนีโอฮิวแมนนิส

3.1 ความเป็นมาและความหมายของแนวคิดนีโอฮิวแมนนิส

จากการศึกษาความเป็นมาและความหมายของแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสพบว่ามีนักวิชาการได้กล่าวไว้ดังนี้

เกียรติวรรณ อมาตยกุล (2533) กล่าวว่า แนวคิดนีโอฮิวแมนนิส (Neo-Humanist) เป็นแนวคิดของศรีพระบาทเรนจัน สักการ (Shrii Prabhat Rainjan Sarkar) หรือฟ็อร สักการ นักคิดชาวอินเดียเป็นแนวคิดที่เน้นให้ผู้เรียนเกิดปัญญาบริสุทธิ์ที่เรียกว่า “Intuition” โดยจะสอนให้ผู้เรียนฝึกภาวนาแบบโยคะ และใช้หลักจิตวิทยาแบบชาวตะวันตก มาอธิบายกลไกของจิตว่าจะเข้าสู่ความสงบจนเกิดพุทธิปัญญาบริสุทธิ์ได้อย่างไร แนวคิดนีโอฮิวแมนนิส โดยหลักโยคะที่ลึกซึ้งมาอธิบาย

ธรรมชาติของมนุษย์ และกระบวนการต่างๆ ทำให้มนุษย์รู้จักตนเองดีขึ้น นั่นคือมนุษย์เราทุกคนล้วนมีความรัก มีความเมตตา และสามารถเข้าถึงความรักที่ยิ่งใหญ่ที่แผ่เร้นอยู่ภายในตัวเอง

Acarya (1982) กล่าวว่าแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสส์ืบทอดมาจากโบราณเกี่ยวกับโยคะกับทฤษฎีฟิสิกส์ของโลกสมัยใหม่ การดำรงอยู่ของสรรพสิ่งมิได้เป็นความจริงเพียงหนึ่งเดียว แต่เป็นการอยู่ร่วมกันในหลายระดับของสิ่งมีชีวิตต่างๆ สิ่งที่เราเรียกว่าจิตวิญญาณมีอยู่ในสรรพสิ่งต่างๆ ได้แบ่งระดับของจิต 5 ระดับ คือจิตสำนึก จิตใต้สำนึก และจิตเหนือสำนึก 3 ระดับ ระดับจิตของแต่ละบุคคลเกี่ยวข้องกับการรับรู้ของตัวตนในระดับจิตวิญญาณในระดับชั้นของจิตวิญญาณเหล่านี้เกี่ยวข้องกับ ความสงบภายใน ความบริสุทธิ์ภายใน การสันสละเพื่อนของคลื่นภายในเมื่ออยู่ในระดับชั้นที่สูงขึ้น ความขัดแย้งภายในใจก็จะถูกลบเลือน แต่มนุษย์โดยทั่วไปไม่ตระหนักถึงระดับชั้นทางจิตของตนเอง ส่วนใหญ่รับรู้ถึงระดับจิตที่ต่ำสุด 2 ระดับ คือ จิตสำนึกและจิตใต้สำนึก การเข้าถึงจิตเหนือสำนึกได้ต้องผ่านชั้นของจิตสำนึกและจิตใต้สำนึกก่อน การปฏิบัติตนเพื่อไปสู่การก้าวผ่านจิตใต้สำนึกจึงเป็นสิ่งที่หลักการนีโอฮิวแมนนิสส์นำมาปฏิบัติ จิตใต้สำนึก (Subconscious Mind) คือความทรงจำและความคิดที่ลึกซึ้งของมนุษย์ ซึ่งมีอำนาจเหนือกว่าจิตสำนึก ความรู้ ความคิดของคนมนุษย์เกิดขึ้นที่จิตใต้สำนึก จิตใต้สำนึกนี้จะทำหน้าที่ประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ ที่ผ่านเข้ามาในชีวิต ความรู้ที่ลึกซึ้ง ปรัชญาและศาสนา

การศึกษาตามหลักการนีโอฮิวแมนนิสส์ให้ความหมายคำว่าการศึกษาองค์รวมไว้ดังนี้ คำว่า EDUCATION (Rama, 2000) ตัวอักษรภาษาอังกฤษแต่ละตัวแทนคำต่างๆที่มีความหมายดังนี้ คือ

Enlargement of mind = การขยายใจให้กว้าง

DESMEP

- Discipline = วินัย

- Etiquette = จรรยา

- Smartness = ฉลาด ปราดเปรื่อง

- Morality = ศีลธรรม

- English and Pronunciation = ภาษาอังกฤษและการออกเสียง

Universal Outlook = ภาพการมองระดับสากลจักรวาล

Chalacter = นิสัย หลักความประพฤติ

Active Habits = นิสัยที่ตื่นตัว

Trustworthiness = ความไว้วางใจ

Ideation of the Great = กระบวนการในการคิดแห่งความดีงาม

Omniscient Grace = คุณความดีในการรอบรู้ทุกสิ่ง

Nice Temperament = อารมณ์ดี

Sarkar (1998) ให้ความหมายของการศึกษาตามหลักการนีโอฮิวแมนนิสส์ว่า นีโอฮิวแมนนิสส์คือปรัชญามนุษยนิยมที่อธิบายความก้าวหน้าของมนุษยชาติในมุมมองที่กว้างขึ้นเป็นความหวังใหม่ใน

การตีความเกี่ยวกับการดำรงอยู่ของมนุษย์ ช่วยให้นักวิจัยเข้าใจการดำรงอยู่อย่างใคร่ครวญและฉลาดมากขึ้น ทำให้มนุษย์ยอมรับความรับผิดชอบอันยิ่งใหญ่ที่มีต่อจักรวาลทั้งหมด

วิล โองศ์อนันต์คุณ (2532) นิโอฮิวแมนนิสเป็นแนวคิดที่เน้นเรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในสังคม ทั้งที่เกี่ยวกับเด็กเล็กและบุคคลที่โตแล้ว ถ้าครูผู้สอนโดยทั่วไปไม่มีความเข้าใจในแนวคิดนี้ ก็จะช่วยทำให้เด็กพัฒนาขึ้นได้ทั้งทางร่างกายและจิตใจ เพราะแนวคิดนี้โอฮิวแมนนิสนั้น มีเป้าหมายชีวิตที่แตกต่างกันไป ดังนั้นในสังคมนี้โอฮิวแมนนิสจึงคำนึงถึงเรื่องผลกระทบของการกินอาหาร การออกกำลังกาย และวิถีปฏิบัติตนที่จะส่งผลกระทบต่อการทำงานของอวัยวะต่างๆ ในร่างกาย เช่น ระบบต่อมไร้ท่อ ความรู้สึก อารมณ์ จิตใจ ปัญญาและสังคม เพื่อที่จะให้นักวิจัยสามารถดำเนินชีวิตไปได้อย่างยุติธรรม และมีทิศทางไปสู่เป้าหมายที่สมบูรณ์ของชีวิตได้

3.2 แนวคิดปรัชญานิโอฮิวแมนนิส

จากการศึกษาแนวคิดปรัชญานิโอฮิวแมนนิส พบว่ามีนักวิชาการได้กล่าวไว้ดังนี้

เกียรตวิวรรณ อมาตยกุล (2535) กล่าวว่า เป็นปรัชญามนุษยนิยมแนวใหม่ที่แสดงความเป็นจริงในโลก เป็นการปลูกฝังโนธรรมด้วยกระบวนการพบปะสนทนา หรือสื่อสารผ่านช่องทางสื่อต่างๆ มีวิธีการปฏิบัติอยู่ 3 ประการคือ การพัฒนาความรักความเมตตาที่ยิ่งใหญ่ (Universal love) ในจิตใจของตนเองการส่งผ่านกระแสความรักความเมตตาที่ยิ่งใหญ่จากตัวเราไปสู่คนรอบข้าง และกลุ่มที่มีความรักความเมตตาที่ยิ่งใหญ่ ร่วมกันพัฒนาความอยู่ดีมีสุขของทุกสรรพสิ่งในจักรวาล

1) การพัฒนาความรักความเมตตาที่ยิ่งใหญ่ (Universal love) ในจิตใจของตนเองแนวคิดนิโอฮิวแมนนิสมีความเชื่อเกี่ยวกับมนุษย์อย่างลึกซึ้งซึ่งว่ามนุษย์ทุกคนเกิดขึ้นมาพร้อมจิตใจที่บริสุทธิ์ปราศจากความรู้สึกด้านลบ เช่น ความแบ่งแยก ความเกลียด ความกลัว ความอิจฉาริษยา และความต้องการที่จะทำร้ายกลุ่มอื่นๆ การเปลี่ยนแปลงจิตใจตัวเองเป็นการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญที่สุดของสังคม ซึ่งจำเป็นต้องเริ่มจากการเปลี่ยนแปลงตัวเองเสียก่อน เพราะตัวเราเองเป็นส่วนประกอบสำคัญของสังคม เพื่อให้รู้สึกได้ถึงอุดมคติสูงสุดของแนวคิดนิโอฮิวแมนนิส และความเท่าเทียมกันในสังคม จำเป็นต้องมีวิธีเปลี่ยนแปลงจิตใจของเราเองให้หลุดพ้นจากความรู้สึกที่เราได้รับการอบรมสั่งสอน (Condition) มาแต่เยาว์วัยเสียก่อน

วิธีปฏิบัติเพื่อพัฒนาจิตใจตามแนวคิดนิโอฮิวแมนนิสนั้น มีพื้นฐานอยู่บนหลักของโยคะศาสตร์ที่มีมาแต่โบราณ กระบวนการฝึกโยคะ (โยคะ แปลว่า UNION หรือความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน) เป็นกระบวนการพัฒนาร่างกายและจิตใจของคนเรา ที่เกิดจากการศึกษาค้นคว้าวิจัยตนเองของนักบุญนักบวชที่ถูกต้องตามหลักวิทยาศาสตร์ ต่อเนื่องกันมาเป็นเวลาหลายพันปี ซึ่งเป้าหมายสูงสุดของการฝึกโยคะก็คือ การชำระล้างจิตใจที่หยาบกระด้างของคนเรา จิตใจที่เต็มไปด้วยความรู้สึกในทางลบ เช่น ความเกลียด ความกลัว ความอิจฉาริษยา ความโกรธ ความรู้สึกที่ตัวเองเด่นกว่าคนอื่น ความรู้สึกที่ตัวเองด้อยกว่าคนอื่น เป็นต้น การพัฒนาจิตใจด้วยการทำสมาธิดังกล่าวข้างต้น นอกจากจะทำให้เรามีความสุขสงบทางจิตอย่างลึกซึ้งแล้ว ยังสามารถเป็นเกราะป้องกันความรู้สึกด้านลบหรือไม่ดีจากคนที่มีความรู้สึกด้านลบ (negative person) รอบข้างได้เป็นอย่างดีอีกด้วย นอกจากนี้ผลของการฝึกตั้งจิตใจให้มั่นคง และการรวมพลังจากการทำสมาธิเพื่อความเป็นอันหนึ่ง

อันเดียวกันกับจุดศูนย์กลางของจักรวาลนั้น จะทำให้เรามีจิตใจที่เข้มแข็ง แน่วแน่ มั่นคง และไมหวาดกลัวต่ออุปสรรคต่างๆ ที่ผ่านเข้ามาในชีวิต

2) กลุ่มพลังแห่งความรัก การทำสมาธิอย่างสม่ำเสมอจะทำให้ผู้ฝึกแต่ละคน มีจิตใจละเอียดอ่อนยิ่งขึ้นมองเห็นความบริสุทธิ์ดั้งมาในจิตใจของตนเองและสรรพสิ่งมากขึ้น การรวมกลุ่มกันของผู้ที่มีจิตใจบริสุทธิ์ดังามนี้ ทำให้เกิดการรวมพลังแห่งความรักความเมตตาที่ยิ่งใหญ่มหาศาลสามารถมีอิทธิพลต่อความรู้สึกของมวลมนุษยชาติและสรรพสิ่งต่างๆ หมายความว่า พลังคลื่นทางจิตแห่งความรักความเมตตาได้เริ่มก่อตัวขึ้นแล้วในมวลมนุษยชาติ พลังจิตอันงดงามที่เกิดขึ้นจะเป็นเครื่องผลักดันให้มวลมนุษยชาติ ก้าวไปสู่ความสงบสุขและสันติภาพได้ในเวลาอันรวดเร็ว ปัจจุบันมีประชาชนจำนวนมากให้ความสนใจกับการพัฒนาจิตใจ และมีความเชื่อว่าจิตใจที่ได้รับการพัฒนาสูงสุด คือ จิตใจที่เต็มเปี่ยมไปด้วย ความรักความเมตตา เมื่อความรู้สึกเช่นนี้เกิดขึ้นในจิตใจของมนุษยชาติมากขึ้น พลังแห่งความรักความเมตตาของแต่ละบุคคลจะรวมตัวกันเข้าเป็นพลังที่ยิ่งใหญ่แผ่กระจายออกไปยังทุกๆ ส่วนของจักรวาลทำให้พลังแห่งความชั่วร้าย เช่น พลังแห่งความเกลียด ความกลัว ความอิจฉา ความแบ่งแยก เป็นต้น จะค่อยๆ อ่อนกำลังลงและเมื่อนั้นพลังแห่งความรักความเมตตาที่มีอยู่ในจิตใจของทุกคน จะทำหน้าที่เปรียบเสมือนดวงประทีปให้เกิดความยุติธรรม ความเสมอภาค ความสันติสุขแก่มวลมนุษยชาติ และสรรพสิ่งทั้งหลายในจักรวาลนี้

3) การสร้างสรรค์สังคมใหม่ด้วยความรักและความเมตตา

เกียรติวรรณ อมาตยกุล (2543) กล่าวว่า นักนิโฮอิวแมนนิสดำเนินชีวิตเหมือนคนปกติธรรมดาทั่วไปแต่ที่แตกต่างออกไปก็คือ จิตใจที่เปี่ยมไปด้วยความรักความเมตตาภาวะสำคัญที่สุดของเขาก็คือ ภาวะผูกพันในการสร้าง ความอยู่ดีมีสุขของทุกสรรพสิ่งในจักรวาล สร้างภาพพจน์ของตนเอง (Psychology of self-image) เป็นความรู้สึกที่เรามีต่อตัวเองโดยตรง โดยมีความเชื่อฝังใจที่ยังลึกกลงไปในจิตใต้สำนึกของคนเราทำให้เราเชื่อว่าตัวเองเป็นอย่างไร เช่น บุคคลที่มีปัญหาในสังคมมักมีสาเหตุใหญ่ๆ มาจากการมีภาพพจน์ด้านลบกับตัวเอง คนที่ชอบโยนความผิดของตนเองให้ผู้อื่นสาเหตุเพราะไม่ยอมรับว่าทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้นนั้นตนก็มีส่วนในการรับผิดชอบในเรื่องนั้นๆ ด้วย คนที่มีภาพพจน์ด้านลบกับตัวเองมักจะโทษผู้อื่นแทนที่จะบอกว่าตัวเองก็มีส่วนทำให้เกิดปัญหานั้นๆ ขึ้นเช่นกัน ภาพพจน์ของตัวเองเราสามารถเปลี่ยนแปลงได้ ผลจากการศึกษาวิจัยกับคนจำนวนมากที่มีความแตกต่างกันทั้งเพศ วัย และการศึกษาพบว่า คนเราไม่ว่าจะอยู่ในเพศ วัยหรือการศึกษาในระดับใดก็สามารถเปลี่ยนแปลงภาพพจน์ของตัวเองได้ การเปลี่ยนแปลงภาพพจน์ของตัวเองนี้จะเปลี่ยนแปลงชีวิตของคุณคนนั้นไปอย่างสิ้นเชิง และยังพบว่าคนเราไม่สามารถกระทำหรือปฏิบัติตัว ที่ขัดแย้งกับภาพพจน์ของตนเองได้ นั่นคือ การเปลี่ยนแปลงนิสัย ทัศนคติ บุคลิกภาพ ความสามารถ รวมทั้งวิธีการดำเนินชีวิตของคนเราจะไปได้อย่างง่ายดายขึ้น ถ้าการเปลี่ยนแปลงนั้นเริ่มต้นที่ภาพพจน์ของตัวเอง

Rama (2000) กล่าวว่า นิโฮอิวแมนนิส เป็นกระบวนการของการเป็นมนุษย์ที่มีสติรู้ตัวเองสำรวจศักยภาพของตนเอง เพื่อเพิ่มความเข้าใจว่าตนเองเป็นใคร ทำไมเราถึงเป็นอยู่ ซึ่งเป็น การขับเคลื่อนเบื้องต้น ที่เรียกว่า การกำกับ การบอกทิศทางที่สำคัญ เพื่อการขับเคลื่อนตัวเองตลอดชีวิต ในปัจจุบันนี้แรงการบอกทางตรงที่สำคัญ นี้ถูกบิดเบือน เพราะเราได้รับการสอนให้แข่งขันกับคนอื่น เพื่อให้ได้ทรัพยากรที่จำกัด ถ้ามนุษย์เราทำการบอกทางตรงที่สำคัญนี้ พร้อมกับ ความเมตตากรุณา (benevolence) เราจะพบว่าทุกสิ่งจะเปลี่ยนไป เราไม่แข่งขันกับผู้อื่นอีกต่อไป

ความจริงพัฒนาการของเราเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ของเรา(กับผู้อื่น) การตระหนักรู้ว่าความสัมพันธ์ของเรา(กับผู้อื่น) สามารถทำให้เราควบคุมพลังความรัก เปลี่ยนจากการอยู่เพื่อการบริการตนเอง เป็นการอยู่เพื่อให้บริการ(ผู้อื่น) เนื่องจากการรับรู้ถึงความสัมพันธ์ขยายมากขึ้น เราจะไม่มียึดถือเรื่องเผ่าพันธุ์ เพศชั้นวรรณะ (caste) ศาสนา หรือสายพันธุ์ เราจะชนะหลักเกณฑ์ที่ไม่มีข้อพิสูจน์(dogma) และอคติ เนื่องจากมีการเชื่อมโยงระหว่างศีลธรรมกับกระบวนการแสวงหาเสรีภาพ เพื่อให้จิตใจบริสุทธิ์เพียงพอ ที่จะทำหน้าที่โดยไม่มีอคติ และเข้มแข็งพอที่จะรวบรวม (embrace) ความพยายาม (endeavor) เพื่อทำปโลม forge มนุษย์แต่ละคน

Didi Ananada Mitra (2000) ได้สังเคราะห์ Best Practice ของแนวคิดการศึกษาของ Waldorf และ Montessori พร้อมทั้งความเข้าใจเพิ่มมากขึ้นเกี่ยวกับพัฒนาการของมนุษย์เต็มสู่ปรัชญาการศึกษาที่มีความหมายและนำมาใช้ (ในภาคปฏิบัติได้) การศึกษานีโอฮิวแมนนิสจึงมีเครือข่ายโรงเรียนต่างๆ ทั่วโลก (ตั้งแต่ประเทศมั่งคั่ง เช่น สหรัฐอเมริกาไปจนถึงประเทศที่มีสื่อที่น้อยกว่า เช่น อินเดีย แอฟริกา และลาตินอเมริกา) มีการนำหลักการของการศึกษานีโอฮิวแมนนิสมาประยุกต์ใช้ในระดับสากล

สรุป แนวคิดนีโอฮิวแมนนิสเน้นให้ผู้เรียนเกิดปัญญาบริสุทธิ์ที่เรียกว่าการหยั่งรู้ด้วยตนเอง “Intuition” โดยจะสอนให้ผู้เรียนฝึกภาวนาแบบโยคะ และใช้หลักจิตวิทยาแบบชาวตะวันตกมาอธิบายกลไกของจิตว่าจะเข้าสู่ความสงบจนเกิดพุทธิปัญญาบริสุทธิ์ได้อย่างไร แนวคิดนีโอฮิวแมนนิสสามารถนำหลักโยคะที่ลึกซึ้งมาอธิบายธรรมชาติของมนุษย์ และกระบวนการต่างๆ ที่จะทำให้มนุษย์รู้จักตนเองดีขึ้น สร้างภาพพจน์ของตัวเอง สร้างเจตคติเชิงบวกและการเห็นคุณค่าของตนเองและทักษะทางสังคมของผู้นำไปปฏิบัติ

3.3 หลักการนีโอฮิวแมนนิส

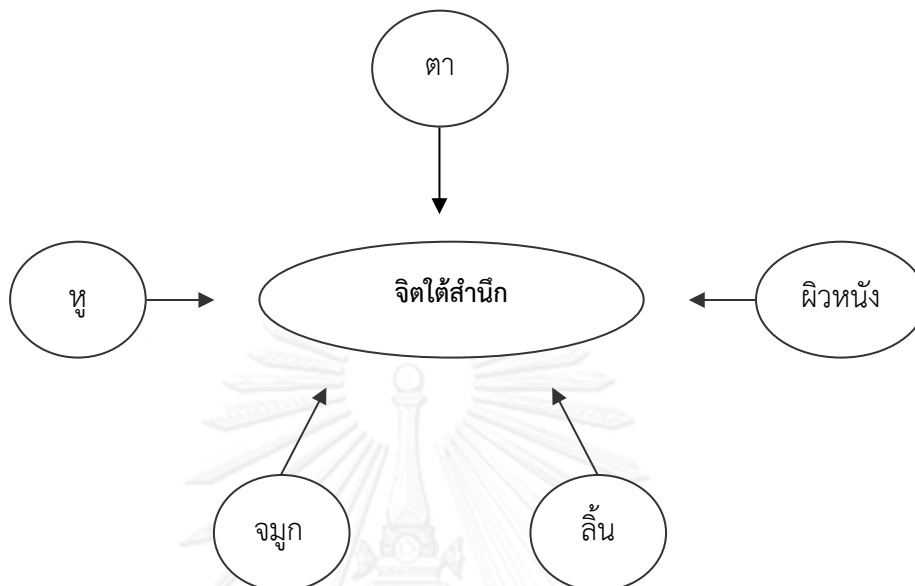
จากการศึกษาหลักการนีโอฮิวแมนนิส มีนักวิชาการได้กล่าวไว้ดังนี้

เกียรติววรรณ อมาตยกุล (2542) กล่าวว่า ธรรมชาติของมนุษย์ประกอบด้วยส่วนต่างๆ หลายส่วนเข้าด้วยกัน สวนประกอบชั้นนอกสุดของคนเราเรียกว่า ร่างกายที่ประกอบไปด้วยอวัยวะภายนอกที่เรามองเห็นได้ อวัยวะภายในและต่อมไร้ท่อต่างๆ สวนประกอบที่ลึกเข้าไปเรียกว่า “จิตใจ” ซึ่งมีระดับใหญ่ๆ อยู่สามระดับ คือ จิตสำนึก (Conscious Mind) จิตใต้สำนึก (Subconscious Mind) จิตเหนือสำนึก (Super conscious Mind)

1) จิตสำนึก (Conscious Mind) หรือประสาทสัมผัสทั้งห้า (ตา หู จมูก ลิ้น และผิวหนัง) ของคนเรามีหน้าที่หลักในการรับรู้ นึกคิด และสั่งการเพื่อควบคุมสัญชาตญาณต่างๆ ของคนเรา เช่น การกิน การนอน การขับถ่าย การสืบพันธุ์ และการทำงานต่างๆ ของคนเรา เป็นต้น

2) จิตใต้สำนึก (Subconscious Mind) เป็นจิตที่มีพลังมหาศาลในการควบคุมพฤติกรรมต่างๆ ของคนเรา จิตใต้สำนึกเป็นตัวกำหนดนิสัยใจคอและพฤติกรรมต่างๆ William James ได้ยกย่องการค้นพบการทำงานของจิตใต้สำนึกของชาวตะวันออกกว่า เป็นการค้นพบที่ยิ่งใหญ่ที่สุดเรื่องหนึ่งทางจิตวิทยาของมนุษยชาติ ซึ่งสามารถอธิบายการทำงานของจิตใต้สำนึกของคนเราแต่ละ

คนว่าเป็นศูนย์ข้อมูลที่ยิ่งใหญ่ที่สุด ทุกสิ่งทุกอย่างที่ผ่านจิตสำนึกของเรา (ตา หู จมูก ลิ้น และผิวหนัง) จะถูกบันทึกอยู่ในจิตใต้สำนึก ดังรายละเอียดปรากฏดังแผนภาพที่ 2.3

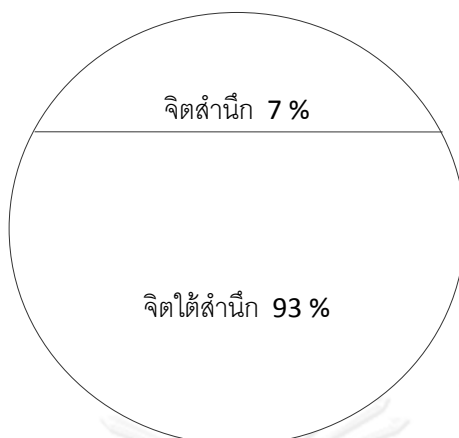

แผนภาพที่ 2.3 จิตใต้สำนึก

จากการบันทึกข้อมูลที่สะสมมาตั้งแต่วัยเด็กที่แตกต่างกันนี้เอง นักจิตวิทยาในปัจจุบันยอมรับว่าจิตใต้สำนึกของคนเราทำหน้าที่บันทึกข้อมูลต่างๆ ได้สูงที่สุดในวัยเด็กช่วงอายุประมาณ 2-6 ปี ทำให้คนเราแต่ละคนจึงมีนิสัยใจคอที่แตกต่างกัน จิตใต้สำนึกของคนเราเป็นตัวกำหนดภาพพจน์ ทัศนคติ นิสัยใจคอ และพฤติกรรมต่างๆ ของคนเราอย่างแท้จริง ดังนั้นสิ่งที่เราเห็นสิ่งที่เราได้ยิน โดยเฉพาะในวัยเด็กซึ่งเป็นช่วงชีวิตที่จิตใต้สำนึกทำงานดีที่สุด จึงมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อภาพพจน์ของตัวเองเพราะจิตใต้สำนึกไม่สามารถแยกแยะและวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ ที่ผ่านเข้ามาทางจิตสำนึกได้ว่าดีหรือเลว ถูกหรือผิด และเหมาะสมหรือไม่เหมาะสม ดังนั้นจิตใต้สำนึกของคนเราจึงมีหน้าที่รับได้แต่ข้อมูลดิบเท่านั้น

นักจิตวิทยาชาวตะวันตกในปัจจุบันได้พยายามศึกษา และวิจัยแนวคิดของปราชญ์โบราณ ในเรื่องการทำงานของจิตใต้สำนึก พบว่า จิตใต้สำนึกของคนเรานั้นรับข้อมูลโดยผ่านมาทางประสาทสัมผัสทั้ง 5 ของคนเราในสัดส่วนโดยประมาณคือ ตา ประมาณ 75-90% หู ประมาณ 10-15% และ จมูก-ลิ้น-ผิวหนัง ประมาณ 2-5%

จิตใต้สำนึกของคนเรามีอำนาจเหนือกว่าจิตสำนึกของคนเรามากมาย ดังนั้นนักจิตวิทยาตะวันตกได้พยายามแสดงออกมาให้เห็นในรูปของร้อยละ รายละเอียดปรากฏดังแผนภาพที่ 2.4

แผนภาพที่ 2.4 การทำงานของจิตใต้สำนึกและจิตสำนึก

จากการศึกษาทดลองของนักปราชญ์โบราณ พบว่า จิตใต้สำนึกของคนเรามีพลังมหาศาล มีอำนาจเหนือกว่าจิตสำนึกของคนเรามากมาย เปรียบได้กับส่วนของก้อนหิมะน้ำแข็งที่จมอยู่ใต้น้ำแข็ง ส่วนพลังจากจิตสำนึกเปรียบได้กับส่วนของหิมะเล็กๆ ที่ลอยอยู่บนพื้น และเมื่อไรก็ตามที่ข้อมูลเกิดความขัดแย้งกันระหว่างข้อมูลจากจิตสำนึกและข้อมูลจากจิตใต้สำนึก ผู้ชนะคือข้อมูลจากจิตใต้สำนึกเสมอไป

จิตเหนือสำนึก (Super conscious Mind) เป็นแหล่งพลังงาน ความรอบรู้ และสถานะสร้างสรรค์ที่แสนจะมหัศจรรย์ของมนุษย์ ผู้ที่สามารถเข้าถึงจิตเหนือสำนึกของตัวเองได้ จะเกิดการหยั่งรู้เอง (intuition) มีสถานะสร้างสรรค์ที่ยิ่งใหญ่ (Peak experience) และมีความปิติสุข (bliss) จากภายในของตัวเองซึ่งไม่สามารถจะบรรยายได้ สวนประกอบของชีวิตต่างๆ เหล่านี้ไม่ใช่แค่เพียงทฤษฎีของนักปราชญ์โบราณเท่านั้น แต่เป็นความจริงที่คนเราสามารถสัมผัสได้และเข้าถึงได้ เช่น Archimedes ผู้ค้นพบสูตรการแทนที่วัตถุด้วยปริมาตรของน้ำในขณะที่อาบน้ำอยู่เพลินๆ จากสถานะสร้างสรรค์ที่เกิด “แวบ” ขึ้นมาในสมอง Wagner นักประพันธ์เพลงผู้มีชื่อเสียงชาวเยอรมันได้เล่าถึงสถานะสร้างสรรค์ของเขาว่า “ไดยิน” เสียงเพลงที่โด่งดังของเขาขึ้นมาเองจากสมอง Charles Darwin ผู้ซึ่งพยายามรวบรวมข้อมูลทางวิทยาศาสตร์อยู่หลายปีแต่ “เกิดบรรลุมหาความจริง” ขึ้นในทันทีทันใด เป็นทฤษฎีวิวัฒนาการ (theory of evolution) ในขณะที่เขากำลังขบรณมาอยู่เพลินๆ Albert Einstein เผยว่าทฤษฎีสัมพัทธภาพที่เขาคิดขึ้น ไม่ได้เกิดจากการรวบรวมข้อมูลจากที่ใดแต่เกิดจาก “การระลึกจากภายใน (Intuition)” ของตัวเขาเอง เหล่านี้เป็นต้น

แผนภาพที่ 2.5 จิตสำนึก จิตใต้สำนึก และจิตเหนือสำนึก

สรุป จิตทั้งสามระดับมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับสมองของมนุษย์ โดยมีหน้าที่หลักที่แตกต่างกันไป นั่นคือ จิตสำนึกซึ่งประกอบไปด้วยประสาทสัมผัสทั้งห้ามีหน้าที่รับรู้ นึกคิด และสั่งการ จิตใต้สำนึกมีหน้าที่บันทึกข้อมูลต่างๆ ที่ผ่านเข้ามาทางประสาทสัมผัสทั้งห้า จิตเหนือสำนึกเป็นแหล่งความคิดสร้างสรรค์ การหยั่งรู้เอง ความรัก ความเมตตา และความสุขที่ยิ่งใหญ่ของมนุษย์ และที่สำคัญจิตเหนือสำนึกของมนุษย์จะทำงานก็ต่อเมื่อคนเราอยู่ในสภาวะที่ผ่อนคลายอย่างล้าลึก หรือคลื่นสมองต่ำนั่นเอง

3.4 อนาคตการศึกษานีโอฮิวแมนนิส

จากการศึกษาอนาคตการศึกษานีโอฮิวแมนนิส มีนักวิชาการได้ศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับบทบาทของเยาวชน บทบาทของครู บทบาทของผู้ปกครอง โดยกล่าวไว้ดังนี้

เกียร์ตวอร์ธ อมาตยกุล (2542) สาระสำคัญและจุดสนใจร่วมของอนาคตของการศึกษาแบบนีโอฮิวแมนนิส คือ ความเข้าใจในความเชื่อมต่อระหว่างกัน ของสิ่งของความดำรงอยู่ในและผ่านกาลเวลาและเผ่าพันธุ์ นีโอฮิวแมนนิสเป็นทั้งกิจกรรมภาคปฏิบัติ และภาคความคิดในเวลาเดียวกัน ต้องการจินตนาการพิเศษที่ปฏิบัติได้และเหมาะสมต่อความเป็นจริง ทั้งยังต้องเชื่อมโยงกับหลักปรัชญาที่ชัดเจน ในขณะที่ต้องการปลดปล่อยมนุษย์จากสิ่งดั่งรั้งทางกายภาพ เชาว์ปัญญาและจิตวิญญาณ ทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและสังคม ในการดำเนินสู่จุดหมายเหล่านี้ เราต้องใช้ประเพณีทางการศึกษาของทั้งโลกตะวันตกและตะวันออก และเสนอแนะความสำเนียงในความเข้าใจแนวทางเลือกใหม่ใน Tantric tradition เพื่อประเมินในความเป็นไปได้ของการศึกษาและการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

แผนภาพที่ 2.6 สามเหลี่ยมอนาคต

3.4.1 บทบาทของเยาวชน

จากการศึกษาบทบาทเยาวชน พบว่ามื่อนักทฤษฎีกล่าวไว้ว่า

Sarkar (1984) ธรรมชาติของชีวิต คือ การเปลี่ยนแปลงและการเจริญเติบโต ที่ใด ที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลง มีสภาพเหมือนตายแล้ว ในโครงสร้างของสิ่งมีชีวิต ขณะอายุน้อยจิตใจเปิดรับการเปลี่ยนแปลงง่าย ถ้าขาของเด็กหัก จะรักษาได้อย่างรวดเร็ว ถ้าเด็กได้รับบาดเจ็บทางสมองจะฟื้นตัวในไม่ช้า เมื่อความคิดใหม่ ๆ เทคโนโลยีเข้ามาใจของเด็กสามารถรับได้ทันที คนสูงอายุ fossilized การจะให้ผู้สูงอายุปรับตัวเข้ากับสิ่งเปลี่ยนแปลงเป็นเรื่องยาก

โลกเราต้องการเปลี่ยนแปลงมาก เพื่อเคลื่อนไปข้างหน้าและเพื่อความก้าวหน้า คลื่นลูกใหม่จะต้องแทนที่คลื่นลูกเก่า เพื่อซ่อมเสริมความเจ็บป่วยของโลกทั้งด้านกายภาพ สังคม สติปัญญา และจิตวิญญาณ เยาวชนจำเป็นในฐานะเป็นกองหน้า เยาวชนเท่านั้นผู้ที่มี vigor ที่จะนำการเปลี่ยนแปลงที่จำเป็น เยาวชนผู้ที่มีความจำเป็นที่จะเปลี่ยนแปลง และนำวิสัยทัศน์ของสังคมใหม่ไปประยุกต์ใช้ปราศจากวิสัยทัศน์ ปราศจากเยาวชน โลกจะยังคงประสบกับห้วงยุ่งยากของความทุกข์ทรมาน ความอยุติธรรม การเอารัดเอาเปรียบ ซึ่งเป็นสภาพสังคมปัจจุบันของเรา เยาวชนของโลกเท่านั้นที่สามารถนำมาได้ซึ่งความเป็นระเบียบ และวิสัยทัศน์ของมนุษยชาติใหม่

3.4.2 บทบาทของครู

เทคนิคหลายอย่างถูกนำมาใช้เพื่อบรรลุจุดหมายของการสร้างบรรยากาศ สนับสนุน สนุกสนาน ไม่มีความกลัว ซึ่งรังสรรค์ความรักไม่เฉพาะต่อการเรียน แต่ต่อตัวเอง ผู้อื่นและสิ่งรอบตัว การสอนที่ดีที่สุด คือ การทำเป็นตัวอย่าง

ครูทำตัวเป็นผู้สนับสนุนให้มากที่สุด ส่งเสริมและชี้แนะเด็ก ๆ เพื่อนำสิ่งที่มีอยู่ในตัวเด็กออกมา โดยการดึงความรู้ ความคิดของเด็กออกมา มากกว่าการป้อนความรู้ให้เด็กตอบสนองเชิงบวกต่อการแสดงออกของเด็ก ทำให้พวกเขา รู้สึกว่าคำตอบของเขามีค่าและใช้ได้ ครูควรดึงคำตอบของเด็กออกมาเพื่อชี้แจงความเข้าใจของพวกเขาสู่จุดมุ่งหมายของการสอน บทเรียนถูกออกแบบขึ้นมา เพื่อช่วยให้นักเรียนค้นพบความจริงและสร้างความสัมพันธ์ในใจของพวกเขาเอง นักเรียนแต่ละคนต้องการความช่วยเหลือไม่เท่ากัน พฤติกรรมเชิงบวกจะถูกกล่าวถึงมากกว่าพฤติกรรมเชิงลบ การตรวจสอบความเข้าใจ แก้ไขข้อผิดพลาดหรือการถกเถียงกันเรื่องแผนงานมีจุดมุ่งหมายเพื่อความสำเร็จ ครูให้ความนับถือนักเรียนและหวังว่านักเรียน จะปฏิบัติตอบเช่นเดียวกัน และให้ความนับถือสิ่งรอบๆ ตัว

3.4.3 ผู้ปกครองและครู รวมตัวเป็นวงกลมล้อมรอบเด็ก

เป็นที่ชัดเจนว่า ครูที่ดูแลนักเรียนเล็ก ๆ ต้องมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับผู้ปกครอง เพราะเป็นเรื่องยากที่จะแยกจิตใจของเด็กออกจากจิตใจของผู้ปกครอง ครูจึงต้องดำเนินการเพื่อความอยู่ดีของทั้งเด็กและผู้ปกครอง

โรงเรียนเป็นส่วนขยายของครอบครัว เมื่อผู้ปกครองรู้สึกเบาใจ เขาจะหาแหล่งทรัพยากรที่จะพัฒนาตนเอง และช่วยแก้ปัญหาของตนเองโดยอาจเข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียน เมื่อมีเด็กใหม่เข้ามาระยะหนึ่ง ครูจะไปเยี่ยมเด็กและผู้ปกครองที่บ้าน ครูให้ความสนใจเด็กเป็นพิเศษเมื่อเด็กเรียนอยู่ที่โรงเรียน โรงเรียนที่มีเด็กมากเกินไป เด็กบางคนไม่เล่น บางคนไม่แสดงปฏิกิริยาเมื่อมีคนเข้ามาในห้อง เป็นโรงเรียนที่ไม่พึงปรารถนาของผู้ปกครองบางคน เขาต้องการโรงเรียนที่เด็กๆ มีความสุข ร่าเริง และสงบผ่อนคลาย

สรุป การศึกษาตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสในอนาคตจะมีแนวโน้มเป็นที่นิยมมากขึ้น เนื่องจากเป็นการศึกษาตามแนวธรรมชาติ ปลอดภัยมนุษย์ให้เป็นอิสระจากกระแสสังคม ซึ่งเยาวชนที่ได้รับการศึกษาตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิส จะมีส่วนแก้ไขปัญหาสังคมให้กลับสู่ธรรมชาติที่มีความสุข ด้วยความรักที่ยิ่งใหญ่

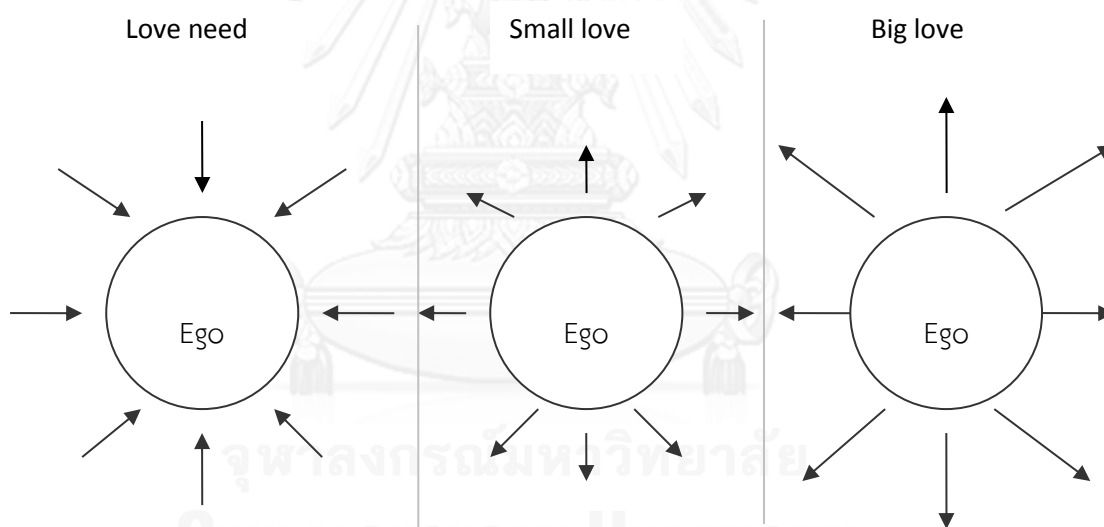
3.5 แนวคิดนีโอฮิวแมนนิสกับการสร้างคุณค่าให้กับตัวเอง (Self-Esteem)

P.R. Sarkar (1984) นักปราชญ์ นักจิตวิทยา และนักการศึกษาผู้ยิ่งใหญ่ชาวตะวันตกผู้ก่อตั้งแนวคิดมนุษยนิยมแนวใหม่ หรือแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสขึ้น เขามองมนุษย์ว่ามีศักยภาพแฝงเร้นที่ยิ่งใหญ่ซ่อนอยู่ในตัวด้วยกันทุกคน มนุษย์จึงมีความสำคัญมีคุณค่าเหนือสิ่งใดๆ ทั้งสิ้น พื้นฐานจิตใจมนุษย์นั้นมีความดีงาม มีคุณค่า ใฝ่รู้ มีความต้องการจากภายในที่จะพัฒนาตัวเองไปอย่างไร้ที่สิ้นสุด การศึกษาจึงมีหน้าที่ที่จะต้องช่วยพัฒนาศักยภาพแฝงเร้นที่มีอยู่ในตัวคนเราแต่ละคนออกมาให้ได้สูงที่สุด การที่คนเรามีปัญหา เกิดความเฉื่อยชา ไม่อยากที่จะเรียนรู้สิ่งต่างๆ ไม่มีความสุข และทำสิ่งที่ไม่

ดีต่างๆ เนื่องมาจากข้อมูลจากสภาพแวดล้อมและการอบรมสั่งสอนที่ไม่ถูกต้องที่ถูกบันทึกไว้ในจิตใต้สำนึกนั่นเอง ดังนั้นการศึกษาที่ถูกต้องจะต้องทำหน้าที่เพื่อพัฒนาศักยภาพที่แฝงเร้นในจิตใจของผู้เรียน ออกมาใช้ให้เป็นประโยชน์แก่ตัวเองและมนุษย์ได้สูงสุด โดยครูหรือผู้เกี่ยวข้องจะต้องหาวิธีการทุกวิถีทางที่จะทำให้ผู้เรียนนั้น “เห็นคุณค่าของตัวเอง” (Self Esteem) เพราะการเห็นคุณค่าของตัวเองเป็นความต้องการของมนุษย์ที่พัฒนาแล้วขั้นสุดท้าย ที่จะนำไปสู่ Self-Actualization ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนามนุษย์ เมื่อผู้เรียนเห็นคุณค่าของตัวเองผู้เรียนจะตระหนักดีว่าตัวเองนั้นมีศักยภาพที่ยิ่งใหญ่ พร้อมทั้งจะเรียนรู้สิ่งต่างๆ ด้วยตัวเอง พร้อมทั้งจะเผชิญปัญหาและแก้ปัญหาด้วยตัวเอง ดังนั้น ครูจะต้องช่วยให้ผู้เรียนได้เห็นคุณค่าของตัวเองโดยการใช้พลังแห่งความรัก พลังคลื่นสมอง พลังมนตรา พลังสติ และพลังแห่งจินตนาการ

เกียรติวรรณ อมาตยกุล (2542) กล่าวว่า

1) พลังแห่งความรัก หรือความรักความเมตตาที่ยิ่งใหญ่ (Universal Love) โยคีโบราณได้แบ่งความรักของคนเราออกเป็น 3 ประเภทซึ่งคนเราทุกคนต้องการความรักทั้ง 3 ประเภทด้วยกันทั้งสิ้น รายละเอียดปรากฏดังแผนภาพที่ 2.7

แผนภาพที่ 2.7 พลังแห่งความรัก

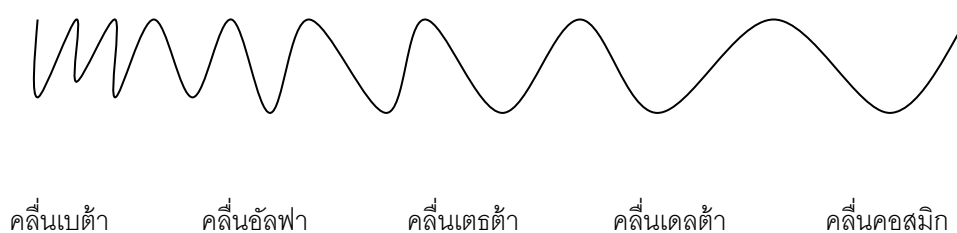
ความต้องการความรักและการยอมรับจากผู้อื่น (Love need) นักจิตวิทยาผู้มีชื่อเสียง (Maslow) ได้แบ่งความต้องการของมนุษย์ออกเป็น 5 ชั้น และเรียกความต้องการชั้นที่ 3 ของมนุษย์ว่า Love need เป็นความต้องการที่คนเราต้องพึ่งพิงผู้อื่นต้องขึ้นอยู่กับผู้อื่น ต้องการให้ผู้อื่นมาชอบเรารักเรา เห็นอกเห็นใจ ยอมรับเรา เห็นคุณค่า และความสามารถในตัวเราความต้องการความรักนี้ปรากฏออกมาได้ในหลายรูปแบบ เช่น ความต้องการคำชม คำยกย่อง เกียรติยศ ชื่อเสียง เงินทอง คนรัก และตำแหน่ง เป็นต้น เพื่อที่เราจะได้รู้สึกว่าเป็นที่ยอมรับ และเป็นที่ยรักของผู้อื่น เราทุกคนมีความต้องการข้อนี้กันทุกคน บางคนมาก บางคนน้อย แต่เราต้องยอมรับว่า เราไม่สามารถควบคุม

จิตใจผู้อื่นให้มาชอบเราได้ ดังนั้น การที่คนเราเห็นคุณค่าและมีความรู้สึกที่ดีต่อตัวเองมากเท่าใด ความต้องการความรักและความต้องการการยอมรับจากผู้อื่นก็จะน้อยลงตามไปด้วย

ความรักเล็กๆ (Small love) เป็นความรักที่เราเห็นได้ทั่วไปในคนที่ไม่มีการพัฒนาทางจิต ความรักที่แคบที่สุด คือ คนที่มีความรักให้กับตนเองเท่านั้น (Egocentric) ความรักที่กว้างออกไปอีกนิด คือ คนที่มีความรักให้แก่ตนเองและคนรอบข้าง เช่น คนรัก หรือคนในครอบครัวเท่านั้น คนที่มีความรักแคบๆ นี้ จะมีชีวิตที่ระทมทุกข์เมื่อต้องพลัดพรากหรือสูญเสียสิ่งที่ตัวเองรัก เพราะสิ่งที่ตัวเองรักมีจำนวนน้อยหรือจำนวนจำกัดติดกับคนที่ได้รับการพัฒนาทางจิตที่มีจิตใจเปิดกว้าง (Broad Mind) มีความรักในวงที่กว้างขึ้น มีความเมตตากรุณา (Generous) กับทุกสรรพสิ่งโดยไม่มีการแบ่งแยกว่าเป็นพวกเขาพวกเรา บุคคลเหล่านี้จะมีความสุขอยู่ตลอดเวลา แม้ในยามที่จะต้องพลัดพรากหรือต้องสูญเสียสิ่งที่ตัวเองรักก็ไม่เสียใจมากเพราะสิ่งที่ตัวเองรักมีมากมาย เมื่อต้องสูญเสียบางสิ่งบางอย่างไปก็จะไม่รู้สึกเสียใจมาก

ความรักความเมตตาที่ยิ่งใหญ่ (Big love) เป็นเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาทางจิตที่มีมาตั้งแต่โบราณ หรือที่บางกลุ่มเรียกการฝึกทางจิตประเภทนี้ว่า Spirituality หรือ การฝึกจิตที่ทำให้คนเรามีจิตใจกว้างขวางขึ้น มีน้ำใจให้กับคนรอบข้างในวงที่กว้างขึ้น มีความรักความเมตตาให้กับคนและทุกสรรพสิ่งในวงที่กว้างขึ้น ครอบคลุมความรักในวงกว้างถึงระดับจักรวาล โดยเริ่มจากจิตใจของบุคคลที่มีความรักต่อตัวเองแผ่ขยายมากขึ้นไปถึงระดับครอบครัว คนในพื้นที่สังคมเดียวกันจนถึงมนุษยชาติ และ ความรัก ความเมตตาที่ยิ่งใหญ่

2) พลังคลื่นสมอง (Brain Wave) นักวิทยาศาสตร์ และนักจิตวิทยาได้ให้ความสนใจเป็นพิเศษเกี่ยวกับคลื่นสมองของคนเราที่สามารถวัดออกมาได้แตกต่างกัน ในช่วงเวลาที่เรานอนหลับ ตื่น จิตใจสงบ จิตใจวุ่นวาย ช่วงที่มีสมาธิสูง ช่วงที่จิตใจสับสน ช่วงที่มีความคิดสร้างสรรค์สูง หรือแม้แต่ในช่วงที่คนเรามีร่างกายแข็งแรงหรืออ่อนแอ นั่นคือ คนเราจะส่งคลื่นสมองออกมาแตกต่างกันตามลักษณะของจิตใจ เช่น ตื่นตกใจ เยือกเย็นสงบ กลัว เกลียด วิตกกังวล สบายใจ เป็นต้น ชีวิตคนเราจะมีความสุข และมีประสิทธิภาพสูงขึ้นมากถ้าเราสามารถควบคุมคลื่นสมองของตัวเองได้ การควบคุมคลื่นสมองของตัวเองนี่แหละ คือ หัวใจสำคัญของจิตวิทยานีโอฮิวแมนนิส ในปัจจุบัน นักวิทยาศาสตร์สามารถวัดคลื่นสมองของคนเราได้ด้วยเครื่องมือที่เรียกว่า EEG (Electro-Encephalogram) โดยต่อเครื่องมือนี้เข้ากับศีรษะของคนและเครื่องมือนี้ได้แสดงคลื่นสมองต่างๆ ออกมาในรูปของกราฟ เครื่องมือนี้เองที่ทำให้คนเป็นจำนวนมากเริ่มยอมรับความจริงเกี่ยวกับเรื่องคลื่นสมองว่ามีหลายชนิด และสามารถแปรเปลี่ยนตามอารมณ์ และความรู้สึกของคนเราคลื่นสมองของมนุษย์มีความถี่ที่แตกต่างกัน รายละเอียดปรากฏดังแผนภาพที่ 2.8

แผนภาพที่ 2.8 พลังแห่งคลื่นสมอง (Brain Wave)

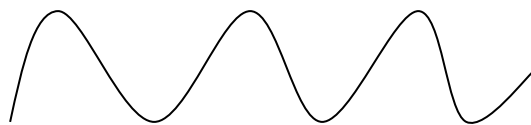
คลื่นเบต้า (Beta Wave) เป็นคลื่นสมองที่เกิดขึ้นในสภาวะปกติ จนถึงวุ่นวายสับสนของคนเราซึ่งมีความถี่ประมาณ 13 รอบต่อวินาทีจนถึง 40 รอบต่อวินาที ยิ่งความถี่ของคลื่นสูงมากขึ้นเท่าไร จิตใจของคนเราก็จะวุ่นวายสับสนมากขึ้นไปเท่านั้น ดังแผนภาพที่ 2.9

แผนภาพที่ 2.9 คลื่นเบต้า (Beta Wave)

คนทุกๆ ไปในเวลาปกติมักจะส่งคลื่นเบต้าออกมาซึ่งมีความถี่ของคลื่นประมาณยี่สิบเอ็ดรอบต่อวินาที เมื่อเกิดเหตุการณ์บางอย่างขึ้นมีผลต่ออารมณ์และความรู้สึก เช่น โกรธ กลัว เกลียด อิจฉา ตื่นเต้น เป็นต้น คลื่นสมองก็จะมีค่าสูงขึ้นไปทันที ซึ่งจะทำให้บุคคลผู้นั้นมีประสิทธิภาพในการทำงานลดลง มีความตึงเครียดสูง มีสมาธิน้อยลง มีความสามารถในการเรียนรู้ต่ำลง มีภูมิคุ้มกันโรคในร่างกายน้อยลง ในทางตรงกันข้าม เราจะมีร่างกายที่มีภูมิคุ้มกันโรคสูง มีสมาธิดี มีอารมณ์เยือกเย็น มีความคิดที่เฉียบคม มีจินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์สูง เมื่อคลื่นสมองของเรามีความถี่ต่ำกว่าสิบเก้ารอบต่อวินาที ถ้าเราปล่อยให้คลื่นสมองของเรามีความถี่สูงเกินกว่ายี่สิบเอ็ดรอบต่อวินาทีมากเป็นเวลานานๆ เราจะอยู่ในสภาวะที่แพทย์ปัจจุบันเรียกว่า โรคเครียดและวิตกกังวล ดังนั้น จึงอธิบายความสัมพันธ์ของคลื่นเบต้ากับอารมณ์ด้านลบของมนุษย์เราได้ว่าผู้ที่มีคลื่นสมองสูง (จิตใจวุ่นวายสับสนได้ง่าย) ก็เนื่องมาจากมีอารมณ์ด้านลบในจิตใจมากนั่นเอง

คลื่นอัลฟา (Alpha Wave) เป็นคลื่นสมองที่เกิดขึ้นในสภาพของคนที่มีจิตใจสงบ เยือกเย็น จะเกิดคลื่นอีกชนิดหนึ่งในสมองที่เรียกว่า คลื่นอัลฟา ซึ่งมีความถี่ช้ากว่า (ประมาณ 8-13 ต่อวินาที) มีจังหวะที่ช้ากว่า มีขนาดใหญ่กว่า และมีพลังงานมากกว่าคลื่นเบต้า ดังแผนภาพที่ 2.10

แผนภาพที่ 2.10 คลื่นอัลฟา (Alpha Wave)

ในสภาวะเช่นนี้ จิตใจจะมีความสงบ เยือกเย็น สมดุล แต่มีความตื่นตัวพร้อมที่จะทำกิจการใดๆ อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด ถ้าเราย้อนกลับมาดูตัวเราเอง เราคงต้องยอมรับว่าเราเคยเข้าสู่สภาวะอัลฟา (อาจเกิดขึ้นโดยที่เราไม่ได้ตั้งใจ) ซึ่งเป็นสภาวะที่เราทำภารกิจต่างๆ ได้อย่างยอดเยี่ยม ดังที่นักวิทยาศาสตร์ทางจิตได้สรุปคุณสมบัติของคลื่นอัลฟาไว้ว่า ทำให้คนเรามีอารมณ์ดี ร่าเริง เบิกบาน มีความคิดสร้างสรรค์สูง มีภูมิคุ้มกันในร่างกายสูง มีจินตภาพความจำดี มีการผ่อนคลายสูง มีสมาธิสูง มีพลังความคิดด้านบวกสูง และมีพลังความคิดที่นำไปสู่ความเป็นจริงสูง เป็นต้น

คลื่นคอสมิก (Cosmic Wave) หรือคลื่นแห่งความรักความเมตตาที่ยิ่งใหญ่ เมื่อคลื่นอัลฟาค่อยๆ เปลี่ยนเป็นคลื่นที่มีจังหวะช้าลงๆ แต่กลับมีพลังงานสูงขึ้นๆ ถ้าคลื่นสมองของคนเรามีความถี่ทำถึงเจ็ดรอบต่อวินาทีจะส่งคลื่นเดต้าออกมา (Theta Wave) คนปกติทั่วไปมักจะเข้าสู่สภาวะนี้ ในขณะที่หลับลึกๆ อย่างสบาย ส่วนความถี่ของสมองที่ต่ำที่สุด แต่มีพลังงานสูงที่สุด จะอยู่ระหว่างสี่รอบต่อวินาที จนถึงหนึ่งเป็นเส้นตรง ระหว่างนี้สมองของคนเราจะส่งคลื่นเดต้าจนถึงคลื่นคอสมิกออกมา ผู้ที่เข้าถึงสภาวะเช่นนี้จะเกิดภาวะปิติสุขที่ยิ่งใหญ่ที่สุด มีความรักความเมตตาที่ยิ่งใหญ่ (Big love) ให้กับทุกสรรพสิ่ง ความรู้สึกแบ่งแยกว่า “ตัวฉัน” “พวกฉัน” จะค่อยๆ จางหายไป จนเหลือแค่ “ตัวเรา” “พวกเรา” มีแต่ความรักความเมตตาที่ยิ่งใหญ่ให้กับทุกสรรพสิ่งในจักรวาลเข้ามาแทนที่ คลื่นคอสมิกหรือคลื่นของจักรวาลจึงเรียกอีกอย่างหนึ่งได้ว่า “คลื่นแห่งความรักความเมตตาที่ยิ่งใหญ่”

สรุปได้ว่า ความถี่ของคลื่นสมองสามารถแปรเปลี่ยนอารมณ์ และความรู้สึกของคนเราได้ตลอดเวลาตามหลักของจิตวิทยาสมัยใหม่นั้น จิตใจของคนที่มีคลื่นสมองต่ำจะมีสมาธิเป็นหนึ่งเดียว นั่นคือ เมื่อคนเรามีคลื่นสมองต่ำมากเท่าใดก็สามารถลดหรือขจัดอารมณ์ด้านลบต่างๆ ออกไปจากจิตใจเราได้มากขึ้น ทำให้เรามองเห็นคุณค่าของตัวเองและเสริมสร้างทักษะทางสังคมของผู้ปฏิบัติ

3) พลังมนตรา (Mantra) เป็นการทำสมาธิแบบนีโอฮิวแมนนิส ซึ่งผ่านมาเป็นเวลาพันๆ ปี แล้วที่โยคีหรือนักบวชโบราณได้พยายามหาคำตอบว่าอารมณ์ด้านลบต่างๆ ของคนเราเกิดขึ้นมาได้อย่างไร และคนเราจะขจัดอารมณ์ด้านลบออกไปจากจิตใจของเราได้อย่างไร ในที่สุดคำตอบของโยคีโบราณก็คือ การทำสมาธิโดยใช้มนตรา (Mantra Meditation) จะเป็นวิธีที่ง่ายและสะดวกที่สุด ใน การที่จะชำระล้างจิตใจของคนเราให้กลายเป็นจิตที่เป็นประภัสสร (จิตบริสุทธิ์ที่ปราศจากความเกลียด ความกลัว ความอิจฉาริษยา เป็นต้น) เหมือนจิตใจของเด็กเล็กๆ อีกครั้ง ซึ่งคนทุกคนแม้แต่เด็กๆ ก็สามารถนำไปปฏิบัติได้ในชีวิตประจำวัน

เราสามารถใช้น้ำเสียงมาช่วยในการทำสมาธิได้ในหลายๆ ทาง ซึ่งเสียงที่ถูกเลือกมาอย่างดีแล้วนี้ สามารถให้ประโยชน์แก่ผู้ทำสมาธิได้ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ไม่ว่าจะเรารู้ตัวหรือไม่ก็ตาม เราถูกล้อมรอบไปด้วยเสียงชนิดต่างๆ และถ้าจิตใจของเราละเอียดอ่อนขึ้นเราจะรู้สึกได้ว่าเสียงชนิดต่างๆ มีผลต่อจิตใจของเราแตกต่างกัน ยิ่งถ้าเราสนใจกับอิทธิพลของเสียงที่มีต่อจิตใจของเรามากขึ้นเท่าใด

เราจึงจะเห็นว่าเสียงมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาจิตใจของคนเรามากยิ่งขึ้นเท่านั้น การประสานกันของเสียงนี้เองที่จะรวมกันเป็นคำพูด คำพูดคือ ฐานหรือรากแก้วของจิตใจ หรือจะพูดง่ายๆ ก็คือจิตใจของคนเราจะดีหรือไม่ดี ขึ้นอยู่กับคำพูดที่เราได้ยินได้ฟังมาตั้งแต่เล็กแต่น้อย คำพูดจึงเหมือนเมล็ดที่ถูกเพาะไว้ในจิตใจของเรา ถ้าคำพูดนั้นเราได้ยินอยู่เสมอๆ ก็จะค่อยๆ กลายเป็นทัศนคติ (Attitude) และความเชื่อ (beliefs) ที่หยั่งลึกในจิตใจของเราเอง ถ้าพ่อแม่ของเราพร่ำพูดอยู่เสมอว่าเราเป็นคนฉลาด เราก็จะเชื่อว่าเราเป็นคนฉลาด ถ้าพ่อแม่ของเราพร่ำพูดอยู่เสมอว่าเราเป็นคนโง่ เราก็จะเชื่อว่าตัวเราเป็นคนโง่ ถ้าพ่อแม่ของเราบอกว่า เป็นคนสวย น่ารัก เราก็จะมองตัวเองว่าเป็นคนสวย น่ารัก และมีการกระทำต่างๆ ที่ส่งงามของคนที่มีสติว่าตัวเองสวยและน่ารัก แม้ว่าความสวยของเราจะไม่ถึงมาตรฐานของสังคมก็ตาม คำพูดจึงมีผลต่ออารมณ์และความรู้สึกของคนเราเป็นอย่างยิ่ง

สรุป คนเราจะขจัดอารมณ์ด้านลบออกไปจากจิตใจของเราได้ด้วยการทำสมาธิโดยใช้มนตรา ดังนั้น เมื่อคำพูดทำให้เกิดอารมณ์ด้านลบได้ คำพูดที่ข่มจะทำให้เกิดอารมณ์ด้านบวกได้เช่นกัน อารมณ์ด้านบวกซึ่งเป็นจิตเต็มแท้ของคนเราก็จะปรากฏขึ้นอีกครั้ง ทำให้เรามีภาพพจน์ของตัวเองด้านบวก มีความรู้สึกที่ดี และเห็นคุณค่าของตัวเองสูงขึ้น

4) พลังสติ หรือการมีจิตใจเป็นหนึ่งเดียว (Concentration) ผู้ที่มีจิตใจเป็นหนึ่งเดียวอาจเรียกว่า เป็นผู้มีสติสูงหรือเป็นผู้ที่สามารถควบคุมจิตใจตนเองให้จดจ่ออยู่กับสิ่งที่ต้องทำอยู่ในปัจจุบันได้ดี การฝึกสติตามนัยนี้หมายถึง การฝึกควบคุมจิตใจตนเองให้จดจ่ออยู่กับภารกิจที่ต้องทำในปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพที่สุด หรือเรียกการฝึกสติแบบนี้ว่าการฝึกควบคุมจิตสำนึก (conscious mind) นั่นเอง

การทำสมาธิที่สมบูรณ์แบบจะต้องช่วยพัฒนาจิตได้ทั้ง 3 ระดับ อันได้แก่ จิตสำนึก จิตใต้สำนึก และจิตเหนือสำนึก หรือที่เรียกว่า วิปัสสนากรรมฐาน (full-meditation) แต่การฝึกสติทำสมาธิในขั้นนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาเฉพาะจิตสำนึก (ประสาทสัมผัสทั้งห้า) เท่านั้น ซึ่งคนเรามักจะเรียกว่า การฝึกสติ หรือเจริญสติ หรือสมถกรรมฐาน สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท ตามระดับของการควบคุมจิตสำนึกหรือความมีสติได้ดังนี้ ประเภทแรก คือ คนที่ควบคุมจิตสำนึกของตัวเองไม่ค่อยได้ คนเหล่านี้มักจะควบคุมจิตใจตนเองไม่ค่อยได้ มีสติน้อย ความรู้สึกตัวน้อย มีการแปรเปลี่ยนทางอารมณ์ได้ง่าย มีความสามารถในการควบคุมจิตใจของตนเองให้จดจ่อกับภารกิจในปัจจุบันได้น้อย มักปล่อยจิตใจให้ล่องลอยไปกับเรื่องในอดีตและอนาคตอยู่เสมอ สิ่งเร้ารอบตัวจึงมีอิทธิพลต่อจิตใจและอารมณ์ของคนประเภทนี้มากที่สุด ประเภทที่สอง คือ คนที่ควบคุมจิตสำนึกของตัวเองได้ค่อนข้างดี มีสติค่อนข้างสูง มีความสามารถในการควบคุมจิตใจของตนเองให้จดจ่อกับภารกิจในปัจจุบันได้ค่อนข้างดี สามารถควบคุมความคิดของตนเองให้คิดในเรื่องที่ควรคิด (คิดในเรื่องที่จะทำให้จิตใจเบิกบานสดใส) และไม่คิดในเรื่องที่ไม่ควรคิด (คิดในเรื่องที่จะทำให้จิตใจเศร้าหมอง) ได้เป็นอย่างดี สิ่งเร้ารอบตัวมีอิทธิพลต่อจิตใจและอารมณ์ของคนประเภทนี้น้อยกว่าคนประเภทแรกมาก ประเภทที่สาม คือ คนที่สามารถควบคุมจิตสำนึกของตัวเองได้อย่างยอดเยี่ยมหรือมีสติที่ค่อนข้างสมบูรณ์ สามารถควบคุมจิตใจของตนเองให้จดจ่อกับภารกิจในปัจจุบันได้อย่างยอดเยี่ยม และสามารถควบคุมจิตใจของตัวเองให้อยู่เหนือสิ่งเร้าสัญชาตญาณต่างๆ ของมนุษย์ได้เป็นอย่างดี เช่น ปฏิเสธไม่ดูหนังหรือหนังสือที่เราอารมณ์ทางเพศต่างๆ ที่เพื่อนทุกคนกำลังให้ความสนใจ ปฏิเสธไม่ทานอาหาร

บางชนิดที่ชอบ เมื่อทราบว่าเป็นอาหารที่ให้โทษต่อร่างกายต่างๆ ที่เพื่อนทุกคนในโต๊ะอาหารกำลังทานอาหารที่เราชอบนั้นอยู่อย่างเอร็ดอร่อย เหล่านี้เป็นต้น

สรุป คนเรามีความรู้สึกรู้ตัวในทุกอิริยาบถของชีวิต เช่น การนั่ง ยืน เดิน วิ่ง การเคลื่อนไหว หายใจเข้าออก เป็นต้น บุคคลเหล่านี้จะมีบุคลิกที่สง่างาม สำรวม เพราะสามารถควบคุมทุกพฤติกรรมของชีวิตของตนเองได้ สติจึงเปรียบเสมือนกับเป็นทางเสื่อของชีวิต ที่คอยควบคุมชีวิตของคนเราให้เดินไปตามทิศทางที่เรามุ่งหมาย การฝึกสติหรือเจริญสติจึงเป็นความจำเป็นพื้นฐานของการพัฒนาชีวิตของคนเรา

5) พลังแห่งจินตนาการ (Power of Imagination) ความคิดและคำพูดของมนุษย์มีความสำคัญยิ่งต่อจิตใจ ดังคำกล่าวที่ว่า เราคิดอย่างไรเราก็จะกลายเป็นคนอย่างนั้น (as we think so we become) นักจิตวิทยาส่วนใหญ่ยอมรับแนวคิดนี้ จากการทดลองหลายครั้งหลายหน พบว่า จิตใจของคนเราสามารถจะเปลี่ยนสภาพกลายเป็นสิ่งที่เราคิดถึง ใฝ่ฝันถึง หรือให้ความสนใจอย่างแรงกล้าได้ ดังนั้น การใช้จินตนาการหรือการย้าคิดถึงสิ่งที่ดีๆ ทั้งหลายจะค่อยๆ เปลี่ยนแปลงจิตใจของเราไปสู่สิ่งที่เราใฝ่ใจถึงอยู่เสมอได้

สรุป แนวคิดนีโอฮิวแมนนิส (Neo-Humanist) เป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นฝึกให้ผู้เรียนเกิดปัญญาบริสุทธิ์ที่เรียกว่า “Intuition” ขึ้นโดยการสอนให้ผู้เรียนฝึกภาวนาแบบโยคะและใช้หลักจิตวิทยาแบบชาวตะวันตกมาอธิบายกลไกของจิตว่าจะเข้าสู่ความสงบจนเกิดพุทธิปัญญาบริสุทธิ์ได้อย่างไร การฝึกปฏิบัติตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสนั้นมีจุดมุ่งหมายที่แตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับเป้าหมายชีวิตของแต่ละคน เช่น เพื่อสร้างบรรยากาศให้ร่างกายเกิดสภาวะที่ผ่อนคลาย มีสมาธิ มีจิตใจเป็นหนึ่งเดียว มีคลื่นสมองต่ำ มีพลังจิต มีการหยั่งรู้เองและมีความรักความเมตตาที่ยิ่งใหญ่ ดังนั้น นีโอฮิวแมนนิสจึงคำนึงถึงเรื่องผลกระทบของการกินอาหาร การออกกำลังกาย และวิธีปฏิบัติตนที่ส่งผลกระทบต่อการทำงานของอวัยวะต่างๆ ภายในร่างกายโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้มนุษย์สามารถดำเนินชีวิตไปได้อย่างยุติธรรมและมีทิศทางไปสู่เป้าหมายที่สมบูรณ์ของชีวิตต่อไป

3.6 การพัฒนาผู้เรียนตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิส

จากการศึกษาแนวคิดพัฒนาผู้เรียนนีโอฮิวแมนนิส มีนักวิชาการกล่าวไว้ดังต่อไปนี้

วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา (2545) กล่าวว่าไว้ว่า เป้าหมายในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสเป็นการพัฒนาให้มนุษย์มีความสมบูรณ์ในทุกๆ ด้าน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาสังคมต่อไป การพัฒนามนุษย์จะไม่มุ่งเน้นเฉพาะด้านใดด้านหนึ่งเท่านั้น แต่จะพัฒนามนุษย์ทั้งด้านวิชาการ วิชาชีพ และทุกๆ ส่วนประกอบของชีวิตมนุษย์ จะได้รับการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย จิตสำนึก จิตใต้สำนึก และจิตเหนือสำนึกไปพร้อมๆ กัน ดังนั้น กล่าวได้ว่าแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสมีจุดมุ่งหมายในเบื้องต้นเพื่อฝึกให้ผู้เรียนรู้จักคิด รู้จักควบคุมจิตใจ และพฤติกรรมของตนเอง โดยการฝึกควบคุมจิตสำนึกให้ตนเองใช้สติเป็นตัวควบคุมพฤติกรรม หรือความต้องการของตนเองตามสัญญาตณญาณต่างๆ ของคน เช่น การกิน นอน ขับถ่าย และสืบพันธุ์ เป็นต้น หรือใช้สติในการตัดสินใจและแก้ไขปัญหาต่างๆ โดยยึดหลักการคิดด้วยเหตุผล คิดในเรื่องทำให้จิตใจเบิกบานสดใส ใช้ข้อมูลพิจารณาความเป็นไปได้ในแง่มุมต่างๆ ว่าอะไรคือความจริงและอะไรคือความถูกต้อง คิดด้วยความรอบคอบ ระมัดระวัง ใช้สติปัญญาและทักษะต่างๆ ในการคิดไตร่ตรองมากกว่าการใช้อารมณ์ คิดในเรื่องที่ทำให้

จิตใจเศร้าหมอง ที่ทำให้เกิดความล่าเอียง เกิดอคติซึ่งจะมีผลเสียต่อการตัดสินใจ สิ่งเหล่านี้ เป็นความจำเป็นพื้นฐานของการพัฒนาทักษะการคิดให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น สร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ เป็นและเกิดกระบวนการคิดอย่างสร้างสรรค์ หรือคิดอย่างมีวิจารณญาณขึ้นกับตัวผู้เรียนเอง

ดังนั้น การจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เต็มตามศักยภาพ และมองเห็นคุณค่าของตัวเอง (Self-Esteem) ได้นั้น ในขั้นตอนแรกที่สำคัญคือ ครูผู้สอนต้องเข้าใจด้วยว่าการที่ผู้เรียนจะเรียนรู้ได้ดีต้องเป็นการเรียนรู้ที่ไม่มีความเครียด เป็นการเรียนรู้ที่มีความสุขด้วยแรงจูงใจที่เกิดขึ้นจากภายในของผู้เรียนเอง (เป็นการจูงใจไม่ใช่การบังคับ) โดยการสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลายให้ผู้เรียนมีคลื่นสมองต่ำ ฝึกให้ผู้เรียนปฏิบัติตนเป็นคนมีระเบียบวินัย และสร้างภาพพจน์ด้านบวกให้กับตัวเอง ดังที่ อมรรวิช นาคทรพรพ (2542) กล่าวว่าวิธีการสร้างสรรค์การเรียนรู้ใหม่ๆ ที่รู้ใจเด็ก เป็นรูปแบบการจัดการเรียนการสอนให้เด็กๆ ได้เรียนรู้อย่างสนุกสนานโดยไม่ถูกเร่งเรียนแต่อย่างใด หากแต่เด็กจะได้รับเสรีภาพที่จะเรียนรู้ตามประสาเด็กและได้แสดงออกตามธรรมชาติของเด็กควบคู่ไปกับการสัมผัสได้ถึงความรักความเข้าใจจากครูผู้สอน เด็กได้แสดงพลังกันเต็มที่ในทุกๆ เข้ากับเครื่องเล่นกลางสนามอันหลากหลายตามด้วยกิจกรรมพิเศษต่างๆ เพื่อพัฒนาเด็กตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิส (Neo-Humanist) ของทางโรงเรียน นับตั้งแต่การเต้น “เกาซิกิ” เพื่อฝึกสมาธิไปจนถึงการฝึกโยคะในท่าต่างๆ เป็นการฝึกจิตเด็กๆ ได้อย่างกลมกลืนกับกิจกรรมที่น่าสนุก และสิ่งที่น่ารักของกิจกรรมที่ให้เด็กได้แสดงออก นั่นคือ การมีครูที่น่ารักอยู่เคียงข้างตลอด คอยให้กำลังใจ คำชมเชย คำพูดที่แสดงการยอมรับ รอยยิ้ม และการโอบกอดทำให้เด็กๆ รู้สึกอบอุ่น มั่นใจในตนเอง และมีสายตาที่ติงามกับเพื่อนมนุษย์ทุกคน (กรณีศึกษาโรงเรียนอมตยกุล)

เกียรติวรรณ อมาตยกุล (2547) การทำให้ผู้เรียนมีคลื่นสมองต่ำ (Low Brain wave) คือการฝึกให้คลื่นสมองของคนเรามีความถี่ต่ำเป็นคลื่นอัลฟา ซึ่งเป็นคลื่นที่ถูกส่งออกมาจากสมองในขณะที่เรามีความสงบทางจิตใจสูง มีความปิติสุขในจิตใจอย่างล้นเหลือ เช่น ในขณะที่นอนหลับสนิทหรือในขณะที่ทำสมาธิระดับลึก คลื่นอัลฟา คือ ช่วงที่คลื่นสมองของเราส่งคลื่นที่มีพลังสูง กว้าง ลึก ช้า สงบ ออกมาเราจะเกิดการผ่อนคลายอย่างลึกล้ำ สมองซีกซ้าย และซีกขวาจะทำงานอย่างสมดุล ทุกภารกิจที่เราทำจะไหลลื่น ง่ายตาย อย่างต่อเนื่อง ความถี่ของคลื่นสมองจะอยู่ในระหว่าง 8-13 รอบต่อวินาที ร่างกาย และจิตใจจะมีการผ่อนคลายสูง ไม่มีความวิตกกังวลหรือความเครียดใดๆ ความจำจะดีขึ้น ความคิดสร้างสรรค์และความคิดด้านบวกจะสูงขึ้น ความคิดและจินตนาการต่างๆ จะมีพลังอย่างสูงและที่สำคัญที่สุดผู้ที่เข้าถึงสภาวะนี้หรือเข้าใกล้สภาวะนี้สักช่วงระยะเวลา 10-15 นาทีต่อเนื่องกัน 7-14 วัน ชีวิตจะเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้น โดยที่ตัวเองแทบจะไม่มีรู้สึกตัว การเข้าสู่คลื่นอัลฟามีหลักง่ายๆ 5 ประการโดย สามารถปฏิบัติได้ดังนี้

1) เปิดเพลงที่จะทำให้คลื่นสมองต่ำ เพื่อสร้างบรรยากาศ ปล่อยให้จิตใจให้ล่องลอยไปกับเสียงเพลง 2-3 นาที (แค่เราฟังเพลงที่ทำให้คลื่นสมองต่ำ คลื่นสมองเราก็ต่ำลงแล้วโดยไม่ต้องใช้เทคนิคอื่นใดเลย)

2) หลับตา นิ่งสบายๆ บนเก้าอี้ ไม่กอดอก ไม่ไขว่ห้าง

3) หายใจลึกๆ เข้าออกช้าๆ ให้เต็มปอด เวลาหายใจเข้าให้หายใจเข้าลึกจนนับถึงแปด เวลาหายใจออกให้หายใจออกจนสุดนับถึงแปด หายใจออกเช่นนี้ประมาณ 10-12 รอบ

4) สั่งให้ทุกส่วนในร่างกายผ่อนคลาย เริ่มตั้งแต่ใบหน้า สั่งให้หน้าผากของเราผ่อนคลาย ลูกตา อวัยวะภายใน แก้ม ปาก คาง คอ ไหล่ หนอก แขน มือ นิ้ว และไปเรื่อยๆ จนถึงปลายเท้า ระหว่างที่สั่งจิตของเรา เราจะหายใจลึก ช้า สม่ำเสมอ ขึ้นนี้เราอาจใช้เวลา 5-10 นาที เราควรทำอย่างช้าๆ และผ่อนคลาย

5) จินตนาการว่าเราไปนั่งอยู่ในที่ที่เป็นธรรมชาติที่สวยงาม เช่น ในท้องทุ่งที่สวยงาม ชายทะเล บนภูเขาล้อมรอบด้วยต้นไม้และลำธาร ปล่อยจิตใจของเราอยู่ในสภาวะอัลฟา 5-10 นาที เมื่อต้องการกลับเข้าสู่สภาวะปกติ บอกกับตัวเองว่าจะนับหนึ่งถึงสิบ เราจะตื่นขึ้นมาอีกครั้ง รู้สึกผ่อนคลายเหมือนกับได้รับการพักผ่อนมานานๆ จะกลายเป็นคนที่อารมณ์ดี เยือกเย็น เมื่อนับถึงสิบเราก็จะลืมตาขึ้นและทำภารกิจต่างๆ ของชีวิตด้วยคลื่นสมองที่ต่ำลง

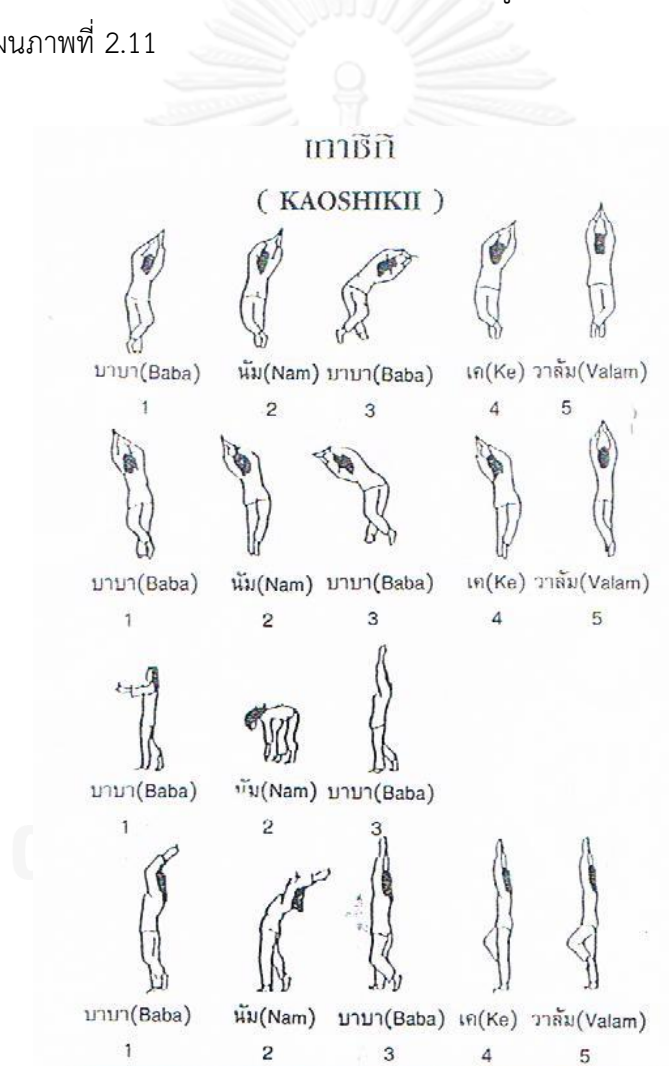
นอกจากนั้นเราสามารถฝึกปฏิบัติ หรืออาศัยปัจจัยอื่นๆ ที่มีผลโดยตรงกับคลื่นสมองของคนเรา เช่น การทำสมาธิ การทำโยคะ อาหาร คำพูด คนรอบข้าง และการฝึกสติแบบนีโอฮิวแมนนิส เป็นต้น

การฝึกสติแบบนีโอฮิวแมนนิส หมายถึง การฝึกควบคุมจิตสำนึก (conscious mind) โดยการเต้นเกาซิกิ (Kaoshikii) มาจากคำภาษาสันสกฤตว่า kosa ซึ่งแปลว่า ระดับจิตของมนุษย์ ดังนั้น การเต้นเกาซิกิ จึงเป็นการพัฒนาทุกระดับจิต (จิตสำนึก จิตใต้สำนึก และจิตเหนือสำนึก) ของมนุษย์ที่เริ่มตั้งแต่ระดับจิตนอกสุดของคนเรา คือ ร่างกาย ทำเต็นรำนี่ประดิษฐ์ขึ้นโดย P.R. Sarkar โยคีผู้ยิ่งใหญ่แห่งศตวรรษนี้ในปี ค.ศ.1978 การเต้นเกาซิกินี้จะประกอบด้วย 18 จังหวะ ไปทางขวา 5 จังหวะ ไปทางซ้าย 5 จังหวะ ไปข้างหน้า 3 จังหวะ และไปทางด้านหลัง 5 จังหวะ ขณะที่เต้นจะมีการเคลื่อนไหวที่สัมพันธ์กัน ทั้งมือและเท้าพร้อมๆ กับภาวนาคำที่เป็นภาษาสันสกฤตว่า BABA NAM KEVA LAM (บาบา นัม เควาลัม) ซึ่งแปลเป็นภาษาอังกฤษได้ว่า Love is every where หรือแปลเป็นภาษาไทยได้ว่า ความรักมีอยู่ในทุกแห่งทุกหน หรือมีความรักให้กับตัวเอง และมีความรักให้กับทุกสิ่งทุกอย่าง ผู้เต้นจะเริ่มต้นด้วยการยกมือพนมตรงขึ้นไปเหนือศีรษะ ทำเต็นนี้ศีรษะของผู้เต้นจะอยู่ระหว่างแขนทั้งสองข้างที่เหยียดตรงนี้ตลอดเวลาการเคลื่อนไหวเริ่มจากการเอียงร่างกาย

- เอียงไปทางขวา 3 จังหวะ แล้วกลับไปเดิม 2 จังหวะ
- เอียงไปทางซ้าย 3 จังหวะ แล้วกลับมาที่เดิม 2 จังหวะ
- ก้มลงไปข้างหน้า 2 จังหวะ แล้วกลับมาที่เดิม 1 จังหวะ
- เอนไปข้างหลัง 2 จังหวะ แล้วกลับมาที่เดิม 1 จังหวะ

จบทำเต็นรำนี่ 1 รอบด้วยการเหยียบแรงๆ บนพื้นด้วยเท้าขวาและเท้าซ้าย ในขณะที่เคลื่อนไหวอวัยวะส่วนบนของร่างกาย เท้าของผู้ฝึกก็จะมีการเคลื่อนไหวเป็นจังหวะที่สอดคล้องกัน โดยจังหวะแรกเท้าขวาจะไปแตะพื้นหลังเท้าซ้ายแล้วชักเท้าขวากลับที่เดิม เท้าขวาเรียบติดพื้น เท้าซ้ายจะไปแตะพื้นหลังเท้าขวาแล้วชักเท้ากลับที่เดิม เท้าซ้ายเรียบติดพื้น ทำสลับกันเช่นนี้ไปเรื่อยๆ ผู้ฝึกจะมีการพัฒนาสติเป็นอย่างมาก เนื่องจากต้องควบคุมการทำงานของร่างกายส่วนบนและส่วนล่างให้ประสานกัน พร้อมๆ กับภาวนาคำว่า BABA NAM KEVALAM และคิดถึงความหมายของคำคำนี้อยู่ตลอดเวลาเกาซิกินี้มีประโยชน์ต่อทุกส่วนของร่างกายจากหัวถึงเท้า และมีประโยชน์อย่างยิ่ง

สำหรับสุขภาพสตรีทำให้กระดูกสันหลังยืดหยุ่น ลดไขมันบริเวณหน้าท้อง ทำให้ประจำเดือนมาสม่ำเสมอ บริหารอวัยวะภายในช่วยลดความเจ็บปวดขณะที่มีประจำเดือน ทำให้เด็กคลอดง่าย ทำให้เลือดไปเลี้ยงที่สมองมากขึ้น กระตุ้นการทำงานของหัวใจและระบบไหลเวียนของโลหิต ทำให้ข้อต่อต่างๆ เช่น หัวเข่า สะโพก เอว และคอ มีความคล่องตัวขึ้น ถ้าเราเดินช้าๆ จะเป็นการฝึกสติถ้าเดินเร็วจะได้ประโยชน์ของการออกกำลังกายแบบ aerobic ดังนั้น เกาชิกิจึงเป็นการฝึกสติเพื่อสุขภาพกายและจิตที่มีประโยชน์ยิ่งของคนเรา ถ้าเราฝึกเดินเกาชิกิอย่างสม่ำเสมอทุกวันเวลาเช้า 10-20 รอบ เวลาเย็น 10-20 รอบ ภายใน 2-3 อาทิตย์ เราจะเห็นการเปลี่ยนแปลงอย่างมหาศาสตร์ที่เกิดขึ้น ทั้งทางร่างกายและจิตใจของเราโดยเฉพาะในเรื่องของสติที่เราจะมีสูงขึ้นเองโดยอัตโนมัติในทุกๆ การกระทำของชีวิต ดังแผนภาพที่ 2.11

แผนภาพที่ 2.11 การเดินเกาชิกิ (Kaoshikii)

เกียรติวรรณ อมาตยกุล (2547) ยังกล่าวด้วยว่า จำเป็นต้องฝึกให้ผู้เรียนปฏิบัติตนเป็นคนมีระเบียบวินัย (Discipline) หมายถึง ต้องทำในสิ่งที่จำเป็นต้องทำ (โดยไม่มีข้อแม้หรือข้อแก้ตัวใดๆ ทั้งสิ้น) และไม่ทำในสิ่งที่ต้องไม่ทำ โดยสามารถแบ่งระดับของการมีระเบียบวินัยในชีวิตของคนเราได้เป็น 3 ระดับ คือ 1) คนที่มีระเบียบวินัยด้วยตัวเอง 2) คนที่มีระเบียบวินัยพอสมควร 3) คนที่มีระเบียบวินัยน้อยมาก

ดังนั้น บุคคลที่ประสบผลสำเร็จและมีความสุข มักจะเป็นคนที่มีระเบียบวินัยด้วยตัวเอง (Self-Discipline) บุคคลเหล่านี้ เมื่อทราบว่าจะอะไรดีแก่ชีวิตก็สามารถนำมาปฏิบัติได้ทันทีและปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอด้วยตัวเอง แม้บางเรื่องจะไม่สามารถนำมาปฏิบัติได้ทั้งหมดทันที แต่ก็สามารถฝืนใจปฏิบัติเพิ่มทีละเล็กละน้อยไปจนกลายเป็นนิสัยใหม่ที่ติดตัวไปในที่สุด บุคคลเหล่านี้จะเป็นกลุ่มบุคคลที่มีจิตใจแน่วแน่ เข้มแข็ง พร้อมทั้งจะทำในสิ่งที่จำเป็นจะต้องทำและไม่ทำในสิ่งที่ต้องไม่ทำ บุคคลเหล่านี้เป็นคนที่ขยันที่สุดจะมีอยู่เพียง 3-5 % ที่มีทัศนคติด้านบวกที่ยิ่งใหญ่ที่ว่าถ้ามีความคิดที่จะทำสิ่งดีๆ เมื่อไรให้ลงมือทำทันทีและถ้ามีความคิดที่จะทำสิ่งที่ไม่ดีเมื่อไรให้ประวิงระยะเวลาออกไปให้นานที่สุด (จนความคิดที่จะทำสิ่งไม่ดีนั้นลเลือนไปจากสมอง) บุคคลเหล่านี้ไม่จำเป็นที่จะต้องมีคนรอบข้างคอยบอกว่าต้องทำสิ่งโน้นสิ่งนี้ ไม่ต้องทำสิ่งโน้น ไม่ต้องทำสิ่งนี้ พวกเขาสามารถทำสิ่งที่จำเป็นจะต้องทำด้วยตัวของเขาเองอย่างมีความสุข และผลลัพธ์ก็คือบุคคลเหล่านี้จะดีขึ้นเรื่อยๆ เก่งขึ้นเรื่อยๆ มีความสุขขึ้นเรื่อยๆ ด้วยตัวของเขาเอง

การปฏิบัติตนที่ทำให้เรา (ผู้เรียน) กลายเป็นคนที่มีระเบียบวินัยในตัวเองทำได้ ดังนี้

- ทำอะไรซ้ำๆ ที่เดิมเวลาเดิมต่อเนื่องกัน พลังแห่งระเบียบวินัยจะเริ่มก่อตัวในคนคนนั้น และการมีระเบียบวินัยในเรื่องอื่นๆ ก็จะมีมากขึ้นตามลำดับ

- จัดตารางชีวิตประจำวันของตัวเองให้ชัดเจนจนเป็นนิสัยตารางเวลาที่ชัดเจน

ในชีวิตประจำวันจะส่งเสริมให้เราเป็นคนที่มีระเบียบวินัยในตนเอง

- ฝึกให้มีระเบียบวินัยในเรื่องง่ายๆ ก่อนไปฝึกเรื่องยากๆ

- ฝึกฝนให้มีระเบียบวินัยไปเรื่อยๆ ทีละเล็กละน้อย

การสร้างภาพพจน์ด้านบวกให้กับผู้เรียน เกียรติวรรณ อมาตยกุล (2545) กล่าวว่า ภาพพจน์ของตนเองคือ ความรู้สึกที่เรามีต่อตัวเราเอง ความรู้สึกนี้เป็นความรู้สึกที่เรามีต่อตัวเราเองโดยตรง ซึ่งอาจจะตรงหรือแตกต่างจากความรู้สึกที่คนอื่น ๆ รู้สึกต่อตัวเรา เราแต่ละคนจะมีภาพพจน์ของตัวเองซึ่งอาจจะเป็นด้านบวก เช่น รู้สึกว่าตัวเองเป็นคนเก่ง เป็นคนที่มีความสามารถ เป็นคนที่เรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้ดี มีความเชื่อมั่น ถ้าผู้สอนมีความสามารถช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองได้ก็หมายความว่า ผู้สอนสามารถช่วยให้ผู้เรียนบรรลุถึงความต้องการขั้นที่สี่ (Esteem Needs) ของมาสโลว์ผลที่ตามมาก็คือ ผู้เรียนจะเป็นคนที่มีความมั่นใจในตนเอง พร้อมทั้งจะเรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้อย่างดี สามารถแก้ไขปัญหา และทำสิ่งใดๆ ให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยตนเองในทางตรงกันข้าม ถ้าผู้เรียนมีภาพพจน์ด้านลบต่อตนเอง เช่น รู้สึกว่าตนเองเป็นคนไม่เก่ง เป็นคนไม่มีความสามารถในการเรียนรู้ รู้สึกว่าตัวเองเป็นคนไม่ได้เรื่องไม่มีความเชื่อมั่น เมื่อพบปัญหาใดก็มักจะท้อแท้ตั้งแต่แรกไม่ต้องการที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ไม่อยากแม้แต่จะเข้าห้องเรียน คิดว่าไม่สามารถทำสิ่งใดให้สำเร็จได้ด้วยตัวเองมี

ผู้ทำการวิจัยเกี่ยวกับภาพพจน์ของของตนเอง และได้ค้นพบความจริงที่น่าสนใจยิ่งว่า ภาพพจน์ที่คนเรามีต่อตัวเองสามารถเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีหรือเป็นบวกได้

ดังนั้น ครูผู้สอนที่ต้องการให้ผู้เรียนมีการรับรู้และเรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้ดีขึ้น จึงควรคำนึงถึงความรู้สึกและคุณค่าของผู้เรียนให้มากโดยการปฏิบัติ ดังนี้

1) การให้ความรักหรือการให้พลังด้านบวก (Empowerment) ด้วยการใช้ความคิด คำพูด และการกระทำที่ทำให้ตัวเราและคนรอบข้างมีพลังด้านบวกมากยิ่งขึ้นผู้ที่ได้พลังด้านบวกมากก็จะกลายเป็นคนที่คิดด้านบวก ทำด้านบวกมาก ในทางตรงกันข้าม คนที่ได้รับความรักหรือได้รับพลัง ด้านบวกน้อย ก็จะกลายเป็นคนที่มีความคิดด้านบวก ทำด้านบวกน้อย ความสัมพันธ์ที่ไม่ดีนี้เราอาจเรียกได้ว่าการให้พลังด้านลบ (SAP) หรือการดูดพลังคือการใช้ความคิด คำพูดและการกระทำที่ทำให้คนรอบข้างของเรามีพลังด้านบวกในตัวลดน้อยลง ดังนั้นการให้ความรักการให้พลังด้านบวกสามารถทำได้ด้วยการแสดงพฤติกรรมทั้งต่อตัวเองและคนรอบข้าง (เกียรติวรรณ อมาตยกุล, 2547) ดังนี้

ยิ้ม เป็นสัญลักษณ์ที่สำคัญที่สุดข้อหนึ่งของคนที่คิดด้านบวกทำด้านบวก การที่เรายิ้มให้กับใครก็หมายความว่าเราให้เกียรติและมีความเคารพให้กับคนๆ นั้น คนทุกคนไม่ว่าเด็ก ผู้ใหญ่ ผู้หญิงผู้ชาย มีการศึกษามาก มีการศึกษาน้อย ร่ำรวย ยากจน เป็นต้น ล้วนแล้วแต่ต้องการที่จะได้รับเกียรติ ได้รับการยอมรับ ได้รับการเคารพจากผู้อื่นด้วยกันทั้งนั้น ดังนั้นถ้าเรายิ้มให้กับใครก็เหมือนกับว่าเรากำลังเติมพลังให้คนผู้นั้น และที่สำคัญที่สุด เราก็มักจะได้รับรอยยิ้มกลับคืนมา ดังคำกล่าวที่ว่า รอยยิ้มหนึ่งเกิดขึ้นหลังรอยยิ้มหนึ่งเสมอ เราจึงควรฝึกยิ้มเสมอๆ ยิ้มบ่อยๆ และยิ้มให้กับทุกคนที่เราจะยิ้มให้ได้ และในทุกสถานการณ์ของชีวิต

ชม ในความหมายที่ถูกต้องแล้วการชมใคร หมายถึง การพูดถึงส่วนที่ดีของคนๆ นั้น คนเราทุกคนมีทั้งส่วนที่ดีและส่วนที่ไม่ดี ซึ่งทุกคนต่างก็อยากได้ยินคนอื่นพูดถึงส่วนที่ดีของเราจริงๆ แล้ว คำชมเปรียบได้กับน้ำทิพย์ที่ขุโลมจิตใจมนุษย์เราให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง เกิดกำลังใจ เกิดพลังที่จะต่อสู้กับปัญหาต่างๆ ดังนั้นถ้าเราต้องการให้พลังด้านบวกแก่ใคร ต้องการมีสัมพันธภาพที่ดีกับใคร เราควรที่จะหมั่นชมคนผู้นั้นอยู่เสมอๆ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง โดยหลีกเลี่ยงการตำหนิติเตียน

สบตา ดวงตาเปรียบเสมือนหน้าต่างของดวงใจความรู้สึกต่างๆ ของเราสามารถส่งออกมาได้ทางดวงตา เมื่อมีใครมาสบตาเรา มองเราด้วยความรู้สึกที่ดี ชื่นชมในตัวเรา ให้เกียรติเรา หัวใจของเราจะรู้สึกพอใจ รู้สึกอบอุ่น เชื่อมั่น อยากทำสิ่งดีๆ ให้กับตัวเองและคนรอบข้าง เพื่อเป็นการเพิ่มพลังให้กับตัวเองและผู้อื่นเราควรที่จะฝึกสบตากับคนที่เรากำลังพูดด้วยให้เป็นนิสัย หรือสบตากับผู้พูดในขณะที่เราเป็นผู้ฟังด้วยความรู้สึกที่ดีๆ อยู่เสมอ

สัมผัส การสัมผัสมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อชีวิตของคนเรา ดังที่นักจิตวิทยาผู้มีชื่อเสียงคนหนึ่ง กล่าวไว้ว่า คนเราต้องการการสัมผัสอย่างน้อยวันละสี่ครั้งเพื่อการมีชีวิตที่รอด แต่บางครั้งเพื่อการมีชีวิตอยู่อย่างปกติ และสิบสองครั้งเพื่อการมีชีวิตอยู่อย่างมีความสุข ดังนั้นการสัมผัสก็จะช่วยให้เรากลายเป็นคนดีและมีความสุข

สวัสดี เมื่ออุ้งมือทั้งสองข้างของคนเราประกบกันในท่าไหว้ จะส่งพลังสูงส่ง การทักทาย และการลาจากกันของคนเรามีได้หลายวิธี เช่น การจับมือ การโอบกอด การโค้งคำนับ เป็นต้น แต่ไม่มีวิธีใดที่จะเป็นการเพิ่มพลังด้านบวกให้กับตัวเองและผู้อื่นได้เท่ากับการสวัสดีด้วยการไหว้แบบชาวตะวันออก เราจะรู้สึกดีเมื่อมีใครมาสวัสดีเรา และเราก็ควรจะสวัสดีตอบกลับทุกครั้ง การสวัสดีจนเคยชินเป็นนิสัยทำให้เราลดอัตราของตัวเราเองลง มีความเคารพให้กับผู้อื่น และมีความเคารพให้กับตัวเองมากขึ้น การสวัสดีจึงเป็นวิธีที่ง่ายที่สุดวิธีหนึ่งในการให้พลังด้านบวกแก่ผู้อื่นและตัวเราเอง

สรุป การพัฒนาผู้เรียนตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิส เป็นกิจกรรมที่แตกต่างจากกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนโดยทั่วไปอย่างเห็นได้ชัด กล่าวคือ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทั่ว ๆ ไปจะมุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ด้านวิชาการ หรือวิชาชีพต่างๆ ที่เป็นการพัฒนาเฉพาะด้านเท่านั้น แต่กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิส มีจุดมุ่งหมายเด่นชัดเพื่อพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน ทั้งด้านวิชาชีพ วิชาการ และที่สำคัญยิ่ง ผู้เรียนจะได้รับการพัฒนาด้านร่างกาย จิตสำนึก จิตใต้สำนึก และจิตเหนือสำนึกไปพร้อม ๆ กัน เราจึงเรียกกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามแนวคิดนี้ว่า เป็นการศึกษาเพื่อการพัฒนาคนให้สมบูรณ์ในทุก ๆ ด้าน (Holistic Education) อันประกอบด้วย ด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ ความรู้สึก สติปัญญา และคุณธรรม ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีร่างกายสมบูรณ์ แข็งแรง ส่งเสริมให้มีการออกกำลังกาย ฝึกความสมดุล และการทำงานที่สัมพันธ์กันของอวัยวะต่างๆ โดยการสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลายให้ผู้เรียนมีคลื่นสมองต่ำ ฝึกให้ผู้เรียนปฏิบัติตนเป็นคนมีระเบียบวินัย และสร้างภาพพจน์ด้านบวกให้กับตัวเอง

ตอนที่ 4 แนวคิดการเห็นคุณค่าในตนเอง

จากการศึกษาแนวคิดการเห็นคุณค่าในตนเองพบว่า มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของการเห็นคุณค่าในตนเองไว้ดังนี้

4.1 ความหมายของการเห็นคุณค่าในตนเอง

James. (1950) อ้างถึงในภาพร พุ่มพฤษ (2529) กล่าวว่า การเห็นคุณค่าในตนเอง หมายถึง ความรู้สึกที่มีต่อตนเอง การที่ไม่ทำให้ตนเองประสบความล้มเหลวหรือต่ำต้อย

Coopersmith (1967) กล่าวว่า การเห็นคุณค่าในตนเองนั้น คือการประเมินตนเองของแต่ละบุคคล และเป็นการแสดงการยึดมั่นตามขนบธรรมเนียมด้วยการตัดสินใจของตนเองอย่างนับถือตนเองแสดงให้เห็นถึงการยอมรับ (approval) หรือการไม่ยอมรับ (disapproval) รวมทั้งแสดงให้เห็นถึงความเชื่อของแต่ละบุคคลว่าตนมีความสามารถ มีความสำคัญ มีความสำเร็จ และมีคุณค่า การเห็นคุณค่าในตนเองจึงเป็นสิ่งชี้ให้เห็นถึงการตัดสินใจของบุคคลต่อคุณค่าของตนเอง พร้อมทั้งแสดงถึงเจตคติที่บุคคลนั้นยึดถืออยู่ด้วย

Maslow (1970) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนเองให้ชัดเจนมากขึ้นว่า หมายถึง ความเชื่อมั่นในตนเอง รู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า มีความเข้มแข็ง มีสมรรถภาพในการกระทำสิ่งต่างๆ มีความเชี่ยวชาญและมีความสามารถ

Palito (1977) และ Branden (1981) กล่าวว่าเป็นการประเมินตนเองตามความรู้สึกว่าตนเองเป็นคนมีคุณค่า มีความสามารถ มีความสำคัญ มีการประสบผลสำเร็จในการทำงาน รวมทั้งการยอมรับการเห็นคุณค่าจากบุคคลในสังคมที่มีต่อตน ตลอดจนการมีเจตคติที่ดีต่อตนเอง มีความเชื่อมั่นในตนเอง ซึ่งบุคคลที่เห็นคุณค่าในตนเอง จะมองตนเองในแง่ดี และจะส่งผลให้เกิดความรู้สึกกับบุคคลอื่นในแง่ดีด้วย

Palladino (1994) การเห็นคุณค่าในตนเอง คือการพัฒนาผู้เรียนให้มีเจตคติเชิงบวกกับตนเอง บุคคลอื่น และสิ่งแวดล้อมต่างๆ รอบตัว เพื่อให้ผู้เรียนมองเห็นคุณค่าในตนเองสูงขึ้น ก่อให้เกิดพลังสร้างสรรค์ต่างๆ สามารถที่จะเผชิญกับสภาพปัญหาต่างๆ พร้อมทั้งปรับตัวได้ และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีสุข

Podesta (2001) กล่าวว่า การเห็นคุณค่าของตนเองเป็นความพึงพอใจในคุณค่าและความสำคัญของตนเอง รวมทั้งมีบุคลิกภาพที่เป็นที่ยอมรับของตนเอง รับผิดชอบการกระทำของตนเองต่อบุคคลอื่น

STOU (2004) กล่าวว่า การเห็นคุณค่าในตนเอง มีความสำคัญอย่างมากในการสร้างเจตคติที่ดีให้เกิดขึ้นกับตนเอง มีความเชื่อมั่น และมีความรู้สึกที่ดีกับบุคคลรอบข้าง ตลอดจนสามารถปรับตัวทางอารมณ์สังคม เผชิญกับอุปสรรคที่ผ่านเข้ามาในชีวิตได้ พร้อมทั้งสามารถยอมรับเหตุการณ์ที่ทำให้ตนเองรู้สึกผิดหวัง ท้อแท้ใจ ได้ดีกว่าบุคคลที่ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง ไม่เห็นคุณค่าในตนเอง ทำให้เป็นคนมองโลกในแง่ร้าย อารมณ์ไม่ดี หงุดหงิดง่าย การดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างยากลำบาก

ในประเทศไทยนั้นได้มีนักวิชาการหลายคน ให้ความหมายของการเห็นคุณค่าในตนเองไว้ดังนี้

นิพนธ์ แจ้งเยี่ยม (2519) กาญจนา พงศ์พฤกษ์ (2523) และ เตชา นุ่มพันธ์ (2525) กล่าวถึงความหมายของการเห็นคุณค่าในตนเองว่า เป็นการประเมินคุณค่าของตนเองในด้านความสามารถและความสำเร็จ โดยพิจารณาค่าของตนตามความรู้สึกและเจตคติที่มีต่อตนเอง มีความรู้สึกที่ตนเองมีคุณค่าทั้งต่อตนเองและสังคม มีความหมาย สามารถทำอะไรได้สำเร็จจุล่งไปได้ได้รับการยอมรับจากครอบครัว สังคม หรือบุคคลอื่นที่มีอำนาจเหนือกว่า สอดคล้องกับ เกียรติวรรณ อมาตยกุล (2527) กล่าวว่า การเห็นคุณค่าในตนเอง เป็นความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง รู้สึกว่าตนเองมีค่า มีความสามารถ มีความเชื่อมั่น และพร้อมที่จะนำสิ่งเหล่านี้มาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่นได้ เป็นความรู้สึกที่เกิดจากการมองเห็นความแตกต่างระหว่างบุคคลที่มีการเห็นคุณค่าในเอกลักษณ์เฉพาะของตนเอง

สุใจ ตั้งทรงสวัสดิ์ (2532) ได้ให้ความหมาย โดยเน้นพฤติกรรมการแสดงออกที่ชัดเจนว่าเป็นการประเมินคุณค่าของตนเองตามความรู้สึกและเจตคติที่บุคคลมีต่อตนเอง แล้วสื่อออกมาให้เห็นในรูปของคำพูดและการกระทำ

นอกจากนี้ยังมีกลุ่มผู้ให้ความหมายที่ให้ความสำคัญในเรื่องของการยอมรับจากบุคคลต่างๆ ในสังคมที่บุคคลนั้นดำเนินชีวิตอยู่ โดยกล่าวว่าการเห็นคุณค่าในตนเองเป็นการประเมินคุณค่าของตนตามความรู้สึก ความเชื่อและเจตคติต่อตนเองในเรื่องของการประสบความสำเร็จ ความล้มเหลว

การพึ่งตนเอง การยอมรับว่าตนเองมีค่าในสังคม ตลอดจนการได้รับการยอมรับ จากบิดามารดา ครู อาจารย์ กลุ่มเพื่อน

ส่วนมยุรี สาวิวงศ์ (2535) สติธย์ ภัศระ (2535) สมพิศ ไชยกิจ (2536) เชาวนา อมรสง์เจริญ (2537) รวมทั้ง มะลิ อุดมภาพ (2538) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนเอง ซึ่งให้ความสำคัญกับองค์ประกอบด้านกายภาพและองค์ประกอบภายนอกเป็นหลัก โดยกล่าวว่าเป็นความรู้สึกนึกคิดของแต่ละบุคคลว่าตนเองนั้นเป็นบุคคลที่เก่งและมีคุณค่า มีความสามารถและมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของคนทั่วไป มีความเชื่อมั่นและบุคลิกลักษณะที่สง่างามและเป็นที่น่าเชื่อถือ

เฉลิมพล สวัสดิ์พงษ์ (2551) กล่าวว่า การเห็นคุณค่าในตนเองเป็นกระบวนการเรียนรู้ตลอดเวลา ซึ่งกระบวนการเรียนรู้เกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับบุคคล สิ่งแวดล้อมและสังคมรอบๆ ด้าน โดยมีจุดเริ่มต้นจากภายในครอบครัว การเห็นคุณค่าในตนเองไม่ใช่สภาพตายตัวที่ติดตัวบุคคล แต่สามารถเปลี่ยนแปลงไปได้ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ที่ได้รับและความรู้สึกที่เกิดขึ้น การที่บุคคลมีการเห็นคุณค่าในตนเองน้อย ส่วนมากเกิดจากปฏิกริยาทางอารมณ์เชิงลบ ซึ่งในปัจจุบันเป็นเรื่องลำบากที่เด็กๆ จะเจริญเติบโตเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ด้วยความรู้สึกที่มี การเห็นคุณค่าในตนเองสูง เนื่องจากองค์ประกอบในโลกมีความหลากหลายซับซ้อน โดยเฉพาะเด็กๆ ที่ต้องเผชิญกับ ผู้ใหญ่ เพื่อนๆ สภาพแวดล้อม สื่อต่างๆ สภาพพื้นฐานทางวัฒนธรรมหรือสภาพสังคมโดยทั่วไป ที่ทำให้เด็กรู้สึกต่ำต้อย (inferiority) และเห็นคุณค่าในตนเองน้อย

สรุปได้ว่า การเห็นคุณค่าในตนเอง เป็นการประเมินตนเองและประเมินผู้อื่นด้วยความรู้สึก และเจตคติต่อตนเองและต่อผู้อื่น เกี่ยวกับบุคลิกภาพและการประสบผลสำเร็จในการกระทำของตนเองและของผู้อื่น โดยมีความพึงพอใจและยอมรับตนเอง มองตนเองมีค่า รวมทั้งมองเห็นว่าตนเองมีคุณค่าในสังคม เป็นที่ยอมรับของสังคมและบุคคลอื่นๆ ในสังคม ไม่ว่าจะเป็น พ่อแม่ ครูอาจารย์ กลุ่มเพื่อน หรือบุคคลอื่นๆ ที่ตนมีส่วนต้องเข้าไปเกี่ยวข้อง

4.2 ความสำคัญของการเห็นคุณค่าในตนเอง

จากการศึกษาความสำคัญของการเห็นคุณค่าในตนเอง พบว่า มีนักวิชาการได้กล่าวไว้ดังนี้ Newman (1986) กล่าวว่า บุคคลที่รู้สึกว่ามีคุณค่า มีความรัก ได้รับการยกย่องหรือประสบความสำเร็จมักจะประเมินตนในด้านดี เห็นคุณค่าในตนเอง สอดคล้องกับการศึกษาของ Yelsma & Yelsma (1988) ที่ได้ทำการเปรียบเทียบลักษณะของบุคคลที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองสูง กับบุคคลที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองน้อย พบว่าบุคคลที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองสูง มักมีลักษณะดังนี้

1. ชอบทำกิจกรรมที่ทำหลายมากกว่า
2. มีความเชื่อมั่นในความพยายามของตนที่จะนำไปสู่ความสำเร็จสูงกว่า
3. มีความรู้สึกสะเทือนใจที่จะนำไปสู่ความไม่มั่นคงในอารมณ์น้อยกว่า
4. มีการซึมเศร้าเนื่องจากการได้รับการบาดเจ็บทางอารมณ์น้อยกว่า

5. สามารถรับฟังข้อมูลย้อนกลับจากเพื่อนคู่คิดได้มากกว่า
6. รายงานผลสิ่งที่เกิดขึ้นในแง่ลบน้อยกว่า
7. ได้รับผลกระทบทางลบจากบุคคลที่มีตำแหน่งทางสังคมสูงกวน้อย

นอกจากนี้ จารูตี บุณยารมย์ (2541) พรารณา ซ้อนแก้ว (2542) รัศมี โพนเมืองหล้า (2543) ได้กล่าวถึงลักษณะของบุคคลที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองสูงว่าเป็นบุคคลที่มีความเป็นตัวของตัวเองสูง มีความมุ่งมั่นมานะพยายามในการทำงานจนประสบความสำเร็จ มีความรู้สึกต่อตนเองและผู้อื่นในด้านดี ไม่เหยียบย่ำความรู้สึกของผู้อื่นให้ตกต่ำลง มีบุคลิกลักษณะดี มีสุขภาพจิตที่ดี มีความต้องการในการพึ่งตนเอง ต้องการแสดงความสามารถของตนเอง ไม่คิดจะลอกเลียนแบบหรือทำตามคนอื่น ๆ มีจิตใจที่เปิดกว้างและยอมรับสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริงสามารถแสดงพฤติกรรมต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม มีความกระตือรือร้น ไม่กลัวการสร้างสิ่งใหม่ๆ หรือสิ่งที่ต่างไปจากเดิม มักเป็นผู้นำในการอภิปรายและแสดงความคิดเห็นที่มีความเป็นตัวของตัวเองไม่หวั่นไหวต่อคำวิพากษ์วิจารณ์ มีความรับผิดชอบทั้งต่อตนเองและผู้อื่น มักจะเป็นผู้ที่เริ่มสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่นก่อน มีความยืดหยุ่น มีความวิตกกังวลน้อย

ส่วน Podesta (2001) เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปว่าบุคคลที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองสูง จะห่างไกลจากการใช้ยาเสพติด การประพฤติดึกดำบรรพ์หรือกฎระเบียบของโรงเรียน การมีความสัมพันธ์ทางเพศที่ไม่เหมาะสม ความเสียใจจากผลการเรียนและความสัมพันธ์ที่ไม่ดีในกลุ่มเพื่อน

ปัทมา เรณูมาร (2539) กล่าวว่า บุคคลที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองน้อยจะเป็นผู้ที่ประสบความล้มเหลวในชีวิตทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านการศึกษา ด้านมนุษยสัมพันธ์ รวมทั้งด้านอื่นๆ ที่จะก่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้า มีการกระทำอย่างสับสน หลีกเลียงการกระทำที่จะสนับสนุนอัตมโนทัศน์ของตนเอง เป็นคนชอบเก็บตัว มีความประหม่า หวั่นไหวเมื่อรู้ว่าตนเองอยู่ในสายตาของผู้อื่น มีความอายสูงไม่กล้าปฏิเสธในสิ่งที่ตนเองไม่ต้องการ กลัวการตัดสินใจของบุคคลอื่นที่มีต่อตนเอง หวั่นไหวต่ออิทธิพลของสังคมมักนำความคิดของบุคคลอื่นมาใส่ใจ ดังนั้น จึงแสวงหาการยอมรับจากบุคคลอื่น

สรุป การเห็นคุณค่าในตนเอง หมายถึง การประเมินการเคารพตนเองและผู้อื่นตามความคิดเห็นที่เป็นจริง โดยมีพฤติกรรมที่คาดหวังและตัวชี้วัดในด้าน 1) การค้นพบความถนัดและบุคลิกภาพของตนเอง 2) การค้นพบจุดเด่นจุดด้อยของตนเอง 3) การมีทักษะในการกำหนดเป้าหมายและทิศทางสู่ความสำเร็จ สูงมีความสำคัญต่อเจตคติ บุคลิกภาพ การประสบผลสำเร็จในชีวิตในทุกๆ ด้าน การสร้างเสริมให้บุคคลแต่ละคนมีการเห็นคุณค่าในตนเองยิ่งสูงมากขึ้นเท่าใด ยิ่งส่งผลให้บุคคลนั้นยอมรับและมองเห็นคุณค่าของตนเอง บุคคลอื่นๆ สิ่งแวดล้อมรอบตัว มีเจตคติในเชิงบวก ซึ่งจะส่งผลต่อพลังสร้างสรรค์ต่างๆ สามารถกระทำกิจกรรมต่างๆ ได้ประสบผลสำเร็จเป็นที่ยอมรับของบุคคลอื่นๆ และสังคม สามารถที่จะดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข

4.3 องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการเห็นคุณค่าในตนเอง

จากการศึกษาองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการเห็นคุณค่าในตนเอง พบว่า

Maslow (1970) แบ่งความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. ประเภทที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกเห็นคุณค่าของตนเอง การยอมรับนับถือและการประเมินค่าตนเอง ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยต่างๆ ดังนี้ ความต้องการมีความเข้มแข็ง (Strength) ความสำเร็จ (Achievement) ความเพียงพอ (Adequacy) ความเชี่ยวชาญและความสามารถ (Mastery and competence) ความเชื่อมั่น (Confidence) ความเป็นอิสระและความเป็นตัวของตัวเอง (Independence and freedom)

2. ประเภทที่เกี่ยวข้องกับการได้รับการเห็นคุณค่าจากบุคคลอื่น เป็นความต้องการการมีชื่อเสียง เกียรติยศ ตำแหน่ง ความก้าวหน้าในชีวิต มีอำนาจเหนือผู้อื่น ได้รับการยอมรับ การให้ความสนใจและเห็นความสำคัญ มีศักดิ์ศรีหรือเป็นที่ชื่นชมของบุคคลอื่น

นอกจากนี้ Taft (1985) ได้กล่าวถึงประเภทของการเห็นคุณค่าในตนเองว่ามี 2 ประเภท ดังนี้

1. การเห็นคุณค่าตนเองภายใน (Inner self – esteem) คือ การที่บุคคลมีความสามารถ มีสมรรถนะและกระทำในสิ่งที่ตนต้องการ แล้วได้ผลตามที่ตนเองปรารถนา การเห็นคุณค่าในตนเองประเภทนี้ จะเกิดจากการกระทำกิจกรรมและกำลังความสามารถของบุคคลนั้น ถ้าบุคคลรู้จักตนเองและประเมินตนเองจากการกระทำกิจกรรม ว่าตนเองประสบความสำเร็จโดยอาศัยความพยายามพากเพียร สิ่งนี้จะเป็นพื้นฐานของคุณสมบัติแห่งตน (Self-efficacy) และการเห็นคุณค่าในตนเองประเภทนี้จะเกิดขึ้นจากประสบการณ์ต่างๆ ตั้งแต่ช่วงแรกของชีวิต

2. การเห็นคุณค่าในตนเองภายนอก (functional self – esteem) การเห็นคุณค่าในตนเองประเภทนี้ เกิดขึ้นจากการประเมินสภาพการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งต่างๆ ในชีวิต ดังนั้นการเห็นคุณค่าในตนเองประเภทนี้ จึงเกี่ยวข้องกับการที่บุคคลมีการเปลี่ยนแปลงบทบาทต่างๆ ในการดำรงชีวิตประจำวันและการได้รับการยอมรับจากบุคคลอื่นๆ ที่ตนเองเกี่ยวข้อง การเห็นคุณค่าในตนเองประเภทนี้จึงมีการเปลี่ยนแปลงไปได้ ขึ้นอยู่กับการคาดหวังต่อบทบาททางสังคมและความสามารถในการเผชิญปัญหา การเห็นคุณค่าในตนเองประเภทนี้มีความสำคัญต่อการเห็นคุณค่าในตนเองประเภทที่ 1 เพราะถ้าการเห็นคุณค่าในตนเองประเภทนี้ลดลงบุคคลจะแสดงออกถึงความหมดหวังหมดแรง อ่อนล้า มีพฤติกรรมที่ผิดแปลกไปจากเดิม

Coopersmith (1967) ได้กล่าวถึงแหล่งที่มาของการเห็นคุณค่าในตนเองไว้ว่า

1. การมีอำนาจ (power) หมายถึงการที่บุคคลมีอิทธิพลและควบคุมบุคคลอื่นได้
2. การมีความสำคัญ (significance) หมายถึง การได้รับการยอมรับว่าตนมีความสำคัญ ได้รับความรักใคร่จากผู้อื่น
3. การมีคุณความดี (virtue) หมายถึง การยึดมั่นมาตรฐานทางจริยธรรมและศีลธรรมของสังคม

4. การมีความสามารถ (competence) หมายถึง การได้รับความสำเร็จบรรลุวัตถุประสงค์ การกระทำของตน

นอกจากนี้ Coopersmith (1981) อ้างถึงใน บรรณานุกรม ซ็อนแกว (2542) ได้กล่าวถึง รายละเอียดขององค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการเห็นคุณค่าในตนเองออกเป็น 2 อย่าง คือ องค์ประกอบภายในซึ่งเกี่ยวกับลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคลที่มีผลต่อการเห็นคุณค่าในตนเอง และ องค์ประกอบภายนอก ซึ่งบุคคลเข้าไปเกี่ยวข้องและได้รับการเห็นคุณค่าจากสังคมและบุคคลอื่นๆ

1. องค์ประกอบภายใน ได้แก่

1.1 ลักษณะทางกายภาพ ซึ่งจะมีส่วนสัมพันธ์กับการเห็นคุณค่าในตนเอง ทำให้บุคคลเห็นคุณค่าในตนเองเพิ่มสูงขึ้น หรือเอื้ออำนวยให้บุคคลประสบความสำเร็จกับการดำเนินกิจกรรมดังเช่น รูปร่าง ความงาม ความแข็งแรงของร่างกาย ความคล่องแคล่วในการเคลื่อนไหว บุคคลที่มีลักษณะทางกายภาพที่ดีจะมีความพอใจและเห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่าบุคคลที่มีลักษณะทางกายภาพด้อยกว่า

1.2 ความสามารถทั่วไป สมรรถภาพและการกระทำ จะมีความสัมพันธ์และช่วยส่งเสริมให้บุคคลเกิดการเห็นคุณค่าในตนเอง สมรรถภาพและผลงานที่เกิดขึ้นจะมีผลต่อการเห็นคุณค่าในตนเอง เนื่องจากเป็นตัวบ่งชี้ให้เห็นถึงความสำเร็จในสิ่งที่แต่ละบุคคลกระทำอยู่ทั้งในโรงเรียนและในสังคม โดยเฉพาะในวัยเรียนความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการเรียนจะมีผลต่อการเห็นคุณค่าในตนเอง ผู้เรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงจะมองตนเองว่าเป็นผู้ที่มีความสามารถในการรับรู้มองเห็นในด้านดี มีความพอใจในตนเอง มีการประเมินคุณค่าในตนเองสูง แต่ผู้เรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำจะมีความรู้สึกตรงกันข้ามกับที่กล่าวมา

1.3 สภาพจิตใจและภาวะทางอารมณ์หรือความรู้สึก ภาวะทางอารมณ์เป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นถึงความพอใจ ความรู้สึกเป็นสุข ความวิตกกังวลของบุคคล ที่เกิดจากการที่มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นและสภาพแวดล้อมทั่วไป แล้วส่งผลต่อการประเมินตนเอง ถ้าบุคคลประเมินตนเองในด้านบวก ก็จะรู้สึกว่าคุณค่าในตนเองมีความสามารถ ประสบความสำเร็จ ก่อให้เกิดความรู้สึกชื่นชมตนเอง สิ่งเหล่านี้จะช่วยส่งเสริมให้บุคคลเห็นคุณค่าในตนเองสูงขึ้น แต่ถ้าหากบุคคลประเมินตนเองในด้านลบ ก็จะเห็นว่าตนเองไม่มีความสามารถ มีปมด้อย วิตกกังวล และไม่สามารถที่จะกระทำกิจกรรมใดๆ ให้ประสบความสำเร็จในอนาคตได้ สิ่งเหล่านี้ก็จะส่งผลให้การเห็นคุณค่าในตนเองลดลง

1.4 ค่านิยมส่วนบุคคล บุคคลจะประเมินตนเองกับสิ่งที่ตนเองให้คุณค่า ดังนั้น การเห็นคุณค่าในตนเองของบุคคล จะผันแปรไปตามค่านิยมและการให้คุณค่า ตลอดจนความรู้สึกนึกคิดที่บุคคลมีต่อสิ่งต่างๆ ซึ่งบุคคลให้ความสำคัญแตกต่างกัน ถ้าค่านิยมส่วนตัวมีความสอดคล้องกับค่านิยมของสังคม จะส่งผลให้การเห็นคุณค่าในตนเองสูงขึ้น ในทางตรงกันข้าม ถ้าค่านิยมส่วนตัวไม่สอดคล้องกับค่านิยมของสังคมทำให้บุคคลนั้นเห็นคุณค่าในตนเองน้อยลง ดังเช่น บุคคลที่ให้ความสำคัญกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หากประสบความสำเร็จที่แตกต่างกัน ไม่ว่าจะมีความมุ่งมั่นด้านความสำเร็จในหน้าที่การงานหรือการทำกิจกรรมอื่น บุคคลมักจะตัดสินใจ

คุณค่าของตนเอง โดยการเปรียบเทียบผลการปฏิบัติงานและความสามารถของตนกับระดับมาตรฐานของเกณฑ์ที่ตั้งไว้ ถ้าบุคคลนั้นมีผลงานหรือความสามารถตรงตามเกณฑ์หรือดีกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ บุคคลจะเกิดการเห็นคุณค่าในตนเองสูงขึ้น แต่หากไม่เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้จะทำให้รู้สึกว่าคุณค่าตนเองล้มเหลว ส่งผลให้การเห็นคุณค่าในตนเองต่ำลง อย่างไรก็ตาม หากบุคคลใดมีความมุ่งหวังเกินความสามารถหรือเกินความเป็นจริง โอกาสที่จะประสบผลสำเร็จตามที่มุ่งหวังไว้ ก็ย่อมจะมีน้อย

2. องค์ประกอบภายนอก ได้แก่

2.1 ความสัมพันธ์กับบิดามารดา Coopersmith (1981) อ้างถึงใน นุชลดา โรจนประภาพรธม (2540) ศึกษาพบว่าปัจจัยที่ส่งผลอย่างมีนัยสำคัญต่อเด็กในการพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเอง คือ สัมพันธภาพระหว่างบิดามารดาโดยอยู่ภายใต้สภาพแวดล้อมดังนี้ คือ

2.1.1 การที่บิดามารดายอมรับบุตรทั้งหมด หรือเก็บเกี่ยวทั้งหมดเกี่ยวกับความคิด ความรู้สึกและคุณค่าอย่างที่บุตรเป็นอยู่

2.1.2 การที่บิดามารดากำหนดขอบเขตการกระทำไว้อย่างชัดเจน และดูแลให้บุตรทำตาม ทำให้เกิดความรู้สึกมั่นคงและปลอดภัย

2.1.3 การที่บิดามารดาให้ความนับถือ ให้ความเป็นอิสระแก่บุตรในขอบเขตการกระทำที่กำหนดให้และเน้นการให้รางวัลมากกว่าการลงโทษ

สอดคล้องกับ Rubin and Mcneil (1981) กล่าวว่าครอบครัวที่มีบิดามารดา มีความภาคภูมิใจในตนเองสูง มีความมั่นคงทางอารมณ์ มีความยืดหยุ่น มีความมั่นใจในตนเอง มีสัมพันธภาพที่ดีกับบุตรโดยการแสดงการยอมรับในตัวบุตร เน้นการใช้เหตุผล ให้ความรักเอาใจใส่ กำหนดมาตรฐานและขอบเขตการกระทำไว้อย่างกว้างๆ ไม่ใช้อำนาจขู่บังคับ ตลอดจนให้ความสนใจต่อสิ่งต่างๆ ที่อยู่แวดล้อมตัวบุตร เช่น เพื่อน กิจกรรมที่บุตรกระทำ สิ่งเหล่านี้ ทำให้มีลักษณะเป็นคนยืดหยุ่น มีอารมณ์มั่นคง และมีการเห็นคุณค่าในตนเอง

2.2 สถาบันการศึกษาและการศึกษา สถาบันการศึกษาสามารถจัดสภาพแวดล้อมในการพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นต่อจากที่บ้าน ควรให้ผู้เรียนสามารถทำกิจกรรมต่างๆ ได้อย่างอิสระไม่ขัดต่อระเบียบที่วางไว้ เป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความมั่นใจตนเองสามารถเป็นที่พึ่งของตนได้ ครู อาจารย์เป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเอง Good (1973) อ้างถึงใน จงกลณี ตัญเจริญ (2540) ศึกษาพบว่า ความสนใจและความเอาใจใส่ที่ครูอาจารย์มีต่อศิษย์ สามารถเปลี่ยนแปลงความคิดเห็นของเด็กที่มีต่อตนเองไปในทางที่ดีซึ่งมีผลต่อการพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเอง

2.3 สถานภาพทางสังคมและกลุ่มเพื่อน บุคคลที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสูงมีแนวโน้มที่จะมีการเห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่าบุคคลที่มาจากฐานะทางเศรษฐกิจปานกลางและต่ำ นอกจากนี้ Rosenberg (1965) กล่าวว่า สังคมและกลุ่มเพื่อนมีผลต่อการเห็นคุณค่าในตนเอง เนื่องจากความภาคภูมิใจในตนเองเกิดจากการรับรู้ในการเปรียบเทียบตนเองกับบุคคลอื่นๆ ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับตนเองไม่ว่าจะเป็นด้านทักษะความสามารถ ความถนัด เนื่องจากตนเองเป็น

สมาชิกของกลุ่ม ดังนั้นการมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนจะช่วยพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองของบุคคล บุคคลที่ไม่ได้รับการยอมรับจากเพื่อน ไม่เป็นที่ประทับใจหรือไม่อยู่ในความสนใจของเพื่อน จะเกิดความรู้สึกว่าไม่มีใครชอบหรือนับถือตนเองเลย และบุคคลที่เปรียบเทียบกับผู้อื่นแล้วมีความสำเร็จต่ำมีแนวโน้มว่าจะมีการเห็นคุณค่าในตนเองน้อยเช่นกัน

2.4 การมีส่วนร่วมในกิจกรรม กิจกรรมของผู้เรียนที่โรงเรียนได้จัดขึ้น ควรจัดให้สอดคล้องกับความสามารถ ความถนัด ความสนใจของผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จและเกิดการเห็นคุณค่าในตนเอง นอกจากนี้การสร้างบรรยากาศในชั้นเรียนที่อบอุ่นและเป็นกันเอง การเสริมแรงแก่ผู้เรียนเมื่อทำถูกต้อง เหมาะสม ตลอดจนบุคลิกภาพของครู เช่น ลักษณะทางกายภาพอารมณ์ ความสนใจผู้เรียน ความเชื่อและเจตคติของครูที่มีต่อผู้เรียน ล้วนมีผลต่อการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียน Sarokon (1986) จะเห็นได้ว่าองค์ประกอบทั้งภายในและภายนอกล้วนส่งผลต่อการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้เรียน การที่จะพัฒนา ปรับปรุงองค์ประกอบเพียงประการใด ประการหนึ่ง เพื่อสร้างเสริมให้ผู้เรียนมีการเห็นคุณค่าในตนเองสูงขึ้นนั้นอาจไม่เพียงพอ จึงควรได้มีการร่วมมือกันในการจัดองค์ประกอบต่างๆ เพื่อเอื้ออำนวยให้ผู้เรียนได้มองเห็นคุณค่าในตนเองสูงขึ้น ซึ่งจะส่งผลต่อการประสบผลสำเร็จทางการเรียนรู้ การอยู่ในสังคมและการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขในอนาคตต่อไป

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบที่มีผลต่อการเห็นคุณค่าในตนเองของ Coopersmith (1981) เป็นแนวทางในการวัดการเห็นคุณค่าในตนเองโดยสรุปได้ ดังนี้

1. องค์ประกอบภายใน แบ่งได้เป็น 2 ส่วน คือ

1.1 ด้านภาพลักษณ์หรือลักษณะทางกายภาพของตนเอง เช่น รูปร่าง หน้าตา ความแข็งแรง ความคล่องแคล่ว

1.2 ด้านมุมมองโดยทั่วไป เช่น ความสามารถโดยทั่วไป สมรรถภาพ การประสบผลสำเร็จ การรู้สึกชื่นชมตนเอง

2. องค์ประกอบภายนอก แบ่งได้ดังนี้

2.1 ด้านครอบครัว คือ ความสัมพันธ์กับบิดามารดา หรือบุคคลในครอบครัว

2.2 ด้านการศึกษา คือ ความสัมพันธ์กับครู และความพึงพอใจในสถานศึกษาและผลการเรียน

2.3 ด้านสังคมและกลุ่มเพื่อน คือ ความสัมพันธ์ในฐานะของการเป็นสมาชิกของกลุ่ม

4.4 แนวคิดการพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเอง

บุคคลที่มีการพัฒนาจากวัยเด็กเข้าสู่วัยรุ่นและวัยผู้ใหญ่ พัฒนาการดังกล่าวส่งผลให้บุคคลก้าวออกสู่สังคมภายนอกมากขึ้น มีประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมใหม่ การมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง ทำให้มีบทบาทที่บุคคลมีต่อตนเองเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมซึ่งส่งผลต่อ การเห็นคุณค่าในตนเองของเขา ดังนั้นการเห็นคุณค่าในตนเองของบุคคลจึงสามารถเปลี่ยนแปลงได้ ตลอดทุกช่วงของชีวิต นักจิตวิทยา Sasse (1987) ได้เสนอแนวทางการพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองพอสรุปได้

ดังนั้น นักจิตวิทยาแนวพฤติกรรมนิยมเชื่อว่า การให้บุคคลได้จัดบันทึกเกี่ยวกับความสำเร็จที่ได้กระทำ การใช้คำพูดชมเชยตนเอง การให้สิ่งที่มีความหมายและความสำคัญต่อตนเอง เมื่อได้ กระทำสิ่งต่างๆ ให้สำเร็จตามเป้าหมาย วิธีการดังกล่าวเป็นการพัฒนาให้บุคคลเกิดการเห็นคุณค่าในตนเอง นอกจากนี้ การฝึกการกล้าแสดงออกที่เหมาะสมก็เป็นแนวทางหนึ่งใน การพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเอง โดยการให้บุคคลได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็น ความรู้สึกพร้อม ทั้งสามารถตอบสนองความต้องการ ด้านต่างๆ ของตนเองจะช่วยให้บุคคลเกิดความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาการเห็นคุณค่า ในตนเองของเขา Alberti and Emmons (1978) บุคคลทุกคนต่างมีคุณค่าในตนเองแต่ก็มีบุคคล จำนวนมากที่ไม่ได้ตระหนักถึงคุณค่าที่ตนเองมีอยู่ อย่างไรก็ตามบุคคลเหล่านี้สามารถตระหนักถึง คุณค่าของตนเองได้ ถ้าอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมด้วยการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นโดยการใช้ กระบวนการกลุ่มหรือการปรึกษาเชิงจิตวิทยา ซึ่งวิธีการดังกล่าวนี้มีบรรยากาศที่เอื้อให้สมาชิกกลุ่ม ยอมรับกันและกัน จะทำให้สมาชิกมีส่วนร่วมในกิจกรรมมากขึ้นและมีความรู้สึกพึงพาวาดภัยซึ่งกันและ กันดังที่ Roger (1969) พบว่า กิจกรรมกลุ่มให้ผลส่งเสริม สร้างสรรค์ทางจิตวิทยามาก นั่นคือ จะมี การเปลี่ยนแปลง ด้านการรับรู้ ด้านความรู้สึก มีการตระหนักถึงความรู้สึกของตนเองและผู้อื่นมากขึ้น ตลอดจนเปิดเผยความรู้สึก ความจริงใจและเป็นไปอย่างธรรมชาติ มีการเปลี่ยนแปลงความสามารถ ในการควบคุมความรู้สึกต่างๆ ของตนเอง แสดงพฤติกรรมที่ตรงกับความรู้สึกของตนเอง มี การเปลี่ยนแปลงทางด้านเจตคติทั้งต่อตนเองและผู้อื่น เมื่อสมาชิกกลุ่มมีความรู้สึกกว่าตนเองได้รับการ ยอมรับด้วยความจริงใจจากสมาชิกในกลุ่ม ก็จะทำให้เขาเกิดความมั่นใจในตนเอง กล้าเผชิญหน้ากับ ปัญหาต่างๆ ซึ่งจะช่วยให้เขาเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง และสิ่งที่เป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้าง เสริมการเห็นคุณค่าในตนเอง นั่นคือ การพัฒนาเจตคติเชิงบวกต่อตนเอง บุคคลอื่นและสิ่งแวดล้อม ต่างๆ รอบตัว

4.5 กระบวนการสร้างเสริมการเห็นคุณค่าในตนเอง

Bradshaw (1981) กล่าวว่า การที่จะพัฒนาบุคคลให้เห็นคุณค่าในตนเองจะต้องหาวิธีการที่ จะทำให้บุคคลนั้นได้รับประสบการณ์ในด้านใดด้านหนึ่งหรือมากกว่าหนึ่งด้าน จากแหล่งสำคัญต่อไปนี้

1. การได้รับผลสำเร็จด้านวิชาการและการประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายและความคาดหวัง จะเป็นของตนเอง
2. ความรู้สึกได้รับการยอมรับการเห็นคุณค่าและความเอาใจใส่จากบุคคลที่มีความสำคัญและ มีความหมายต่อตนเอง
3. การได้รับโอกาสที่จะแสดงพฤติกรรมที่สอดคล้องกับค่านิยมส่วนบุคคลที่มีความสำคัญต่อ บุคคลนั้น
4. ประสบการณ์ที่จะทำให้บุคคลมีอำนาจเพิ่มขึ้น หรือการมีอิทธิพลเหนือเหตุการณ์ และ บุคคลที่มีความสำคัญต่อเรา เช่น เสียงของทารกที่ร้องเมื่อต้องการอาหาร หรือความอบอุ่น เป็น

อำนาจส่วนบุคคลที่สามารถเรียกถึงความเอาใจใส่จากแม่ได้ ในวัยผู้ใหญ่สิ่งเหล่านี้ อาจจะเป็นการได้รับตำแหน่งในกลุ่มองค์กรหรือการมีตำแหน่งทางการเมือง เป็นต้น

ประสบการณ์ในแต่ละวัยที่บุคคลได้รับเป็นสิ่งที่ส่งผลต่อการเห็นคุณค่าในตนเองได้โดย การสร้างเสริมบรรยากาศที่เอื้อต่อการพัฒนาความรู้สึกที่ดีต่อตนเองดังที่ Neal (1981) ได้เสนอองค์ประกอบ 6 ประการที่ส่งเสริมบรรยากาศในการพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเอง คือ มีบรรยากาศที่ท้าทายความสามารถเด็ก มีความเป็นอิสระ มีความเชื่อถือไว้วางใจได้ มีความอบอุ่น มีการควบคุมสามารถสร้างผลสำเร็จได้

4.6 การเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง

Sasse (1978) ได้เสนอวิธีการสร้างเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองดังนี้

1. สร้างความมั่นใจ โดยคำนึงถึงความสำเร็จข้างหน้าของชีวิต
2. ระลึกถึงตนเองเมื่อสามารถทำงานลุล่วงไปด้วยดี โดยให้รางวัลตนเองโดยอาจจะชมเชยตนเอง หรือให้สิ่งที่มีความหมาย สิ่งเหล่านี้จะช่วยให้เราเกิดความรู้สึกที่ดีต่องานที่เราทำมากขึ้น ซึ่งแน่นอนที่สุดย่อมส่งผลต่อการเห็นคุณค่าในตนเอง
3. สะสมบันทึกความสำเร็จ หาสมุดบันทึกเพื่อเขียนบันทึกความสำเร็จที่เราได้รับสิ่งที่เราทำได้ดีเป็นเวลาติดต่อกันหลายๆ สัปดาห์ หรือหลายเดือนโดยอาจจะประสบความสำเร็จใน โครงการต่างๆ ที่มีความสำคัญสำหรับตน

Bruno (1983) กล่าวถึงวิธีการสร้างเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองดังนี้

1. ใช้การเสนอแนะหรือให้ข้อคิดโดยตรง (direct suggestion) อาจจะเป็นการได้รับข้อคิดหรือข้อเสนอแนะจากผู้อื่น หรือให้ข้อคิดเสนอแนะแก่ตนเอง (autosuggestion) ก็ได้ วิธีการนี้เป็นการให้ข้อมูล (inputs) ที่ทำให้เกิดกำลังใจและสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองได้แต่จะต้องได้รับการเสริมแรงโดยเหตุการณ์ทางบวกที่ต่อเนื่องกันด้วยคือจะต้องดำเนินการในข้อต่อไปด้วย
2. สร้างผลสำเร็จให้กับตนเองมากขึ้น โดยการไปให้ถึงวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้
3. ลดความคาดหวังลง เป็นการลดความอยากได้ หรือความคาดหวังต่างๆ ลงเป็นการตั้งระดับความคาดหวังให้เหมาะสมกับความสามารถที่แท้จริง ซึ่งเป็นวิธีการลดความทุกข์ที่ตรงกับหลักการและปรัชญาของชาวตะวันออก อันเป็นวิถีทางของชาวพุทธ

Giordano and Everly (1979) ได้เสนอกลวิธี 3 ประการที่สามารถพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองอย่างได้ผล คือ

1. การใช้ภาษาทางบวก (position verbalization) หมายถึงกระบวนการที่บุคคลให้แรงเสริมเกี่ยวกับตนเอง (self - image) โดยชี้ให้เห็นลักษณะทางบวกของตนด้วยการใช้ภาษาเป็นสื่อ เช่น การใช้กระดาษแข็งเขียนถึงลักษณะบุคลิกภาพในทางบวก หรือสิ่งที่ตนเองภูมิใจทำเช่นนี้ติดต่อกันเป็นสัปดาห์ โดยติดไว้ในที่มองเห็นได้ชัดเจน

2. การยอมรับการยกย่องชมเชย (accepting compliment) การเรียนรู้ที่จะยอมรับ การยกย่องชมเชยเป็นอีกวิธีการหนึ่งที่จะสร้างเสริมการเห็นคุณค่าในตนเอง วิธีการนี้จะเป็นการส่งเสริมพฤติกรรมที่เหมาะสม อันจะทำให้บุคคลประทับใจและมองตนเองในทางบวกมากขึ้น

3. การฝึกพฤติกรรมกล้าแสดงออกที่เหมาะสม (assertiveness training) การฝึก พฤติกรรมกล้าแสดงออก สามารถเปลี่ยนแปลงการเห็นคุณค่าในตนเองได้ ซึ่งเป็นวิธีการที่มี ประสิทธิภาพที่จะทำให้บุคคลมีพฤติกรรมทางบวกที่เหมาะสม

นอกจากนี้ Pire and Fairy (2528) กล่าวถึงวิธีช่วยให้เด็กมีการเห็นคุณค่าในตนเอง โดยสามารถที่จะประยุกต์วิธีการต่างๆ ดังกล่าวมาใช้ในการกิจกรรมสร้างเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้เรียนได้ดังนี้

1. จัดสภาพแวดล้อมให้ผู้เรียนมีโอกาสทำสิ่งต่างๆ ให้สำเร็จมากเท่าใดก็เป็นการสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองให้ผู้เรียนได้มากเท่านั้น อย่าให้ผู้เรียนประสบกับความล้มเหลว

2. กระตุ้นปัญหาของผู้เรียน เพราะการที่ผู้เรียนมีความรู้สึกที่ดีเนื่องจากผู้เรียนสามารถแสดงปัญหาได้ดี หรือ ผู้เรียนแสดงปัญหาได้ดีเนื่องจากผู้เรียนมีการเห็นคุณค่าในตนเอง ดังนั้นครูจึงควรมีวิธีการที่ถูกต้องในการกระตุ้นปัญหาของผู้เรียน ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนมีภาพที่ดีต่อตัวเองและช่วยให้ผู้เรียนเรียนได้ดีขึ้นโดย

2.1 ใช้บทเรียนที่เหมาะสมกับพัฒนาการของผู้เรียน

2.2 เมื่อผู้เรียนมีคำถามต้องให้คำตอบหรือหาแนวทางให้ผู้เรียนกระจำงเมื่อผู้เรียนต้องการรายละเอียดในเรื่องนั้นๆ

2.3 เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเห็นว่า การเรียนรู้เป็นเรื่องที่น่าตื่นเต้น

2.4 ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากบุคคลอื่น เพื่อนๆ เพื่อสร้างความเข้าใจว่าความรู้ และการเรียนรู้ในโลกมีอยู่มากมายและกว้างใหญ่

3. ผู้เรียนเกรง ครูต้องรักษาความสุภาพและการพูดที่สุภาพเอาไว้ จะช่วยแก้ไข และสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองให้กับผู้เรียน

4. กฎระเบียบที่สร้างขึ้นต้องเป็นที่เข้าใจกัน และให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและเขียน กฎระเบียบด้วยภาษาของเขาเอง

5. ให้เวลากับการพูดคุยถ่ายทอดความรู้สึกของผู้เรียน

6. ให้การยอมรับผู้เรียน โดยการให้อภัยในความผิดพลาดของผู้เรียน เรียนรู้ถึง พฤติกรรมด้านดีของผู้เรียน ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นว่าผู้เรียนมีความสำคัญและเป็นคนที่มีความค่า

7. เลือกกิจกรรมที่เหมาะสมในการทำกิจกรรมร่วมกัน

8. ถ้าอยากให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าในตนเองจะต้องสอนให้ผู้เรียนมีความอดกลั้น เนื่องจากการดำรงชีวิตในโลกแห่งความเป็นจริงนั้นไม่สามารถแสวงหาความร่วมมือได้เสมอไป การระงับใจตนเอง จะช่วยให้ชีวิตของผู้เรียนดีขึ้น เนื่องจากความอดกลั้นเป็นการควบคุมตนเองอย่างหนึ่งถ้าผู้เรียนได้เรียนรู้เรื่องนี้ จะให้ผลดี 2 ประการ คือ

8.1 ได้รับการยอมรับจากบุคคลอื่น

8.2 ได้รับการยอมรับในตนเอง ซึ่งหมายความว่าผู้เรียนมีความรู้สึกที่ดีขึ้นต่อ คุณลักษณะของตนเอง

9. ฝึกให้มีความรับผิดชอบ ทั้งระเบียบในชีวิตด้วยตั้งแต่เรื่องการทำงาน บ้าน งานบ้าน หรือการไม่ทำเลอะเทอะเปื้อนต่างๆ ภูเขาแจสำคัญสำหรับการสอนให้ ผู้เรียนรู้จักรับผิดชอบก็คือการให้คำชมเชย ให้ความสนับสนุนช่วยเหลือ แสดงให้ผู้เรียนเห็นว่าอะไร คือสิ่งที่คาดหวังและพยายามให้สิ่งที่คาดหวังนั้นเป็นรูปธรรมมองเห็นจับต้องได้ชัดเจน

10. กำหนดบทบาทหน้าที่รับผิดชอบให้ชัดเจน

11. ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดขอบเขตความรับผิดชอบ

12. ต้องมีความสม่ำเสมอในการรักษากฎระเบียบหรือต่อการแก้ไขพฤติกรรมนั้น

13. หลีกเลี่ยงระบบคนโปรด เนื่องจาก

13.1 ผู้เรียนที่ไม่ใช่คนโปรดจะสูญเสียการเห็นคุณค่าในตนเอง คิดว่าไม่มีความสำคัญเท่าคนอื่น ๆ

13.2 ผู้เรียนที่เป็นคนโปรดจะมองเห็นความแตกต่างและให้คุณค่าของตนเอง โดยเปรียบเทียบกับคนอื่น ไม่ได้เกิดจากการเห็นคุณค่าในตนเอง

14. สอนให้ผู้เรียนมีความร่วมมือ ร่วมทำงานกับผู้อื่น จะทำให้มีความมั่นใจ และสามารถสร้างความสัมพันธ์อันดีกับผู้อื่นได้ การช่วยให้ผู้เรียนเป็นคนมีมิตรภาพ สามารถทำได้โดย

14.1 ยอมรับบุคคลอื่นก่อน

14.2 รู้จักทำเพื่อบุคคลอื่น เรียนรู้ทัศนคติของบุคคลอื่น ซึ่งจะช่วยให้การคบเพื่อนเป็นไปได้ง่ายขึ้น

14.3 ต้องใช้ความพยายามในการสร้างมิตรภาพ

15. สอนให้ผู้เรียนมีความยุติธรรม โดยการฝึกให้ผู้เรียนเอาใจเขามาใส่ใจเรา

16. ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการใช้อำนาจการตัดสินใจ

17. สอนให้ผู้เรียนยอมรับในเรื่องความแตกต่างในการใช้ชีวิตของผู้เรียนสามารถ พิจารณาถึงความแตกต่างในกลุ่มผู้เรียน ผู้เรียนกับครู แล้วหากกิจกรรมที่ทุกคนสามารถทำร่วมกันได้ เพื่อสร้างให้ทุกคนยอมรับความแตกต่างเหล่านั้นด้วยความจริงใจ

18. ให้ผู้เรียนได้ร่วมหาทางออกในปัญหาขัดแย้ง เป็นการสร้างให้ผู้เรียนรู้สึกว่าทัศนคติของตนเองมีค่า ซึ่งจะส่งผลให้รู้สึกว่าคุณค่าของตัวเอง การเห็นคุณค่าในตนเองของผู้เรียนก็จะมากขึ้น

19. จัดขั้นตอนการปรับพฤติกรรมให้ถูกต้องเหมาะสม

สรุป แนวคิดการเห็นคุณค่าในตนเอง เป็นแนวทางในการนำไปใช้ในการพัฒนาโปรแกรมเลือกจัดกิจกรรมที่เหมาะสม เพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้เรียนต่อไป

ตอนที่ 5 แนวคิดทักษะทางสังคม

5.1 ความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับทักษะทางสังคม

จากการศึกษาความหมายของแนวคิดทักษะทางสังคม พบว่า

Jarolimek (1977) อ้างถึงในปารีชาติ โชคพิพัฒน์ (2538) ทักษะทางสังคม เป็นทักษะการอยู่ร่วมกันและการทำงานร่วมกับผู้อื่น การยอมรับ การนับถือในสิ่งที่ถูกต้องของผู้อื่น และการอยู่ร่วมในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอได้ การรู้จักควบคุมตนเองและรู้จักตัดสินใจด้วยตนเอง และการแลกเปลี่ยนความคิดและประสบการณ์กับผู้อื่นได้

Combs and Slaby (1980) อ้างถึงในเสรี โอภาส (2532) ทักษะทางสังคมเป็นความสามารถที่จะปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในสังคมไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง ซึ่งต้องได้รับการยอมรับหรือเป็นสิ่งที่มีความค่าทางสังคมและในขณะเดียวกันก็จะเป็นประโยชน์ต่อตนเองและบุคคลอื่นหรือเป็นผลดีของทั้งสองฝ่าย

Fraenkel (1980) อ้างถึงในปารีชาติ โชคพิพัฒน์ (2538) ทักษะทางสังคมเป็นทักษะที่ทำให้เรามีปฏิสัมพันธ์กับคนอื่นเป็นทักษะที่มีขอบเขตที่กว้างกว่าทักษะทางวิชาการจึงยากกว่าการส่งเสริมทักษะทางสังคมให้ครบถ้วนสมบูรณ์ได้ แต่ทักษะทางสังคมจะเกิดขึ้นตลอดชีวิตของแต่ละบุคคล

Johnson (1980) อ้างถึงในสมใจ ลักษณะ (2529) ทักษะทางสังคม เป็นความสามารถในการสื่อสาร ทำความเข้าใจซึ่งกันและกัน การรู้จักทำงานร่วมกัน และการยอมรับนับถือกัน เป็นรากฐานของการสร้างบุคลิกภาพให้เกิดความมุ่งมั่น พยายามปรับตัวได้ทุกโอกาส และมีความสำเร็จสูง ทั้งในปัจจุบันและการทำงานในอนาคต

Riggio (1986) อ้างอิงใน ศิริรัตน์ เวียงพระปรก (2546) กล่าวว่า ทักษะทางสังคม หมายถึง จิตลักษณะส่วนตัวของบุคคลที่แสดงถึงความสามารถในการสื่อความกับบุคคลอื่น โดยผู้ที่มีทักษะทางสังคมสูงจะสื่อความได้ดีและชัดเจน ส่วนผู้ที่มีทักษะทางสังคมต่ำจะสื่อความไม่ดีและไม่ชัดเจน ทักษะทางสังคมแบ่งได้เป็น 6 ด้าน คือ การแสดงออกทางอารมณ์ (Emotional Expressivity), ความไวในการรับรู้อารมณ์ผู้อื่น (Emotional Sensitivity), การควบคุมอารมณ์ของตนเอง (Emotional Control), การแสดงออกทางสังคม (Social Expressivity), ความไวในการรับรู้ทางสังคม (Social Sensitivity), การควบคุมทางสังคม (Social Control)

Westwood (1993) Ollhoff (2004) อ้างถึงใน สุขุมล เกษมสุข (2535) ทักษะทางสังคม หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นโดยใช้ภาษาพูดหรือภาษาท่าทางในทางบวกเพื่อรักษาความสัมพันธ์กับผู้อื่น การรู้จักรับผิดชอบตามบทบาทหน้าที่ของตน รู้จักปฏิบัติตนต่อผู้อื่น มีสำนึกต่อสังคมและสร้างประโยชน์ให้แก่สังคม ทักษะสังคมเป็นองค์ประกอบทางพฤติกรรมที่สำคัญของบุคคลที่ควรปฏิบัติตาม เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

ประนอม เดชชัย (2521) กล่าวว่า ทักษะทางสังคมเป็นทักษะที่นำไปใช้ในชีวิตประจำวัน สามารถปฏิบัติตนอยู่ในสังคมได้อย่างถูกต้องสะดวกสบายสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้ตามระเบียบกฎเกณฑ์

นาตยา ภัทรแสงไทย (2525) ได้ให้คำจำกัดความ ทักษะทางสังคมไว้ว่า ทักษะทางสังคมเป็นความสามารถในการร่วมมือกับผู้อื่นในการทำงานทั้งในกลุ่มใหญ่และกลุ่มย่อย การช่วยเหลือการทำงาน และการอภิปรายในกลุ่มอย่างมีประสิทธิภาพ และการเป็นผู้นำได้เมื่อจำเป็น และเป็นอย่างเหมาะสม

พิบูลศรี วาสนสมสิทธิ์ (2526) ได้ให้คำอธิบายทักษะทางสังคมไว้ 2 ลักษณะดังนี้ทักษะทางสังคม (Social Skills) ได้แก่ ทักษะกระบวนการกลุ่ม (Group Process Skills) เป็นความสามารถในการมีส่วนร่วมทำงานในกลุ่ม สามารถแสดงความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์ในการอภิปรายอันเป็นวิถีทางแห่งประชาธิปไตย เป็นต้น และทักษะในการดำรงชีวิตในสังคม (Social Living Skills) เป็นความสามารถในการสร้างมนุษยสัมพันธ์อันดี การปฏิบัติตนอย่างมีความรับผิดชอบ มีมารยาทเป็นที่ยอมรับของสังคม และเคารพกฎระเบียบของชุมชนอย่างสม่ำเสมอสามารถพัฒนาความคิดเห็นด้วยการมีความสัมพันธ์กับผู้อื่นตลอดจนสามารถวางแผนร่วมกับผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นต้น

พิระยุทธ สันติวัน (2533) กล่าวถึงความหมายของทักษะทางสังคมว่า ลักษณะทางสังคม (Social Skills) หมายถึง ผู้ที่ปรับตัวเข้ากับผู้อื่นได้ดีทั้งกับเพื่อนและคนแปลกหน้า และเป็นที่ชื่นชอบของผู้อื่น มีความสนใจในปัญหาและกิจกรรมที่เขามีสวนร่วมอยู่

วารี ธิระจิตร (2534) ให้ความหมายอีกแง่หนึ่งของทักษะทางสังคม คือ ทักษะที่ทำให้มนุษย์แต่ละคนซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสังคมสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างสงบสุขและเป็นประโยชน์แก่สังคม

สมยศ มหัทธโนบล (2546) ได้สรุปความหมายของทักษะทางสังคมว่า ความสามารถของบุคคลที่จะอยู่ร่วมกันในลักษณะของกลุ่มหรือในสังคม สามารถปรับตัวได้ดีทั้งกับเพื่อนและคนแปลกหน้าได้อย่างรวดเร็ว รู้จักแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ ด้วยการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นด้วยการรู้จักบทบาทของผู้นำและบทบาทของสมาชิกที่มีประสิทธิภาพของกลุ่มหรือสังคม ทักษะสังคมได้จากการเรียนรู้ และสามารถฝึกฝนจากประสบการณ์ต่างๆ เพื่อให้เกิดความชำนาญได้ ถ้าปฏิบัติต่อกันอย่างถูกต้อง ซึ่งความสามารถเหล่านี้จะเป็นสิ่งที่มีคุณค่าต่อสังคม เป็นประโยชน์ต่อตนเองและบุคคลอื่น ๆ ด้วย

นาวิน เข้มทอง (2550) ได้สรุปความหมายของทักษะทางสังคม เป็นทักษะที่เกี่ยวข้องกับการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น การแสดงออกถึงความต้องการของตนเอง รวมถึงการร่วมงานกับผู้อื่นซึ่งสามารถควบคุมการปฏิบัติตัวให้อยู่ในสังคมและปรับตัวตามสถานการณ์หรือสภาพแวดล้อมและทำให้ดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข

วริศรา จุ้ยตอนกลอย (2553) ให้คำจำกัดความทักษะทางสังคมว่าเป็นพฤติกรรมที่แสดงถึงความสามารถของบุคคลในการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นและดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

สรุป ทักษะทางสังคม หมายถึง พฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกในการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีพฤติกรรมที่คาดหวังและตัวชี้วัดในด้าน 1) การคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ 2) การจัดการกับอารมณ์และความเครียด 3) การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น

5.2 ความสำคัญของทักษะทางสังคม

ประนอม เดชชัย (2536) กล่าวว่า ทักษะทางสังคมเป็นทักษะซึ่งผู้เรียนจำเป็นต้องมีเพื่อประโยชน์ในการดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้ ส่วนสุขุมาล เกษมสุข (2535) ได้ให้ข้อเสนอแนะว่า ทักษะทางสังคม เป็นสิ่งจำเป็นและมีความสำคัญต่อมนุษย์ เพราะมนุษย์ไม่สามารถอยู่ได้ตามลำพัง ต้องมีเพื่อน มีกลุ่มสังคม เพื่อติดต่อสัมพันธ์พึ่งพาอาศัยกัน ทั้งนี้ได้แบ่งความสำคัญของทักษะทางสังคมไว้ 2 ด้าน ดังนี้

1. ความสำคัญทางด้านส่วนบุคคล

ทักษะทางสังคมเป็นทักษะที่ช่วยให้บุคคลสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข บุคคลต้องมีความสามารถในการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น สามารถสื่อความเข้าใจ ทำงานร่วมกัน สามารถแก้ปัญหาได้โดยสันติวิธีเมื่อเกิดความขัดแย้ง รู้จักคิดและแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นต่อตนเอง และสามารถแก้ปัญหาได้โดยสันติวิธีเมื่อเกิดความขัดแย้ง รู้จักคิดและแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นต่อตนเอง และสังคมได้ สามารถปรับตัวได้ทุกสภาพแวดล้อม สิ่งเหล่านี้เป็นทักษะที่จะช่วยให้มนุษย์ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุขและมั่นคง

2. ความสำคัญทางด้านสังคม

สังคมมีความสงบสุข มีความเจริญ มั่นคง เพราะบุคคลมีทักษะทางสังคม มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน รู้จักเสียสละ ทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นโดยสันติ

สมาคมนักจิตวิทยาโรงเรียนแห่งชาติ (2002) ได้เสนอแนะว่า ทักษะทางสังคมที่ดีเป็นสิ่งสำคัญ ส่งผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการ พฤติกรรม สังคมและความสัมพันธ์ของครอบครัว และความปลอดภัยในโรงเรียน

จรรยา คุณมี (2520) ได้กล่าวถึงความสำคัญของทักษะทางสังคมไว้ดังนี้ความสำคัญต่อการส่งเสริมความร่วมมือของนักเรียน (Student Participation) ด้วยการให้นักเรียนเป็นฝ่ายปฏิบัติการลงมือกระทำและเป็นผู้เรียนที่แท้จริงในชั้นเรียน เป็นต้นว่าการวางแผนร่วมกันระหว่างครูและนักเรียน การอภิปรายการทำงานเป็นกลุ่ม กิจกรรมเหล่านี้ทำให้เด็กได้ร่วมมือกันทำงานเป็นกลุ่มใหญ่และกลุ่มย่อย และที่สำคัญคือนักเรียนได้เรียนด้วยตนเองอย่างแท้จริง การให้เด็กได้ร่วมมือเป็นการเปิดโอกาสแก่ผู้เรียนให้ใช้ข้อมูลต่างๆ มาสนับสนุนหรือมาต่อต้านแนวคิดหรือประเมินผล ทักษะเกี่ยวกับปัญหาสำคัญต่าง ๆ และเพื่อพัฒนาทักษะและเจตคติที่เป็นพื้นฐานของการเป็นพลเมืองที่มีประสิทธิภาพ

ความสำคัญต่อการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล (Developing Interpersonal Relations) เป็นการส่งเสริมให้มีสัมพันธภาพอันดีระหว่างสมาชิกภายในกลุ่มด้วยการทำงานร่วมกัน และยอมรับนับถือความเป็นคนของแต่ละคน

ประนอม เดชชัย (2521) ได้กล่าวถึงความสำคัญของทักษะทางสังคมต่อการทำงานกลุ่มไว้ ดังนี้การให้เด็กได้ฝึกฝนการทำงานกลุ่ม เป็นการปลูกฝังให้เด็กเป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตย ฝึกฝนให้เด็กรู้จักการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เพราะการจัดการเรียนการสอนในลักษณะกลุ่มเป็นการมอบหมายงาน มีการอภิปราย เขียนรายงานและแก้ปัญหา ตลอดจนการร่วมกันจัดหน่วย

การเรียนรู้ จัดนิทรรศการ ซึ่งเป็นการฝึกให้เด็กรู้จักการค้นคว้าหาความรู้จากแหล่งต่างๆ รู้จักการรับผิดชอบรู้จักการทำงานร่วมกันอย่างอดทนรู้จักการรับฟังความคิดเป็นของผู้อื่น

สมบัติ มหารศ (2523) ให้ความสำคัญเรื่องทักษะทางสังคมต่อการเรียนเกี่ยวกับสังคมในชั้นไว้ว่า การจัดห้องเรียนให้เด็กมีความสัมพันธ์กันในชั้นนับว่าเป็นสิ่งจำเป็น จะเห็นได้ว่านักเรียนที่เข้าใหม่ 70% ของเวลาทั้งหมดมักจะต้องยุ่งเกี่ยวกับเพื่อน ๆ ทำให้เด็กมีการค้นพบอะไรด้วยตนเอง และเป็นวิธีหนึ่งที่ครูแนะนำในการเรียนเกี่ยวกับสังคมไปด้วย การพัฒนาให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนย่อมมีผลโดยตรงต่อวัตถุประสงค์ของการศึกษา และต่อประสิทธิภาพของการเรียนร่วมกับกลุ่ม นอกจากนี้ทักษะทางสังคมยังส่งเสริมพัฒนาการทางสังคม ให้เป็นบุคคลเข้าใจตนเองและมีความอดกลั้น ความเป็นตัวของตัวเอง มีทักษะในการเข้าร่วมมือทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคม

รัตนา ตุงคสวัสดิ์ (2528) กล่าวไว้ว่า ทักษะทางสังคมเป็นทักษะพื้นฐานที่ทำให้สังคมดำรงอยู่ได้ ฉะนั้นครูจะต้องสอนด้วยเหตุผลที่ว่า เมื่อบุคคลหรือกลุ่มบุคคลในสังคมมีทักษะทางสังคมอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น ทักษะในการพัฒนาสังคม ทักษะในการมีส่วนร่วม ย่อมจะทำให้สังคมดำรงอยู่ได้ และถ้าทักษะเหล่านั้นเป็นทักษะที่คนในสังคมใช้กันอยู่เสมอ การสอนและการเรียนรู้ทักษะดังกล่าว ก็เป็นไปอย่างธรรมดา ไม่เกิดปัญหา แต่ทักษะดังกล่าวเป็นทักษะที่จะต้องมีการฝึกฝนกัน โดยเฉพาะจากครูผู้มีความเชี่ยวชาญ เพื่อความเจริญงอกงามทางอารมณ์ ร่างกาย และความงาม การตอบสนองทางสติปัญญา ตลอดจนความสัมพันธ์ทางสังคม

รัตนา คุณมี (2528) กล่าวว่า ความสำเร็จและความจำเป็นของทักษะทางสังคมไว้ดังนี้ทักษะทางสังคมเป็นทักษะพื้นฐานที่จะทำให้สังคมดำรงอยู่ได้ ฉะนั้นครูจะต้องสอนด้วยเหตุผลที่ว่าเมื่อบุคคลหรือกลุ่มบุคคลในสังคม มีทักษะทางสังคมอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น ทักษะในการพัฒนาทางสังคม (Character or Social Development Skills) ทักษะในการมีส่วนร่วม (Participatory Skills) และทักษะสัจการส่วนบุคคล (Skills of Private Realization) ย่อมจะทำให้สังคมดำรงอยู่ได้และถ้าทักษะเหล่านั้นเป็นทักษะที่คนในสังคมใช้กันอยู่เสมอ การสอนและการเรียนรู้ทักษะดังกล่าวก็เป็นไปอย่างธรรมดา ไม่เกิดปัญหา แต่ทักษะดังกล่าวเป็นเรื่องที่จะต้องมีการฝึกฝนกันโดยเฉพาะจากครูผู้ที่มีความเชี่ยวชาญเพื่อความเจริญงอกงามทางอารมณ์ ร่างกาย และความงามของการตอบสนองทางสติปัญญา ตลอดจนความสัมพันธ์ทางสังคม

วีณา วิโรตมะวิชญ (2530) ได้กล่าวให้เห็นถึงความสำคัญของทักษะสังคมไว้ว่า ทักษะทางสังคมเป็นทักษะที่มีผลโดยสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ซึ่งได้แก่ การปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ความสามารถในการทำงานกลุ่ม การแก้ปัญหาเมื่อเกิดความขัดแย้ง ซึ่งทักษะเหล่านี้เป็นทักษะที่มีความสำคัญต่อมนุษย์มากเพราะเหตุว่าจะมีผลต่อการที่คนๆ หนึ่งติดต่อกับบุคคลอื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพการเรียนรู้ทักษะทางสังคมจะทำให้มนุษย์มีความสุขความมั่นคง เพราะถ้าชีวิตอยู่ในสังคมอย่างไม่มีความสุขแล้วชีวิตก็คงเต็มไปด้วยความขมขื่น ความอ้างว้าง โดดเดี่ยว และความไม่ไว้วางใจ

เสรี โอภาส (2532) กล่าวถึง ความสำคัญของทักษะทางสังคมว่าทักษะทางสังคมมีส่วนช่วยพัฒนาบุคคลและสังคม ได้แก่การที่ทำให้บุคคลอยู่ร่วมกันและทำงานร่วมกันอย่างราบรื่น ตลอดจนการนำไปใช้แสวงหาความรู้ใหม่ ด้วยการมีปฏิสัมพันธ์รวมกันในกลุ่ม ต่อสังคมได้แก่การที่ทำให้สังคมดำรงอยู่ได้และพัฒนาให้เจริญงอกงามยิ่งขึ้น

Joyce (1972) อ้างถึง ใน ปารีชาติ โชคพิพัฒน์ (2538) ความสำคัญด้านส่วนบุคคล เป็นการมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถเข้าใจชีวิตสามารถปรับตัวให้อยู่ในสังคมและวัฒนธรรม ตลอดจนสิ่งแวดล้อมต่างๆ ที่มีอยู่รอบตัวผู้เรียนได้

สรุป ทักษะทางสังคมมีส่วนช่วยพัฒนาบุคคล ทำให้บุคคลอยู่ร่วมกันและทำงานร่วมกันอย่างราบรื่น ตลอดจนนำไปใช้แสวงหาความรู้ใหม่ด้วย และการพัฒนาให้สังคมดำรงอยู่ได้และพัฒนาให้เจริญงอกงามยิ่งขึ้นในสังคม การแต่งกาย การรู้จักค่านิยมในสังคม ความรอบรู้กฎระเบียบข้อบังคับ กฎหมายและความต้องการของสังคม

5.3 องค์ประกอบของทักษะทางสังคม

จากการศึกษาเอกสารและทฤษฎีต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง มีผู้นำเสนอทักษะทางสังคมไว้หลายท่าน ดังนี้ คือ

ประนอม เดชชัย (2536) ได้เสนอแนะว่า ทักษะทางสังคมซึ่งจำเป็นต้องมี คือ

1. ทักษะในการดำเนินชีวิตในสังคม (Social living skill) ซึ่งประกอบด้วย ความสามารถในการสร้างมนุษยสัมพันธ์ การปฏิบัติอย่างมีความรับผิดชอบ การมีมารยาทเป็นที่ยอมรับของสังคม การเคารพระเบียบของชุมชนอย่างสม่ำเสมอ และความสามารถในการวางแผนงานร่วมกับผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพ

2. ทักษะกระบวนการกลุ่ม (Group process skill) ได้แก่ ความสามารถในการทำงานกลุ่มหรือความสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างไม่มีปัญหา สามารถแสดงความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์ และรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นตามวิถีทางแห่งประชาธิปไตย

ปัทมาวดี บุญยสวัสดิ์ (2536) ได้แบ่งทักษะทางสังคมไว้ดังนี้

1. การเคารพต่อระเบียบวินัยของตนเองและกลุ่ม เช่น ปฏิบัติตามกติกาหรือข้อตกลงของกลุ่มได้ มีระเบียบวินัย เคารพต่อสิทธิของผู้อื่น รู้จักรักษาทรัพย์สินสมบัติของส่วนรวม เป็นต้น

2. การมีส่วนร่วมในการทำงานกลุ่ม เช่น วางแผนร่วมกัน สื่อสารให้เข้าใจตรงกันอดทนอดกลั้นต่อพฤติกรรมที่ไม่ถึงประสงค์ มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ประเมินผลงานและวิธีทำงานกลุ่ม เป็นต้น

3. การแสดงออกและการแก้ปัญหาในกลุ่ม เช่น กล้าแสดงความคิดเห็น รับฟังความคิดเห็น กล้าแสดงออก เป็นต้น

4. การมีมารยาทในสังคม เช่น มีมารยาทในการพูดและการฟัง รู้จักขออภัยเมื่อทำผิด รู้จักเกรงใจผู้อื่น รักษาเวลา เป็นต้น

5. แสดงความรับผิดชอบและมีลักษณะความเป็นผู้นำ เช่น มั่นใจในตนเอง สามารถแสดงบทบาทหรือกระทำตามหน้าที่ได้อย่างเหมาะสม ตัดสินใจได้รวดเร็ว มีปฏิภาณไวพริบ มีความคิดสร้างสรรค์ ยอมรับผลที่เกิดขึ้นด้วยดี เป็นต้น

6. การช่วยเหลือผู้อื่น เช่น เสียสละเพื่อความก้าวหน้าของงานและกลุ่ม ให้กำลังใจเพื่อผู้อื่น ได้รับความสำเร็จ ให้ความสะดวกในด้านต่างๆ เป็นต้น

กรมวิชาการ (2546) ได้กำหนดกรอบในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน 3 ด้าน ซึ่งสอดคล้องกับทักษะทางสังคมในงานวิจัยนี้ คือ

ด้านที่ 1 การพัฒนาผู้เรียน ได้แก่ การพึ่งพาตนเอง ความเชื่อมั่นในตนเอง

ด้านที่ 2 การพัฒนาการทำงานและการดำเนินชีวิต ได้แก่ ความมีวินัย รับผิดชอบ ความซื่อสัตย์สุจริต ความอดุสาหะ

ด้านที่ 3 การพัฒนาการอยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคม ได้แก่ ความมีมนุษยสัมพันธ์ ความรักสามัคคี ความอดกลั้น ความเสียสละ

Sprafkin, Gershaw & Goldstein (1993) ได้แบ่งทักษะทางสังคมไว้เป็น 4 กลุ่มใหญ่ ดังนี้

1. กลุ่มทักษะ: การเริ่มต้นทักษะทางสังคม ได้แก่ การเริ่มต้นสนทนา การฟังการจบการสนทนา การขอความช่วยเหลือ การปฏิบัติตามคำสั่ง การชมเชย การขอบคุณ การขอโทษ

2. กลุ่มทักษะ: ทักษะเพื่อการจัดการกับความรู้สึก ได้แก่ การแสดงความรู้สึก การเข้าใจความรู้สึกผู้อื่น การเตรียมพร้อมที่จะเผชิญกับการสนทนาที่เคร่งเครียด การตอบสนองต่อความล้มเหลว

3. กลุ่มทักษะ: ทักษะในการกล้าแสดงออก ได้แก่ การยืนหยัดในสิทธิของตน การช่วยเหลือผู้อื่น การให้ข้อเสนอแนะ การแสดงความไม่พอใจ การตอบสนองต่อสิ่งที่ไม่พอใจ การเจรจา การควบคุมตนเอง การจูงใจ การตอบสนองต่ออาการจูงใจ การจัดการกับความกดดันภายในกลุ่ม

4. กลุ่มทักษะ: ทักษะการแก้ปัญหา ได้แก่ การลำดับความสำคัญก่อนหลัง การตัดสินใจ การกำหนดเป้าหมาย การมีสมาธิในการทำงาน การให้รางวัลตนเอง

Meese (2001) ได้ระบุทักษะทางสังคมที่จำเป็นในชั้นเรียนออกเป็น 3 หมวดใหญ่ ดังนี้

1. การจัดการกับปัญหา ได้แก่ แสดงอาการโกรธโดยไม่ใช้คำพูดก้าวร้าวหรือการกระทำที่รุนแรง แสดงออกได้อย่างเหมาะสม หากมีคนนำสิ่งของตนไป แสดงออกด้วยวิธีการที่ผู้อื่นยอมรับ หากมีคนมาพูดจาดูหมิ่น แสดงออกด้วยวิธีการที่ผู้อื่นยอมรับ หากมีคนมาออกคำสั่งหรือมาวุ่นวายกับตน หลีกเลี่ยงการโต้แย้งเมื่อผู้อื่นแหย่ให้โกรธ การแสดงออกอย่างเหมาะสมเมื่อทำให้ผู้อื่นเสียใจ หาวิธีการจัดการความก้าวร้าวได้อย่างเหมาะสม เช่น เดินออกห่าง หาผู้อื่นช่วย การต่อสู้กับอารมณ์ของตนเอง เป็นต้น หากมีคนมาล้อชื่อของตน สามารถแสดงออกได้อย่างถูกต้อง

2. ลักษณะนิสัยการทำงาน ได้แก่ ทำการบ้านที่ได้รับมอบหมายเสร็จตามเวลาที่กำหนด ทำงานที่ได้รับมอบหมายในชั้นเรียนเสร็จ มีความตั้งใจทำงาน ให้ความสนใจในขณะฟังบรรยายในชั้น

เรียน ใช้เวลาในชั้นเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ ตั้งใจฟังคำสั่งของครู ตั้งใจฟังในระหว่างที่มีการสอนตรง ปฏิบัติตามกฎหรือคำสั่งที่เป็นตัวหนังสือ ทำงานด้วยตนเองได้ ปฏิบัติตามคำชี้แนะของครู

3. ความสัมพันธ์กับเพื่อน ได้แก่ รู้จักวิธีการที่จะเข้าร่วมทำกิจกรรมกลุ่มพัฒนา พัฒนาและรักษาความเป็นมิตรระหว่างตนเองกับผู้อื่น รักษามิตรภาพ ความเป็นเพื่อนในระยะยาว ปฏิสัมพันธ์กับเด็กคนอื่น มีอารมณ์ขัน เริ่มการสนทนากับเพื่อน เริ่มต้นเล่นกับเพื่อน แสดงออกถึงความรู้สึกรักและห่วงใยเพื่อนได้สร้างความสัมพันธ์กับเพื่อนได้ง่าย ชมเชยผู้อื่นเสมอ

สมาคมนักจิตวิทยาโรงเรียนแห่งชาติ National Association of School Psychologists (2002) ได้แบ่งทักษะทางสังคมแบ่งออกเป็น 4 กลุ่มใหญ่ คือ

1. ทักษะเพื่อความอยู่รอด (survival skill) เช่น การฟังการปฏิบัติตามคำสั่ง ไม่สนใจต่อสิ่งรบกวน การพูดด้วยความกล้าหาญและเหมาะสม การให้รางวัลตนเอง เป็นต้น

2. ทักษะการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น (interpersonal skill) เช่น การแบ่งปัน การขออนุญาต การเข้าร่วมกิจกรรม การรอยยิ้มผลัดเปลี่ยน เป็นต้น

3. ทักษะการแก้ไขปัญหา (problem-solving skill) เช่น การขอความช่วยเหลือ การขอโทษ การยอมรับผลที่เกิดขึ้น การตัดสินใจทำสิ่งต่าง ๆ เป็นต้น

4. ทักษะการแก้ไขความขัดแย้ง (conflict resolution skill) ได้แก่ การจัดการกับถูกล้อเลียน การสูญเสีย การใส่ความ การออกไปจากสถานการณ์เมื่อได้รับความกดดันจากเพื่อน เป็นต้น

นิตยา ภัทรแสงไทย (2525) อธิบายว่าองค์ประกอบของทักษะทางสังคม ประกอบด้วย

1. การวางแผนร่วมกับผู้อื่น เช่น จะแบ่งงานกันทำในกลุ่มอย่างไร

2. การมีส่วนร่วมในโครงการต่าง ๆ เช่น ความพยายามของคณะกรรมการชุดหนึ่งที่จะศึกษาปัญหาใดปัญหาหนึ่ง หรือการทำงานกลุ่มย่อยองค์ประกอบของทักษะทางสังคม

ได้มีนักวิชาการได้กล่าวถึงองค์ประกอบของทักษะทางสังคมไว้ดังนี้

องค์ประกอบของทักษะทางสังคม ประกอบด้วยลักษณะ 3 ประการ คือ Van Hasselt and other (1979) อ้างอิงใน ภาศิษฐา อ่อนดี (2539)

1. ทักษะทางสังคม เป็นสถานการณ์ที่เฉพาะเจาะจง เป็นพฤติกรรมความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่เกิดขึ้นเหมือน ๆ กัน ถึงแม้จะต่างสถานการณ์และสถานการณ์และวัฒนธรรมกัน เช่น การสบตาที่แสดงถึงความรู้สึกถึงความรักที่ยิ่งใหญ่ของคู่รักหนุ่มสาว หรือการเล่นที่แสดง ความรุนแรงทางร่างกายของเด็กหนุ่ม

2. การใช้ภาษาพูดและภาษาท่าทางของแต่ละบุคคล จะมีผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ซึ่งการตอบสนองในด้านภาษาพูดและภาษาท่าทางนั้นสามารถเรียนรู้ได้ บุคคลที่ล้มเหลวในการเรียนรู้ ทักษะทางสังคมจะเป็นผู้ที่มีความยากลำบากในการอยู่ในสังคม

3. บทบาทของบุคคลแต่ละคนมีความสำคัญและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลจะมีประสิทธิภาพได้นั้นจะรวมถึงความสามารถแสดงพฤติกรรมโดยไม่ทำให้ผู้อื่นเสียหายทั้งคำพูดและร่างกาย

Hargie (1986) อ้างอิงใน ภาศิษญา อ่อนดี (2539) อธิบายองค์ประกอบของทักษะทางสังคม 5 ประการ คือ

1. ทักษะทางสังคมเป็นพฤติกรรมที่มีจุดมุ่งหมายและต้องมีความตั้งใจ
2. ทักษะทางสังคมยังหมายถึงพฤติกรรมทางสังคมที่ผู้อื่นสามารถสังเกตได้
3. พฤติกรรมที่แสดงออกนั้นจะต้องเหมาะสมกับสถานการณ์
4. ทักษะทางสังคมจะประกอบด้วยพฤติกรรมทางสังคมหลาย ๆ อย่างที่มีความสัมพันธ์กัน เช่น การแสดงความรู้สึกสนใจผู้อื่น เป็นต้น

5. ทักษะทางสังคม ประกอบด้วยพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้

Riggio (1986) กล่าวถึงองค์ประกอบของทักษะทางสังคม ประกอบด้วย 6 ด้าน ได้แก่

1. การแสดงออกทางอารมณ์ (emotional expressivity) หมายถึง ความสามารถในการแสดงออกในการสื่อความกับคนอื่นโดยไม่ใช้ถ้อยคำ เป็นการสื่อความด้วยอารมณ์ รวมทั้งการแสดงทัศนคติและการแสดงระหว่างบุคคลโดยไม่ใช้ถ้อยคำ

2. ความไวในการรับรู้อารมณ์ผู้อื่น (emotional sensitivity) หมายถึง ความสามารถในการรับและแปลความหมายอารมณ์ของผู้อื่น โดยบุคคลนั้นไม่ต้องใช้คำพูด

3. การควบคุมอารมณ์ของตนเอง (emotional control) หมายถึง ความสามารถในการแสดงถ้อยคำหรือการสนทนากับบุคคลอื่นอย่างคล่องแคล่ว

4. การแสดงออกทางสังคม (social expressivity) หมายถึง การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับผู้อื่นได้อย่างดี

5. ความไวในการรับรู้ทางสังคม (social sensitivity) หมายถึง ความสามารถในการเข้าใจข้อความที่ผู้อื่นพูด มีความรู้ทั่ว ๆ ไปเกี่ยวกับปทัสถานทางสังคม

6. การควบคุมทางสังคม (social control) หมายถึง ความสามารถในการแสดงบทบาททางสังคม มีทักษะในการแสดงตนและการแนะนำผู้อื่น

Jarolimek (1967) อ้างอิงในปาริชาติ โชคพิพัฒน์ (2538) กล่าวถึงองค์ประกอบของทักษะทางสังคม ประกอบด้วยทักษะที่สำคัญ ดังนี้

1. การเป็นผู้ให้และผู้รับ
2. การปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม
3. การยอมรับความสามารถของตนเองและผู้อื่น
4. การควบคุมตนเอง
5. การมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่
6. การรู้จักสิทธิของตนเองและผู้อื่น
7. การวางแผน
8. การเป็นผู้นำ
9. การแสดงความคิดเห็นของผู้อื่น

นาคยา ภัทรแสงไทย (2525) กล่าวถึง องค์ประกอบของทักษะทางสังคม ประกอบด้วย

1. การวางแผนร่วมกับผู้อื่น เช่น จะแบ่งงานกันทำในกลุ่มอย่างไร

2. การมีส่วนร่วมในโครงการต่าง ๆ เช่น ความพยายามของคณะกรรมการชุดหนึ่งที่จะศึกษาปัญหาใดปัญหาหนึ่ง หรือการทำงานกลุ่มย่อย

3. การมีส่วนร่วมในการอภิปรายกลุ่ม ด้วยการพัฒนาความเชื่อมั่นในความสามารถของบุคคลอื่นที่เสนอความคิดเห็นและข้อมูลให้ผู้อื่นทราบ

4. การสนองตอบอย่างมีมารยาทต่อคำถามผู้อื่น ด้วยการเรียนรู้ว่า จะถามให้เหมาะสมได้อย่างไร เพื่อให้สมาชิกในกลุ่มมีปฏิริยาต่อคำถามนั้น จะสนับสนุนให้สมาชิกได้พูดอย่างไร

5. การเป็นผู้นำการอภิปราย ด้วยการเรียนรู้ว่า จะถามให้เหมาะสมได้อย่างไร เพื่อให้สมาชิกในกลุ่มมีปฏิริยาต่อคำถามนั้น จะสนับสนุนให้สมาชิกได้พูดอย่างไร

6. การแสดงความรับผิดชอบ ด้วยการประมาณการณ์ว่า จะมีอะไรเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น และจะมีการรับผิดชอบต่อการกระทำเหล่านั้นอย่างไร

7. การช่วยเหลือผู้อื่นให้มีความสะดวกขึ้น เพื่อให้ได้ข้อมูลทำงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จ

1. ร่วมมือกับผู้อื่นในการทำงานกลุ่มใหญ่และกลุ่มย่อย

2. ผลิตผลงานให้แก่กลุ่มได้ และสามารถอภิปรายในกลุ่มอย่างมีประสิทธิภาพ

3. ร่วมมือกับผู้อื่นในกลุ่มเพื่อความสำเร็จของผลงาน

4. ความสามารถช่วยเหลือและแก้ปัญหากิจการของกลุ่มเมื่อเกิดปัญหา

5. มีวิธึจูงใจสมาชิกในกลุ่มให้มั่นคงต่อการประกอบกิจการ

6. สามารถแก้ปัญหาขัดแย้งในระหว่างกลุ่ม ได้อย่างมีประสิทธิภาพและได้ผลดี

7. เป็นผู้นำกลุ่มได้ เมื่อจำเป็นและเป็นไปได้อย่างเหมาะสม

สุนทร สุนันท์ชัย (2530) กล่าวถึง องค์ประกอบของทักษะทางสังคมว่าประกอบด้วย การพูดจา การทำความเคารพ การรู้จักลำดับก่อนหลัง การเคารพสิทธิของผู้อื่น การมีความรับผิดชอบต่อผู้อื่น ฯลฯ

วราพร จำรัสประเสริฐ (2531) กล่าวถึง ทักษะทางสังคมของเยาวชนไทยในทศวรรษหน้าตามทรรศนะของนักสังคมศาสตร์ คือ มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม เข้าใจบทบาทและหน้าที่ของตนเอง ใช้สิทธิและเสรีภาพอย่างมีคุณธรรม ปฏิบัติตนตามบทบาทและหน้าที่ต่าง ๆ ในสังคมอย่างถูกต้องทั้งทางโลกและทางธรรมควรสนใจข่าวสารและรับรู้การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ ทำหน้าที่พลเมืองดีในสังคมประชาธิปไตย รู้จักอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ รู้จักเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดีในระบอบประชาธิปไตย มีความรู้และความเข้าใจในการเมืองแบบประชาธิปไตย

สรุป ทักษะทางสังคมเกิดจากการที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์ตั้งแต่การใช้ชีวิตร่วมกัน การทำงานร่วมกัน ทักษะทางสังคมประกอบด้วย ทักษะการพัฒนาตนเอง เป็นการปรับปรุงและสร้างภาพพจน์ที่ดีให้แก่ตนเอง ยอมรับในความด้อยหรือข้อจำกัดของตนเอง สามารถศึกษาหาความรู้พัฒนาตนเองอยู่เสมอ ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น เป็นการงานร่วมกับผู้อื่น ยอมรับสิทธิและความรับผิดชอบของผู้อื่น ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น สามารถแสดงบทบาทของตน ได้อย่างเท่าเทียมกับผู้อื่น ทักษะการมีส่วนร่วมในกลุ่ม เป็นการพยายามศึกษาและทำความเข้าใจกับกฎกติกาของกลุ่ม มีความรับผิดชอบต่อการทำงานที่กลุ่มมอบหมายให้สำเร็จ ทักษะการวางแผน เป็นการแสดงออกซึ่ง

ความสามารถในการกำหนดแผนการและแนวคิดของตนเองต่อการพัฒนางานเพื่อให้การดำเนินงานให้สอดคล้องกับความเป็นจริง ทักษะการเป็นผู้บริโภคที่ดี เป็นการแสดงพฤติกรรมการแสดงออกถึงความรู้ในการบริโภค การเลือกบริโภคได้อย่างเหมาะสม ทักษะการพัฒนาสังคม เป็นการแสดงพฤติกรรมด้านการปรับปรุงและพัฒนาตนเอง การช่วยเหลือให้ผู้อื่นได้รับการพัฒนา และเป็นประโยชน์ต่อชุมชนและสังคม ทักษะการอนุรักษ์และการพัฒนาสิ่งแวดล้อม เป็นการแสดงพฤติกรรมออกเป็นผู้รักและรักษา ช่วยสร้างและปรับปรุงสภาพแวดล้อม ซึ่งเน้นการปฏิบัติจริงทางสังคม ทักษะการแสดงออกด้านวัฒนธรรม เป็นการแสดงพฤติกรรมออกตามขนบธรรมเนียมประเพณี กฎหมาย ศาสนาและศีลธรรม ด้านภาษาและการแต่งกายประจำชาติ ด้านศิลปะและด้านอาชีพ ความมีระเบียบวินัย ความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และส่งเสริมเอกลักษณ์วัฒนธรรมไทย

ตอนที่ 6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

6.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษานอกระบบโรงเรียน

งานวิจัยในประเทศ

วาสนา เพิ่มพูล (2549) ทำการวิจัยเพื่อพัฒนาชุดการสอนเสริมวิชาภาษาอังกฤษระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สำหรับนักเรียนการศึกษานอกระบบโรงเรียน ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ขั้นตอนในการวิจัยมี 3 ขั้นตอนได้แก่ 1) การสร้างชุดการสอนเสริม 2) การทดลองและหาประสิทธิภาพของชุดการสอนเสริม 3) การปรับปรุงและพัฒนาชุดการสอนเสริม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ กลุ่มนักเรียนการศึกษานอกระบบโรงเรียนของศูนย์การเรียนรู้วัดวิบูลย์พัฒนกิจดี เขตบางขุนเทียน ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2548 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ผลการวิจัย การเรียนการสอนภาษาอังกฤษระดับมัธยมศึกษาตอนปลายสำหรับนักเรียนการศึกษานอกระบบโรงเรียนของศูนย์บริการการศึกษานอกระบบโรงเรียนเขตบางขุนเทียน พบว่า มีปัญหาด้านผู้เรียนมีเวลาน้อยมากในการฝึกฝนและศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม สื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนล้าสมัยมีแต่เอกสารตำราเรียน ขาดผู้สอนที่มีความเชี่ยวชาญด้านภาษาอังกฤษโดยตรง และขาดแหล่งการเรียนรู้ในการหาความรู้ด้วยตนเอง ผลการประเมินคุณภาพชุดการสอนเสริมของผู้เชี่ยวชาญ พบว่า ชุดการสอนเสริมมีคุณภาพดีและมีความเหมาะสมเพียงพอต่อการนำไปใช้ ส่วนการหาประสิทธิภาพชุดการสอนเสริม มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ 80/80 การวิเคราะห์เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาอังกฤษ ระหว่างการใช้ชุดการสอนเสริมกับการสอนเสริมตามปกติ พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของกลุ่มทดลองที่ใช้ชุดการสอนเสริมสูงกว่ากลุ่มควบคุมที่ใช้การสอนตามปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .01

ศรีสมร ครุยานนท์ (2554) ทำการวิจัยเกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการหลักสูตรการศึกษานอกระบบ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ของครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล การจัดกระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ ประชากร ที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล จำนวนทั้งสิ้น 575 คน โดยการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง 226 คน แบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Random Sampling)

กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากตารางของ Krejcie; & Morgan (1970) ที่ความคลาดเคลื่อนระดับ .05 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม แบ่ง 3 ตอน 1) ข้อมูลส่วนตัว 2) ข้อคำถามเกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ 3 ด้าน ได้แก่ ด้านหลักสูตร ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้านการวัดและประเมินผล 3) ข้อเสนอแนะ ผลการวิจัยพบว่า 1) ครูมีการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ โดยจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างมีขั้นตอนในการปฏิบัติและเป็นระบบอยู่ในระดับมาก 2) การจัดกระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ มี 3 ด้าน คือ (1) ด้านหลักสูตร มีการบูรณาการแบบคู่ขนาน (2) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จัดกระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการอยู่ในระดับมาก โดยการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต ควรบูรณาการให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม สิ่งแวดล้อม วิธีการดำเนินชีวิต และตรงกับความต้องการของผู้เรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชวนีย์ พงศาพิชญ์ (2551) ความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการเรียนการสอนแบบบูรณาการ วิชามนุษย์สัมพันธ์ เช่น กิจกรรมประเภทบำเพ็ญประโยชน์ (3) ด้านการวัดและประเมินผล มีการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ อยู่ในระดับมาก

ศักรินทร์ ชนประชา ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการศึกษานอกระบบสำหรับครูผู้สอนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงราย เขต 2 ผลการศึกษาพบว่า ด้านความรู้ ความเข้าใจในงานการศึกษานอกระบบ ครูผู้สอนร้อยละ 41.41 มีปัญหาอยู่ในระดับมาก ประเด็นที่เป็นปัญหามากที่สุด คือ แนวคิด ปรัชญา หลักการ และวัตถุประสงค์ของการศึกษานอกระบบ 2) การสร้างโครงสร้างหลักสูตร ประกอบด้วย ความเป็นมาของหลักสูตร แนวคิดพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตร จุดมุ่งหมาย เป้าหมาย เนื้อหาวิชา วิธีการฝึกอบรม รูปแบบการฝึกอบรม วิธีดำเนินการจัดกิจกรรม สื่อประกอบการฝึกอบรม กาวัดและประเมินผล 3) การนำโปรแกรมไปใช้ ผลการหาประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรมโดยเฉลี่ยตามเกณฑ์ 80/80 พบว่า ประสิทธิภาพของกระบวนการที่จัดไว้ในหน่วยการเรียนรู้และประสิทธิภาพของผลการเรียนรู้แต่ละหน่วยการเรียนรู้ผ่านตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ คะแนนเฉลี่ยหลังการฝึกอบรมสูงกว่าคะแนนก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจในการฝึกอบรมพบว่าการฝึกอบรมหลักสูตรการศึกษานอกระบบมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด

จากการศึกษางานวิจัยที่กล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นการจัดการเรียนการสอนให้กับผู้เรียนทุกช่วงวัยตั้งแต่วัยเด็ก และเยาวชน ซึ่งพลาดโอกาสที่จะเรียนในระบบโรงเรียน หลักสูตรที่มีบริการมีขอบเขตครอบคลุมทั้งหลักสูตรสายสามัญและสายอาชีพ หลากหลายวิชา และมีความหลากหลายของระดับการศึกษา ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนได้ ความสนใจและความต้องการของตนเอง มีการสอนในลักษณะยืดหยุ่นทั้งหลักสูตร รูปแบบการเรียนการสอน ระยะเวลาที่ทำการสอน สถานที่ ตลอดจนการวัดผลประเมินผล

6.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน

งานวิจัยในประเทศ

วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา (2545) ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างอุปนิสัย 7 ประการตามแนวคิดของสติเฟน อาร์ โควี สำหรับเยาวชนตอนปลาย โดยใช้หลักการของนีโอฮิวแมนนิส และการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน ผลการศึกษาพบว่า 1) รูปแบบการเสริมสร้างอุปนิสัย 7 ประการตามแนวคิดของสติเฟน อาร์ โควี มีกระบวนการได้แก่ (1) การกำหนดวัตถุประสงค์ทางการศึกษา (2) การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ (3) การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ได้แก่ การสร้างบรรยากาศ การเรียนรู้ที่ผ่อนคลาย การเสริมสร้างภาพจน์ที่ดีต่อตนเอง การเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริง การฝึกฝนทั้งรายบุคคลและรายกลุ่ม และการจูงใจเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ (4) การประเมินผลการเรียนรู้ พบว่า ความคิดเห็นต่อรูปแบบอยู่ในระดับมากที่สุด 2) ผลการทดลองใช้รูปแบบ พบว่าเยาวชนกลุ่มทดลองมีอุปนิสัย 7 ประการหลังการทดสอบสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงอุปนิสัย 7 ประการ ปลีกการทดลองมากกว่าร้อยละ 80

ชนิทร สุขเจริญ (2551) การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างมโนธรรมสำนึกเกี่ยวกับภัยพิบัติทางธรรมชาติ สำหรับเยาวชนที่อาศัยอยู่บนเกาะบริเวณอ่าวไทย การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์คือ 1) ศึกษาความต้องการ เสริมสร้างมโนธรรมสำนึกเกี่ยวกับภัยพิบัติทางธรรมชาติ 2) พัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างมโนธรรมสำนึกเกี่ยวกับภัยพิบัติทางธรรมชาติ 3) ศึกษาผลการทดลองใช้โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่พัฒนาขึ้นทางด้าน ความรู้ ทักษะ ทักษะ และมโนธรรมสำนึก เกี่ยวกับภัยพิบัติทางธรรมชาติ 4) ศึกษาปัจจัยส่งเสริม อุปสรรคและปัญหาที่มีผลต่อโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่พัฒนาขึ้น โดยแบ่งการดำเนินการวิจัยเป็น 4 ขั้นตอนตามวัตถุประสงค์ กับเยาวชน อายุระหว่าง 13-15 ปี จำนวน 39 คน โดยแบ่งออกเป็นกลุ่มทดลอง 20 คนและกลุ่มควบคุม 19 คนโดยวิเคราะห์ผลก่อนและหลังการทดลอง และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการทดสอบค่าที ส่วนข้อมูลการวิพากษ์และ มโนธรรมสำนึกของกลุ่มทดลอง ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) เยาวชนมีความต้องการการเรียนรู้ด้านภัยพิบัติทางธรรมชาติ เนื้อหาที่ต้องการเรียนรู้ วาดภัย ธรณีพิบัติภัย อุทกภัย 2) แผนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างมโนธรรมสำนึกเกี่ยวกับภัยพิบัติทางธรรมชาติ สำหรับเยาวชนที่อาศัยอยู่บนเกาะบริเวณอ่าวไทย แบ่งออกเป็น 10 หน่วยการเรียนรู้คือ สภาวะโลกร้อน ประเภท สาเหตุกระบวนการเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติ วงจรการจัดการภัยพิบัติ วิธีการเฝ้าระวังการปฐมพยาบาล การดำรงชีวิตหลังภัยพิบัติ ปฏิบัติการสำรวจการฝึกปฏิบัติทำแผนผัง การทำปฏิทินฤดูกาล และ แผนภูมิต้นไม้ การอนุรักษ์ ป้องกันฟื้นฟู ธรรมชาติและ การอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง 3) โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่พัฒนาขึ้น เสริมสร้างความรู้ ทักษะ ทักษะ และมโนธรรมสำนึกให้กับผู้ร่วมทดลองในระดับมากถึงมากที่สุด 4) ปัจจัยส่งเสริมโปรแกรมที่พัฒนาขึ้น คือองค์ประกอบของโปรแกรม อุปสรรคคือประเภทภัยพิบัติทาง

ธรรมชาติ ระยะเวลาในการปฏิบัติการ ความเชื่อที่ผิดของคนในชุมชนเกี่ยวกับการท่องเที่ยว และสภาพภูมิอากาศ ส่วนปัญหา คือ แหล่งการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ และสถานที่ทำการทดลอง

งานวิจัยต่างประเทศ

Dilek Budak ศึกษาเกี่ยวกับ Program Planning and Adult Education: Extension Professionals' Attitude and Practice at Ohio State University Extension พบว่าบุคลากรวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับโปรแกรมเพิ่มเติมในโอไฮโอได้รู้จักโมเดลสำหรับสร้างโปรแกรมมากมาย แต่ไม่มีใครรู้ว่าเขาเหล่านั้นวางแผน ออกแบบ ทำให้สำเร็จและประเมินผลโปรแกรมการศึกษานั้นอย่างไร จึงมีความจำเป็นต้องวิจัยให้รู้ถึงกระบวนการวางแผนที่นิยมใช้โดยเขาเหล่านั้น งานวิจัยนี้สามารถเผยให้เห็นการปฏิบัติ การวางแผนที่แท้จริงว่าแตกต่างจากแผนที่แนะนำไว้อย่างไร ซึ่งอาจจะช่วยให้เกิดทฤษฎีการวางแผนโปรแกรมที่จำเพาะและมีประโยชน์กว่าเดิม ปรัชญาแนวคิดอาจถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือปรับปรุงภาคปฏิบัติได้ แต่จนถึงวันนี้ OSU Extension Services ยังไม่เคยวิจัยเพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างการใช้กระบวนการสร้างโปรแกรมกับปรัชญาการศึกษาผู้ใหญ่ของบุคลากรวิชาชีพเลย งานวิจัยนี้เป็นแบบ descriptive-correlational (เชิงพรรณนา-แสดงความสัมพันธ์) เพื่อหาและอธิบายตัวแปร และลักษณะและความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรการศึกษา ส่วนหนึ่งของการศึกษา ให้บุคลากรใน OSU ให้คะแนน/จัดอันดับ[rating] ชุดของงาน[series of tasks]ในกระบวนการสร้างโปรแกรม โดยพิจารณาความสำคัญและความถี่ของการใช้ศึกษาความแตกต่างในกลุ่มและระหว่างกลุ่มของบุคลากรใน 4 เนื้อหาของโปรแกรม 1) เกษตรกรรมและทรัพยากรธรรมชาติ 2) การพัฒนาชุมชน 3) ศาสตร์เกี่ยวกับครอบครัวและผู้บริโภค 4) 4-H การพัฒนาเยาวชน และ 3 ระดับ 1) ชนบท 2) อำเภอ 3) รัฐ ผลการวิจัย พบว่า บุคลากร OSU มีทัศนคติกลางๆ หรือบวกเล็กน้อยต่อชุดงานสร้างโปรแกรม โดยทั่วไปกระบวนการที่ถูกจัดว่าสำคัญและใช้บ่อย ใน 3 กระบวนการรอง (program development sub processes) การประเมินผลและการจัดทำข้อเสนอถูกใช้บ่อยมาก ปรัชญาแนวคิดของบุคลากรมีความสัมพันธ์มากกับเพศและเนื้อหาของโปรแกรมที่รับผิดชอบ ผู้ตอบแบบสอบถามเพศหญิง ตอบว่าใช้หลัก behaviorist หรือ humanistic เพศชายจะใช้หลัก progressive, radical และ liberal มากกว่า

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสามารถสรุปได้ว่าโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นกรอบในการดำเนินการจัดกิจกรรมการศึกษาให้มีการดำเนินงาน หรือมีแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจน ซึ่งโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนแต่ละประเภทจะเป็นตัวกำหนดการดำเนินการให้เป็นไปตามขั้นตอน ในด้านรูปแบบของโปรแกรมการศึกษานอกระบบในแต่ละรูปแบบมีขั้นตอน การปฏิบัติและการเรียงลำดับที่มีความเหมาะสมกับการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนในแต่ละประเภท ซึ่งนับเป็นสิ่งสำคัญในการนำมาพิจารณาเลือกใช้

6.3 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์

งานวิจัยในประเทศ

พรภัสสร ปริญาญกุล (2546) ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างทักษะการทำงานสำหรับนักศึกษาสาขาวิชาศิลปศาสตร์ในสถาบันราชภัฏ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนเชิงประสบการณ์ในสถาบันราชภัฏ ศึกษาผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอนเชิงประสบการณ์ที่เสริมสร้างทักษะการทำงานในด้านทักษะการปฏิบัติ การแก้ปัญหาและการทำงานเป็นทีม กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 2 โปรแกรมนิเทศศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ จำนวน 30 คน ปีการศึกษา 2546 สำหรับรูปแบบการเรียนการสอนเชิงประสบการณ์เป็นการเรียนรู้ที่เน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง โดยให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง ช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสสร้างเสริมและรับรู้ประสบการณ์ใหม่ๆ ในขณะเดียวกันผู้สอนได้ลงมือปฏิบัติจริง ช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสสร้างเสริมและรับรู้ประสบการณ์ใหม่ๆ ในขณะเดียวกันผู้สอนก็เป็นผู้กระตุ้นให้ผู้เรียนแสดงผลการเรียนรู้ในรูปแบบผสมผสาน เพื่อสะท้อนให้เห็นความก้าวหน้าของผู้เรียนแต่ละคน ผลการทดลองสรุปได้ว่าการจัดการเรียนการสอนเชิงประสบการณ์ในสาขาวิชาศิลปศาสตร์ ในสถาบันราชภัฏแบ่งเป็น 3 รูปแบบคือ การจัดการสอนเชิงประสบการณ์ในชั้นเรียน นอกชั้นเรียน และการผสมผสานระหว่างการสอนเชิงประสบการณ์ในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียน หลังการทดลองนักศึกษาในกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยของการสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความสามารถในการแก้ปัญหาความสามารถในการทำงานเป็นทีม และความสามารถในด้านทักษะการทำงานสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สวัสดี ภูทอง (2546) ได้พัฒนารูปแบบการเรียนรู้จากประสบการณ์เพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตสำหรับผู้ใหญ่ในชุมชนชนบทภาคเหนือ การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความต้องการเรียนรู้และประสบการณ์การเรียนรู้ด้านคุณภาพชีวิต พัฒนารูปแบบการเรียนรู้จากประสบการณ์ ทดลองใช้รูปแบบการเรียนรู้จากประสบการณ์ในชุมชนชนบท และศึกษาเงื่อนไขที่เป็นอุปสรรคต่อการจัดรูปแบบการเรียนรู้จากประสบการณ์ กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาอยู่ในชุมชนชนบทภาคเหนือ จำนวน 454 คน การสนทนากลุ่ม จำนวน 4 กลุ่ม และทดลองจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่จังหวัดพิจิตร เครื่องมือที่ใช้ประกอบด้วย แบบสอบถาม แบบสนทนากลุ่ม แบบประเมินผลก่อนเรียนและหลังเรียน และแบบสังเกต การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้คอมพิวเตอร์โปรแกรม SPSS และใช้สถิติ t-test ในการทดสอบความแตกต่างระหว่างคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียน การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหาตามข้อเท็จจริงของข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า ความต้องการเรียนรู้ของผู้ใหญ่เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต มีความต้องการเรียนรู้ด้านสุขภาพอนามัยมากที่สุด รองลงมาเป็นด้านการศึกษา ผู้ใหญ่มีประสบการณ์การเรียนรู้ด้านคุณภาพชีวิตที่ใกล้เคียงกัน ผลการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้จากประสบการณ์เพื่อส่งเสริม คุณภาพชีวิตสำหรับผู้ใหญ่ในชุมชนชนบทภาคเหนือ สรุปรูปแบบการเรียนรู้มีจำนวน 5 ขั้นตอน ประกอบด้วย การทบทวนประสบการณ์เดิม ประสบการณ์ใหม่ การคิดวิเคราะห์ การทดลอง และการนำไปใช้ ผลการทดลองพบว่าคะแนนของผลการเรียนรู้หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

ทั้งด้านความรู้ ทักษะ และพฤติกรรม และผลการทดสอบทางสถิติพบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 0.05 ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ความแตกต่างด้านคุณลักษณะส่วนบุคคลไม่มีความสัมพันธ์กับความต้องการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิต เงื่อนไขที่เป็นอุปสรรคที่สำคัญต่อการจัดรูปแบบการเรียนรู้จากประสบการณ์ ประกอบด้วย ประสบการณ์ ค่านิยม ความเชื่อ และวัฒนธรรมของชุมชน ปัญหาที่พบประกอบด้วย ปัญหาด้านผู้สอน หลักสูตร สื่อการสอน และปัญหาด้านผู้เรียน

งานวิจัยต่างประเทศ

Wheeler (1998) ได้ทำการศึกษาผลของการฝึกอบรมนอกสถานที่ในด้านการเรียนรู้แบบเน้นประสบการณ์ โดยทำการศึกษารายกรณีในบริษัทของอเมริกา ผลการวิจัยพบว่าหลังจากได้รับการฝึกอบรมนอกสถานที่โดยเน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์ ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้ใช้ความรู้ดังกล่าวไปใช้ในการปฏิบัติงานจริงในหน่วยงานของตน และคุ้มค่ากับการที่หน่วยงานเสียค่าใช้จ่ายในการฝึกอบรมแก่พนักงาน และผู้วิจัยพบว่าจากการเข้าร่วมการฝึกอบรมเชิงประสบการณ์ ผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมสามารถสร้างความคิดรวบยอด และนำไปใช้ในการปฏิบัติงานจริงได้

Soon (1999) ได้ศึกษาการใช้รูปแบบของการเรียนรู้จากประสบการณ์ของKolb เพื่อศึกษาการอบรมของผู้ฝึกสอนศาสนาในระดับหัวหน้า ด้วยวิธีการเรียนรู้แบบเน้นประสบการณ์ จากผลการศึกษาพบว่า การเรียนรู้จากประสบการณ์ เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นตัวผู้เรียน มากกว่าครู และเน้นการสะท้อนความคิดเห็นของผู้เรียนมากกว่าเนื้อหาที่ได้ระบุไว้แล้วจากครูผู้สอน นอกจากนี้ การเรียนรู้จากประสบการณ์ ยังช่วยให้ทุกคนในกลุ่มการเรียนรู้ได้มีโอกาสในการเรียนรู้ได้เท่าเทียมกัน

Hamer (2000) ได้ศึกษาเรื่องผลการจัดกิจกรรมในชั้นเรียนโดยใช้การประยุกต์ใช้เทคนิคการสอนโดยการเรียนรู้จากประสบการณ์ ผลการวิจัยพบว่า การนำเอาเทคนิคการสอนโดยใช้การเรียนรู้จากประสบการณ์มาใช้ในชั้นเรียนช่วยส่งเสริมการทำงานเป็นกลุ่ม และยังส่งเสริมการคิดแก้ปัญหา ช่วยให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียนและทำให้การทำงานร่วมกันมีประสิทธิภาพ

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้จากประสบการณ์ทั้งในประเทศและต่างประเทศ สรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเน้นเรียนรู้จากประสบการณ์สามารถพัฒนาความสามารถของผู้เรียนได้หลายด้าน เช่น ความสามารถในการแก้ปัญหา ความสามารถในการทำงานเป็นทีม ความสามารถในการด้านทักษะการทำงาน นอกจากนี้ยังช่วยในการพัฒนาทักษะต่างๆ ที่สำคัญ เช่น ทักษะการสื่อสาร ทักษะการรับฟัง การสื่อสารระหว่างบุคคล รวมทั้งการคิดวิเคราะห์ และความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นแนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ สามารถเพิ่มทักษะ ในการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้ดีกว่าการเรียนรู้เพียงภาคทฤษฎีแต่เพียงอย่างเดียว บทสรุปและเสนอแนะ ระดับความรู้เรื่อง”การประเมินความต้องการ

6.4 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดนีโอฮิวแมนนิส (Neo Humanist)

งานวิจัยในประเทศ

วิไล องค์กรันต์คุณ (2532) ได้ทำการวิเคราะห์แนวคิด นีโอฮิวแมนนิสเพื่อการพัฒนาคุณภาพ การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมาย เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ แนวคิดแบบนีโอฮิวแมนนิสที่มีส่วนสัมพันธ์กับ การพัฒนามนุษย์ในด้านต่าง ๆ ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ ภูมิปัญญา และสังคมอย่างละเอียด เพื่อเป็น พื้นฐานในการนำมาศึกษาและใช้ประโยชน์ในการพัฒนามนุษย์ผลการวิจัยพบว่า มนุษย์จะพัฒนา ทางด้านร่างกายได้โดยการกินอาหารอย่างถูกต้อง ออกกำลังกายอย่างถูกต้อง และมีการปฏิบัติตาม หลักการปฏิบัติตน 16 ประการแบบนีโอฮิวแมนนิสอย่างถูกต้องและสม่ำเสมอ มนุษย์จะพัฒนาสังคม ได้โดยการปรับระบบสังคมเสียใหม่ตามทฤษฎีเศรษฐกิจแบบเพิร์ธาท์ และมีการปฏิบัติตามหลัก คุณธรรมที่เรียกว่า ยามะ-นิยามะ มนุษย์จะพัฒนาจิตใจและภูมิปัญญาได้โดยการฝึกสมาธิแบบนีโอ ฮิวแมนนิสจนเกิดการหยั่งรู้เอง ความปิติสุขและความรักสากลที่ไม่มีการแบ่งแยกขึ้น การวิจัยนี้ยังได้มี การศึกษาถึงเรื่องประวัติความเป็นมา และกิจกรรมการทำงานของกลุ่มนีโอฮิวแมนนิสในด้านต่างๆ อีก ด้วย ซึ่งจะทำให้ผู้สนใจสามารถเข้าใจแนวคิดและจุดมุ่งหมายของกลุ่มนีโอฮิวแมนนิสได้ดีขึ้น

ศตพร วิไลรัตน์ (2532) ได้ทำการวิจัยเชิงทดลอง เพื่อศึกษาถึงพัฒนาการด้านความคิด สร้างสรรค์ของเด็กก่อนวัยเรียน หลังจากได้รับการสอนโดยวิธีการสอนตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิส กลุ่มตัวอย่างในการทดลองครั้งนี้ เป็นเด็กก่อนวัยเรียนอายุ 5-6 ปี ในศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์ ในวัดชนะ สงคราม ซึ่งมีทั้งหมด 24 คน แบ่งเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มละ 12 คน ได้แก่ กลุ่มทดลอง คือ กลุ่มที่เรียนโดย วิธีการสอนตามแนวคิดแบบนีโอฮิวแมนนิส และกลุ่มควบคุมคือกลุ่มที่เรียนโดยกิจกรรมการเรียนการ สอนปกติ มีการพัฒนาการทางด้านความคิดสร้างสรรค์สูงขึ้นกว่าก่อนการทดลอง และสูงขึ้นมากกว่า กลุ่มที่เรียนโดยกิจกรรมการสอนปกติของทางศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์ในวัด

วิวรรณ ศรีกุศลสถานกุล (2535) ผลของการจัดกิจกรรมตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสที่มีต่อ ความเชื่อมั่นในตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา การวิจัย ครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของการจัดกิจกรรมตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสที่มีต่อความเชื่อมั่นใน ตนเองในด้าน 1) การกล้าแสดงออกต่อหน้าผู้อื่น 2) การเป็นตัวของตัวเอง 3) การปรับตัวเข้ากับ สิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ประชากรที่ใช้ในการ วิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นประถมปีที่ 1 พิเศษ ปีการศึกษา 2537 ของโรงเรียนวัดหนัง จำนวน 10 คน ผู้วิจัยดำเนินการทดลองโดยการนำแผนการจัดกิจกรรมตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิส ไปสอนนักเรียน เป็นเวลา 10 สัปดาห์ และสังเกตพฤติกรรมความเชื่อมั่นในตนเองของนักเรียนด้วยแบบสังเกต และ ประเมินพฤติกรรมนักเรียน ทุก 2 สัปดาห์ รวม 6 ครั้ง เมื่อครบกำหนดการทดลองรวบรวมคะแนน พฤติกรรมความเชื่อมั่นในตนเองของนักเรียนมาวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรม MINITAB ผลการวิจัยพบว่านักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่มีความบกพร่องทางสติปัญญามีความเชื่อมั่นใน ตนเองด้านการกล้าแสดงออกต่อหน้าผู้อื่น ด้านการเป็นตัวของตัวเอง ด้านการปรับตัวเข้ากับ

สิ่งแวดล้อม และผลรวมทั้งสามด้านสูงขึ้นไปอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และความเชื่อมั่นในตนเองทุกด้านสูงขึ้นไปตามลำดับจำนวนครั้งของการจัดกิจกรรมตาม แนวคิดนีโอฮิวแมนนิส

วรรัตน์ อภินันท์กุล (2548) การพัฒนารูปแบบกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิส เพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้เกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ที่ประสบความสำเร็จตามกฎแห่งความสำเร็จของนโปเลียน ฮิลล์ การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบและกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิส เพื่อเสริมสร้าง การเรียนรู้เกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ที่ประสบความสำเร็จตามกฎแห่งความสำเร็จของนโปเลียน ฮิลล์ ผู้วิจัยได้สร้างโปรแกรมและคู่มือการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิส เพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้เกี่ยวกับลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ที่ประสบความสำเร็จตามกฎแห่งความสำเร็จของนโปเลียน ฮิลล์ โดยนำไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนิสิตคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำนวน 40 คน แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มทดลองเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิส เพื่อการเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ที่ประสบความสำเร็จตามกฎแห่งความสำเร็จของ นโปเลียน ฮิลล์ และกลุ่มควบคุมไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมนี้ กลุ่มทดลองจะเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าวนี้ ใน 2 ส่วนคือ ส่วนที่ 1 การเข้าร่วม โปรแกรมเชิงปฏิบัติการ เป็นเวลา 40 ชั่วโมง และส่วนที่ 2 เป็นการเรียนรู้ด้วยตนเองโดยเรียนรู้จากคู่มือเป็นเวลา 15 ชั่วโมง ผลการวิจัยปรากฏดังนี้ 1. กระบวนการของรูปแบบ ได้แก่ (1) การกำหนดวัตถุประสงค์ทางการศึกษา (2) การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ (3) การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ (4) การประเมินผลการเรียนรู้ 2. ผลการทดลองใช้รูปแบบ พบว่ากลุ่มทดลองมีการเรียนรู้เกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ที่ประสบความสำเร็จหลังการทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ชนาธิป ศิริปัญญาวงศ์ (2550) ได้พัฒนารูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อส่งเสริมสุขภาวะทางจิต โดยใช้หลักการนีโอฮิวแมนนิสและสัญญาแห่งการเรียนรู้ การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน เพื่อส่งเสริมสุขภาวะทางจิตโดยใช้หลักการนีโอฮิวแมนนิสและสัญญาแห่งการเรียนรู้ เพื่อศึกษาผลการใช้รูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ได้พัฒนาขึ้น และเพื่อศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการนำรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่ได้พัฒนาขึ้นไปใช้ ผู้วิจัยได้สร้างรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่ได้พัฒนาขึ้น โดยนำไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลจุฬาเวช สมุทรปราการ จำนวน 30 คน แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มทดลองเข้าร่วมรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน เพื่อส่งเสริมสุขภาวะทางจิตโดยใช้หลักการนีโอฮิวแมนนิสและสัญญาแห่งการเรียนรู้ และกลุ่มควบคุมได้ปฏิบัติเพื่อการส่งเสริมสุขภาวะทางจิตของตนเอง ตามวิธีคั่นเคยที่ทางสถานพยาบาลจัดไว้ให้ ได้แก่ การนั่งสมาธิ การเดินแอโรบิก กลุ่มทดลองเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าวนี้ใน 2 ระยะ คือ ระยะ 1 การเข้าร่วมรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นเวลา 3 วัน สัปดาห์ละ 1 วัน ตั้งแต่เวลา 8.00-17.00 น. และระยะ 2 เป็นการปฏิบัติตาม

สัญญาแห่งการเรียนรู้ เป็นเวลา 6 เดือน มีการเก็บข้อมูลสุขภาวะทางจิต ความคิดเห็นและความรู้สึก ด้านสุขภาวะทางจิต การนำหลักการนีโอฮิวแมนนิสไปใช้ และการฝึกปฏิบัติตามสัญญาแห่งการเรียนรู้ เมื่อสิ้นสุดกิจกรรมไปแล้วหนึ่งเดือน สามเดือน และหกเดือนตามลำดับ ผลการวิจัยปรากฏ ดังนี้ 1 การพัฒนารูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน เพื่อส่งเสริมสุขภาวะทางจิต โดยใช้หลักการนีโอฮิวแมนนิส และสัญญาแห่งการเรียนรู้ มีองค์ประกอบ คือ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) กระบวนการ 4) การประเมินผล 2. ผลการทดลองใช้รูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน เพื่อส่งเสริมสุขภาวะทางจิตโดยใช้หลักการนีโอฮิวแมนนิสและสัญญาแห่งการเรียนรู้ พบว่ากลุ่มทดลองมีสุขภาวะทางจิตที่ดีกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3. ผลการศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการนำรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ทางการศึกษา นอกระบบโรงเรียน เพื่อส่งเสริมสุขภาวะทางจิต โดยใช้หลักการนีโอฮิวแมนนิสและสัญญาแห่งการเรียนรู้ไปใช้ พบว่า ปัจจัยได้แก่ ด้านสถานที่ ด้านแหล่งความรู้และสื่อการเรียนรู้ ด้านระยะเวลาในการจัดกิจกรรม

สรุปการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสจะเห็นได้ว่าผู้เรียนที่ผ่านการอบรมในโปรแกรมแล้วมีสุขภาวะทางจิตที่ดีกว่าก่อนเข้าร่วมอบรม เนื่องจากแนวคิดแบบนีโอฮิวแมนนิสที่มีส่วนสัมพันธ์กับการพัฒนามนุษย์ในด้านต่างๆ ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ ภูมิปัญญา และสังคม

6.5 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดการเห็นคุณค่าในตนเอง

งานวิจัยในประเทศ

ชาญุฒิ วงศ์เพ็ญ (2537) ได้ทำการวิจัยการเปลี่ยนแปลงการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กบ้านเบธานีโดยการฝึกจิตใต้สำนึกตามทฤษฎีนีโอฮิวแมนนิส การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของการจิตใต้สำนึกตามทฤษฎีนีโอฮิวแมนนิสที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการเห็นคุณค่าในตนเองในเด็กบ้านเบธานี จังหวัดเลย สมมติฐานการวิจัย คือ คะแนนความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กจะมีคะแนนเพิ่มสูงขึ้นหลังการฝึก ผู้วิจัยได้แนบแบบทดสอบความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง ซึ่งสุใจ ตั้งทรงสวัสดิ์ ได้พัฒนาขึ้นมาปรับปรุงเนื้อหาในการตั้งคำถามให้เหมาะสมกับเด็กกลุ่มเป้าหมาย โดยยังคงจำนวนข้อไว้เท่าเดิมคือ 50 ข้อ กลุ่มทดลองคือ ผู้ที่ผ่านการคัดเลือกจากครูผู้ปกครองจำนวน 7 คน โดยมีเกณฑ์ว่าถ้าครูผู้ปกครองจำนวนตั้งแต่ 5 คนขึ้นไป เห็นตรงกันว่าเป็นเด็กที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองต่ำ ก็จะได้รับไว้ในกลุ่มทดลองการคัดเลือก คัดเลือกได้เด็กชาย 10 คน เด็กหญิง 15 คน มีอายุเฉลี่ย 13.04 ปีกลุ่มทดลองถูกนำไปฝึกจิตใต้สำนึกตามทฤษฎีนีโอฮิวแมนนิส วันละ 1 ชั่วโมง 30 นาที เป็นเวลา 20 วัน ตั้งแต่เวลา 17.30 น.ทดสอบคะแนนเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กก่อนและหลังการฝึกกิจกรรมโดยการทดสอบ t-test ผลการวิจัยพบว่า เด็กที่ผ่านการฝึกการจูงใจได้สำนึกตามทฤษฎีนีโอฮิวแมนนิส มีคะแนนการเห็นคุณค่าในตนเองเพิ่มสูงขึ้นทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านทั่วไป ด้านโรงเรียน ด้านตนเองและครูผู้ปกครอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สมศักดิ์ เจริญศรี (2543) วิจัยผลการสอนตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสที่มีต่อการเห็นคุณค่าในตนเอง ของนักศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนแบบทางไกล การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลการสอนตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิส ที่มีต่อการเห็นคุณค่าในตนเองของนักศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนแบบทางไกล และเพื่อเปรียบเทียบการเห็นคุณค่าในตนเองระหว่างกลุ่มที่สอนโดยครูตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิส กับกลุ่มที่สอนแบบปกติ โดยมีสมมติฐานของการวิจัยว่า การสอนตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิส จะทำให้มีผลต่อการเห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่านักศึกษาที่สอนแบบปกติ ใช้การวิจัยกึ่งทดลอง โดยรูปแบบของการทดลองมีสองกลุ่ม คือ กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีการทดสอบก่อนหลังการทดลอง กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนแบบทางไกล อำเภอทับปดบุรี จังหวัดปราจีนบุรี กลุ่มตัวอย่างจำนวน 40 คน โดยคัดเลือกจากกลุ่มที่คะแนนการเห็นคุณค่าในตนเองใกล้เคียงกัน และคัดเลือกผู้อาสาสมัครเข้าสู่กลุ่มทดลอง จำนวน 20 คนที่อาสาสมัครเข้ามาเป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยกลุ่มทดลองเรียนตามครูที่สอนตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิส เป็นเวลา 15 วันๆ 5 ชั่วโมง รวมเป็นเวลา 75 ชั่วโมง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเอง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการทดสอบค่าความแตกต่างของค่าเฉลี่ยคะแนนการเห็นคุณค่าในตนเอง ผลการวิจัยพบว่า การเห็นคุณค่าในตนเอง ระยะเวลาหลังการทดลอง กลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ดังนั้นการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าในตนเองนั้น ส่วนใหญ่มีการฝึกควบคุมไปกับแนวคิดนีโอฮิวแมนนิส เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน

6.6 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดทักษะทางสังคม (Social Skills)

งานวิจัยในประเทศ

จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า มีงานวิจัยที่เน้นความสอดคล้องกับความต้องการสำหรับทักษะทางสังคม ดังต่อไปนี้

นาวิณ เข้มทอง (2550) ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างทักษะทางสังคมกับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรในสำนักงานตรวจบัญชีกลางไหม การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาถึงคุณลักษณะส่วนบุคคลที่มีผลต่อความพึงพอใจ ในการปฏิบัติงานของบุคลากร 2) เพื่อศึกษาระดับทักษะทางสังคมของบุคลากร 3) เพื่อศึกษาระดับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของบุคลากร 4) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทักษะทางสังคมกับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของบุคลากร ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ บุคลากรที่ปฏิบัติงานในสำนักงานตรวจบัญชีกลางไหม จำนวน 159 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย แบบสอบถามข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลแบบสอบถามวัดระดับทักษะทางสังคม และแบบสอบถามวัดระดับความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน สถิติที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ 1 ปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ด้านเพศ อายุ ระดับการศึกษา อายุงาน และรูปแบบการปฏิบัติงานแตกต่างกัน มีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานแตกต่างกัน 2 บุคลากรมีทักษะ

ทางสังคมในระดับปานกลาง 3 บุคลากรมีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานในระดับปานกลาง 4 ทักษะทางสังคมมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานไปในทิศทางเดียวกัน จากผลการวิจัยครั้งนี้ หน่วยงานสามารถนำผลการศึกษาไปเป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบการปฏิบัติงาน ซึ่งจะช่วยให้พนักงานทำงานในหน่วยงานอย่างมีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานสูงสุด การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของการฝึกทักษะทางสังคมต่อความวิตกกังวลทางสังคมของเยาวชนหญิงในสถาบันพัฒนาเยาวชนและสตรี จังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มตัวอย่าง คือ เยาวชนที่ได้คะแนนความวิตกกังวลทางสังคม ด้านการหลบหลีกและวิตกกังวลในการเข้าสังคม (SAD) สูง 24 คนแรก นำมาจัดคู่คะแนนและสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย เป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม สำหรับกลุ่มทดลองให้เข้ารับการฝึกทักษะทางสังคม ซึ่งใช้ระยะเวลา 8 ครั้ง ครั้งละ 3 ชั่วโมง เป็นเวลา 4 สัปดาห์ ส่วนกลุ่มควบคุมให้ดำเนินชีวิตตามปกติ ไม่ได้เข้ารับการฝึกทักษะทางสังคม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบทดสอบบุคลิกภาพความวิตกกังวลทางสังคมที่ประกอบด้วย แบบทดสอบการหลบหลีกและวิตกกังวลในการเข้าสังคม (SAD) และ แบบทดสอบการกลัวการถูกประเมินทางลบ (FNE) และการฝึกทักษะทางสังคมแบบกลุ่ม การเก็บรวบรวมข้อมูลทำเป็น 2 ระยะ คือ ระยะก่อนและหลังการทดลอง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ สถิติบรรยาย t-test แบบ Dependent Sample และแบบ Independent Sample และ ANCOVA ผลการวิจัยพบดังนี้ 1. หลังจากเข้ารับการฝึกทักษะทางสังคมเยาวชนมีค่าเฉลี่ยของคะแนนความวิตกกังวลทางสังคมที่ประกอบด้วย การหลบหลีกและวิตกกังวลในการเข้าสังคมและการกลัวการถูกประเมินทางลบต่ำกว่าก่อนเข้ารับการฝึกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 2. หลังเข้ารับการฝึกทักษะทางสังคม กลุ่มเยาวชนที่ได้รับการฝึกทักษะทางสังคมมีคะแนนค่าเฉลี่ยความวิตกกังวลทางสังคมที่ประกอบด้วย การหลบหลีกและวิตกกังวลในการเข้าสังคม และการกลัวการถูกประเมินทางลบต่ำกว่าเยาวชนที่ไม่ได้รับการฝึกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

อัจฉิมา ศิริพิบูลย์ผล (2552) ได้ศึกษาเกี่ยวกับทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยออทิสติกที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นแบบ การศึกษาครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยออทิสติกที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นแบบร่วมมือ และเพื่อเปรียบเทียบทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยออทิสติกก่อนและหลังได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นแบบร่วมมือ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ เด็กปฐมวัยออทิสติก อายุ 5 – 6 ปี ซึ่งได้รับการวินิจฉัยจากจิตแพทย์เด็กว่าอยู่ในกลุ่มภาวะออทิสซึม (Autism) มีความบกพร่องของทักษะทางสังคมโดยมีคะแนนจากแบบทดสอบวุฒิภาวะทางสังคม Vineland Social Maturity Scale อยู่ระหว่าง 40 - 89 คะแนน (Social Quotient Disability ; Moderate to Mild Grade) ซึ่งเป็นคะแนนทักษะสังคมที่ได้น้อยกว่าเกณฑ์ที่มารับบริการในคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรม สถาบันราชานุกูล พ.ศ.2552 เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 10 คน เวลาที่ใช้ในการทดลอง 8 สัปดาห์ๆ ละ 3 วันๆ ละ 20 นาที รวมระยะเวลาทั้งสิ้น 24 ครั้ง เครื่องมือที่ใช้ในการค้นคว้า คือ แผนการจัดกิจกรรมการเล่นแบบร่วมมือของเด็กปฐมวัยออทิสติก และแบบสังเกตทักษะทางสังคมของ

เด็กปฐมวัยออทิสติก ในการศึกษาครั้งนี้ใช้แบบแผนการวิจัยแบบ One - group pretest - posttest design และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าสถิติ t- test สำหรับ Dependent Sample ผลการวิจัยพบว่า เด็กปฐมวัยออทิสติกที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นแบบร่วมมือ มีทักษะทางสังคมสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

ไกรสร ชันทจร (2553) ได้ศึกษาผลของโปรแกรมพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กและเยาวชนชายที่กระทำความผิด ในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน จังหวัดอุบลราชธานี การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาระดับทักษะทางสังคม เมื่อจำแนกตามอายุ การอบรมเลี้ยงดู และระยะเวลาการฝึกอบรมของเด็กและเยาวชนชายที่กระทำความผิด และเพื่อเปรียบเทียบทักษะทางสังคมก่อนและหลังการเข้าร่วมโปรแกรมพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กและเยาวชนชายที่กระทำความผิด ประชากรที่ศึกษาเป็นเยาวชนชายที่กระทำความผิด ในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน ในจังหวัดอุบลราชธานี ปี พ.ศ.2553 จำนวน 300 คน กลุ่มควบคุมที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ เด็กและเยาวชนชายที่กระทำความผิด ในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน จังหวัดอุบลราชธานี ปี 2553 ที่มีคะแนนทักษะทางสังคมต่ำ ตั้งแต่เปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 ลงมา ที่สนใจและสุ่มอย่างง่ายได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 15 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามการอบรมเลี้ยงดู แบบสอบถามทักษะทางสังคม และโปรแกรมพัฒนาทักษะทางสังคม สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล คือ ความถี่ ร้อยละ และคะแนนเปอร์เซ็นต์ไทล์ของคะแนนทักษะทางสังคมสถิติที่ใช้ทดสอบสมมติฐานคือ T-test for Dependent Sample และ F-test ผลการวิจัย พบว่า 1. เด็กและเยาวชนชายที่กระทำความผิด ในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน จังหวัดอุบลราชธานี มีระดับทักษะทางสังคม อยู่ในระดับปานกลาง 2. เด็กและเยาวชนในสถานฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนชายที่กระทำความผิด ในศูนย์ฝึกอบรมเด็กและเยาวชน จังหวัดอุบลราชธานี ที่มีอายุแตกต่างกัน มีทักษะทางสังคมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ 3. เด็กและเยาวชนในสถานฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนชายที่กระทำความผิด ในศูนย์ฝึกอบรมเด็กและเยาวชน จังหวัดอุบลราชธานี ที่มีระยะเวลาในการฝึกอบรมแตกต่างกัน มีทักษะทางสังคมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .054 เด็กและเยาวชนในสถานฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนชายที่กระทำความผิด ในศูนย์ฝึกอบรมเด็กและเยาวชน จังหวัดอุบลราชธานี ผู้ที่มีการอบรมเลี้ยงดูแตกต่างกัน มีทักษะทางสังคม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .055 หลังเข้าร่วมโปรแกรมพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกอบรมเด็กและเยาวชน จังหวัดอุบลราชธานี เด็กและเยาวชนชายมีทักษะทางสังคมสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

วริศรา จุ้ยดอนกลอย (2553) การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนระดับช่วงชั้นที่ 1 ที่มีภาวะสมาธิสั้น การศึกษาครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อเสริมสร้างทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนระดับช่วงชั้นที่ 1 ที่มีภาวะสมาธิสั้น ด้วยการดำเนินการวิจัยและพัฒนาเป็น 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การสร้างเครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบสำรวจทักษะทางสังคมที่เป็นปัญหา 2)แผนการจัดกิจกรรมเสริมสร้างทักษะทางสังคม 3) แบบประเมินทักษะทางสังคม กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการสร้างแบบสำรวจทักษะทางสังคมที่เป็นปัญหา เป็นนักเรียนที่คาดว่ามีความสมาธิสั้น ที่กำลัง

ศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2-3 โดยใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multistage Sampling) ดังนี้คือ ขั้นที่ 1 สุ่มเขตพื้นที่การศึกษา ขั้นที่ 2 สุ่มแต่ละขนาดโรงเรียน สุ่มมาขนาดละร้อยละ 20 ได้ขนาดใหญ่และใหญ่พิเศษ 4 โรงเรียน ขนาดกลาง 20 โรงเรียน ขนาดเล็ก 17 โรงเรียน ขั้นที่ 3 เลือกกลุ่มตัวอย่างนักเรียนที่คาดว่าจะมีภาวะสมาธิสั้น จำนวน 334 คน ในการสร้างแผนการจัดกิจกรรมเสริมสร้างทักษะทางสังคมและแบบประเมินทักษะทางสังคม ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) นักเรียนที่คาดว่าจะมีภาวะสมาธิสั้น ที่มีคะแนนจากแบบสำรวจทักษะทางสังคมที่เป็นปัญหา (51 คะแนน ขึ้นไป) จำนวน 5 คน ระยะที่ 2 การประเมินประสิทธิผลของโปรแกรมเสริมสร้างทักษะทางสังคม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้คือ นักเรียนที่มีภาวะสมาธิสั้นจำนวน 12 คน ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) นักเรียนที่มีคะแนนจากแบบสำรวจทักษะทางสังคมที่เป็นปัญหา (51 คะแนนขึ้นไป) และได้การวินิจฉัยจากจิตแพทย์ ว่ามีภาวะสมาธิสั้น จากนั้นใช้วิธีการเทียบคะแนนทักษะทางสังคมที่ได้จากการสังเกตก่อนดำเนินการทดลองของนักเรียนเป็นรายคู่ แล้วสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) เพื่อแบ่งเป็นกลุ่มทดลอง (วิธีการทางการแพทย์ ควบคุมกับการจัดกิจกรรมเสริมสร้างทักษะทางสังคม) 6 คน และกลุ่มควบคุม (วิธีการทางการแพทย์) 6 คน และระยะที่ 3 การประเมินความเหมาะสมของโปรแกรมเสริมสร้างทักษะทางสังคม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ คือ ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน โดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มี 5 ชนิด คือ แบบสำรวจทักษะทางสังคมที่เป็นปัญหา แผนการจัดกิจกรรมเสริมสร้างทักษะทางสังคม แบบประเมินทักษะทางสังคม แบบประเมินความพึงพอใจต่อการพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนที่มีภาวะสมาธิสั้นสำหรับผู้ปกครองและแบบประเมินความเหมาะสมของโปรแกรมเสริมสร้างทักษะทางสังคม ดำเนินการทดลองโปรแกรมเสริมสร้างทักษะทางสังคมกับกลุ่มตัวอย่าง ในระหว่างวันที่ 6 กุมภาพันธ์ – 19 มีนาคม พ.ศ.2553 วิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติ มัชยฐาน พิสัยควอไทล์ สถิติทดสอบ The Sign Test for median: One Sample. The Wilcoxon Matched – Pairs Signed – Ranks Test และ The Mann – Whitney U Test.

จากการวิจัยที่กล่าวมาแล้วทำให้เห็นว่าการเสริมสร้างทักษะทางสังคมจะทำให้ผู้เรียนพัฒนาตนเองและพัฒนาการอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ดีขึ้น

ตอนที่ 7 กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้นำแนวคิดทฤษฎีของ Boone (2002) แนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ 4 ขั้นตอนของ Kolb (1984) แนวคิดนีโอฮิวแมนนิส 4 ขั้นตอนของ Sarkar (1984) ซึ่งสามารถนำมาบูรณาการเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยของงานวิจัยได้ดังต่อไปนี้

1. แนวคิด การพัฒนาโปรแกรมของ Boone (2002) ประกอบด้วยขั้นตอน ดังนี้

1.1 การวางแผน ประกอบด้วย การวิเคราะห์ห้วงค์กรและกระบวนการที่จะเปลี่ยนแปลงองค์กรขึ้นใหม่ และการเชื่อมโยงองค์กรเข้าสู่ความต้องการของกลุ่มเป้าหมายและผู้ที่เกี่ยวข้อง

1.2 การออกแบบและดำเนินการ ประกอบด้วย การออกแบบโปรแกรมที่วางแผนแล้ว และ การนำแผนในโปรแกรมไปดำเนินการพัฒนาทรัพยากรที่จำเป็นและติดตามให้แรงจูงใจ

1.3 การประเมินผลและการตรวจสอบโปรแกรม

2. แนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning) 4 ขั้นตอน ของ Kolb (1984) ประกอบด้วย

2.1 ประสบการณ์การเรียนรู้ ที่เป็นรูปธรรม มีความรู้ความเข้าใจจากประสบการณ์ตรงที่ คั่นเคย

2.2 การสังเกตแบบไตร่ตรองบนพื้นฐานส่วนตัว

2.3 การพิจารณาลงความเห็น สรุปความคิดรวบยอดที่เป็นนามธรรมที่ประยุกต์มาใช้

2.4 การตรวจสอบและการบูรณาการ การทดลองปฏิบัติ โดยสร้างวิธีเพื่อดัดแปลงใช้กับ ประสบการณ์ต่อไป

3. แนวคิดนีโอฮิวแมนนิส (Neo-Humanist) 4 ขั้นตอน ของ Sarkar (1992) ประกอบด้วย

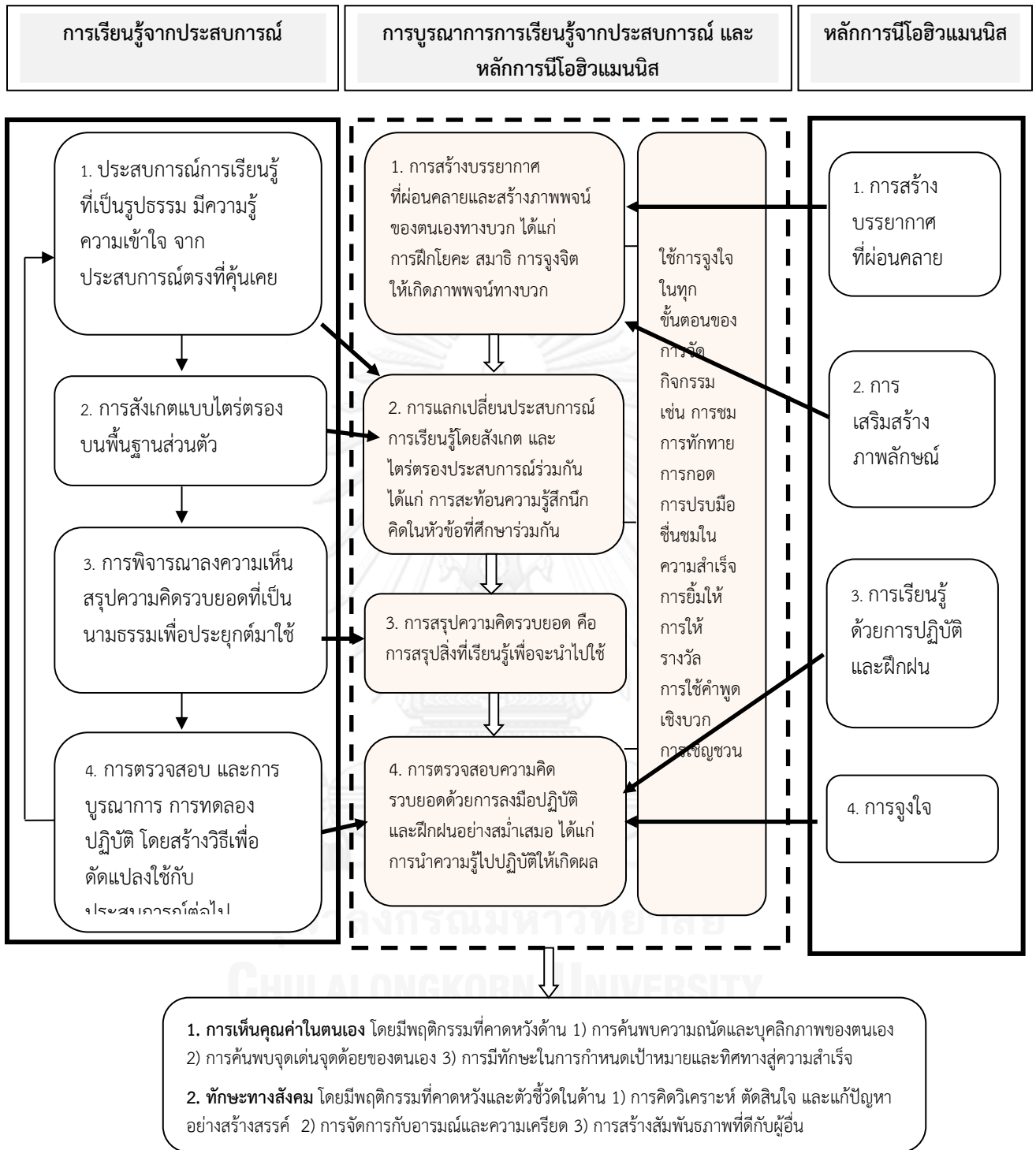
3.1 การสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลาย

3.2 การเสริมสร้างภาพลักษณ์

3.3 การเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติและฝึกฝน

3.4 การจูงใจ

จากการบูรณาการแนวคิด ผู้วิจัยได้กรอบการบูรณาการแนวคิด ดังแผนภาพที่ 2.12 ดังนี้

แผนภาพที่ 2.12 การบูรณาการการเรียนรู้จากประสบการณ์และหลักการนีโอฮิวแมนนิส

จากแผนภาพที่ 2.12 แสดงความเชื่อมโยงและการประยุกต์ขั้นตอนการจัดกิจกรรมในโปรแกรมที่บูรณาการจากวงจรการเรียนรู้จากประสบการณ์ตามแนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ของ Kolb (1984) และหลักการนีโอฮิวแมนนิสของ Sarkar (2002) โดยแสดงการบูรณาการแนวคิดเพื่อนำมาใช้ในขั้นตอนต่างๆ ตามลูกศร โดยแบ่งได้เป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้คือ

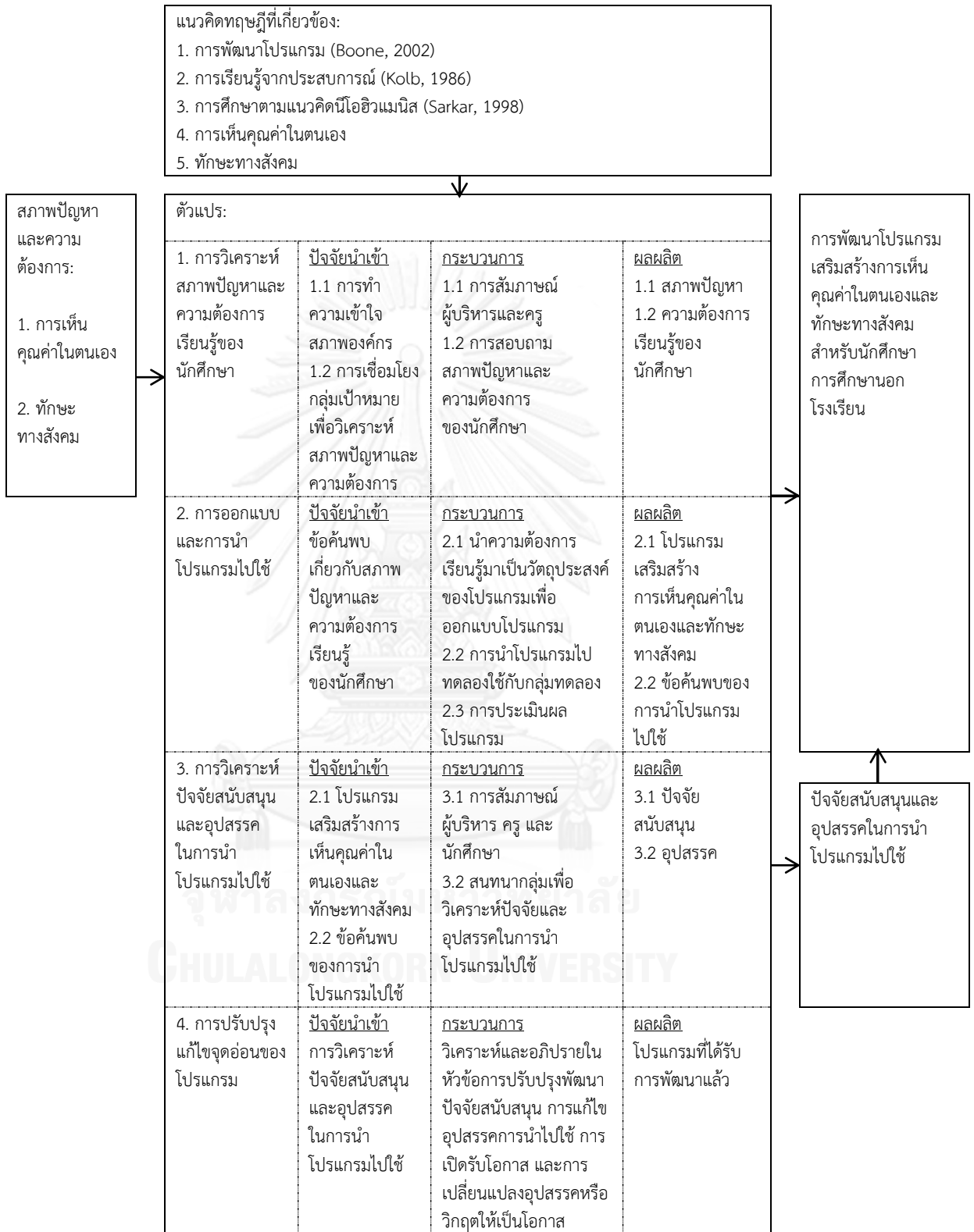
ขั้นตอนที่ 1 การสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลายและสร้างภาพพจน์ของตนเองทางบวก ได้จากการนำข้อ 1 การสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลาย และข้อ 2 การเสริมสร้างภาพลักษณ์ ตามหลักการนีโอฮิวแมนนิส มีขั้นตอนการสอนโดยการเปิดเพลง Awakening นิ่งสมาธิเพื่อให้คลื่นสมองต่ำ พร้อมการจูงใจได้สำนึกให้สร้างภาพพจน์ของตนเองทางบวก หรือการจูงใจให้ระลึกภาพประสบการณ์ ก่อนการวิพากษ์ แลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้ และมีเกมเพื่อฝึกให้รับรู้ถึงความรู้สึกจากกิจกรรมที่โยงไปสู่ความรู้สึกที่เกิดขึ้นได้ในประสบการณ์ที่จะคิดไตร่ตรอง

ขั้นตอนที่ 2 การแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้โดยสังเกตและไตร่ตรองประสบการณ์ ร่วมกัน ได้จากการนำข้อ 1 ประสบการณ์เรียนรู้ที่เป็นรูปธรรม มีความรู้ ความเข้าใจ จากประสบการณ์ตรงที่คุ้นเคย และข้อ 2 การสังเกตแบบไตร่ตรองบนพื้นฐานส่วนตัว ตามแนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ มีขั้นตอนการสอนโดยการเรียนรู้ผ่านการฝึกอบรมด้วยเกม กรณีศึกษา การจับคู่ฝึกปฏิบัติ การระดมสมอง กิจกรรมกลุ่ม

ขั้นตอนที่ 3 การสรุปความคิดรวบยอด ได้จากการนำข้อ 3 การพิจารณาถึงความเห็น และสรุปความคิดรวบยอดที่เป็นนามธรรมเพื่อประยุกต์มาใช้ตามแนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ มีขั้นตอนการสอนโดยการตั้งคำถามเพื่อช่วยกระตุ้นกระบวนการคิด และนำความรู้ที่ได้มาอภิปราย และสังเคราะห์ความรู้โดยการวิพากษ์ด้วยเหตุผลเพื่อสรุปความคิดรวบยอด

ขั้นตอนที่ 4 การตรวจสอบความคิดรวบยอดด้วยการลงมือปฏิบัติและฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอได้จากการนำข้อ 4 การตรวจสอบและบูรณาการ การทดลองปฏิบัติ โดยสร้างวิธีดัดแปลงใช้กับประสบการณ์ต่อไป ตามแนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ และข้อ 3 การเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติและฝึกฝนตามหลักการนีโอฮิวแมนนิส มีขั้นตอนการสอนที่เน้นการปฏิบัติและฝึกฝนโดยนำความรู้ไปใช้จริงอย่างมีประสิทธิภาพก่อให้เกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ซึ่งเป็นบ่อเกิดที่สำคัญต่อปัญญา ทั้งนี้ผู้วิจัยใช้การจูงใจในทุกขั้นตอนของกิจกรรม

จากการบูรณาการแนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์และหลักการนีโอฮิวแมนนิส จะส่งผลให้เกิดการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคม ประกอบด้วย การเห็นคุณค่าในตนเอง การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ การสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล ซึ่งนำมากำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังแผนภาพที่ 2.13

แผนภาพที่ 2.13 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคม สำหรับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน

2. เพื่อพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน

3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่สนับสนุนและอุปสรรคของการนำโปรแกรมไปใช้

ผู้วิจัยได้ใช้รูปแบบการพัฒนาโปรแกรมของ Boone (2002) 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การวางแผน (Planning) 2) การออกแบบและนำโปรแกรมไปใช้ (Design and Implementation) 3) การประเมินผลและปรับปรุงแก้ไขโปรแกรม โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ในการสำรวจสภาพปัญหาและความต้องการการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 และการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Research) ในการออกแบบโปรแกรมเพื่อทดลองใช้กับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน มีรูปแบบการทดลองแบบกลุ่มเดียววัดผลก่อนหลัง (One-Group Pretest Posttest Design) เพื่อให้ได้ผลตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 และเพื่อให้ได้ผลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ผู้บริหาร ครู และนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนหลังการทดลองใช้โปรแกรม พร้อมทั้งจัดการสนทนากลุ่มโดยเชิญนักวิชาการด้านการศึกษานอกระบบโรงเรียน ผู้กำหนดนโยบายด้านการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย และผู้ปฏิบัติตามนโยบายและ ได้แก่ ตัวแทนครู ตัวแทนนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน เพื่อศึกษาปัจจัยที่สนับสนุนและอุปสรรคของการนำโปรแกรมไปใช้

ผู้วิจัยได้แบ่งขั้นตอนการวิจัยเป็น 4 ระยะ ตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

ระยะที่ 1 การวางแผนพัฒนาโปรแกรมโดยการวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน

ระยะที่ 2 การออกแบบโปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนและการนำโปรแกรมไปใช้

ระยะที่ 3 การวิเคราะห์ปัจจัยที่สนับสนุนและอุปสรรคของการนำโปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมไปใช้

ระยะที่ 4 การปรับปรุงแก้ไขจุดอ่อนของโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน

การสรุปขั้นตอนระยะการดำเนินการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย ทั้ง 4 ระยะแสดงไว้ในตารางที่ 3.1 ดังนี้

ตารางที่ 3.1 สรุปขั้นตอนระยะการดำเนินการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อ 1 เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการการเรียนรู้เพื่อการพัฒนา การเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน			
ระยะการวิจัย	ปัจจัยนำเข้า (Input)	กระบวนการ (Process)	ผลผลิต (Output)
ระยะที่ 1 การวางแผนพัฒนา โปรแกรมโดยการวิเคราะห์ สภาพปัญหาและความต้องการ การเรียนรู้	1.1 การศึกษาและทำความเข้าใจสภาพ ปัญหาและความ ต้องการเรียนรู้	1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาโปรแกรม ทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน เข้าฝึกอบรมแนวคิดนีโอฮิวแมนนิส ที่โรงเรียนอมตยกุล และศึกษาดู งานการสอนทักษะชีวิต ที่โรงเรียน เตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ 2. วิเคราะห์ข้อมูลสภาพปัญหา และความต้องการเรียนรู้ของ นักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน โดยการสัมภาษณ์ผู้บริหาร และครู 3. สอบถามสภาพปัญหาและความ ต้องการจากกลุ่มตัวอย่างนักศึกษา การศึกษานอกโรงเรียน	1.1 สภาพปัญหา 1.2 ความ ต้องการเรียนรู้ ของนักศึกษา การศึกษานอก โรงเรียน
	1.2 การเชื่อมโยง องค์กร เข้าสู่ชุมชน	1. สสำรวจ ศึกษา วิเคราะห์ สิ่งแวดล้อมภายนอกขององค์กร ที่จะใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ ติดต่อ ประสานงาน 2. ประชุมเตรียมงานผู้ที่มีส่วน เกี่ยวข้องในการทดลองใช้โปรแกรม แบ่งหน้าที่รับผิดชอบตามความ สมัครใจ 3. ประสานงาน ยืนยันกำหนดเวลา และหัวข้อการศึกษาเยี่ยมชมแหล่ง เรียนรู้ทั้ง 5 แห่ง	

ตารางที่ 3.1 สรุปขั้นตอนระยะการดำเนินการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย (ต่อ)

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อ 2 เพื่อพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน			
ระยะการวิจัย	ปัจจัยนำเข้า (Input)	กระบวนการ (Process)	ผลผลิต (Output)
ระยะที่ 2 การออกแบบโปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนและการนำโปรแกรมไปใช้	2.1 การออกแบบโปรแกรมจากความต้องการเรียนรู้ของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน	2.1 นำความต้องการเรียนรู้มาเป็นจุดมุ่งหมายของโปรแกรม เพื่อออกแบบโปรแกรม กำหนดแผนและผลการจัดการเรียนรู้ 1) หลักการและเหตุผล 2) แนวคิดหลักในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 3) องค์ประกอบของโปรแกรม	2.1 โปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคม
	2.2 การนำโปรแกรมที่ออกแบบไปทดลองใช้	2.2 การนำโปรแกรมไปทดลองใช้กับกลุ่มทดลอง 1) ผู้เกี่ยวข้องประชุมวางแผนเตรียมการจัดค่ายเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคม 2) ดำเนินกิจกรรมตามแผนที่วางไว้ มีขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 4 ขั้นตอน คือ (1)การสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลายและสร้างภาพพจน์ของตนเองทางบวก (2)การแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้โดยสังเกตและไตร่ตรองประสบการณ์ร่วมกัน (3)การสรุปความคิดรวบยอด (4)การตรวจสอบความคิดรวบยอดด้วยการลงมือปฏิบัติและฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอ ผู้วิจัยใช้การจูงใจในทุกขั้นตอนของการจัดกิจกรรม	2.2 เมื่อนำโปรแกรมไปทดลองนักศึกษาเห็นคุณค่าในตนเองและมีทักษะทางสังคมมากขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ

ตารางที่ 3.1 สรุปขั้นตอนการดำเนินการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย (ต่อ)

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อ 2 เพื่อพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนในการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน (ต่อ)			
ระยะการวิจัย	ปัจจัยนำเข้า (Input)	กระบวนการ (Process)	ผลผลิต (Output)
		3) การประเมินผลกิจกรรมโดยบันทึกผลการเรียนรู้ การประเมินผลจากพฤติกรรม และการทดสอบก่อน-หลังการเข้าร่วมกิจกรรม	
วัตถุประสงค์การวิจัยข้อ 3 เพื่อศึกษาปัจจัยที่สนับสนุนและอุปสรรคของการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่พัฒนาแล้วไปใช้			
ระยะการวิจัย	ปัจจัยนำเข้า (Input)	กระบวนการ (Process)	ผลผลิต (Output)
ระยะที่ 3 การวิเคราะห์ปัจจัยที่สนับสนุนและอุปสรรคของการนำโปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมไปใช้	3.1 โปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคม 3.2 ข้อค้นพบของการนำโปรแกรมไปใช้ คือ นักศึกษาเห็นคุณค่าในตนเองและมีทักษะทางสังคมมากขึ้น	3.1 การประเมินผลและตรวจสอบโปรแกรมที่ทดลองใช้ - สัมภาษณ์ผู้บริหาร ครูผู้สอน 3.2 การวิเคราะห์ปัจจัยสนับสนุนและอุปสรรคในการนำโปรแกรมไปใช้ - สทนากลุ่ม ประกอบด้วย นักวิชาการด้านการศึกษานอกระบบโรงเรียน ผู้บริหารและครูในสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเขต นักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน ผู้รู้/ปราชญ์ด้านศาสนา และผู้นำชุมชนในท้องถิ่น	ผลการวิเคราะห์ 3.1 ปัจจัยสนับสนุน 3.2 อุปสรรคในการนำโปรแกรมไปใช้
ระยะที่ 4 การปรับปรุงแก้ไขจุดอ่อนของโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน	ผลการวิเคราะห์ - ปัจจัยสนับสนุน - อุปสรรคในการนำโปรแกรมไปใช้	วิเคราะห์และอภิปรายในหัวข้อ 4.1 การปรับปรุงพัฒนาปัจจัยสนับสนุน 4.2 การแก้ไขอุปสรรคการนำไปใช้ 4.3 การเปิดรับโอกาส 4.4 การเปลี่ยนแปลงอุปสรรคหรือวิกฤตให้เป็นโอกาส	โปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนที่ได้พัฒนาแล้ว

การวิจัยทั้ง 4 ระยะมีรายละเอียด ดังนี้

ระยะที่ 1 การวางแผนพัฒนาโปรแกรมโดยการวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน

ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 1 เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน ผู้วิจัยวางแผนการศึกษาและรวบรวมองค์ความรู้จากตำรา เอกสารแนวคิดทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาโปรแกรมซึ่งประกอบด้วย แนวคิดการศึกษานอกระบบโรงเรียน แนวคิดการพัฒนาโปรแกรม แนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ แนวคิดการศึกษานีโอฮิวแมนนิส แนวคิดการเห็นคุณค่าในตนเอง และแนวคิดทักษะชีวิต เพื่อให้ได้สาระสำคัญเกี่ยวกับแนวคิดการเรียนรู้ และการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนเข้าศึกษาอบรมแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสที่โรงเรียนนวมายกุล เนื่องจากเป็นโรงเรียนที่มีการนำแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสมาใช้ในการเรียนการสอนอย่างเป็นรูปธรรม ศึกษาดูงานการสอนทักษะชีวิตซึ่งมีองค์ประกอบด้านการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคม ที่โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ เนื่องจากมีครูที่เชี่ยวชาญการสอนเรื่องทักษะชีวิตและทำการสอนมานาน ผู้วิจัยนำมาประกอบเป็นปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลลัพธ์ของการวิจัย สังเคราะห์ได้เป็นความคิดเชิงระบบของกรอบแนวคิดการวิจัย ตรวจสอบความถูกต้องโดยอาจารย์ที่ปรึกษาและอาจารย์ที่ปรึกษาร่วมเพื่อความน่าเชื่อถือในการนำไปใช้ นำข้อเสนอแนะจากอาจารย์ที่ปรึกษาและอาจารย์ที่ปรึกษาร่วมมาปรับปรุงแก้ไขและสรุปเป็นโปรแกรมเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน

จากนั้นผู้วิจัยทำการศึกษาและทำความเข้าใจสภาพปัญหาของการเรียนรู้จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารและครูในศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย แล้วทำการวิเคราะห์เชื่อมโยงสภาพปัญหาและความต้องการเรียนรู้จากการสอบถามนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนเพื่อนำมาพัฒนาโปรแกรมตามแนวคิดการพัฒนาโปรแกรมของ Boone (2002) ดังนี้

1.1 การศึกษาและทำความเข้าใจสภาพปัญหาและความต้องการเรียนรู้

จากการศึกษาทฤษฎีการศึกษานอกโรงเรียนและการศึกษาปรัชญา วิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าประสงค์ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเขต พบว่าการเรียนรู้นั้นจำเป็นต้องศึกษาความต้องการของผู้เรียนก่อน เพื่อให้การจัดการเรียนรู้นั้นเป็นไปตามความต้องการที่แท้จริงและสามารถนำไปใช้ได้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงดำเนินการเก็บข้อมูลเพื่อการเข้าใจสภาพปัญหาโดยการสัมภาษณ์ผู้บริหารและครู และการสอบถามนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนในศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเขต จำนวน 6 แห่ง ในช่วงภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2556 โดยจัดทำเครื่องมือชุดที่ 1 เพื่อสัมภาษณ์ผู้บริหารและครู และเครื่องมือชุดที่ 2 เพื่อสอบถามนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนเกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการในการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าใน

ตนเองและทักษะทางสังคม ซึ่งมีรายละเอียดด้านประชากรกลุ่มตัวอย่าง การสร้างและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล มีรายละเอียดดังนี้

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ นักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนในศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเขตในกรุงเทพมหานคร ที่มีอายุ 15-25 ปี กำลังศึกษาการศึกษาระดับพื้นฐานระดับขั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย รวมทั้งสิ้น 62,283 คน (ข้อมูลจากระบบฐานข้อมูลสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย สํารวจในปีการศึกษา 2556)

กลุ่มตัวอย่าง

ดำเนินการสุ่มตัวอย่างโดยใช้กำหนดขนาดตัวอย่างของ Taro Yamane (1973) โดยใช้ค่าความคลาดเคลื่อนที่ .05 ระดับความเชื่อมั่นที่ 95% จากจำนวนของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนทั้งหมด 62,283 คน จากตารางได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 396 คน จากนั้นผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน เพื่อหากกลุ่มตัวอย่างเข้าร่วมการวิจัยดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่มตามการแบ่งพื้นที่ของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกรุงเทพมหานคร เพื่อทำการสัมภาษณ์ผู้บริหารและครูและสอบถามนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน โดยสุ่มตัวแทนเขตจากการแบ่งกลุ่มศูนย์ 6 กลุ่มศูนย์ ได้แก่

1. กลุ่มกรุงเทพกลาง มี 9 กศน.เขต ได้แก่ กศน.เขตราชเทวี กศน.เขตพระนคร กศน.เขตดุสิต กศน.เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กศน.เขตสัมพันธวงศ์ กศน.เขตดินแดง กศน.เขตพญาไท กศน.เขตวังทองหลาง และกศน.เขตห้วยขวาง สุ่มได้ กศน.เขตราชเทวี เป็นตัวแทนกลุ่มตัวอย่าง

2. กลุ่มกรุงเทพใต้ มี 10 กศน.เขต ได้แก่ กศน.เขตสวนหลวง กศน.เขตบางรัก กศน.เขตสาทร กศน.เขตบางคอแหลม กศน.ยานนาวา กศน.เขตคลองเตย กศน.เขตวัฒนา กศน.เขตพระโขนง กศน.เขตบางนา และกศน.เขตปทุมวัน สุ่มได้ กศน.เขตสวนหลวง เป็นตัวแทนกลุ่มตัวอย่าง

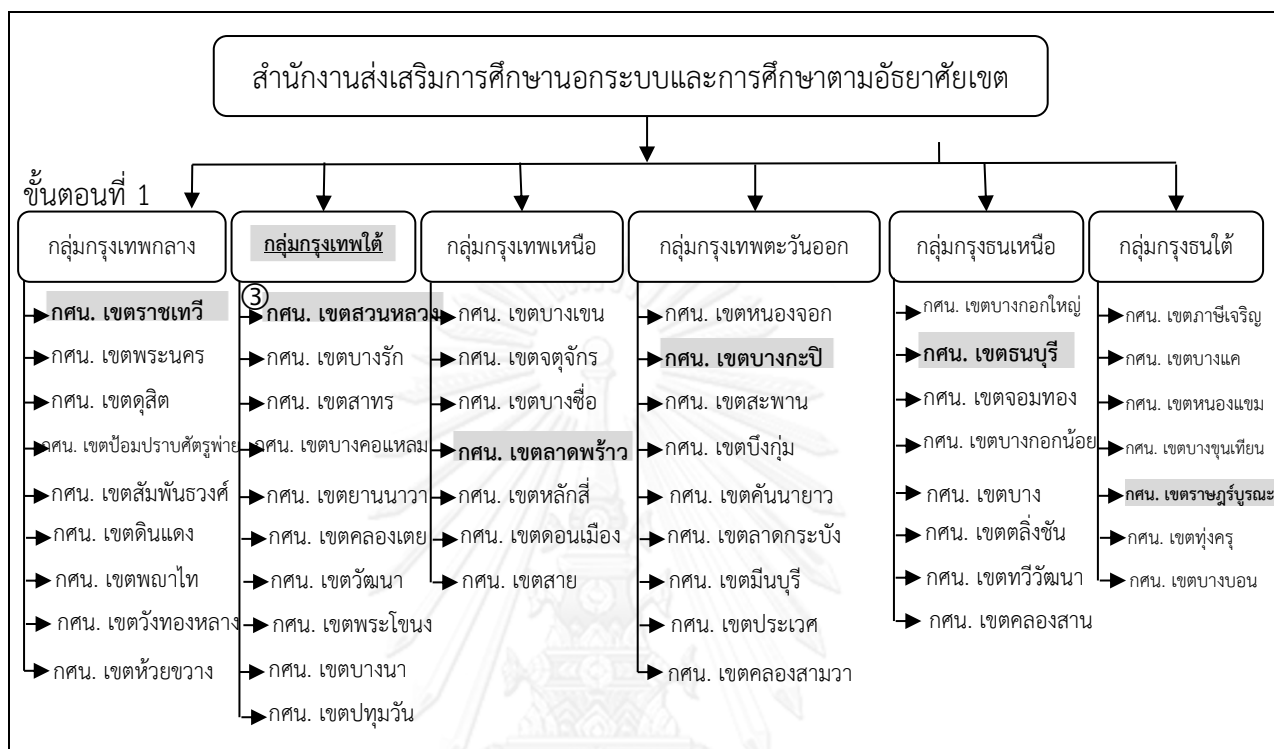
3. กลุ่มกรุงเทพเหนือ มี 7 กศน.เขต ได้แก่ กศน.เขตบางเขน กศน.เขตจตุจักร กศน.เขตบางซื่อ กศน.เขตลาดพร้าว กศน.เขตหลักสี่ กศน.เขตดอนเมือง กศน.เขตสายไหม สุ่มได้ กศน.เขตลาดพร้าว เป็นตัวแทนกลุ่มตัวอย่าง

4. กลุ่มกรุงเทพตะวันออก มี 9 กศน.เขต ได้แก่ กศน.เขตหนองจอก กศน.เขตบางกะปิ กศน.เขตสะพานสูง กศน.เขตบึงกุ่ม กศน.เขตคันนายาว กศน.เขตลาดกระบัง กศน.เขตมีนบุรี กศน.เขตประเวศ และ กศน.เขตคลองสามวา สุ่มได้ กศน.เขตบางกะปิ เป็นตัวแทนกลุ่มตัวอย่าง

5. กลุ่มกรุงเทพมหานครเหนือ มี 8 กศน.เขต ได้แก่ กศน.เขตบางกอกใหญ่ กศน.เขตธนบุรี กศน.เขตจอมทอง กศน.เขตบางกอกน้อย กศน.เขตบางพลัด กศน.เขตตลิ่งชัน กศน.เขตทวีวัฒนา และกศน.เขตคลองสาน สุ่มได้ กศน.เขตธนบุรี เป็นตัวแทนกลุ่มตัวอย่าง

6. กลุ่มกรุงเทพมหานครใต้ มี 7 กศน.เขต ได้แก่ กศน.เขตภาษีเจริญ กศน.เขตบางแค กศน.เขตหนองแขม กศน.เขตบางขุนเทียน กศน.เขตราษฎร์บูรณะ กศน.เขตทุ่งครุ และ กศน.เขตบางบอน สุ่มได้ กศน.เขตตัวแทนราษฎร์บูรณะ

การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างตัวแทนศูนย์การศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเขต
สามารถอธิบายได้ตามแผนภาพที่ 3.1 ดังนี้

แผนภาพที่ 3.1 กลุ่มตัวอย่างตัวแทนศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเขต

ขั้นตอนที่ 2 การสุ่มหาตัวอย่างอย่างง่ายจากศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเขต เพื่อเป็นตัวแทนในการให้ข้อมูล สามารถสรุปการหาจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างได้ตามตารางที่ 3.2

ตารางที่ 3.2 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเขต

กลุ่มศูนย์ กศน. กทม.	กศน. เขต	จำนวนนักศึกษา (อายุ 15-25 ปี)	
		ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
กลุ่มกรุงเทพมหานครกลาง	ราชเทวี	620	67
กลุ่มกรุงเทพใต้	สวนหลวง	551	60
กลุ่มกรุงเทพเหนือ	ลาดพร้าว	641	67
กลุ่มกรุงเทพตะวันออก	บางกะปิ	910	95
กลุ่มกรุงเทพมหานครเหนือ	ธนบุรี	343	36
กลุ่มกรุงเทพมหานครใต้	ราษฎร์บูรณะ	672	71
รวม (คน)		3,737	396

การสร้างเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ศึกษาทฤษฎี ตำรา เอกสาร บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดขอบเขต การวิจัยและสร้างเครื่องมือที่ใช้วิจัยให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์การวิจัยและสร้างเครื่องมือเพื่อ วิเคราะห์ความต้องการการเรียนรู้ด้านการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษา การศึกษานอกโรงเรียน ผู้วิจัยออกแบบเครื่องมือการวิจัย 2 ชุด คือ

เครื่องมือชุดที่ 1 แบบสัมภาษณ์ผู้บริหารและครูผู้สอนศูนย์การศึกษานอกระบบและ การศึกษาตามอัธยาศัยเขตในกรุงเทพมหานคร เกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการการเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน ผู้วิจัยจึงได้วางแผนเตรียมออกแบบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มี 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้บริหารและครูผู้สอน

ตอนที่ 2 ข้อมูลความต้องการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทาง สังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ทำการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิ ด้านการศึกษานอกระบบโรงเรียน ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการวิจัย และผู้ทรงคุณวุฒิด้านสังคมวิทยา/ จิตวิทยา (รายชื่ออยู่ในภาคผนวก) และทำการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาด้วยค่า IOC ซึ่งได้ ค่า IOC เท่ากับ 1 ผู้วิจัยแก้ไขตามข้อคิดเห็นที่แนะนำเรื่อง การใช้ภาษา ความเหมาะสมของข้อคำถาม และความครบถ้วนของเนื้อหาความรู้ที่ต้องการ เมื่อปรับปรุงแล้วนำเครื่องมือไปทดลองใช้ก่อนนำไป สัมภาษณ์ผู้บริหารและครูผู้สอนจริง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยลงพื้นที่เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง โดยประสานงานกับครูประจำศูนย์ กศน.ของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ กศน.เขตราษฎร์บุรี กศน.เขตสวนหลวง กศน.เขตลาดพร้าว กศน.เขตบาง กะปิ กศน.เขตธนบุรี และ กศน.เขตราชบุรีบูรณะ เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูล โดยเครื่องมือ ชุดที่ 1 แบบสัมภาษณ์นี้ไปสัมภาษณ์ผู้บริหารและครูในศูนย์ กศน. ใช้เวลาในการเก็บรวบรวม ข้อมูล 1 สัปดาห์ ระหว่างวันที่ 23-29 มกราคม 2556 เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์

การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากการเก็บข้อมูลผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เป็นความเรียงเชิงพรรณนา เพื่อให้ ได้ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการการเรียนรู้ในการเสริมสร้างการ เห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคม และความหมายการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคม และโอกาสและอุปสรรคของโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเดิมที่เคยจัดเกี่ยวกับด้านการ เสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคม

เครื่องมือชุดที่ 2 แบบสอบถามนักศึกษาศูนย์การศึกษานอกนักศึกษาศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน อายุ 15-25 ปี ที่กำลังศึกษาการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่ศูนย์การศึกษานอก

ระบบและการศึกษาตามอัยาศัยเขตในกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยจึงได้วางแผนเตรียมออกแบบ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มี 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ข้อมูลสภาพปัญหาและความต้องการการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเอง และทักษะทางสังคมของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนโดยข้อคำถามประกอบด้วยคำถามเกี่ยวกับ เนื้อหาความรู้ที่ต้องการได้รับการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน โดยข้อคำถามมี ลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ เพื่อตรวจสอบว่าผู้ตอบมีระดับความ ต้องการในเรื่องนั้นๆ มากน้อยเพียงใด โดยมีความหมายดังนี้

5 หมายความว่า ผู้ตอบมีความต้องการในประเด็นที่ถามนั้นมากที่สุด/ เห็นด้วยมากที่สุด

4 หมายความว่า ผู้ตอบมีความต้องการในประเด็นที่ถามนั้นมาก / เห็นด้วยมาก

3 หมายความว่า ผู้ตอบมีความต้องการในประเด็นที่ถามปานกลาง / เห็นด้วยปานกลาง

2 หมายความว่า ผู้ตอบมีความต้องการในประเด็นที่ถามนั้นน้อย/ เห็นด้วยน้อย

1 หมายความว่า ผู้ตอบมีความต้องการในประเด็นที่ถามนั้นน้อยที่สุด/ เห็นด้วยน้อยที่สุด

การพิจารณาแปลผลตามเกณฑ์คะแนนเฉลี่ย ดังนี้

4.50 – 5.00 มีความต้องการในระดับมากที่สุด/ เห็นด้วยมากที่สุด

3.50 - 4.49 มีความต้องการในระดับมาก/ เห็นด้วยมาก

2.50 – 3.49 มีความต้องการในระดับปานกลาง/ เห็นด้วยปานกลาง

1.50 – 2.49 มีความต้องการในระดับน้อย/ เห็นด้วยน้อย

1.00 – 1.49 มีความต้องการในระดับน้อยที่สุด/ เห็นด้วยน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 ข้อมูลความต้องการการเรียนรู้ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน ข้อคำถามในส่วนนี้เป็นแบบให้เลือกตอบและเติมคำอธิบายในช่องว่างเกี่ยวกับความต้องการการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ทำการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษานอกระบบโรงเรียน ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการวิจัย และผู้ทรงคุณวุฒิด้านสังคมวิทยา/จิตวิทยา และทำการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาด้วยค่า IOC เพื่อหาความสอดคล้องและเหมาะสมต่อการนำเข้าสู่การวิจัย ซึ่งได้ค่า IOC เท่ากับ 1 จากนั้นผู้วิจัยแก้ไขตามข้อคิดเห็นที่แนะนำเรื่องการใช้ภาษาความเหมาะสมของข้อคำถาม

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยลงพื้นที่เก็บข้อมูลโดยประสานงานกับครูประจำศูนย์การเรียนรู้ชุมชนของกลุ่มตัวอย่างเพื่อขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูล โดยอธิบายถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัย คุณสมบัติของกลุ่มตัวอย่าง และวิธีการตอบแบบสอบถาม โดยผู้วิจัยไปเก็บแบบสอบถามด้วยตนเอง ใช้เวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล 1 สัปดาห์ ระหว่างวันที่ 23-29 มกราคม 2556 เพื่อนำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์

การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้จากเครื่องมือชุดที่ 2 แบบสอบถามนักศึกษา นำมาวิเคราะห์ด้านข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้สถิติเชิงบรรยายโดยการแจกแจงความถี่แล้วหาค่าร้อยละ ส่วนข้อมูลด้านปัญหาและความต้องการในการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน วิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ หาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) เพื่อหาค่าความคาดหวังและค่าสภาพที่เป็นจริงในปัจจุบันเพื่ออธิบายความต้องการของผู้เรียน และนำผลที่ได้ไปใช้ในการออกแบบโปรแกรมที่จะพัฒนาให้มีสาระการเรียนรู้และขั้นตอนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับกลุ่มผู้เรียนในวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 ต่อไป

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเครื่องมือชุดที่ 1 และจากเครื่องมือชุดที่ 2 ได้ผลการวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการในการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน นำมาใช้เป็นแนวทางการออกแบบพัฒนาโปรแกรมที่แก้ปัญหาและตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย

1.2 การเชื่อมโยงองค์กรเข้าสู่ชุมชน

1.2.1 สํารวจ ศึกษา วิเคราะห์สิ่งแวดล้อมภายนอกขององค์กร ที่จะใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ โดยจัดอันดับความสำคัญตามพันธกิจขององค์กร ติดต่อบริษัทงานกับผู้นำของแหล่งเรียนรู้ที่เป็นกลุ่มเป้าหมายที่เลือกศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคม

1.2.2 ประชุมเตรียมงานผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการทดลองใช้โปรแกรม ได้แก่ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ตัวแทนครู ตัวแทนนักศึกษาที่จะเข้าร่วมโปรแกรม วิทยากร ผู้วิจัย โดยมีผู้อำนวยการ กศน.เขตสวนหลวงเป็นประธานการประชุม ผู้วิจัยแนะนำตัวและสมาชิกทุกคนในที่ประชุมแนะนำตัว ผู้วิจัยชี้แจงที่มาของการจัดโปรแกรมและขอบคุณทุกคนที่มาร่วมกันวางแผนการจัดกิจกรรม ซึ่งได้มาจากการวิเคราะห์ความต้องการเรียนรู้จากผลการวิจัยในระยะที่ 1 นักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนกลุ่มตัวอย่างสนใจประเภทของการจัดกิจกรรม อันดับต้นๆ คือ ค่าพัฒนาคุณภาพชีวิต การฝึกโยคะ สมาธิ การเยี่ยมชมแหล่งเรียนรู้ และการบำเพ็ญประโยชน์ จำนวนวันที่นักศึกษาส่วนมากเลือก คือ 3 วัน และควรจัดในเดือนกุมภาพันธ์ ก่อนการสอบปลายภาค ผู้วิจัยจึงจัดค่ายเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคม 3 วัน คือ วันเสาร์ที่ 23 ถึงวันจันทร์ที่ 25 กุมภาพันธ์ 2556 ซึ่งวันจันทร์ตรงกับวันหยุดนักขัตฤกษ์ คือ วันมาฆบูชาทั้งนี้ได้รับความเห็นชอบจากผู้อำนวยการและครูศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเขตสวนหลวงว่าเป็นช่วงที่เหมาะสมที่สุด ส่วนนักศึกษาสะดวกที่จะเข้าร่วมกิจกรรมแบบไปเช้าเย็นกลับ ผู้วิจัยขอหนังสือจากฝ่ายวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อขอใช้สถานที่โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ ซึ่งอยู่ใกล้ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเขตสวนหลวงที่นักศึกษากลุ่มทดลองศึกษาอยู่ ในที่ประชุมนักศึกษาแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับหัวข้อที่สนใจจะศึกษาจากการศึกษาเยี่ยมชมแหล่งเรียนรู้ และกิจกรรมการบำเพ็ญประโยชน์ ดังนี้ หัวข้อที่สนใจจะศึกษาจาก ศาสนสถานทั้งสามแห่งที่อยู่ในชุมชน คือ ศาสนาพุทธ ศาสนาอิสลาม และศาสนาคริสต์ สอนเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมไว้อย่างไรบ้าง ส่วนการ

เยี่ยมชมแหล่งเรียนรู้อีกสองแห่ง นักศึกษาสนใจจะศึกษาการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมของบุคคลที่พิการทางสายตาว่าสามารถเรียนรู้และอยู่ในสังคมได้อย่างเห็นคุณค่าในตนเองและมีทักษะทางสังคมอย่างไร ตามที่ ปรีกษาหาหรือและแบ่งหน้าที่การทำงานฝ่ายต่างๆ เช่น ฝ่ายรับลงทะเบียน ฝ่ายสวัสดิการ แจกอาหารและเครื่องดื่ม ฝ่ายแจกเอกสารและสื่อที่ออกแบบมาสำหรับใส่ในวันแรกๆ ไปเยี่ยมชมแหล่งเรียนรู้ จะได้สังเกตง่ายว่ามาจากคณะเดียวกัน และใส่วันพิธีปิดเพื่อถ่ายภาพรับเกียรติบัตร ในที่ประชุมยังได้กำหนดตัวแทนจาก 5 กลุ่ม กลุ่มละ 1 คน เป็นตัวแทนแต่แห่งกล่าวแนะนำคณะและกล่าวขอบคุณและมอบของที่ระลึก คือ สื่อที่มีสัญลักษณ์และคำขวัญของค่าย คือ สัญลักษณ์เป็นรูปหัวใจสีแดงเล็กๆ หลายดวงอยู่เรียงกันเป็นรูปหัวใจดวงใหญ่หนึ่งดวง และคำขวัญ คือ ความรักที่ยิ่งใหญ่ คือ ความรักที่ไม่มีเงื่อนไข ในวันเดินทางศึกษาเยี่ยมชมแหล่งเรียนรู้ 5 แห่ง ได้แก่ 1) วัดแม่พระองค์อุปถัมภ์ ถนนกรุงเทพระกรีทา 2) ศูนย์กลางอิสลามแห่งประเทศไทย ถนนรามคำแหง 3) วิทยาลัยเทคโนโลยี ดอนบอสโก ถนนเพชรบุรี ซึ่งมีผู้พิการทางสายตาและการได้ยินมาศึกษาด้านช่างพิมพ์ และด้านการออกแบบทางคอมพิวเตอร์ 4) โรงเรียนสอนคนตาบอด ถนนพญาไท 5) วัดพระศรีรัตนศาสดารามและพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท ส่วนอีก 2 วันเป็นการจัดกิจกรรมค่ายที่โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ ที่อาคาร 10 ห้อง 1026

1.2.3 ประสานงาน ยืนยันกำหนดเวลาและหัวข้อการศึกษาเยี่ยมชมแหล่งเรียนรู้ทั้ง 5 แห่ง โดยผู้วิจัยเดินทางไปติดต่อด้วยตนเองกับเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับการศึกษาเยี่ยมชมแหล่งเรียนรู้แต่ละแห่งเพื่อยืนยันกำหนดเวลาและหัวข้อที่นักศึกษานักเรียนจะเรียนรู้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คือ แหล่งเรียนรู้เหล่านี้สอนเรื่องการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมอย่างไร ทั้งนี้ผู้วิจัยมีโอกาสสำรวจเส้นทางล่วงหน้าก่อนการจัดกิจกรรม

ระยะที่ 2 การออกแบบและการนำไปทดลองใช้ (Design and Implementation)

2.1 การออกแบบโปรแกรมจากความต้องการเรียนรู้ของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน

ผู้วิจัยได้นำความต้องการเรียนรู้มาเป็นจุดมุ่งหมายของโปรแกรม และนำแนวคิดที่ได้จากการศึกษาวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาสร้างโปรแกรมเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคม มีหลักการและเหตุผล แนวคิดหลักในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ องค์ประกอบของโปรแกรม และหลักการนำไปใช้ มีรายละเอียดดังนี้

2.1.1 หลักการและเหตุผล

คนทุกคนมีคุณค่า การเห็นคุณค่าในตนเองขึ้นอยู่กับการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับสังคม ดังนั้น การให้การศึกษาที่จะช่วยให้นักศึกษาเรียนรู้การเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยให้นักศึกษาค้นพบตัวตนที่แท้จริงและวิถีดำเนินชีวิตที่เหมาะสมไม่เป็นปัญหาแก่ตนเอง ครอบครัว และสังคม ซึ่งจะช่วยแก้ปัญหาเยาวชนในปัจจุบัน

2.1.2 แนวคิดหลักในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

การส่งเสริมให้บุคคลมองเห็นคุณค่าในตนเองจะต้องเปิดโอกาสให้บุคคลได้เรียนรู้ที่จะค้นพบตัวเองจากภายในแบบองค์รวม มองเห็นศักยภาพของตนเองในการพัฒนาตนเองและสังคม โอกาสดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยบริบทและเงื่อนไขทางสังคมที่เปิดกว้างต่อความแตกต่างของบุคคล โปรแกรมเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน จึงใช้แนวคิดการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ดังนี้

2.1.2.1 แนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ มีวงจรแห่งการเรียนรู้ 4 ขั้นตอนของ Kolb (1984) ประกอบด้วย 1) ประสบการณ์การเรียนรู้ที่เป็นรูปธรรม 2) การสังเกตแบบไตร่ตรองบนพื้นฐานส่วนตัว 3) การพิจารณาถึงความเห็นสรุปความคิดรวบยอดที่เป็นนามธรรมประยุกต์มาใช้ 4) การตรวจสอบและการบูรณาการ การทดลองปฏิบัติ โดยสร้างวิธีเพื่อดัดแปลงใช้กับประสบการณ์ต่อไป

2.1.2.2 แนวคิดนีโอฮิวแมนนิส (Neo-humanist) เป็นปรัชญาการศึกษาองค์รวม มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาอัจฉริยภาพที่แฝงเร้นในตัวเด็กทุกคนให้ปรากฏออกมามากที่สุด Sarkar (2002) เกียรติวรรณ อมาตยกุล (2542) กล่าวว่า นีโอฮิวแมนนิส คือ มนุษยนิยมแนวใหม่ที่มุ่งส่งเสริมความสุขของมนุษย์อย่างลึกซึ้ง ด้วยการสร้างเจตคติเชิงบวก และการเห็นคุณค่าของตนเอง การพัฒนาคลื่นสมอง และการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ ดังนี้ คือ 1) การสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลาย 2) การเสริมสร้างภาพลักษณ์ 3) การเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติและฝึกฝน 4) การจูงใจ

2.1.2.3 ผู้วิจัยนำแนวคิดขั้นตอนของการเรียนรู้จากประสบการณ์ของ Kolb และแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสของ Sarkar (2002) มาสังเคราะห์เพื่อนำไปเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ดังนี้ 1) การสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลายและสร้างภาพพจน์ของตนเองทางบวก 2) การแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้โดยสังเกตและไตร่ตรองประสบการณ์ร่วมกัน 3) การสรุปความคิดรวบยอด 4) การตรวจสอบความคิดรวบยอดด้วยการลงมือปฏิบัติและฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอ ทั้งนี้ผู้วิจัยจะให้การจูงใจในทุกขั้นตอนของการจัดกิจกรรม

2.1.3 องค์ประกอบของโปรแกรม

2.1.3.1 แผนการจัดการเรียนรู้ มีโครงสร้างการจัดการเรียนรู้หัวข้อต่างๆ ประกอบด้วย วัตถุประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผล

2.1.3.2 วิทยากร

วิทยากรในงานวิจัยนี้เป็นวิทยากรกระบวนการมีบทบาทในการกระตุ้นให้สมาชิกกลุ่มเกิดการมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ ผู้วิจัยเป็นวิทยากรอำนวยความสะดวกในทุกกิจกรรม และได้เชิญวิทยากรด้านต่างๆหลายคนมาเป็นร่วมวิทยากรร่วม ได้แก่ วิทยากรนำฝึกบริหารกายและจิต วิทยากรแหล่งเรียนรู้ มัคคุเทศก์ วิทยากรหลักและวิทยากรผู้ช่วยประจำกลุ่ม ผลัดกันนำกิจกรรมในแต่ละช่วงที่หลากหลายน่าสนใจไป

วิทยาการในการศึกษาเยี่ยมชมแหล่งเรียนรู้ ผู้วิจัยได้เชิญมัคคุเทศก์เป็นวิทยากรระหว่างเดินทางไปการศึกษาเยี่ยมชมแหล่งเรียนรู้ เพื่อให้ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับสถานที่ต่างๆที่จะไปศึกษาเยี่ยมชม โดยเฉพาะเป็นอย่างยิ่งบรรยายรายละเอียดความรู้เกี่ยวกับวัดพระศรีรัตนศาสดารามและพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท และแหล่งเรียนรู้แต่ละแห่งผู้วิจัยได้ติดต่อประสานงานให้มีวิทยากรแนะนำและให้ความรู้เกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้นั้นๆ ส่วนผู้วิจัยเป็นผู้นำให้เข้าสู่แต่ละขั้นตอนการเรียนรู้ ได้แก่

- 1) การสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลายและสร้างภาพพจน์ของตนเองทางบวก ระหว่างเดินทาง หลังจากมัคคุเทศก์แนะนำให้ข้อมูลสังเขปเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ที่จะไป
- 2) การแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้โดยสังเกตและไตร่ตรองประสบการณ์ร่วมกัน หลังจากเยี่ยมชมแหล่งเรียนรู้แต่ละแห่งผู้วิจัยจะให้โอกาสนักศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกลุ่มย่อยที่นั่งใกล้กัน ในรถบัส
- 3) การสรุปความคิดรวบยอด หลังจากให้นักศึกษาได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกลุ่มย่อย ผู้วิจัยให้นักศึกษาช่วยกันสรุปความคิดรวบยอดที่ได้จากการศึกษาและเยี่ยมชมแหล่งเรียนรู้แห่งนั้น
- 4) การตรวจสอบความคิดรวบยอดด้วยการลงมือปฏิบัติและฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอ ผู้วิจัยให้นักศึกษาตรวจสอบความคิดรวบยอดของตนเองด้วยการลงมือปฏิบัติและฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอ โดยการบันทึกในแบบบันทึกการเรียนรู้ ซึ่งมีหัวข้อให้บันทึก เช่น สิ่งที่เราเรียนรู้ สิ่งที่จะนำสิ่งที่เรียนรู้ไปปฏิบัติต่อตนเองหรือต่อผู้อื่นอย่างไร ให้กำหนดวันที่คาดว่าจะปฏิบัติให้สำเร็จในระยะเวลาอันใกล้ ทั้งนี้ผู้วิจัยจะใช้การจูงใจในทุกขั้นตอนของการจัดกิจกรรม เช่น สิ่งที่ผู้วิจัยสังเกตเห็นและประทับใจในตัวนักศึกษา

วิทยากรผู้เชี่ยวชาญเรื่องการบริหารกายและจิต แต่ละวันของกิจกรรมค่ายผู้วิจัยเป็นวิทยากรเพื่อจูงใจให้เกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์ในการรู้จักตนเองและผู้อื่นมากขึ้น โดยการแนะนำความสำคัญ ประโยชน์ และวิธีการฝึกบริหารกายและจิตหลากหลายวิธี ได้แก่

- 1) การฝึกสมาธิด้วยเสียงเพลง
- 2) การสร้างภาพพจน์ด้านบวก
- 3) การฝึกโยคะท่าอาสนะพื้นฐาน
- 4) การบริหารกายและจิตโดยการเต้นเกาซิกิ
- 5) Body Balance หรือกายบริหารเพื่อสร้างความสมดุลให้ร่างกาย

ซึ่งผู้วิจัยได้เชิญครูโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาที่มีความเชี่ยวชาญเป็นวิทยากรร่วมอีกคนหนึ่ง

วิทยากรผู้เชี่ยวชาญเรื่องทักษะชีวิตเป็นผู้นำกิจกรรมการเรียนรู้แต่ละหัวข้อ และมีวิทยากรผู้ช่วยประจำกลุ่ม วิทยากรหลักแต่ละกิจกรรมจะนำเสนอหัวข้อ ได้แก่ การเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคม การเห็นคุณค่าในตนเองมีกิจกรรมย่อย เช่น ฉันทคือใคร จุดเด่นและจุดด้อยของฉัน ภาพลักษณ์ของฉัน จุดมุ่งหมายในใจของฉัน ส่วนหัวข้อทักษะทางสังคมมีกิจกรรมย่อย เช่น การจัดการกับความขัดแย้ง รูปแบบการเรียนรู้ รูปแบบการยึดมั่นในตนเอง แล้วมีกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนมีโอกาสไตร่ตรองสะท้อนประสบการณ์ของตนเองกับเพื่อนในกลุ่มย่อยกลุ่มละ 6 คน ซึ่งมีวิทยากรผู้ช่วยดูแลช่วยให้ผู้เรียนทุกคนเรียนรู้ร่วมกัน สรุปความคิดรวบยอดและหาแนวทางในการนำประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้ใหม่ไปประยุกต์ใช้ฝึกปฏิบัติในชีวิตประจำวันอย่างสม่ำเสมอ

2.1.3.3 กระบวนการ

- 1) การทำความเข้าใจสภาพขององค์กร ผู้วิจัยศึกษาแนวคิดพื้นฐานสู่การปฏิบัติงาน วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย ยุทธศาสตร์การดำเนินงาน กลยุทธ์การดำเนินงานของศูนย์การศึกษา

นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเขตสวนหลวง เพื่อทำความเข้าใจองค์กรและวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของโปรแกรมการศึกษาเดิมที่เคยดำเนินการในการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษาออกโรงเรียน ในขั้นนี้ผู้วิจัยได้ข้อมูลเพื่อนำมาวิจัยและพัฒนาโปรแกรมเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษาออกโรงเรียน

2) การเชื่อมโยงการเข้าสู่ชุมชน ผู้วิจัยได้สำรวจ ศึกษา วิเคราะห์ สิ่งแวดล้อมภายนอกขององค์กร ที่จะใช้ศึกษาแหล่งเรียนรู้ภายในเส้นทางไปกลับภายในวันเดียวจากสถานที่จัดค่าย แหล่งเรียนรู้ด้านศาสนาที่มีผู้นับถือสามอันดับแรกในประเทศไทย คือ ศาสนาพุทธ ศาสนาอิสลาม และศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก แหล่งเรียนรู้เพื่อการศึกษาต่อ และแหล่งเรียนรู้เพื่อการบำเพ็ญประโยชน์ ติดต่อบริษัทเอกชนได้แหล่งเรียนรู้ด้านศาสนาพุทธ ที่วัดพระศรีรัตนศาสดารามและพระที่นั่งจักรี ที่ตั้งอยู่บนถนนหน้าพระลาน แหล่งเรียนรู้ที่ศึกษาด้านศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกซึ่งเป็นนิกายที่มีผู้นับถือมากที่สุดในประเทศไทย โบสถ์คริสต์ที่อยู่ในท้องถิ่นใกล้ที่สุดคือ วัดแม่พระองค์อุปถัมภ์ ตั้งอยู่บนถนนกรุงเทพกรีฑา วิทยาลัยเทคโนโลยีดอนบอสโก ตั้งอยู่บนถนนเพชรบุรีตัดใหม่แหล่งเรียนรู้ศาสนาอิสลามที่ใกล้ชุมชนคือมูลนิธิเพื่อศูนย์กลางอิสลามแห่งประเทศไทย ตั้งอยู่บนถนนรามคำแหง

3) การออกแบบหน่วยการเรียนรู้

การออกแบบหน่วยการเรียนรู้ โดยการสอบถามนักศึกษากลุ่มทดลองเกี่ยวกับความต้องการการเรียนรู้และสภาพที่เป็นจริงในปัจจุบันด้วยแบบสอบถามชุดเดียวกับที่เคยสอบถามนักศึกษากลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคม ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษาออกโรงเรียน ได้แก่ 1) การตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น 2) การคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ 3) การจัดการกับอารมณ์และความเครียด 4) การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น และจากการสอบถามเกี่ยวกับความต้องการ ด้านรูปแบบการเรียนรู้ นักศึกษาสนใจให้จัดเข้าค่ายฝึกโยคะสมาธิ กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ และเยี่ยมชมแหล่งเรียนรู้ จากการสอบถาม ความต้องการเกี่ยวกับระยะเวลาและจำนวนวัน นักศึกษาส่วนมากต้องการให้จัดช่วงกุมภาพันธ์ก่อนสอบปลายภาคหรือก่อนปิดภาคเรียน จึงนำความต้องการทุกด้านของนักศึกษามาวิเคราะห์ สรุปได้รูปแบบการเรียนรู้แบบเข้าค่าย 3 วัน ผู้วิจัยจึงออกแบบหน่วยการเรียนรู้ร่วมกับผู้เกี่ยวข้อง แบ่งหน่วยการเรียนรู้เป็น 5 หน่วย คือ 1) การศึกษาและเยี่ยมชมแหล่งเรียนรู้ 2) การตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น 3) การคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ 4) การจัดการกับอารมณ์และความเครียด 5) การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น ผู้วิจัยได้นำให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจก่อนส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิ ประเมินความตรงของเนื้อหา

4) การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ มีรายละเอียด ด้านจุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหาสาระ กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อ/อุปกรณ์/แหล่งเรียนรู้ การวัดประเมินผล และ จำนวนชั่วโมง ดังนี้

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 การศึกษาและเยี่ยมชมแหล่งเรียนรู้ โดยการฝึกกิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคม 12 ชั่วโมง โดยผู้วิจัยจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้นักศึกษาได้ทัศนศึกษาเยี่ยมชมแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมที่สะท้อนออกมาจากหลักธรรมทางศาสนาทั้ง 3 ศาสนา ได้แก่ ศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ และศาสนาอิสลาม

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 การเห็นคุณค่าในตนเอง โดยการฝึกกิจกรรมการเรียนรู้ในค่าย 5 ชั่วโมง โดยผู้วิจัยจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้นักศึกษาได้เรียนรู้เกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนเองผ่านกิจกรรมที่สนุกสนานไม่น่าเบื่อ ซึ่งนักศึกษาจะสะท้อนความรู้สึกรู้สึกคิด ความคิดเห็นของตนในการประเมินความเคารพตนเองและผู้อื่น และสรุปผลเชิงคุณภาพด้านการเห็นคุณค่าในตนเองของนักศึกษา

หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 การคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ โดยการฝึกกิจกรรมการเรียนรู้ในค่าย 5 ชั่วโมง โดยผู้วิจัยจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้นักศึกษาได้เรียนรู้เกี่ยวกับทักษะทางสังคมที่มีพฤติกรรมที่คาดหวังด้านการคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ และสรุปผลเชิงประจักษ์

หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 การจัดการกับอารมณ์และความเครียด โดยการฝึกกิจกรรมการเรียนรู้ในค่าย 5 ชั่วโมง โดยผู้วิจัยจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้นักศึกษาได้เรียนรู้เกี่ยวกับทักษะทางสังคมที่มีพฤติกรรมที่คาดหวังด้านการจัดการกับอารมณ์และความเครียด และสรุปผลเชิงประจักษ์

หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 การสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีกับผู้อื่น โดยการฝึกกิจกรรมการเรียนรู้ในค่าย 5 ชั่วโมง สังเกตพฤติกรรมทั้งของตนเองและผู้อื่น เพื่อสรุปผลทักษะทางสังคม ที่มีพฤติกรรมที่คาดหวังด้านการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีกับผู้อื่นของนักศึกษา

หลังจากการเรียนรู้ด้วยการทัศนศึกษาเยี่ยมชมแหล่งเรียนรู้และการเรียนรู้ในค่าย ผู้วิจัยได้ให้ผู้เรียนสรุปและตรวจสอบความคิดรวบยอดด้วยการลงมือปฏิบัติ พร้อมทั้งบันทึกผลที่เกิดขึ้นลงในแบบการตรวจสอบแนวทางการดำรงชีวิต 8 ด้าน และการวางแผนเพื่อสังเกตติดตามการพัฒนาของตนเอง ตามแบบบันทึกที่ได้รับแจกก่อนการพบกลุ่มเพื่อการประเมินผลอีกครั้ง จัดทำรายงานความก้าวหน้าของตนเองเป็นระยะเวลาอีก 4 สัปดาห์ ซึ่งผลที่ได้รับจากการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องหลังการจัดกิจกรรมจะทำให้ผู้เรียนได้นำความรู้ไปฝึกปฏิบัติในชีวิตประจำวันจริง และผู้วิจัยได้นับเวลาชั่วโมงการเรียนรู้ด้วยตนเองนี้ตามหน่วยการเรียนรู้ 5 หน่วย หน่วยละ 12 ชั่วโมง รวม 60 ชั่วโมงตลอด 4 สัปดาห์

หลังจากผ่าน 4 สัปดาห์ของการเรียนรู้ด้วยตนเองโดยการนำไปปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน และบันทึกการตรวจสอบแนวทางการดำรงชีวิต 8 ด้าน ผู้วิจัยได้นัดวันเพื่อการประเมินผลและติดตาม

ผลอีกครั้งหนึ่ง เป็นเวลา 8 ชั่วโมง เพื่อตรวจสอบผู้เรียนตามแบบบันทึก และประเมินผลด้วยแบบทดสอบหลังการใช้โปรแกรม

ขั้นตอนในการเรียนรู้ของแต่ละหน่วยการจัดการเรียนรู้ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 การสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลายและสร้างภาพพจน์ของตนเองทางบวกโดยเลือกใช้กิจกรรมต่างๆที่เหมาะสมจะนำเข้าสู่ขั้นที่ 2 เช่น การฝึกสมาธิด้วยเสียงเพลง การสร้างภาพพจน์ด้านบวก การฝึกโยคะท่าอาสนะพื้นฐาน การบริหารกายและจิตโดยการเดินเกาซิกิ และการละลายพฤติกรรม ดำเนินกิจกรรมโดยผู้วิจัยและวิทยากรร่วม ในขั้นตอนที่ 1 นี้ ผู้วิจัยจะสังเกตและประเมินนักศึกษาแต่ละขณะร่วมกิจกรรมและจูงใจนักศึกษา ให้สามารถฝึกปฏิบัติได้อย่างถูกต้องและได้ผล ให้ความช่วยเหลือหากนักศึกษาสงสัย หรือวิทยากรร่วมต้องการสิ่งใดเพิ่ม พร้อมทั้งมอบหมายให้ผู้ช่วยวิจัยบันทึกภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหวของนักศึกษาในการร่วมกิจกรรม

ขั้นตอนที่ 2 การแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้ โดยสังเกตและไต่ตรองประสบการณ์ร่วมกัน ขั้นตอนนี้วิทยากรผู้ช่วยประจำกลุ่มจะช่วยกระตุ้นให้นักศึกษาแต่ละคนสะท้อน ประสบการณ์ของตนเอง แลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้ โดยสังเกตและไต่ตรองประสบการณ์ร่วมกันในกลุ่มย่อย กิจกรรมการเรียนรู้ด้านการเห็นคุณค่าในตนเองและด้านทักษะทางสังคม มีดังนี้

ด้านการเห็นคุณค่าในตนเอง มีกิจกรรม

- ฉันคือใคร และภาพลักษณ์ของฉัน
- ข้อดีของฉัน และจุดด้อยของฉัน
- การตั้งจุดมุ่งหมายในชีวิต ด้วยการวางแผนระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว

ด้านทักษะทางสังคม

1) การคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหา มีกิจกรรม

- รูปแบบการเรียนรู้ 3 แบบ คือ การได้ยิน การมองเห็น และการสัมผัส

2) การจัดการกับความขัดแย้ง มีกิจกรรม

- ศึกใหม่พรหม และหยุด คิด ลงมือทำ
- วิธีการจัดการกับความขัดแย้งแบบสุขุม (Cool way) สลด (Washout way) และ

สยอง (Bully way)

3) การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น มีกิจกรรม

- การเรียนรู้จักวิถีการใช้ชีวิตร่วมกับ ครอบครัว เพื่อน สังคม และประเทศ
- รูปแบบการยึดมั่นตนเองอย่างสมดุล (Balanced) การยึดตนเองเป็นหลัก การยึดมั่นใน

ผู้อื่น และการยึดมั่นแบบสมดุล

ในขั้นตอนที่ 2 นี้ผู้วิจัยเดินสังเกตและประเมินการร่วมกิจกรรมของนักศึกษาแต่ละกลุ่มและจูงใจนักศึกษา ให้ความช่วยเหลือหากนักศึกษาสงสัย หรือวิทยากรต้องการสิ่งใดเพิ่ม พร้อมทั้งมอบหมายให้ผู้ช่วยวิจัยบันทึกภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหวของนักศึกษาในการร่วมกิจกรรม

ขั้นตอนที่ 3 การสรุปความคิดรวบยอด ในขั้นตอนนี้วิทยากรผู้ช่วยประจำกลุ่มจะใช้คำถามที่ช่วยกระตุ้นให้นักศึกษาร่วมกันสรุปความคิดรวบยอด หลังจากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้ โดยสังเกตและไตร่ตรอง ในขั้นตอนที่ 3 นี้ผู้วิจัยเดินสังเกตและประเมินการร่วมกิจกรรมของนักศึกษาแต่ละกลุ่มและจูงใจนักศึกษาให้ความช่วยเหลือหากนักศึกษาสงสัย หรือวิทยากรต้องการสิ่งใดเพิ่ม พร้อมทั้งมอบหมายให้ผู้ช่วยวิจัยบันทึกภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหวของนักศึกษาในการร่วมกิจกรรม

ขั้นตอนที่ 4 การตรวจสอบความคิดรวบยอดด้วยการลงมือปฏิบัติและฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอ ในขั้นตอนนี้วิทยากรผู้ช่วยประจำกลุ่มจะให้นักศึกษาแต่ละคนสรุปสิ่งที่เรียนรู้และกำหนดข้อตั้งใจที่จะนำสิ่งที่เรียนรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันกับใคร เมื่อไร และอย่างไร นอกจากนี้ผู้วิจัยจูงใจให้นักศึกษานำบันทึกผลการเรียนรู้แต่ละกิจกรรมหลังสิ้นสุดกิจกรรมแต่ละวัน แล้วจูงใจให้นักศึกษาฝึกปฏิบัติด้วยตนเองอย่างสม่ำเสมอและติดตามการพัฒนาตนเองของนักศึกษาหลังการเข้าค่ายเป็นระยะเวลา 1 เดือน ซึ่งนับชั่วโมงกิจกรรมตามหน่วยการเรียนรู้ 5 หน่วย หน่วยละ 12 ชั่วโมง รวม 60 ชั่วโมง โดยให้นักศึกษานำบันทึกการตรวจสอบแนวทางการดำรงชีวิต 8 ด้าน ได้แก่ 1) พฤติกรรม 2) ผลกระทบ 3) ความอ่อนไหว 4) จินตนาการ 5) ความรู้ 6) ศีลธรรม 7) ความสัมพันธ์ 8) ยา/โภชนาการโดยวิเคราะห์ในหัวข้อจุดแข็งในปัจจุบัน และจุดอ่อนในปัจจุบัน (อาการ / ปัญหา) ของการดำรงชีวิต 8 ด้าน แล้ววางแผนในหัวข้อ ชีวิตของฉันจะเปลี่ยนไปถ้าฉันพัฒนาจุดอ่อนของฉัน และสิ่งที่ฉันสามารถปฏิบัติได้เพื่อเปลี่ยนแปลง / ความเจริญก้าวหน้า ผู้วิจัยนัดหมายนักศึกษาเพื่อพบสรุปความก้าวหน้า ในขั้นตอนที่ 4 นี้ผู้วิจัยเดินสังเกตและประเมินการร่วมกิจกรรมของนักศึกษาแต่ละกลุ่มและจูงใจนักศึกษา ให้ความช่วยเหลือหากนักศึกษาสงสัย หรือวิทยากรต้องการสิ่งใดเพิ่ม พร้อมทั้งมอบหมายให้ผู้ช่วยวิจัยบันทึกภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหวของนักศึกษาในการร่วมกิจกรรม

การตรวจสอบคุณภาพของเนื้อหาหลักสูตร เมื่อผู้วิจัยสร้างโปรแกรมการเรียนรู้จำนวน 100 ชั่วโมง การตรวจสอบประกอบด้วยประกอบด้วย 1. การประเมินด้านหลักการและแนวคิดพื้นฐาน 2. องค์ประกอบของโปรแกรม 3. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และ 4. แผนการจัดการเรียนรู้ ถึงความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโปรแกรม ผู้วิจัยนำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาและอาจารย์ที่ปรึกษาร่วมตรวจสอบความถูกต้อง ผู้วิจัยนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุง และนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ

การวิเคราะห์ผลการตรวจสอบเนื้อหาของหลักสูตร ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้รับจากการตรวจสอบของผู้ทรงคุณวุฒิ ในประเด็น 1) การประเมินด้านหลักการและแนวคิดพื้นฐาน 2) แนวคิดเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 3) องค์ประกอบของโปรแกรม และ 4) แผนการจัดการเรียนรู้ ถึงความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโปรแกรมว่ามีความสอดคล้องกับความต้องการและเป้าหมายการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Item Objective Congruence: IOC) เท่ากับ 0.98 ซึ่งมากกว่า 0.50 ในทุกขั้นตอน ถือว่ามีความเหมาะสมที่จะสามารถนำไปใช้ได้

5) วางแผนการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ได้แก่ การประเมินผลก่อนการใช้โปรแกรม ระหว่างการใช้โปรแกรม และหลังการใช้โปรแกรม ดังนี้

การประเมินผลก่อนการใช้โปรแกรม ใช้การประเมินผลก่อนเรียน (Pre-test) โดยใช้แบบวัดเจตคติด้านการเห็นคุณค่าในตนเอง และแบบวัดความรู้และทักษะทางสังคม ซึ่งผ่านการประเมินความสอดคล้องของเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิ และหาค่าความเที่ยงของแบบวัดเจตคติด้านการเห็นคุณค่าในตนเอง และความยากง่ายของแบบวัดความรู้ทักษะทางสังคม

การประเมินผลระหว่างการใช้โปรแกรม ผู้เรียนบันทึกการเรียนรู้ในแบบบันทึกการเรียนรู้ด้านการประเมินการเคารพตนเองและผู้อื่น โดย ระบุจุดเด่นและจุดด้อยของตนเองพร้อมกำหนดแนวทางแก้ไข เขียนปณิธานตั้งเป้าหมายชีวิตวางแผนระยะสั้น ระยะกลาง ระยะยาว และสรุปสิ่งที่เรียนรู้และทักษะที่จะจดจำไปใช้ ผู้เรียนประเมินเพื่อเสนอชื่อผู้เรียนดีเด่นด้านการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมเพื่อรับตำแหน่ง The NFE Star ผู้เรียนประเมินพฤติกรรมการเรียนรู้ของตนเอง วิทยากรและครูประเมินพฤติกรรมผู้เรียนขณะร่วมกิจกรรมโดยใช้แบบประเมินพฤติกรรม ผู้วิจัยนำผลการวิเคราะห์มาสรุปแบบเชิงคุณภาพ

การประเมินผลหลังการใช้โปรแกรม (Post-test) โดยใช้แบบวัดเจตคติด้านการเห็นคุณค่าในตนเอง และแบบวัดความรู้และทักษะทางสังคม เพื่อนำมาใช้เปรียบเทียบกับผลก่อนการใช้โปรแกรม โดยการหาค่า t-test นอกจากนี้หลังการใช้โปรแกรมผู้บริหาร ครู นักศึกษา วิทยากรร่วม ผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัย ร่วมประชุมประเมินผลการใช้โปรแกรม

แบบวัดเจตคติเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนเอง ใช้เป็นแบบทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) และแบบทดสอบหลังเรียน (Post-test) เป็นแบบทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) และแบบทดสอบหลังเรียน (Post-test) การประเมินความแตกต่างของเจตคติเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนเองระหว่างก่อนและหลังการเรียนรู้ ด้วยข้อสอบแบบ 4 ตัวเลือกตอบ จำนวน 30 ข้อ ผู้วิจัยสร้างแบบทดสอบจำนวน 4 ตัวเลือก รวมทั้งหมด 30 ข้อ มีการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือโดยผู้วิจัยนำแบบวัดความรู้ที่ได้พัฒนาแล้วตามตารางโครงสร้างที่ออกแบบไว้ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ทำการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษานอกโรงเรียน ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการวิจัย และผู้ทรงคุณวุฒิด้านสังคมวิทยา / จิตวิทยา (รายชื่อในภาคผนวก ก) และทำการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาด้วยค่า IOC ได้ค่า IOC เท่ากับ .60 ผู้วิจัยแก้ไขตามข้อคิดเห็นด้านการใช้ภาษา ความเหมาะสมของข้อความถาม และความครบถ้วนของเนื้อหาความรู้ที่ต้องการ

แบบทดสอบความรู้และวัดทักษะทางสังคม ใช้เป็นแบบทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) และแบบทดสอบหลังเรียน (Post-test) การประเมินความแตกต่างของความรู้และทักษะระหว่างก่อนและหลังการเรียนรู้ ด้วยข้อสอบแบบ 4 ตัวเลือกตอบ จำนวน 30 ข้อ เป็นการวัดความรู้ จำนวน 10 ข้อ และวัดทักษะทางสังคม จำนวน 20 ข้อ ผู้วิจัยสร้างแบบทดสอบจำนวน 4 ตัวเลือก รวมทั้งหมด 30 ข้อ มีการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือโดยผู้วิจัยนำแบบวัดความรู้ที่ได้พัฒนาแล้วตามตาราง

โครงสร้างที่ออกแบบไว้ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ทำการตรวจคุณภาพของเครื่องมือโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษานอกระบบโรงเรียน ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการวิจัย และผู้ทรงคุณวุฒิด้านสังคมวิทยา / จิตวิทยา และทำการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาด้วยค่า IOC ได้ค่า IOC เท่ากับ .60 ผู้วิจัยแก้ไขตามข้อคิดเห็นที่แนะนำเรื่อง การใช้ภาษา ความเหมาะสมของข้อความ และความครบถ้วนของเนื้อหาความรู้ที่ต้องการ

2.2 การนำโปรแกรมที่ออกแบบไปทดลองใช้ มีการดำเนินการดังนี้

การเตรียมทรัพยากรและการออกแบบจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคม มีรายละเอียด ดังนี้

การเตรียมทรัพยากร ด้านสถานที่ ด้านการคัดเลือกนักศึกษากลุ่มทดลอง ด้านผู้สอน ด้านการเตรียมสื่อการเรียนรู้ ด้านงบประมาณ ด้านการเตรียมความพร้อมของผู้วิจัยในบทบาทการเป็นวิทยากรและเป็นผู้อำนวยความสะดวกในทุกกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการด้านต่างๆมีรายละเอียด ดังนี้

1. ด้านสถานที่ ผู้วิจัยได้ขอหนังสือราชการเพื่อขอใช้สถานที่ในการเก็บข้อมูลการวิจัยที่โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ ถนนพัฒนาการ แขวง/เขตสวนหลวง กรุงเทพฯ ซึ่งอยู่ใกล้ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ที่นักศึกษากลุ่มทดลองศึกษาอยู่ รวมทั้งการดำเนินการเรื่องการอำนวยความสะดวกห้องเรียน อาหาร และอาหารว่าง

2. ด้านการคัดเลือกนักศึกษากลุ่มทดลอง ผู้วิจัยได้ขอหนังสือราชการจากฝ่ายวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อขอเก็บข้อมูลงานวิจัยในการทดลองใช้โปรแกรมกับนักศึกษาการศึกษานอกระบบที่กำลังศึกษาการศึกษาชั้นพื้นฐานที่ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย อายุ 15-25 ปี ด้วยความร่วมมือของครูผู้สอนเพื่อรับสมัครนักศึกษาจำนวน 30 คน ที่สนใจเข้าร่วมกิจกรรมค่ายเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษานอกระบบ วันเสาร์ที่ 23 ถึง วันจันทร์ที่ 25 กุมภาพันธ์ 2555 ณ ห้อง 1026 อาคาร 10 ชั้น 2 โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย และขอเชิญนักศึกษาที่สมัครเข้าค่ายร่วมประชุมเตรียมงานพร้อมผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเกี่ยวกับรายละเอียดของการจัดกิจกรรมและการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบตามความสมัครใจ

3. ด้านผู้ช่วยวิจัย ผู้วิจัยได้เชิญผู้ช่วยวิจัยที่มีความรู้ด้านการจัดการเรียนรู้ การพัฒนาทักษะการดำเนินชีวิต และการวิจัยพัฒนา มาช่วยในขั้นตอนต่าง ๆ ของการดำเนินการวิจัย

4. ด้านผู้สอน หรือวิทยากรร่วมและวิทยากรผู้ช่วย ผู้วิจัยคัดเลือกวิทยากรและได้วิทยากรที่มีความรู้ประสบการณ์และเป็นผู้เชี่ยวชาญเรื่องด้านการฝึกบริหารกายและจิต ผู้เชี่ยวชาญเรื่องแหล่งเรียนรู้ ได้แก่ บาทหลวงศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก อธิการศาสนาอิสลาม มัคคุเทศก์อาชีพผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนา รวมทั้งวิทยากรหลักและวิทยากรผู้ช่วยประจำกลุ่มซึ่งเชี่ยวชาญเรื่อง การนำกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะชีวิตในแต่ละช่วงกิจกรรมที่หลากหลายต่างกันไป โดยผู้วิจัยได้ เชิญ

เจ้าหน้าที่ของมูลนิธิเพื่อเป็นวิทยากรและวิทยากรผู้ช่วยจากมูลนิธิห่วงใยเยาวชนรวม 10 คน ที่มีความรู้ความสามารถในการเสริมสร้างเรื่องทักษะชีวิตซึ่งมีสาระและการจัดการเรียนรู้ครอบคลุมด้านการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคม เพื่อเป็นวิทยากรร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หน่วยที่ 2-5 ร่วมกันเลือกหัวข้อการเรียนรู้ให้ตรงกับที่ได้วิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการเรียนรู้ของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน พร้อมทั้งวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การแบ่งกลุ่มผู้เรียน 5 กลุ่มๆละ 6 คน โดยมีวิทยากรผู้ช่วย 1-2 คนดูแลประจำแต่ละกลุ่มในการเป็นผู้อำนวยการความสะอาดคอยกระตุ้นการร่วมกิจกรรมทุกขั้นตอน การเตรียมสื่ออุปกรณ์การเรียนรู้ของแต่ละกิจกรรม และเข้าร่วมประชุมเตรียมงานการจัดกิจกรรมการเรียนรู้พร้อมผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

5. ด้านงบประมาณ ผู้วิจัยได้ปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาในการสมัครและได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจาก “ทุน 90 ปี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย” จากกองทุนรัชดาภิเษกสมโภช จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และได้แสดงรายการงบประมาณที่ใช้ในการดำเนินการวิจัยโดยผ่านความเห็นชอบของอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อเบิกจ่ายตามที่ใช้จ่ายจริงจากทุนที่ได้รับการสนับสนุน

6. ด้านการเตรียมสื่อการเรียนรู้ เอกสารประกอบการเรียนรู้ วัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นต้องใช้ในแต่ละกิจกรรม ได้แก่ สมุดบันทึกการเรียนรู้ แฟ้มพลาสติกเก็บเอกสารการเรียนรู้ กระดาษ A4 ปากกา กระดาษขนาดทำนามบัตร ดินสอสีไม้ เชือกผูกกระดาษนามบัตรเพื่อใช้คล้องคอ กรรไกร กระดาษกาว ย่น กระดาษไวท์บอร์ดพร้อมปากกา เครื่องคอมพิวเตอร์ โปรเจคเตอร์และจอภาพ คลิปจากยูทูป เครื่องเล่นซีดีเพลง แผ่นซีดีดนตรีประกอบการฝึกโยคะและสมาธิ ไมโครโฟนและเครื่องขยายเสียง

7. ด้านการเตรียมความพร้อมของผู้วิจัยในบทบาทการเป็นวิทยากรนำกิจกรรมแรกในแต่ละวัน คือ การสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลายและสร้างภาพพจน์ของตนเองทางบวก และเป็นผู้อำนวยการความสะอาดในทุกกิจกรรมการเรียนรู้ โดยการศึกษาคุณสมบัติและแนวทางการเป็น ผู้อำนวยการความสะอาดในการจัดการเรียนรู้ ออกแบบหน่วยการจัดการเรียนรู้ โครงสร้างการจัดการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ แผนการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ และบันทึกหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ติดตามตรวจสอบให้การดำเนินงานเป็นไปตามแผนที่วางไว้ หรือปรับแก้ไขสถานการณ์ เพื่อให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์การวิจัยที่ได้กำหนดไว้

ระยะที่ 3 เพื่อศึกษาปัจจัยที่สนับสนุน และอุปสรรคของการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนไปใช้

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 เพื่อศึกษาปัจจัยที่สนับสนุน และอุปสรรคของการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนไปใช้ ผู้วิจัยดำเนินการโดยการสัมภาษณ์ผู้บริหาร ครู นักศึกษา การศึกษานอกโรงเรียน หลังการทดลองใช้โปรแกรม แล้วจัดการสนทนากลุ่ม ประกอบด้วย นักวิชาการด้านการศึกษานอกระบบโรงเรียน ผู้บริหารสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ครูผู้สอน นักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน ผู้รู้/ปราชญ์ด้านศาสนา และผู้นำชุมชน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การศึกษาความคิดเห็นผู้บริหาร และครูในศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเขต ที่ผู้วิจัยได้ทดลองใช้โปรแกรม ซึ่งดำเนินการโดย

1.1 พัฒนาแบบสัมภาษณ์เพื่อประเมินในประเด็นต่อไปนี้เป็นคือ วัตถุประสงค์ กลุ่มผู้เรียน ผู้สอน เนื้อหาสาระ กิจกรรมการเรียนรู้ แหล่งข้อมูลและสื่อการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล สภาพแวดล้อม ปัจจัยสนับสนุน ปัญหาที่เกิดขึ้น และแนวทางแก้ไข แล้วนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ ตรวจสอบความตรงด้านเนื้อหา ความเหมาะสมของสำนวนภาษา

1.2 สัมภาษณ์ผู้บริหารของศูนย์ กศน. และครู จำนวน 5 ท่าน โดยผู้วิจัยได้ใช้แบบสัมภาษณ์ที่พัฒนาไว้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1.3 วิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) แล้วนำข้อมูลที่ได้มานำเสนอพร้อมทั้งปรับปรุงลักษณะของโปรแกรม

2. การศึกษาความคิดเห็นโดยสนทนากลุ่มจากนักวิชาการด้านการศึกษานอกระบบโรงเรียน ผู้บริหารสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ครูผู้สอน นักวิชาการศึกษานอกโรงเรียน ผู้รู้/ปราชญ์ด้านศาสนา และผู้นำชุมชน ในประเด็นดังต่อไปนี้

2.1 ความคิดเห็นต่อโปรแกรมเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาศึกษานอกโรงเรียน มีความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ดำเนินการอย่างไร

2.2 ข้อควรคำนึงในการนำโปรแกรมเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาศึกษานอกโรงเรียนไปใช้ ควรมีอะไรบ้าง

2.3 ปัจจัยภายใน ที่ส่งผลสำเร็จ หรืออุปสรรค ในการนำโปรแกรมเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาศึกษานอกโรงเรียนไปใช้มีอะไรบ้าง

2.4 ปัจจัยภายนอก ที่ส่งผลสำเร็จ หรืออุปสรรค ในการนำโปรแกรมเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาศึกษานอกโรงเรียนไปใช้มีอะไรบ้าง

2.5 ข้อเสนอแนะอื่นๆ ต่อการนำโปรแกรมเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาศึกษานอกโรงเรียน ที่นำเสนอ ไปใช้ในศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอื่น

3. วิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ที่ประกอบด้วยในด้านภาพรวมของโปรแกรมที่จัดขึ้นทั้งปัจจัยสนับสนุน และอุปสรรคของการนำโปรแกรมไปใช้ ด้านขั้นตอนของโปรแกรม คือ การวางแผน การออกแบบ การนำไปใช้ และการประเมินผลและตรวจสอบ นักศึกษากลุ่มผู้เข้ารับการเรียนรู้ วิทยากรและผู้ประสานงาน สถานที่ ตารางและระยะเวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรม เนื้อหา รูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมต่อนักศึกษาศึกษานอกโรงเรียน การประเมินผลการจัดการเรียนรู้

4. ติดตามผลการใช้โปรแกรมที่ได้พัฒนาขึ้น ข้อมูลที่ได้จากขั้นตอนนี้จะเป็นประโยชน์ในการนำไปปรับปรุงโปรแกรม เพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับ

นักศึกษาการศึกษาออกโรงเรียน ให้สามารถนำไปใช้ได้ดียิ่งขึ้น โดยจะทำการติดตามผลหลังผ่านการใช้โปรแกรมไปแล้ว 1 เดือน

4.1 การดำเนินการติดตามผลโปรแกรม ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการติดตามผลโดยการสัมภาษณ์ด้วยตนเองผู้บริหาร ครู และนักศึกษาการศึกษาออกโรงเรียนที่ได้ผ่านการเรียนรู้จากโปรแกรมที่ได้พัฒนา

4.2 เครื่องมือที่ใช้ในการติดตามคือแบบสัมภาษณ์

4.3 การวิเคราะห์ข้อมูลการติดตาม ใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ในด้านภาพรวมของการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมที่เพิ่มขึ้นของผู้เข้าร่วมโปรแกรม ซึ่งครอบคลุมทั้งด้าน 1) การตระหนักในการเห็นคุณค่าในตนเอง 2) การคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ 3) การจัดการกับอารมณ์และความเครียด และ 4) การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น

ระยะที่ 4 การปรับปรุงแก้ไขจุดอ่อนของโปรแกรม

ผู้วิจัยนำผลที่ได้จากการสัมภาษณ์และจัดการสนทนากลุ่มมาใช้ในการแก้ไข ปรับปรุงโปรแกรมที่ได้พัฒนาขึ้น เพื่อให้เหมาะสมต่อนักศึกษาการศึกษาออกโรงเรียนได้มากที่สุด

โปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษา

การวางแผน	การออกแบบและการนำโปรแกรมไปใช้	การประเมินผล
<p>วิเคราะห์ห้องค์กร</p> <ol style="list-style-type: none"> จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค 	<p>การออกแบบหน่วยการเรียนรู้</p> <p>หน่วยที่ 1 การศึกษาเยี่ยมชมแหล่งเรียนรู้</p> <p>หน่วยที่ 2 การตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น</p> <p>หน่วยที่ 3 การคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์</p> <p>หน่วยที่ 4 การจัดการกับอารมณ์และความเครียด</p> <p>หน่วยที่ 5 การสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีกับผู้อื่น</p>	<p>การประเมินผลก่อนการใช้โปรแกรม</p> <ol style="list-style-type: none"> Pre-test โดยใช้ <ol style="list-style-type: none"> แบบวัดเจตคติด้านการเห็นคุณค่าในตนเอง แบบวัดความรู้และทักษะทางสังคม
<p>วิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการของนักศึกษา การศึกษานอกโรงเรียน</p> <ol style="list-style-type: none"> สัมภาษณ์ผู้บริหารและครู สอบถามนักศึกษา 	<p>โครงสร้างแผนการจัดการเรียนรู้</p> <ol style="list-style-type: none"> วัตถุประสงค์การเรียนรู้และตัวชี้วัด สาระการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล ระยะเวลา 	
<p>ศึกษาแนวคิดและทฤษฎี</p> <ol style="list-style-type: none"> Boone (2002) <ol style="list-style-type: none"> การวางแผน การออกแบบและการนำโปรแกรมไปใช้ การประเมินผล Kolb (1984) <ol style="list-style-type: none"> ประสบการณ์การเรียนรู้ที่เป็นรูปธรรม การสังเกตและการไตร่ตรองประสบการณ์ การสรุปความคิดรวบยอดที่เป็นนามธรรม บนพื้นฐานการไตร่ตรอง การทดสอบความคิดรวบยอดใหม่ Neo-humanist (1998) <ol style="list-style-type: none"> การสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลาย การเสริมสร้างภาพลักษณ์ การเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติและฝึกฝน การจูงใจ 	<p>องค์ประกอบของโปรแกรม</p> <ol style="list-style-type: none"> โครงสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ <ol style="list-style-type: none"> วัตถุประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อ อุปกรณ์ แหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ วิทยากร กระบวนการบูรณาการจากแนวคิด Kolb (1984) และ Neo-humanist (1998) 4 ชั้น <ol style="list-style-type: none"> การสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลายและสร้างภาพพจน์ของตนเองทางบวก การแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้โดยสังเกตและไตร่ตรองประสบการณ์ร่วมกัน การสรุปความคิดรวบยอด การตรวจสอบความคิดรวบยอดด้วยการลงมือปฏิบัติ และฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอ ทั้งนี้ผู้วิจัยจะใช้การจูงใจในทุกขั้นตอนของการจัดกิจกรรม เครือข่าย ทรัพยากร 	<p>การประเมินผลระหว่างการใช้โปรแกรม</p> <ol style="list-style-type: none"> ผู้เรียนบันทึกการเรียนรู้ในแบบบันทึกการเรียนรู้ด้านการประเมินการเคารพตนเองและผู้อื่น โดย <ol style="list-style-type: none"> ระบุจุดเด่นและจุดด้อยของตนเอง พร้อมกำหนดแนวทางแก้ไข เขียนปณิธานตั้งเป้าหมายชีวิตวางแผนระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว ผู้เรียนสรุปสิ่งที่เรียนรู้และทักษะที่จะจดจำไปใช้ ผู้เรียนประเมินเพื่อเสนอชื่อผู้เรียนดีเด่นด้านการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมเพื่อรับตำแหน่ง The NFE Star ผู้เรียนประเมินพฤติกรรมกรรมการเรียนรู้ของตนเองในแบบประเมินพฤติกรรม วิทยากรและครูประเมินพฤติกรรมผู้เรียน ขณะร่วมกิจกรรมในแบบประเมินพฤติกรรม
<p>ผู้บริหาร ครู นักศึกษา วิทยากรและผู้วิจัย ร่วมกันวางแผนเตรียมการจัดกิจกรรมค่ายเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคม</p>	<p>หลักการนำไปใช้</p> <ol style="list-style-type: none"> หลักการมีส่วนร่วม หลักการสร้างความไว้วางใจในการปฏิบัติงาน หลักการเรียนรู้ร่วมกัน 	<p>การประเมินผลหลังการใช้โปรแกรม</p> <ol style="list-style-type: none"> Post Test โดยใช้ <ol style="list-style-type: none"> แบบวัดเจตคติด้านการเห็นคุณค่าในตนเอง แบบวัดความรู้และทักษะทางสังคม ประเมินผลการใช้โปรแกรม

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัยเรื่อง การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น 3 ส่วนตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

ส่วนที่ 1 ผลการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน

ส่วนที่ 2 ผลการพัฒนาและการทดลองใช้โปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน

ส่วนที่ 3 ผลการศึกษาปัจจัยที่สนับสนุนและอุปสรรคในการนำโปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนที่ได้พัฒนาไปใช้ รายละเอียดของผลการวิเคราะห์ข้อมูล มีดังนี้

ส่วนที่ 1 ผลการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน

ในการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน โดยใช้แบบสัมภาษณ์ผู้บริหารและครูผู้สอน และใช้แบบสอบถามนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน ในศูนย์การศึกษานอกกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเขตในกรุงเทพมหานคร จำนวน 6 กลุ่มศูนย์ ได้ให้ข้อมูลอธิบายได้ดังนี้

1.1 ข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้บริหารและครูผู้สอน

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้บริหารและครูผู้สอน

ตอนที่ 2 ข้อมูลความต้องการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน

1.2 ข้อมูลการสอบถามนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ข้อมูลสภาพปัญหาและความต้องการการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน

ตอนที่ 3 ข้อมูลความต้องการการเรียนรู้ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน

1.1 ข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้บริหารและครูผู้สอน

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้บริหารและครูผู้สอน

การวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏผลดังรายละเอียดตามตารางที่ 4.1 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.1 แสดงข้อมูลทั่วไปของผู้บริหารและครูผู้สอนที่ให้สัมภาษณ์

ตัวแปร	ค่าของตัวแปร	ผู้บริหารและครูผู้สอน	
		จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. เพศ	(1) หญิง	19	63.33
	(2) ชาย	11	36.67
	รวม	30	100
2. อายุ	20-29 ปี	5	16.67
	30-39 ปี	11	36.67
	40-49 ปี	6	20.00
	50-59 ปี	8	26.67
	รวม	30	100
3. ตำแหน่งหน้าที่	ผู้บริหาร กศน.เขต	6	20.00
	ครู กศน.แขวง ศรช.	24	80.00
	รวม	30	100
4. ประสบการณ์การทำงาน	(1) ปฏิบัติงานการสอนมาเป็นเวลา 2-15 ปี	24	80.00
	(2) ปฏิบัติงานบริหารมาเป็นเวลา 2-20 ปี	6	20.00
	รวม	30	100
5. การเข้ารับการศึกษาหรืออบรมเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนเอง	(1) ไม่เคย	18	60.00
	(2) เคย	12	40.00
	รวม	30	100
6. การเข้ารับการศึกษาหรืออบรมเกี่ยวกับทักษะทางสังคม	(1) ไม่เคย	13	43.33
	(2) เคย	17	56.67
	รวม	30	100

จากตารางที่ 4.1 พบว่า ผู้บริหารและครูที่ให้สัมภาษณ์เป็นเพศหญิง ร้อยละ 63.33 เป็นเพศชายร้อยละ 33.67 ส่วนใหญ่มีอายุอยู่ระหว่าง 30-39 ปี ร้อยละ 36.67 รองลงมาคือ 50-59 ปี ร้อยละ 26.67 อายุ 40-49 ปี ร้อยละ 20.00 อายุ 20-29 ปี ร้อยละ 16.67 ตำแหน่งหน้าที่ผู้บริหาร ร้อยละ 20 ตำแหน่งหน้าที่ครู กศน.แขวง ร้อยละ 80 ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานการสอนระหว่าง 2-15 ปี ร้อยละ 80 มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานบริหารเป็นเวลา 2-20ปี ร้อยละ 20

เคยเข้ารับการศึกษารึอบรมเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนเองร้อยละ 40 ในหัวข้อการพัฒนาแนวคิด การพัฒนาบุคลิกภาพ และการพัฒนาคุณภาพบุคลากรทางการศึกษา และเข้ารับการศึกษารึอบรม เกี่ยวกับทักษะทางสังคมร้อยละ 56.67 ในหัวข้อการเป็นผู้นำประกาศข่าววิทยุชุมชน การใกล้เคียง ทะเลาะวิวาท กิจกรรมประชาธิปไตย และหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียง

ตอนที่ 2 ข้อมูลสภาพปัญหาและความต้องการการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน

ผลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารและครู ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ประเด็นสำคัญจาก เนื้อหาที่ได้จากการสัมภาษณ์และตอบข้อคำถามของผู้บริหารและครู มีรายละเอียดดังนี้

1. ผู้บริหารและครูให้ความหมายของการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคม ดังนี้
 - “การประเมินตนเองตามความรู้สึกของตนว่าตนเองที่มีคุณค่า”
 - “การที่มองเห็นความสำคัญของตนเอง มีความคิดที่ดี มีความเชื่อมั่นในตนเอง”
 - “การยอมรับและมีเจตคติต่อตนเองว่าตนเองเด่นด้านใดและด้อยด้านใด”
 - “การนำเสนอจุดเด่นของตนเอง”
 - “การนำเสนอจุดเด่นมองตัวตนของคนผู้กระทำว่ามีคุณค่าด้านใดบ้าง”
 - “ความเคารพในความสามารถ ศักยภาพของตัวเอง”
 - “มีความเชื่อมั่นในตนเอง”
 - “ทุกคนมีความสามารถไม่เหมือนกัน แต่ละคนย่อมมีจุดเด่น ด้อยต่างกัน”
 - “เห็นความสามารถ เจตคติ ความสำคัญของตนเอง”
 - “มองโลกในแง่ดี ประเมินตัวเองว่าเรามีคุณค่าในตัวเอง เชื่อมั่นในความสามารถในตัวเอง”
 - “คุณธรรมจริยธรรม”
 - “ได้ทำกิจกรรมกับเพื่อนๆ ช่วยเหลือชุมชน”
 - “การมองตัวตนของผู้กระทำว่ามีคุณค่าด้านใดบ้าง”

สรุป จากความคิดเห็นของผู้บริหารและครู การเห็นคุณค่าในตนเอง หมายถึง การประเมิน ความเคารพตนเองและผู้อื่นตามความรู้สึกของตนว่าตนเองที่มีคุณค่า มองเห็นความสำคัญของตนเอง มีความคิดที่ดี มีความเชื่อมั่นในตนเอง ยอมรับและมีเจตคติต่อตนเองว่าตนเองเด่นด้านใดและด้อย ด้านใด นำเสนอจุดเด่นของตนเอง มีคุณธรรมจริยธรรมและทำกิจกรรมกับเพื่อนๆ ช่วยเหลือชุมชน ซึ่ง สะท้อนให้เห็นว่าผู้บริหารและครูมีความคิดเห็นและความเข้าใจในเรื่องความหมายของการเห็นคุณค่า ในตนเองสอดคล้องกับคำจำกัดความในการวิจัยครั้งนี้ คือ การเห็นคุณค่าในตนเอง หมายถึง การ ประเมินการเคารพตนเองและผู้อื่นตามความคิดเห็นที่เป็นจริง โดยมีพฤติกรรมที่คาดหวังและตัวชี้วัด ในด้าน 1) การค้นพบความถนัดและบุคลิกภาพของตนเอง 2) การค้นพบจุดเด่นจุดด้อยของตนเอง 3) การมีทักษะในการกำหนดเป้าหมายและทิศทางสู่ความสำเร็จ

ทักษะทางสังคม หมายถึง

- “การติดต่อสื่อสาร การแก้ปัญหา การตัดสินใจ การจัดการเรื่องของตนเอง”
- “การมีความรู้ การแก้ปัญหา การตัดสินใจ ทางสังคม”

- “มีความสามารถที่จะดำเนินชีวิตในสังคมได้”
- “กระบวนการทางสังคมและพฤติกรรมที่แสดงออกด้านสังคม”
- “ความสามารถในการใช้ชีวิตร่วมในสังคม”
- “การอยู่ร่วมกับคนอื่นและสิ่งแวดล้อมอย่างมีความสุข”
- “ความสามารถ ความปรับตัว พัฒนาการทางสังคม”
- “ให้นักศึกษามีความสามารถในการคิดวิเคราะห์”
- “การติดต่อสื่อสาร การแก้ปัญหา การตัดสินใจ”
- “การใช้ชีวิตในสังคม”
- “ทำงานช่วยเหลือผู้ที่ยากกว่า”
- “การมองมิติด้านสังคมที่เป็นอยู่และเลือกปฏิบัติในสิ่งที่ดีและเหมาะสม”

สรุป จากความคิดเห็นของผู้บริหารและครู ทักษะทางสังคม หมายถึง การมองมิติด้านสังคมที่เป็นอยู่และเลือกปฏิบัติในสิ่งที่ดีและเหมาะสม เป็นกระบวนการทางสังคมและพฤติกรรมที่แสดงออกด้านสังคมในการอยู่ร่วมกับคนอื่นและสิ่งแวดล้อมอย่างมีความสุข มีความรู้ ความสามารถ การปรับตัว พัฒนาการทางสังคม ได้แก่ ความสามารถคิดวิเคราะห์ ติดต่อสื่อสาร การตัดสินใจ การแก้ปัญหา การจัดการเรื่องของตนเอง ช่วยเหลือผู้ที่ยากกว่า ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าผู้บริหารและครูมีความคิดเห็นและความเข้าใจในเรื่องความหมายของทักษะทางสังคม สอดคล้องกับคำจำกัดความในการวิจัยครั้งนี้ คือ ทักษะทางสังคม หมายถึง พฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกในการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีพฤติกรรมที่คาดหวังและตัวชี้วัดในด้าน 1) การคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ 2) การจัดการกับอารมณ์และความเครียด 3) การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น

2. ด้านการจัดอันดับความจำเป็นในการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน ความจำเป็นอันดับแรกในการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองสำหรับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน คือ การมีทักษะในการกำหนดเป้าหมายและทิศทางสู่ความสำเร็จ

3. ด้านการจัดอันดับความจำเป็นในการเสริมสร้างทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน ความจำเป็นอันดับแรกในการเสริมสร้างทักษะทางสังคมแบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจและแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ มีความต้องการเลือกรับข้อมูลข่าวสารอย่างไตร่ตรองและรู้เท่าทันสังคมที่เปลี่ยนแปลง ด้านการจัดการกับอารมณ์และความเครียด มีความต้องการประเมินและรู้เท่าทันสภาวะอารมณ์ที่เกิดขึ้นกับตนเอง และด้านการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น มีความต้องการการให้คำปรึกษาแก่ผู้อื่นได้

4. ด้านการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน ส่วนใหญ่จัดโครงการค่ายคุณธรรม จริยธรรม ค่ายลูกเสือ ค่ายยุวกาชาด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเฉลิมพระเกียรติและเทิดทูนพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ให้นักศึกษาพัฒนาจิตใจ คุณธรรม และจริยธรรม ดำเนินชีวิตมี

ความสุข และเพื่อฝึกระเบียบวินัย โดยมีแนวการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ ได้แก่ วิทยากรบรรยายให้ความรู้ ฝึกสมาธิ ฝึกระเบียบวินัย ใช้วิธีการประเมินด้วยการตอบแบบสอบถาม การสังเกตการมีส่วนร่วมและพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลง และวัดความพึงพอใจ สื่อและแหล่งเรียนรู้ใช้ เช่น มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ค่ายอดิศร จังหวัดสระบุรี ค่ายวีระชัย อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา วัดตีสงขาราม กรุงเทพมหานคร วัดพระศรีอารีย์ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี การปลูกป่าชายเลนที่จังหวัดสมุทรสงครามหรือจังหวัดเพชรบุรี เป็นต้น

5. สิ่งที่ประสบผลสำเร็จจากการจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนที่ผ่านมา ความสำเร็จมากที่สุดอันดับแรก คือ ด้านการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น อันดับที่สองคือ ด้านการตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น และอันดับที่สามคือ ด้านการคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์

6. สิ่งที่ต้องการพัฒนาหรือที่ยังไม่เคยดำเนินการจัดการศึกษา พบว่า อันดับแรกที่ต้องการพัฒนาคือการจัดการกับอารมณ์และความเครียด อันดับที่สองคือ ด้านการคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ และอันดับที่สามคือ การตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น

7. สิ่งที่ต้องการการสนับสนุนในการจัดโปรแกรมเพื่อให้ประสบความสำเร็จ คือ หลักสูตรการอบรมให้สอดคล้องกับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน ซึ่งจุดประสงค์ที่ต้องการได้รับการสนับสนุนคือ เพื่อนำไปใช้ในการจัดกิจกรรม และวิธีการที่ต้องการที่ได้รับการสนับสนุน คือ การจัดทำหลักสูตรให้เหมาะกับกลุ่มเป้าหมาย

8. ข้อเสนอแนะอื่นๆ ในการจัดโปรแกรม คือ การเผยแพร่หลักสูตรและผลการประเมินโครงการให้ สามารถนำไปใช้ได้ต่อไป

1.2 ข้อมูลการสอบถามนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยลงพื้นที่ประสานงานกับครูผู้สอนประจำกลุ่ม เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยใช้แบบสอบถามสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน จำนวน 396 ฉบับ ได้รับแบบสอบถามกลับคืนมา จำนวน 396 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100.00 ของจำนวนแบบสอบถามทั้งหมด ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสามารถแสดงได้ตามตารางที่ 4.2 ดังนี้

ตารางที่ 4.2 แสดงข้อมูลทั่วไปของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนที่ตอบแบบสอบถาม

ตัวแปร	ค่าของตัวแปร	ผู้ตอบแบบสอบถาม	
		จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. เพศ	(1) หญิง	265	66.92
	(2) ชาย	131	33.08
	รวม	396	100.00
2. อายุ	18 – 25 ปี	100	100.0
	รวม	396	100.00
3. สถานที่ศึกษา	กศน. ราชเทวี	67	16.92
	กศน. สวนหลวง	60	15.15
	กศน. ลาดพร้าว	67	16.92
	กศน. บางกะปิ	95	23.99
	กศน. ธนบุรี	36	9.09
	กศน. ราชภัฏวชิรบูรณะ	71	17.93
	รวม	396	100.00
4. ก่อนเข้ารับการศึกษาระดับนี้ จบการศึกษาจาก	(1) อยู่นอกโรงเรียน	96	24.24
	(2) อยู่นอกโรงเรียน	300	75.76
	รวม	396	100.00
5. สถานภาพการสมรส	(1) โสด	351	88.64
	(2) สมรส	45	11.36
	รวม	396	100.00
6. อาชีพ	(1) ยังไม่ทำงาน	109	27.53
	(2) ทำงาน เช่น ค้าขาย รับจ้าง	287	72.47
	รวม	396	100.00
7. ปัจจุบันอาศัยอยู่กับ	(1) พ่อแม่	215	54.29
	(2) ญาติ	66	16.67
	(3) เพื่อน	30	7.58
	(4) อยู่คนเดียว	45	11.36
	(5) อื่นๆ	40	10.10
	รวม	396	100.00

จากตารางที่ 4.2 จำนวนและร้อยละของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนที่ตอบแบบสอบถาม จำแนกข้อมูลทั่วไปของนักศึกษาที่ตอบแบบสอบถามจำนวนทั้งหมด 396 คน เป็นหญิง

265 คน คิดเป็นร้อยละ 66.92 เป็นชาย 131 คน คิดเป็นร้อยละ 33.08 พบว่า อยู่ในกลุ่มอายุระหว่าง 18-25 ปี 396 คน คิดเป็นร้อยละ 100 กำลังศึกษาที่ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเขตในกรุงเทพมหานคร จากเขตราชเทวี 67คน คิดเป็นร้อยละ 16.92 เขตสวนหลวง 60 คน คิดเป็นร้อยละ 15.15 เขตลาดพร้าว 67 คน คิดเป็นร้อยละ 16.92 เขตบางกะปิ 95 คน คิดเป็นร้อยละ 23.99 เขตธนบุรี 36 คน คิดเป็นร้อยละ 9.09 และเขตราษฎร์บูรณะ 71 คน คิดเป็นร้อยละ 17.93 ศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย 396 คน คิดเป็นร้อยละ 100 ก่อนเข้ารับการศึกษาระดับนี้ส่วนใหญ่จบการศึกษาจากโรงเรียนในระบบ 300 คน คิดเป็นร้อยละ 75.76 และจบการศึกษาจาก กศน. 96 คน คิดเป็นร้อยละ 24.24 ร้อยละ ส่วนใหญ่มีสถานะโสด 351 คน คิดเป็นร้อยละ 88.64 สมรส 45 คน คิดเป็นร้อยละ 11.36 ทำงานแล้ว 109 คน คิดเป็นร้อยละ 27.53 และยังไม่ได้ทำงาน 287 คน คิดเป็นร้อยละ 72.47 นักศึกษาส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับพ่อแม่จำนวน 215 คน คิดเป็นร้อยละ 54.29 อาศัยอยู่กับญาติ 66 คน คิดเป็นร้อยละ 16.67 อยู่กับเพื่อน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 7.58 อยู่คนเดียว 45 คน คิดเป็นร้อยละ 11.36 และอาศัยอยู่กับผู้อื่น 40 คน คิดเป็นร้อยละ 10.10 นักศึกษาไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคม 156 คน คิดเป็นร้อยละ 39.40 เคยเข้าร่วมกิจกรรม 240 คน คิดเป็นร้อยละ 60.60 กิจกรรมที่เคยเข้าร่วม คือ กิจกรรมค่ายลูกเสือ 132 คน คิดเป็นร้อยละ 39.29 ค่ายยุวกาชาด 63 คน คิดเป็นร้อยละ 18.75 ค่ายคุณธรรมจริยธรรม 130 คน คิดเป็นร้อยละ 38.39 และอื่นๆ เช่น ปลุ่กป่า 11 คน คิดเป็นร้อยละ 3.27

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน

ผลที่ได้จากการสอบถามนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนเกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ มีรายละเอียดตามตารางที่ 4.3 ดังนี้

ตารางที่ 4.3 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับระดับความคาดหวังและระดับความเป็นจริงในปัจจุบันของการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคม

สภาพปัญหา	ระดับความคาดหวัง			ระดับความเป็นจริงในปัจจุบัน		
	\bar{X}	SD	ระดับ	\bar{X}	SD	ระดับ
1. การเห็นคุณค่าในตนเอง	3.94	.95	มาก	3.41	.97	ปานกลาง
2. ทักษะทางสังคม	4.03	.89	มาก	3.44	.94	ปานกลาง
รวม	4.02	.91	มาก	3.43	.95	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.3 พบว่า นักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนในกลุ่มตัวอย่าง 396 คน มีความคาดหวังด้านการเห็นคุณค่าในตนเองเฉลี่ย 3.94 หมายถึง มีความคาดหวังในระดับมาก และความคาดหวังด้านทักษะทางสังคมเฉลี่ย 4.03 หมายถึง มีความคาดหวังในระดับมาก ซึ่งในสภาพที่เป็นจริงมีค่าเฉลี่ยการเห็นคุณค่าในตนเอง 3.41 ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง และค่าเฉลี่ยด้านทักษะทางสังคม

3.44 หมายถึงมีค่าในระดังบานกลาง ดังนั้นผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่าสภาพปัญหาที่พบคือนักศึกษามีความคาดหวังด้านการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมมาก ซึ่งในสภาพเป็นจริงปัจจุบันนักศึกษามีการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมอยู่ในระดับปานกลางเท่านั้น

ตารางที่ 4.4 การหาลำดับความต้องการ

ด้าน	ค่าเฉลี่ยของระดับความคาดหวัง	ค่าเฉลี่ยของระดับสภาพที่เป็นจริง	ค่าแตกต่าง	ลำดับ
1. การเห็นคุณค่าในตนเอง	3.94	3.41	0.53	2
2. ทักษะทางสังคม	4.03	3.44	0.59	1

จากตารางที่ 4.4 พบว่านักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนกลุ่มตัวอย่างต้องการเสริมสร้างมากที่สุด คือ ด้านทักษะทางสังคม มีค่าเฉลี่ยของความคาดหวัง 4.03 ค่าเฉลี่ยของสภาพที่เป็นจริง 3.44 มีค่าแตกต่าง 0.59 และความต้องการรองลงมา คือ ด้านการเห็นคุณค่าในตนเอง มีค่าเฉลี่ยของความคาดหวัง 3.94 ค่าเฉลี่ยของสภาพที่เป็นจริง 3.41 มีค่าแตกต่าง 0.53

ตารางที่ 4.5 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับระดับความคาดหวังและสภาพที่เป็นจริงด้านการเห็นคุณค่าในตนเองจำแนกรายข้อ

ด้านการเห็นคุณค่าในตนเอง	ระดับความคาดหวัง			ระดับความเป็นจริงในปัจจุบัน			ค่าแตกต่าง
	\bar{X}	SD	ระดับ	\bar{X}	SD	ระดับ	
1.1 ค้นพบความถนัด และบุคลิกภาพของตนเอง							
1. วิเคราะห์ความถนัดความสามารถของตนเองได้	3.92	.90	มาก	3.61	.95	ปานกลาง	0.31
2. วิเคราะห์ลักษณะส่วนตนอุปนิสัย ค่านิยมของตนเองได้	3.66	.95	ปานกลาง	3.37	.97	ปานกลาง	0.31
1.2 ค้นพบจุดเด่นจุดด้อยของตนเอง							
3. วิเคราะห์จุดเด่นจุดด้อยของตนเองได้	3.65	1.04	ปานกลาง	3.46	1.03	ปานกลาง	0.19

ตารางที่ 4.5 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับระดับความคาดหวังและระดับความเป็นจริงในปัจจุบันด้านการเห็นคุณค่าในตนเองจำแนกรายข้อ (ต่อ)

ด้านการเห็นคุณค่าในตนเอง	ระดับความคาดหวัง			ระดับความเป็นจริงในปัจจุบัน			ค่าแตกต่าง
	\bar{X}	SD	ระดับ	\bar{X}	SD	ระดับ	

4. กำหนดเป้าหมายในชีวิต ของตนเองได้อย่างเหมาะสม	4.05	.88	มาก	3.83	.93	มาก	0.22
1.3 มีทักษะในการกำหนด เป้าหมายและทิศทางสู่ ความสำเร็จ							
5. กำหนดทิศทางและวางแผนการดำเนินชีวิตไปสู่ เป้าหมายหรือความสำเร็จที่ ตนเองคาดหวังได้	4.36	.82	มาก	4.06	.96	มาก	0.30
6. ปฏิบัติตามแผนการดำเนิน ชีวิตที่กำหนดไว้และปรับปรุง ให้มีโอกาสประสบความสำเร็จ ตามเป้าหมายได้	4.03	.90	มาก	3.74	.97	มาก	0.29
รวม	3.95	.95	มาก	3.41	.97	ปานกลาง	

จากตารางที่ 4.5 พบว่า โดยรวมนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนมีความคาดหวังด้านการเห็นคุณค่าในตนเองอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 3.95 (SD=.95) และสภาพที่เป็นจริงอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย 3.41 (SD=.97) และในทุกหัวข้อมีความแตกต่างระหว่างความคาดหวังและความเป็นจริงในปัจจุบันในทิศทางที่มีความคาดหวังสูงกว่าความเป็นจริง แสดงว่านักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนมีความต้องการพัฒนาตนเองให้มีการเห็นคุณค่าในตนเองเพิ่มขึ้นทั้งด้านการค้นพบความถนัดและบุคลิกภาพของตนเอง ด้านการค้นพบจุดเด่นจุดด้อยของตนเอง และด้านการมีทักษะในการกำหนดเป้าและทิศทางสู่ความสำเร็จ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ตารางที่ 4.6 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับระดับความต้องการและระดับความเป็นจริงในด้านทักษะทางสังคม จำแนกรายข้อ

ด้านการทักษะทางสังคม	ระดับความคาดหวัง			ระดับความเป็นจริงในปัจจุบัน			ค่า แตกต่าง
	\bar{X}	SD	ระดับ	\bar{X}	SD	ระดับ	
2.1 การคิดวิเคราะห์							

ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์							
7. วิเคราะห์ประโยชน์และคุณค่าของข้อมูลข่าวสาร เลือกใช้ข้อมูลข่าวสารเพื่อสร้างภูมิความรู้และการตัดสินใจเมื่อเผชิญสถานการณ์รอบตัว	3.98	.89	มาก	3.65	.96	ปานกลาง	0.33
8. ประเมินสถานการณ์ต่างๆ ที่เผชิญด้วยข้อมูลและเหตุผลที่ถูกต้อง	4.09	.86	มาก	3.76	.94	ปานกลาง	0.33
9. ตัดสินใจในสถานการณ์ที่เผชิญด้วยทางเลือกที่เหมาะสมและไม่เกิดผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น	3.85	.92	มาก	3.54	.98	ปานกลาง	0.31
10. แก้ปัญหาเมื่อเผชิญสถานการณ์วิกฤตอย่างไตร่ตรองอย่างเป็นระบบ	3.93	.89	มาก	3.60	.95	ปานกลาง	0.33
11. วิเคราะห์ผลกระทบและหาทางป้องกันหรือแก้ปัญหาที่เกิดจากพฤติกรรมไม่พึงประสงค์	3.97	.86	มาก	3.65	.95	ปานกลาง	0.32
12. วางตัวและกำหนดท่าทีที่เหมาะสมกับสถานการณ์	3.94	.89	มาก	3.62	.96	ปานกลาง	0.32
13. มีมุมมองด้านดีในบรรยากาศหรือสภาพการณ์ที่เป็นปัญหาได้	3.88	.91	มาก	3.58	.97	ปานกลาง	0.30
14. มีความยืดหยุ่นทางความคิด	3.94	.89	มาก	3.62	.96	ปานกลาง	0.32

ตารางที่ 4.6 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับระดับความต้องการและระดับความเป็นจริงในปัจจุบันด้านทักษะทางสังคม จำแนกรายข้อ (ต่อ)

ด้านการทักษะทางสังคม	ระดับความคาดหวัง			ระดับความเป็นจริงในปัจจุบัน			ค่าแตกต่าง
	\bar{X}	SD	ระดับ	\bar{X}	SD	ระดับ	
15. แสวงหาข้อมูลจากแหล่ง	3.88	.91	มาก	3.58	.97	ปานกลาง	0.30

เรียนรู้ต่างๆ ด้วยวิธีการที่ หลากหลาย ถูกต้องและ เหมาะสม นำมาใช้ประโยชน์							
16. ประเมินและสรุปผลการ กระทำ การตัดสินใจและการ แก้ปัญหาในสถานการณ์คับ ขันจากประสบการณ์ที่ดีของ ตนเองและผู้อื่น เป็นบทเรียน ชีวิตของตนเอง	3.93	.89	มาก	3.60	.95	ปานกลาง	0.33
2.2 การจัดการกับอารมณ์ และความเครียด							
17. สำรวจและประเมิน อารมณ์ที่มีอิทธิพลต่อ พฤติกรรมของตนเองได้	4.07	.95	มาก	3.79	1.02	ปานกลาง	0.28
18. เลือกวิธีการจัดการหรือ ควบคุมอารมณ์ของตนเองได้ เหมาะสม	4.00	.91	มาก	3.68	1.00	ปานกลาง	0.32
19. เลือกวิธีการจัดการความ ขัดแย้งได้อย่างเหมาะสม	4.10	.87	มาก	3.83	.94	มาก	0.27
20. ยุติความรุนแรงใน สถานการณ์ต่างๆ โดยสันติวิธี	4.12	.93	มาก	3.72	1.02	ปานกลาง	0.40
21. มีวิธีการคลายความเครียด อย่างสร้างสรรค์	4.08	.88	มาก	3.80	.96	มาก	0.28
22. ปรับความคิด ความรู้สึก อารมณ์ที่เกิดในสถานการณ์ ต่างๆ ที่อาจก่อให้เกิดความไม่ พอใจหรือความเครียดได้ด้วย วิธีการถูกต้องและสร้างสรรค์	4.12	.93	มาก	3.89	.97	มาก	0.23
23. มีวิธีการสร้างความสุข ให้กับตนเองและผู้อื่นได้	4.04	.88	มาก	3.78	.91	ปานกลาง	0.26
ตารางที่ 4.6 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับระดับความคาดหวังและระดับความเป็นจริงในปัจจุบันด้านทักษะทางสังคม จำแนกรายข้อ (ต่อ)							
ด้านการทักษะทางสังคม	ระดับความคาดหวัง			ระดับความเป็นจริงในปัจจุบัน			ค่า แตกต่าง
	\bar{X}	SD	ระดับ	\bar{X}	SD	ระดับ	
2.3 การสร้างสัมพันธภาพที่							

ดีกับผู้อื่น							
24. ยืนยันความต้องการของตนเองบนพื้นฐานของความถูกต้อง	4.05	.85	มาก	3.78	.93	ปานกลาง	0.27
25. ปฏิเสธและต่อรองบนพื้นฐานของความถูกต้อง	4.15	.91	มาก	3.84	.99	มาก	0.31
26. กล้าแสดงความคิดเห็นของตนเองต่อสถานการณ์อย่างมีเหตุผลและเหมาะสม	4.10	.91	มาก	3.79	.99	ปานกลาง	0.31
27. ทำงานร่วมกับผู้อื่นบนพื้นฐานของความเป็นประชาธิปไตยได้อย่างราบรื่น	4.07	.89	มาก	3.82	.95	มาก	0.25
28. อาสาช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจโดยไม่หวังผลตอบแทน	4.19	.85	มาก	3.91	.93	มาก	0.27
29. มีวิธีการสื่อสารกับผู้อื่นทั้งด้านภาษาพูด ภาษากาย ด้วยความสุภาพและเป็นมิตร	4.10	.87	มาก	3.83	.94	มาก	0.27
30. ปฏิบัติตนตามกฎกติกาของสังคมอย่างเต็มใจทุกสถานการณ์	4.21	.88	มาก	3.95	.96	มาก	0.26
31. ให้คำปรึกษาแนะนำที่ถูกต้องแก่ผู้อื่น	4.08	.87	มาก	3.83	.94	มาก	0.25
รวม	4.03	.89	มาก	3.44	.94	ปานกลาง	

จากตารางที่ 4.6 พบว่า โดยรวมนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนมีความคาดหวัง ด้านทักษะทางสังคมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.03 และสภาพที่เป็นจริงอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย 3.44 และในทุกหัวข้อมีความแตกต่างระหว่างความคาดหวังและความเป็นจริงในปัจจุบันในทิศทางที่มีความคาดหวังสูงกว่าความเป็นจริง แสดงว่านักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนมีความต้องการพัฒนาตนเองให้มีทักษะทางสังคมเพิ่มขึ้นในทุกด้าน ได้แก่ ด้านการคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจและแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ด้านการจัดการกับอารมณ์และความเครียด และด้านการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีกับผู้อื่น

ตอนที่ 3 ข้อมูลความต้องการด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน

ผู้วิจัยได้สอบถามกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนด้านความต้องการการ

เข้าร่วมกิจกรรม รูปแบบกิจกรรม ระยะเวลาและช่วงเวลาที่เหมาะสมในการจัดกิจกรรม มีรายละเอียดของข้อมูล ดังนี้

3.1 ความต้องการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้

ผู้วิจัยได้สอบถามความต้องการการเข้าร่วมกิจกรรมใน 2 ประเด็น คือ ความต้องการในการเข้าร่วมกิจกรรม และรูปแบบของกิจกรรมการเรียนรู้ที่ต้องการ ซึ่งแสดงข้อมูลได้ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.7 แสดงความต้องการในการเข้าร่วมกิจกรรม

ความต้องการ	จำนวนคน	ร้อยละ
- ต้องการเข้าร่วมกิจกรรม	354	89.39
- ไม่ต้องการเข้าร่วมกิจกรรม	42	10.61
รวม	396	100

จากตารางที่ 4.7 พบว่า นักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนส่วนใหญ่มีความต้องการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ ร้อยละ 89.39 ไม่ต้องการเข้าร่วมกิจกรรม ร้อยละ 10.61

ตารางที่ 4.8 แสดงรูปแบบของกิจกรรมการเรียนรู้

ความต้องการ	จำนวนคน	ร้อยละ
1. การจัดค่ายพัฒนาคุณภาพชีวิต	125	31.57
2. การฝึกจิต สมาธิ	65	16.41
3. การศึกษาเยี่ยมชมแหล่งเรียนรู้	95	23.98
4. การบำเพ็ญประโยชน์	105	26.51
5. อื่นๆ เช่น เดิน วิ่ง	6	1.53
รวม	396	100

จากตารางที่ 4.8 พบว่า รูปแบบของกิจกรรมที่ต้องการให้จัด 3 อันดับแรก โดยเรียงลำดับจากมากที่สุด คือการจัดค่ายพัฒนาคุณภาพชีวิต ร้อยละ 31.57 รองลงมาคือ การบำเพ็ญประโยชน์ ร้อยละ 26.51 และการศึกษาเยี่ยมชมแหล่งเรียนรู้ ร้อยละ 23.98 ตามลำดับ

3.2 ระยะเวลาในการจัดกิจกรรม

ตารางที่ 4.9 แสดงระยะเวลาที่เหมาะสมในการจัดกิจกรรม

ระยะเวลา	จำนวนคน	ร้อยละ
1. 2 วัน	158	39.89
2. 3 วัน	208	52.53

3. อื่นๆ เช่น 1 วัน	30	7.58
รวม	396	100

จากตารางที่ 4.9 พบว่า นักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนส่วนใหญ่มีความเห็นว่าระยะเวลาที่เหมาะสมในการจัดกิจกรรมมากที่สุดคือ 3 วัน ร้อยละ 52.53 รองลงมาคือ 2 วัน ร้อยละ 39.89 และ 1 วัน ร้อยละ 7.58 ตามลำดับ

3.3 ช่วงเวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ตารางที่ 4.10 แสดงช่วงเวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ความคิดเห็น	จำนวน	ร้อยละ
กุมภาพันธ์	272	68.69
มีนาคม	32	8.08
อื่นๆ เช่น เมษายน	92	23.23
รวม	396	100

จากตารางที่ 4.10 พบว่า นักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนส่วนใหญ่มีความเห็นว่าช่วงเวลาที่เหมาะสมในการจัดกิจกรรมมากที่สุดคือ เดือนกุมภาพันธ์ ร้อยละ 68.69 รองลงมาคือ อื่นๆ เช่น เดือนเมษายน ร้อยละ 23.23 และเดือนมีนาคม ร้อยละ 8.08 ตามลำดับ

ส่วนที่ 2 ผลการพัฒนาและการทดลองใช้โปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน

ผู้วิจัยได้นำเสนอเป็น 3 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 ผลการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน

ขั้นตอนที่ 2 ผลการตรวจสอบคุณภาพความเหมาะสมของโปรแกรม

ขั้นตอนที่ 3 ผลการทดลองใช้โปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน

ขั้นตอนที่ 1 ผลการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน

ผู้วิจัยนำผลจากการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคม รวมทั้งแนวคิดการพัฒนาโปรแกรม มาออกแบบโปรแกรมเสริมสร้างคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคม แล้วตรวจสอบคุณภาพของโปรแกรมโดยผู้ทรงคุณวุฒิ สรุปผลได้ตามตารางที่ 4.11 ดังนี้

ตารางที่ 4.11 โปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน

โปรแกรม	รายละเอียด
---------	------------

1. วัตถุประสงค์	เพื่อให้ นักศึกษา การศึกษา นอกโรงเรียน ที่เข้าร่วม โปรแกรม มี ความรู้ ทักษะ และ เจตคติ ด้าน การ เห็นคุณค่า ในตนเอง และ ทักษะ ทาง สังคม
2. เนื้อหาสาระ	1. การเห็นคุณค่าในตนเองด้านการค้นพบความถนัด และ บุคลิกภาพของตนเอง ด้านการจุดเด่นจุดด้อยของตนเอง และ ด้านการมีทักษะในการกำหนดเป้าหมายและทิศทางสู่ ความสำเร็จ 2. ทักษะทางสังคมด้านการคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจและแก้ปัญหา อย่างสร้างสรรค์ ด้านการจัดการกับอารมณ์และความเครียด และด้านการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีกับผู้อื่น
3. กิจกรรมการเรียนรู้	ขั้นตอนของกิจกรรมการเรียนรู้บูรณาการจากแนวคิดการเรียนรู้ จากประสบการณ์และแนวคิดนีโอฮิวแมนนิส มี 4 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 การสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลายและสร้างภาพพจน์ของ ตนเองทางบวก ขั้นที่ 2 การแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้โดยสังเกตและ ไตร่ตรองประสบการณ์ร่วมกัน ขั้นที่ 3 การสรุปความคิดรวบยอด ขั้นที่ 4 การตรวจสอบความคิดรวบยอดด้วยการลงมือปฏิบัติ และฝึกฝน
4. สื่อการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้	- สื่อ อุปกรณ์ประกอบการเรียนรู้ เช่น สื่อนำเสนอ ใบงาน - แหล่งเรียนรู้สถานที่ต่างๆ เช่น ศาสนสถาน สถานศึกษา โรงเรียนสอนคนตาบอด - แหล่งเรียนรู้ที่เป็นบุคคล ได้แก่ วิทยากรที่มีความรู้และ ประสบการณ์ วิทยากรผู้ช่วยประจำกลุ่ม นักบวช ผู้บริหาร สถานศึกษา มัคคุเทศก์ นักเรียนผู้พิการทางสายตา เป็นต้น
5. การวัดและประเมินผล	การทดสอบก่อนและหลังการจัดกิจกรรมค่ายเพื่อเสริมสร้างการ เห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคม 1. แบบวัดเจตคติเพื่อความตระหนักรู้การเห็นคุณค่าในตนเอง 2. แบบทดสอบความรู้ด้านการคิดวิเคราะห์ทักษะทางสังคม 3. แบบวัดทักษะทางสังคมด้านการจัดการกับอารมณ์และ ความเครียด และทักษะการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีกับผู้อื่น

ขั้นตอนที่ 2 ผลการตรวจสอบคุณภาพความเหมาะสมของโปรแกรม

โปรแกรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นได้รับการตรวจสอบความเหมาะสมโดยผู้ทรงคุณวุฒิก่อนนำไปทดลองใช้ โดยพิจารณาทั้งด้านแนวคิดพื้นฐาน แนวคิดการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ องค์ประกอบของ โปรแกรม และแผนการจัดเรียนรู้ มีผลการประเมินโดยใช้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ได้ค่าเท่ากับ

1 ซึ่งแสดงว่าโปรแกรมนี้สามารถนำไปใช้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้ ขั้นตอนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในโปรแกรมสามารถอธิบายได้ดังนี้

การจูงใจขั้นตอนที่ 1 การสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลายและสร้างภาพพจน์ของตนเองทางบวก ทำได้โดย การฝึกให้คลื่นสมองเป็นคลื่นอัลฟา การสร้างภาพพจน์ด้านบวก การฝึกสมาธิด้วยเสียงเพลง การฝึกโยคะท่าอาสนะพื้นฐาน และการบริหารกายและจิตโดยการเต้นเกาซิกิ

การจูงใจขั้นตอนที่ 2 การแลกเปลี่ยนประสบการณ์เรียนรู้โดยการสังเกตและไตร่ตรอง ประสบการณ์ร่วมกัน ทำได้โดยกิจกรรมกลุ่ม การเรียนรู้จากประสบการณ์ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และการไตร่ตรองประสบการณ์ร่วมกัน

การจูงใจขั้นตอนที่ 3 การสรุปความคิดรวบยอด ทำได้โดยการอภิปรายกลุ่ม และการสรุปและเชื่อมโยงความรู้

การจูงใจขั้นตอนที่ 4 การตรวจสอบความคิดรวบยอดด้วยการลงมือปฏิบัติและฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอ

ขั้นตอนที่ 3 ผลการทดลองใช้โปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน

ผู้วิจัยนำเสนอผลวิเคราะห์ข้อมูลผลของโปรแกรม 3 ด้าน ได้แก่ ด้านเจตคติเพื่อความตระหนักรู้การเห็นคุณค่าในตนเอง การคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจแก้ปัญหา ด้านทักษะการจัดการกับอารมณ์และความเครียด และทักษะการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น โดยแบ่งเป็น 3 ตอนตามลำดับ ดังนี้คือ

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเจตคติเพื่อความตระหนักรู้การเห็นคุณค่าในตนเอง

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทักษะทางสังคม

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์การเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคม

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเจตคติเพื่อความตระหนักรู้การเห็นคุณค่าในตนเอง

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเจตคติเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนเองระหว่างก่อนและหลังการทดลอง ดังนี้

ตารางที่ 4.12 ค่าคะแนนเฉลี่ยรวมของเจตคติเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนเองของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนก่อนการทดลองและหลังการทดลอง

เจตคติเกี่ยวกับ การเห็นคุณค่าในตนเอง	ก่อนการทดลอง (n=30)		หลังการทดลอง (n=30)	
	\bar{X}	SD	\bar{X}	SD
ค่าเฉลี่ยรวม	3.85	.71	4.42	.77

จากตารางที่ 4.12 พบว่า ค่าเฉลี่ยรวมของการวัดเจตคติของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนด้านการเห็นคุณค่าในตนเอง มีคะแนนเฉลี่ยของเจตคติก่อนการทดลองและหลังการทดลองแตกต่างกัน โดยก่อนการทดลองมีค่าเฉลี่ยรวมที่ 3.85 (SD=0.71) และหลังการทดลองมีค่าเฉลี่ยรวมที่ 4.42 (SD=.77)

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทักษะทางสังคม

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลทักษะทางสังคมโดยเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนระหว่างก่อนและหลังการทดลองด้านความรู้ทางการคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ แก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ และด้านทักษะการจัดการกับอารมณ์และความเครียดและการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น โดยมีรายละเอียดดังตารางที่ 4.13 ดังนี้

 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 CHULALONGKORN UNIVERSITY

ตารางที่ 4.13 ค่าคะแนนเฉลี่ยของความรู้เกี่ยวกับการคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ก่อนการทดลองและหลังการทดลองจำแนกรายข้อ

รายการประเมิน	ก่อนการทดลอง (n=30)		หลังการทดลอง (n=30)		t	p-value
	\bar{X}	SD	\bar{X}	SD		
1. ประเมินสถานการณ์ต่างๆ ที่เผชิญด้วยข้อมูลและเหตุผล	11.00	1.81	24.96	2.20	29.20	.000

ที่ถูกต้อง						
2. วางตัวและกำหนดท่าที ได้เหมาะสมกับสถานการณ์	14.66	1.24	26.63	1.15	59.69	.000
3. วิเคราะห์ผลกระทบและหาทาง ป้องกันหรือแก้ปัญหาที่เกิดจาก พฤติกรรมไม่พึงประสงค์	10.70	1.80	24.63	2.39	26.64	.000
4. ตัดสินใจในสถานการณ์ต่างๆ ที่เผชิญด้วยทางเลือกที่เหมาะสมไม่ เกิดผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น	11.33	2.23	24.06	2.77	20.87	.000
5. แก้ปัญหาเมื่อเผชิญสถานการณ์ วิกฤตอย่างไ้ตรงตรง อย่างเป็นระบบ	11.00	2.01	24.06	2.16	21.55	.000
6. แสวงหาข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้ ต่างๆ ด้วยวิธีการที่หลากหลาย ถูกต้องและเหมาะสม นำมาใช้ ประโยชน์	11.10	2.04	24.10	2.13	24.96	.000
7. มีความยืดหยุ่นทางความคิด	12.26	2.62	24.03	2.28	18.15	.000
8. มีมุมมองด้านดีในบรรยากาศหรือ สภาพการณ์ที่เป็นปัญหาได้	12.30	2.52	25.56	1.99	25.47	.000
9. วิเคราะห์ประโยชน์และคุณค่า ของข้อมูลข่าวสาร เลือกใช้ข้อมูล ข่าวสารเพื่อสร้างภูมิความรู้และการ ตัดสินใจเมื่อเผชิญสถานการณ์ รอบตัว	11.43	2.06	23.63	2.44	18.84	.000
10. ประเมินและสรุปผลการกระทำ การตัดสินใจและการแก้ปัญหาใน สถานการณ์คับขันจากประสบการณ์ ที่ดีของตนเองและผู้อื่น เป็นบทเรียน ชีวิตของตนเอง	12.23	2.54	24.06	2.30	18.81	.000

$P^* < .05$

จากตารางที่ 4.13 พบว่า เมื่อจำแนกแบบวัดความรู้เป็นรายข้อนักศึกษาการศึกษา
นอกโรงเรียนมีคะแนนเฉลี่ยของความรู้เกี่ยวกับการคิดวิเคราะห์ของนักศึกษาการศึกษา
นอกโรงเรียนก่อนการทดลองและหลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
โดยที่คะแนนเฉลี่ยของความรู้เกี่ยวกับการคิดวิเคราะห์หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง

สรุปว่านักศึกษาการศึกษาออกโรงเรียนในกลุ่มทดลองหลังจากเข้าร่วมโปรแกรมมีความรู้ด้าน
การคิดวิเคราะห์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นการยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ 4.14 การเปรียบเทียบค่าคะแนนเฉลี่ยของทักษะการจัดการกับอารมณ์และความเครียด และการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น ก่อนการทดลองและหลังการทดลองจำแนกรายข้อ

รายการประเมิน	ก่อนการทดลอง (n=30)		หลังการทดลอง (n=30)		t	p-value
	\bar{x}	SD	\bar{x}	SD		
11. สำรวจและประเมินอารมณ์ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของตนเองได้	11.20	1.80	24.10	2.46	26.33	.000
12. เลือกวิธีการจัดการความขัดแย้งต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม	10.66	1.98	24.00	2.19	24.64	.000
13. มีวิธีการสร้างความสุขให้กับตนเองและผู้อื่นได้เหมาะสมกับเหตุการณ์	10.40	2.04	23.90	2.42	27.64	.000
14. มีวิธีการคลายความเครียดอย่างสร้างสรรค์	10.73	2.05	23.63	2.05	23.21	.000
15. ยุติความรุนแรงในสถานการณ์ต่างๆ โดยสันติวิธี	10.90	2.05	23.76	2.34	24.32	.000
16. ปรับความคิด ความรู้สึก อารมณ์ที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ต่างๆ ที่อาจก่อให้เกิดความไม่พอใจหรือความเครียดได้ด้วยวิธีการที่ถูกต้องและสร้างสรรค์	11.56	2.09	24.30	2.30	20.19	.000
17. ทำงานร่วมกับผู้อื่นบนพื้นฐานของความเป็นประชาธิปไตยได้อย่างราบรื่น	10.93	2.37	23.76	1.97	20.05	.000
18. กล้าแสดงความคิดเห็นของตนเองต่อสถานการณ์ต่างๆ อย่างมีเหตุผลและที่เหมาะสม	10.43	1.97	23.06	2.33	24.95	.000
19. ปฏิบัติตนตามกฎกติกาของสังคมอย่างเต็มใจทุกสถานการณ์	11.46	2.50	23.60	2.41	21.64	.000

ตารางที่ 4.14 การเปรียบเทียบค่าคะแนนเฉลี่ยของทักษะการจัดการกับอารมณ์และความเครียด และการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น ก่อนการทดลองและหลังการทดลองจำแนกรายข้อ (ต่อ)

รายการประเมิน	ก่อนการทดลอง (n=30)		หลังการทดลอง (n=30)		t	p-value
	\bar{x}	SD	\bar{x}	SD		
20. ให้คำปรึกษาแนะนำที่ถูกต้องแก่ผู้อื่น	10.90	2.05	22.60	1.94	20.25	.000

23. ปฏิเสธและต่อรองบนพื้นฐาน ของความถูกต้อง	12.56	2.56	23.93	2.24	16.61	.000
24. อาสาช่วยเหลือผู้อื่นด้วย ความเต็มใจโดยไม่หวังผลตอบแทน	11.36	2.39	25.03	1.75	19.94	.000
25. มีวิธีการสื่อสารกับผู้อื่นทั้งด้าน ภาษาพูด ภาษากาย ด้วยความ สุภาพและเป็นมิตร	12.66	2.53	24.46	2.08	20.99	.000

$P^* < .05$

จากตารางที่ 4.19 พบว่า เมื่อจำแนกแบบวัดทักษะเป็นรายด้านนักศึกษาการศึกษา
นอกโรงเรียนมีคะแนนเฉลี่ยของทักษะเกี่ยวกับการจัดการกับอารมณ์และความเครียด และทักษะการ
สร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่นของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนก่อนการทดลองและ
หลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยที่ คะแนนเฉลี่ยของทักษะ
เกี่ยวกับการจัดการกับอารมณ์และความเครียด และทักษะการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น
หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง

สรุปว่านักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนในกลุ่มทดลองหลังจากเข้าร่วมโปรแกรมมีทักษะ
เกี่ยวกับการจัดการกับอารมณ์และความเครียด และทักษะการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น
อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นการยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์การเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคม

ในการวิเคราะห์การเห็นคุณค่าในตนเองของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน
เป็นการประเมินผลการพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองที่เกิดขึ้นซึ่งประกอบด้วยพฤติกรรม
ที่คาดหวังด้าน 1) การค้นพบความถนัด ความสามารถและบุคลิกภาพของตนเอง 2) การค้นพบจุดเด่น
จุดด้อยของตนเอง 3) การมีทักษะในการกำหนดเป้าหมายและทิศทางสู่ความสำเร็จ
และทักษะทางสังคมซึ่งประกอบด้วยพฤติกรรมที่คาดหวังด้าน 1) การคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และ
แก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ 2) การจัดการกับอารมณ์และความเครียด 3) การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับ
ผู้อื่นของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนจากการเข้าร่วมโปรแกรมกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นเวลา
1 เดือน ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้เข้าร่วมวิจัยจำนวน 5 คน และครูผู้สอนอีก 5 คน เพื่อให้ทราบถึง
การพัฒนาด้านการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคม โดยนำเสนอ 3 ประเด็น คือ
1) การเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคม 2) ปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน 3) ปัจจัยที่มี
ผลต่อการนำความรู้ไปใช้ในชีวิต มีรายละเอียด ดังนี้

ประเด็นที่ 1 การเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคม

การเห็นคุณค่าในตนเอง หมายถึง การประเมินการเคารพตนเองและผู้อื่นตามความคิดเห็นที่
เป็นจริง โดยมีพฤติกรรมที่คาดหวัง โดยมีข้อมูลจากการสัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 24 มีนาคม 2556 ดังนี้

1. การค้นพบความถนัดและบุคลิกภาพของตนเอง ซึ่งมีตัวชี้วัด ได้แก่

1) วิเคราะห์ความถนัด ความสามารถ ของตนเองได้ โดยมีความมั่นใจมากขึ้น ด้วยการกล้าคิดกล้าแสดงออก พบว่ามีความไว้วางใจเพื่อนมากขึ้นและตนเองก็หวังว่าจะเป็นที่พึ่งให้ผู้อื่นได้

“มั่นใจในตนเองมากขึ้น รู้จักคุณค่าของตัวเอง กล้าแสดงออกมากขึ้น”

“กล้าคิด กล้าแสดงออก เป็นผู้ฟังที่ดี ได้ก้าวหน้าขึ้นอีกขั้นหนึ่ง”

“เป็นคนดีที่เพื่อนๆ พึ่งพาได้เวลาจำเป็น”

“มีความสามารถในการวาดรูป การใช้คอมพิวเตอร์”

“ฉันมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ สามารถฟังฟังได้ และฉันก็มีความสามารถพิเศษ คือ เล่นดนตรีไทยได้”

โดยเมื่อได้ทบทวนตัวเองแล้วเกิดความเข้าใจถึงพฤติกรรม ความชอบและข้อดีของตนเอง รู้ว่าตนเองมีความพิเศษที่ไม่เหมือนใคร เมื่อเข้าใจตนเองแล้วว่ามีข้อดีอะไร ก็มีความมั่นใจและกล้าแสดงออกมากขึ้น มีแนวคิดว่าจะนำข้อดีไปใช้กับคนรอบข้างและสังคมได้อย่างไร

“วันแรกที่มา ได้ทำกิจกรรมเกี่ยวกับ ฉันคือใคร ทำให้ได้นึกทบทวนอีกครั้ง ตัวเราคือใคร ชอบอะไร ชอบกินอะไร ชอบไปไหน ทำอะไร และก็คิดถึงข้อดีของตัวเอง และแสดงออกมา และมองย้อนมาที่ตัวเองว่า ตัวเรามีภาพลักษณ์อย่างไร”

“นิสัยไม่เหมือนใคร ความพิเศษไม่เหมือนกัน รู้จักตัวตนมากขึ้นกว่าเดิม”

“ได้รู้จักตัวเองมากขึ้นว่าเป็นคนแบบไหน เป็นคนเอาแต่ใจ เป็นคนที่ไม่สนอะไร แล้วแต่คนอื่น”

“ได้รู้จักตัวเองมากขึ้น กล้าแสดงออก ได้เพื่อนใหม่ การคิดการพูดคุยที่ทำให้เกิดความกล้าภายในกลุ่มต่างๆ ที่ไม่เคยรู้จักกันมาก่อน”

“ตัวตนที่สะท้อนภาพลักษณ์ของฉัน เคารพตนเอง เคารพผู้อื่น ยุติธรรม เป็นมิตร”

“ได้รู้ตัวตนของตัวเองขึ้นมาก และได้กลับนำไปใช้กับตนเอง เพื่อนๆ ครอบครัว คนในชุมชน และนำไปใช้กับสังคม”

2. การค้นพบจุดเด่นจุดด้อยของตนเอง ซึ่งมีตัวชี้วัด ได้แก่

1) วิเคราะห์จุดเด่นจุดด้อยของตนเองได้ โดยได้รู้ว่าตนเองมีจุดด้อยอย่างไร การรู้ตนเอง โดยการทบทวนอย่างชัดเจนนั้นทำให้คิดต่อไปอีกว่าต้องปรับปรุงตนเองอย่างไรให้ดีขึ้นกว่าเดิมให้ตนเองรู้สึกดีต่อตนเองและทำให้คนอื่นยินดีด้วยได้

“เป็นคนพูดเก่ง อารมณ์ขัน ชอบทำให้คนอื่นหัวเราะ จึงทำให้คนรอบข้างมีความสุขไปด้วยเป็นคนอภัยค้ายดี เป็นมิตร เข้ากับผู้อื่นง่าย จึงทำให้ผู้อื่นผ่อนคลาย ไม่ตึงเครียด เวลาพบปะเจอกัน แม้เพียงครั้งแรก”

“จะรักตัวเองมากๆ จะไม่เอาแต่ใจ ไม่ชิงอ่อน”

“ฉันทำให้คนอื่นหัวเราะได้ ชื่นชมยินดี”

“ได้เห็นภาพลักษณ์ตัวเองแบบชัดเจน พัฒนาตัวเองในข้อดี ข้อเสีย แล้วมั่นใจในตัวเองเพิ่มขึ้น ในข้อดีของตัวเอง ดูแลมุมมองของคนอื่นที่พูดถึงตัวเรา แล้วเอาไปปรับปรุง ได้รับความสำเร็จ และความรู้สึกดีกับตัวของตนเอง”

2) กำหนดเป้าหมายในชีวิตของตนเองได้อย่างเหมาะสม โดยสามารถเปลี่ยนแปลงวิธีการคิดจากการที่ไม่ได้ให้ความสำคัญกับการกำหนดเป้าหมายในชีวิตมาก่อน ทำให้ไม่รู้ว่าตนเองจะต้องทำอะไรบ้าง เพื่อให้ชีวิตประสบความสำเร็จ

“เมื่อก่อนไม่ได้ตั้งเป้าหมายได้แบบหลังเข้าค่าย เมื่อพี่โจ้แนะวิธีตั้งเป้าหมาย จึงมีเป้าหมายในชีวิตชัดเจนขึ้น เป้าหมายระยะสั้น คือขายของ เป้าหมายระยะกลาง คือเก็บเงินเรียนต่อระยะยาว คือปรับปรุงกิจการห้องเช่า และเปิดธุรกิจทัวร์ อยากรับเป็นไกด์”

“ตั้งใจจะเรียนต่อให้ถึงระดับปริญญาโท”

3. การมีทักษะในการกำหนดเป้าหมายและทิศทางสู่ความสำเร็จ ซึ่งมีตัวชี้วัด ได้แก่

1) กำหนดทิศทางและวางแผนการดำเนินชีวิตไปสู่เป้าหมายหรือความสำเร็จที่ตนเองคาดหวังได้ โดยระบุว่าอยากเป็นคนดีและรู้ว่าคนดีต้องทำอย่างไร การมีเป้าหมายในชีวิตด้วยการมีอาชีพที่ถนัดและรักที่จะทำอาชีพดังกล่าวเหล่านั้น มีคนรักและจะดูแลครอบครัวให้มีความสุข โดยมุ่งเน้นที่การทำสิ่งที่ดี ความพยายาม ความซื่อสัตย์และอดทน

“อยากเป็นคนดี เพราะในตัวเราทุกคนก็มีข้อดีของตัวเอง จะปฏิบัติตนเป็นมิตรที่ดีของเพื่อนทุกคน ตั้งใจเรียนมากขึ้นเพื่ออนาคตที่ดีในวันข้างหน้า”

“จุดมุ่งหมายในใจ นับจากวันนี้เป็นต้นไปจะตั้งใจจะฝึกซ้อม เพื่อจะเป็นอย่างที่ผมที่ตั้งไว้ในอนาคต เป้าหมายระยะสั้นคือ เรียนให้จบ ป.ตรี เป้าหมายระยะกลางคือเป็นนักดนตรี มีอาชีพธุรกิจส่วนตัว และเป้าหมายระยะยาวคือ มีเงินเป็นหลักเลี้ยงพ่อแม่พี่น้อง”

“ฝันอยากเรียนถึงระดับ ป.ตรี ฝันอยากจะทำธุรกิจส่วนตัวและเป็นนักดนตรี”

“รู้จักการวางแผนก่อนการทำงาน ทำให้เรานั้นทำงาน และทำสิ่งต่างๆ นั้นไวขึ้น”

“จุดมุ่งหมายในใจ นับจากวันนี้เป็นต้นไปจะทำงานเก็บเงินซื้อบ้าน สร้างเว็บไซต์ทำธุรกิจของตัวเอง เป้าหมายระยะสั้นคือ ศึกษาหาข้อมูล ลงมือทำอย่างเคร่งครัด เป้าหมายระยะกลาง คือ ประเมินผลตนเอง มีเงินทุนประกอบธุรกิจ เป้าหมายระยะยาว คือ มีเว็บไซต์เล็กๆ เป็นของตัวเอง และบ้านเล็กๆ 1 หลังอย่างที่ตั้งใจไว้”

“ฝันอยากเรียนถึงระดับระดับ ป.ตรี คณะเทคโนโลยีสารสนเทศและฝันอยากเป็นโปรแกรมเมอร์ ทำงานเป็นเจ้าของธุรกิจเว็บไซต์ อยากรจะแต่งงานกับคนซื่อสัตย์ ตรงไปตรงมา เป็นคนง่าย ๆ”

“ได้รู้ความฝันและสิ่งที่คาดหวัง เป้าหมายของชีวิต และการตั้งใจ และพยายามที่จะทำให้สำเร็จ”

“จุดมุ่งหมายในใจ นับจากวันนี้เป็นต้นไปจะตั้งใจเรียนและฝึกพูดภาษาอังกฤษเพื่อสื่อสารกับฝรั่งให้ได้ และมีบริษัททัวร์เป็นของตัวเอง เป้าหมายระยะสั้นคือตั้งใจเรียนภาษาอังกฤษ เป้าหมาย

ระยะกลางคือ พูดภาษาอังกฤษได้ ทำงานเพื่อหาเงินลงทุน เป้าหมายระยะยาว ได้งานที่มั่นคง มีบริษัทเป็นของตนเอง”

“อยากเรียนถึงระดับ ป.ตรี คณะมนุษยศาสตร์ เอกภาษาอังกฤษ”

“อยากจะทำงานบริษัทเอกชนและหาเงินลงทุนทำบริษัททัวร์ของตัวเอง”

“อยากจะทำงานกับคนดี มีเหตุผล มีความมั่นคง อ่อนโยน ร่าเริงแจ่มใส”

“ทำให้รู้จักการคิด การสังเกตมากขึ้น รู้จักการวางแผนก่อนลงมือทำ เพื่อผลที่ดีที่สุด ออกมาภายหลัง รู้จักการคิดไตร่ตรองให้ถี่ถ้วน การฝึกทักษะการบริหารสมอง การทำงานแข่งกับเวลา”

“จุดมุ่งหมายในใจ นับจากวันนี้เป็นต้นไปจะตั้งใจทำงานเก็บเงินเลี้ยงครอบครัวให้สบายที่สุดเป้าหมายระยะสั้นตั้งใจเรียนให้จบ ทำงานที่ดี เป้าหมายระยะกลาง จะมีฐานะที่ดี เลี้ยงครอบครัวได้ เป้าหมายระยะยาวจะสร้างฐานะให้กับคนในครอบครัวและคนที่รัก”

“อยากเรียน ป.ตรี มนุษยศาสตร์เอกอังกฤษ ป.โท มนุษยศาสตร์เอกฝรั่งเศส ป.เอก (อยากเป็นดอกเตอร์) อยากจะทำงานทูตหรือไกด์ อยากจะทำงานกับคนดี อารมณ์ดี มีความซื่อสัตย์”

“อยากทำทุกอย่างให้สำเร็จให้ดีที่สุด และสิ่งที่ทำอยู่จะทำให้บรรลุเป้าหมายในชีวิตให้ดี”

“จุดมุ่งหมายในใจ นับจากวันนี้เป็นต้นไปจะทำตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ เป้าหมายระยะสั้น จะเรียนฝึกภาษาให้เก่ง เป้าหมายระยะกลางจะเข้าทำงานในการบินไทย เป้าหมายระยะยาวจะเป็นพนักงานดีเด่นให้ได้ และสร้างครอบครัว หาสิ่งที่มีมั่นคง อยากเรียนด้านภาษา อยากจะทำงานเป็นแอร์โฮสเตสอยากจะทำงานกับคนที่ดูแลเราได้ รักครอบครัว ชยัน เสมอต้นเสมอปลาย เข้าใจซึ่งกันและกัน”

2) ปฏิบัติตามแผนการดำเนินชีวิตที่กำหนดไว้และปรับปรุงให้มีโอกาสประสบความสำเร็จตามเป้าหมายได้ โดยรู้ว่าวิธีใดที่จะนำพาตนเองไปสู่เป้าหมายได้ ทั้งการสร้าง ความมั่นใจ การทบทวนและตั้งใจปฏิบัติในสิ่งที่ดี

“อยากพัฒนาให้ตนเองมีความมั่นใจมากกว่านี้ พัฒนาทักษะ ความอดทน อยากให้ตนเองอดทน ชะใจตนเองได้ เมื่อต้องการจะทำสิ่งใด อยากทำให้สำเร็จตามเป้าหมาย และได้ทำตามอย่างที่ตั้งใจไว้”

“ข้อตั้งใจที่จะพัฒนาตนเองจากสิ่งที่เรียนรู้ จะนำไปปฏิบัติใช้ขณะเรียนหนังสือ และตั้งใจเรียนให้มากขึ้น”

“ตั้งใจเรียนมากขึ้น และนำสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้ ไปใช้ในการสังเกตและจดจำ”

ทักษะทางสังคม หมายถึง พฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกในการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วยพฤติกรรมที่คาดหวัง ดังนี้

1. การคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งมีตัวชี้วัด ได้แก่

1) วิเคราะห์ประโยชน์และคุณค่าของข้อมูลข่าวสาร เลือกใช้ข้อมูลข่าวสารเพื่อสร้างภูมิความรู้และการตัดสินใจเมื่อเผชิญ สถานการณ์รอบตัว โดยการนำหลักการเข้าใจคนไปใช้ ทั้งเข้าใจผู้อื่น เข้าใจตนเองจากการสังเกตสิ่งรอบตัว

“วันสุดท้าย เราได้เรียนรู้รูปแบบต่างๆ ของคนเราที่มีความแตกต่างกัน แบ่งออกเป็น 3 แบบด้วยกัน OD/SD/BSD ได้รู้ว่าตัวเราอยู่ในกลุ่มคนรูปแบบไหน ได้เรียนรู้ความเหมาะสมความพอดี ส่วนตัวแล้วฉันอยู่ในกลุ่ม OD จึงเข้าใจตัวเอง และพยายามเปลี่ยนแปลงตัวเองให้อยู่ในรูปแบบ BSD ที่มีความพอดีต่อทุกรูปแบบ”

“รู้สึกสนุก ประทับใจพี่ๆ ครู และเพื่อนๆ ทุกคน ขอขอบคุณสำหรับความรู้สึกดีๆ ค่ะ”

“เป็นคนเปิดเผย ง่ายๆ อาจจะไม่คุยกับคนที่ไม่รู้จัก นอกจากจะมาคุยหรือทักก่อน จะเปลี่ยนภาพลักษณ์ ให้ดูดีขึ้นกว่านี้ อยากจะให้ตัวเองดูว่าเริงกว่านี้”

“เมื่อก่อนเราสองคนต่างไม่ค่อยยอมกัน และลูกสาวก็เป็น SD ลูกหนูเอาแต่ใจตัวเอง ชอบโอ้อวด ส่วนน้องคนกลางเป็นแบบ OD ยอมตามคนอื่น ซื่อๆ พี่จิวบอกว่าเราต้อง Balance คือให้รักษาสีผิวของเรา และไม่ละเมิดสิทธิ์ผู้อื่นเพราะคนอื่นก็มีสิทธิ์ เมื่อก่อนบอกร้องไห้ยอมหลาน แต่หลังจากเข้าค่ายจะเปลี่ยนเป็นสอนลูกแทน พี่แนะนำว่าให้กอดลูกแทนการตี แล้วสอนลูกให้เปลี่ยนแสดงพฤติกรรมที่ดี”

“จะนำไปใช้ในสิ่งที่เรียนรู้ในครั้งนี่ เพื่อประโยชน์ส่วนรวม และมนุษย์ทุกคน”

2) ประเมินสถานการณ์ต่างๆ ที่เผชิญด้วยข้อมูลและเหตุผลที่ถูกต้อง โดยการเข้าใจตัวเอง ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ มองคนอื่นแล้วนำมาเป็นกำลังใจให้ตนเองทำให้รู้สึกดีต่อตัวเอง

“ได้รับความรู้สนุก ได้ร่วมกิจกรรม เจอเพื่อนใหม่ๆ มองตัวเองในด้านดีขึ้น ไม่ดูถูกตัวเอง”

“คนพิเศษ เป็นตัวเรา ไม่มองตัวเองต่ำไป ไม่ว่าใครจะพูดให้เราเสียหาย แต่เราต้องมั่นใจในตัวเราและสิ่งที่เราทำ”

3) ตัดสินใจในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เผชิญด้วยทางเลือกที่เหมาะสมและไม่เกิดผลกระทบ ต่อตนเองและผู้อื่น โดยมีแนวทางในการแก้ไขข้อเสียของตนเองเป็นการไม่สร้างปัญหาต่อตนเอง บาง คนได้ลงมือปฏิบัติตามแนวทางที่ได้เรียนรู้ไปแล้วด้วย

“ได้เรียนรู้จากกลุ่ม แก้ปัญหา หาแนวทางปฏิบัติ พัฒนาตนเอง บันทึกลงผลความสำเร็จ”

“มองเห็นคุณค่าในตัวเองมากขึ้นกว่าเดิม ไม่เอาข้อด้อยในตัวเองมาเป็นข้อเสีย ทำให้เรามีปัญหากับตัวเอง”

“ได้ปฏิบัติอยู่ กำลังทำต่อเนื่อง เก่งขึ้น ชำนาญขึ้น”

4) แก้ปัญหาเมื่อเผชิญสถานการณ์วิกฤตด้วยการไตร่ตรองอย่างเป็นระบบ โดยการพิจารณาหาทางแก้ไขแล้วดำเนินการเปลี่ยนแปลงจนเกิดผลที่ดี

“กลับมาพิจารณาข้อเสียของตัวเอง แล้วมาดูว่าข้อดีของผมนคืออะไร แล้วข้อเสียของผมนคืออะไร แล้วมาปรับปรุงตัวเองใหม่ สังเกตเห็นอะไรหลายอย่าง และได้เห็นข้อดี และข้อเสียของตัวเอง และได้รู้ถึงคุณค่าของตัวเองและผู้อื่น และได้ความรู้อีกมากมาย มีคนนับถือ มีคนรักมากขึ้น”

5) วิเคราะห์ผลกระทบและหาทางป้องกันหรือแก้ปัญหาที่เกิดจากพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ โดยมีความมั่นใจกระทำในสิ่งที่ควรกระทำ แก้ปัญหาการทำงานด้วยการจัดเรียงลำดับของงานให้ชัดเจนก่อนลงมือปฏิบัติ

“มองถึงคุณค่าของตัวเองให้มากๆ ให้กำลังใจตนเองอยู่เสมอเวลาทำผิดพลาด หากจุดยืนของตัวเองให้เจอ กล้าทำในสิ่งที่ควรกระทำ”

“ฉันจะเรียงลำดับความสำคัญของงานแต่ละชิ้น”

6) วางตัวและกำหนดท่าทีที่เหมาะสมกับสถานการณ์ โดยรู้ว่าเมื่อพบปะผู้คน และเมื่อเข้าสังคมในโอกาสต่างๆ ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของศาสนาที่แตกต่างกันได้ ตรงต่อเวลา

“ได้รู้จักตนเองมากขึ้น ได้กล้าคิด กล้าแสดงออก สามารถนำไปใช้กับเพื่อนๆ ญาติพี่น้อง และชุมชน สังคม และประเทศชาติ ได้ไปเที่ยวต่างสถานที่ และได้รู้จักมุมมองของคนอื่นมากขึ้น ได้เข้าใจถึงประสิทธิภาพของตนเองในการปรับตัวอยู่กับผู้อื่น และสังคม ได้ทำเพื่อส่วนรวมและเพื่อนฝูงได้เพื่อนๆ และมิตรสหายใหม่ๆ จากหลายๆ พื้นที่มา ได้รู้วิธีการเรียนรู้ในแบบของ ว่าเป็นคนเรียนรู้ประเภทสังเกต การฟัง ซึ่งจะช่วยให้ผมพัฒนาตนเองอย่างถูกวิธี ได้ทำกิจกรรมใหม่ๆ ที่ตนเองไม่เคยทำมาก่อน ได้ขบคิดใหม่ๆ ที่กว้างมากขึ้น ได้รู้จักบทบาทและจุดยืนของตนเอง ได้รู้จักเพื่อนต่างศาสนา และวัฒนธรรมที่ตนเองไม่รู้จักมาก่อน ได้รู้จักใจเขาใจเรา ได้รู้จักการตรงต่อเวลา”

7) มีมุมมองด้านดีในบรรยากาศหรือสภาพการณ์ที่เป็นปัญหาได้ โดยการปรับปรุงตนเอง ใช้การทำสมาธิและการมีความสามัคคี ไม่กลัวการเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวเข้ากับผู้อื่น

“การฝึกพัฒนาตนเองต่อสังคมด้านนอก ให้มุมมองและความสำคัญกับตนเอง ใช้สมาธิและความสามัคคีร่วมกับผู้อื่น รู้จักปรับตัว รู้จักมองคุณค่าในตนเอง”

“การปรับตัวเข้าหาผู้อื่น การวางตัว สิ่งที่จะพัฒนาจริงๆ คือ ตนเองและการให้กำลังใจตนเอง มีทัศนคติใหม่ ไม่กลัวความจริง ไม่กลัวการเปลี่ยนแปลง อยากให้ทุกสิ่งสำเร็จครบถ้วน ตามที่ตั้งเป้าไว้”

8) มีความยืดหยุ่นทางความคิด โดยการยอมรับความแตกต่างของคนในกลุ่มและพยายามเปลี่ยนแปลงตนเองเพื่อผู้อื่น

“วันสุดท้าย เราได้เรียนรู้รูปแบบต่างๆ ของคนเราที่มีความแตกต่างกัน แบ่งออกเป็น 3 แบบด้วยกัน OD/SD/BSB ได้รู้ว่าตัวเราอยู่ในกลุ่มคนรูปแบบไหน ได้เรียนรู้ความเหมาะสม ความพอดีส่วนตัวแล้วฉันอยู่ในกลุ่ม OD จึงเข้าใจตัวเอง และพยายามเปลี่ยนแปลงตัวเองให้อยู่ในรูปแบบ BSB ที่มีความพอดีต่อทุกรูปแบบ”

9) แสวงหาข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ด้วยวิธีการที่หลากหลาย ถูกต้องและเหมาะสม นำมาใช้ประโยชน์ โดยการทัศนศึกษา การเรียนรู้หลักธรรม แล้วนำมาใช้ในการให้เกียรติผู้อื่น และการอยู่ร่วมกันในสังคม

“ได้ไปทัศนศึกษาต่างๆ ที่ ได้รู้ทั้งหลักศาสนา ทั้งอิสลาม คริสต์ และศาสนาพุทธ ได้ทำกิจกรรม เห็นคุณค่าตนเอง ทำให้รู้จักตนเองมากขึ้น”

“ได้รู้หลักธรรมคำสอนของทุกศาสนา ศาสนาทุกศาสนาสอนให้ทุกคนเป็นคนดี และรักกัน ได้เห็นคุณค่าในตัวเองและเคารพตนเองมากขึ้น ทำให้การอยู่ร่วมกันในสังคมง่ายขึ้น”

“ได้ไปทัศนศึกษา ได้รู้จักสถานที่ต่างๆ รับความรู้เกี่ยวกับศาสนาทุกศาสนา เห็นคุณค่าของตัวเองมากขึ้น ให้เกียรติผู้อื่น”

10) ประเมินและสรุปผลการกระทำ การตัดสินใจและการแก้ปัญหาในสถานการณ์คับขัน จากประสบการณ์ที่ดีของตนเองและ ผู้อื่น เป็นบทเรียนชีวิตของตนเอง โดยการนำประสบการณ์ที่เรียนรู้จากเพื่อนนำมาปรับใช้กับตัวเอง

“เรียนรู้วิธีคิดจากเพื่อน มุมมองที่ต่างไปจากตนเอง นำวิธีคิดปฏิบัติ มาปรับใช้กับตนเอง”

“ได้เรียนรู้เทคนิคการสังเกต การตั้งใจและความร่วมมือจากเพื่อน ตั้งใจที่จะพัฒนาตนเอง จากสิ่งที่เรียนรู้และนำเทคนิคที่ได้มาใช้ในชีวิตประจำวัน”

“ลองเอาความคิดของเพื่อนมาลองทำ ลองสังเกต ลองเอาความคิดรวมๆกับความคิดของเรา”

“สังเกตเห็นความสามารถของเพื่อนๆ คือ ในกลุ่มหนูทุกคน มีความสามารถมากมาย คือ เราก็สามารถที่จะนำตัวอย่างที่ดีมาเป็นแบบอย่าง แม้ว่าจะเป็นการพูด การเขียน การอ่านต่างๆ”

2. การจัดการกับอารมณ์และความเครียด ซึ่งมีตัวชีวิต ได้แก่

1) สำรวจและประเมินอารมณ์ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของตนเองได้โดยการนำสมาธิ ด้วยเสียงเพลง การเดินเกาซิกิไปใช้

“ได้รู้จักเพื่อนใหม่ ทั้งคนศาสนาเดียวกัน หรือศาสนาอื่น ได้ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และ ด้านเรียนรู้การทำงานของสมองด้านซ้ายขวา ความถนัดของแต่ละคน ความสามารถของแต่ละคนที่มีความแตกต่าง”

“ได้ร่วมกิจกรรมที่มีความสนุกสนาน ไม่มีความตึงเครียดเลย ผ่อนคลาย พี่ๆ เป็นกันเอง กันมากๆ ครูๆ ที่ใจดี ให้คำปรึกษาเป็นอย่างดี”

“ในกิจกรรมมีการฝึกสมาธิด้วยเสียงเพลง การฝึกให้คลื่นสมองเป็นคลื่นอัลฟา และตอนเช้าของวันที่ 2 มีการฝึกโยคะท่าอาสนะพื้นฐาน และการบริหารกายและจิตด้วยท่าเกาซิกิ”

2) เลือกวิธีการจัดการหรือควบคุมอารมณ์ของตนเองได้เหมาะสม โดยการนำไปปรับใช้ ในทุก ๆ ด้านในชีวิต

“ได้นำไปพัฒนาตนเองได้ทุกด้าน ไม่ว่าจะป็นด้านอารมณ์ ได้รู้จักกับเพื่อนใหม่ๆ และได้สนุกสนานในการร่วมกิจกรรมอีกมากมาย”

3) ยุติความรุนแรงในสถานการณ์ต่าง ๆ โดยสันติวิธี โดยการให้อภัยผู้อื่น การรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นให้มากขึ้น

“ได้รู้จักการให้อภัย และการให้อภัยต่อคนอื่น ๆ ได้เปิดโอกาสให้กับคนอื่น ๆ และตัวเราเองให้การแสดงออกและการรับฟัง และรับรู้ของคนอื่น ๆ และการให้อภัยในสิ่งที่คิดว่านั้นไม่ควรจะเก็บมาใส่ใจ ไม่ปิดโอกาสของคนอื่น และตัวเราเอง”

“ได้รู้จักคนอื่น ๆ มากขึ้น สิ่งที่ได้เรียนรู้มานำไปใช้ในครอบครัว ได้ในการแสดงความคิดเห็นของคนในครอบครัว และยังไปใช้กับคนร่วมงานได้ดี มีความเข้าใจในภาระงานที่เราทำและคน

อื่นทำงาน รู้จักรับฟังคนที่ร่วมงานและคนข้างเคียงมากขึ้น การรับรู้ถึงนิสัยของตัวเรามากขึ้นว่าตัวเรานั้นเป็นไง และยังง้างบ้างได้รับความรู้ความรู้สึกของคนอื่นมากขึ้น ได้ช่วยรับฟังความคิดเห็นของคนอื่นมากขึ้นและช่วยให้คนอื่นได้รับความสุขที่เรานั้นมอบให้และทำให้ การปรับตัวเข้ากับสังคม ชุมชนหรือครอบครัวได้มากขึ้นกว่าเดิม ได้เห็นความสนุกความสุขของคนอื่นๆ และตัวเรามากขึ้น ได้ร่วมกิจกรรมต่างๆ ได้รู้จักคนอื่นๆ มากขึ้น ได้ข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆ มาปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้”

4) มีวิธีการคลายความเครียดอย่างสร้างสรรค์ โดยการออกไปพบปะผู้คนในชุมชนพูดคุย แลกเปลี่ยนกันในเรื่องราวต่างๆ

“ปรับปรุงตนเองในเรื่องการยึดมั่นในตนเองมากเกินไป ลดความเห็นแก่ตัวเพื่อให้เห็นคนอื่น ครอบครัวมีความสุขมากขึ้น พูดคุยทำความเข้าใจกับคนในชุมชนเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน”

5) ปรับความคิด ความรู้สึก อารมณ์ ที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ต่างๆ ที่อาจก่อให้เกิดความไม่พอใจหรือความเครียดได้ด้วยวิธีการที่ถูกต้องและสร้างสรรค์ โดยการนั่งสมาธิเพื่อฝึกจิต รักและเคารพตนเอง

“ได้รู้จักตัวเองและเห็นค่าของตัวเองมากขึ้น ได้รู้ว่าคนหลายคนไม่ได้เป็นอย่างที่เราเห็นเสมอไป ทุกคนเป็นคนพิเศษ”

“รักตัวเอง และเคารพตนเองมากขึ้น นำไปปฏิบัติใช้ในชีวิตประจำวัน คอยช่วยเหลือคนอื่น และตั้งใจทำในสิ่งที่คาดหวังไว้ให้ประสบผลสำเร็จ”

“ฝึกนั่งสมาธิ ฝึกจิตให้อยู่ในความสงบ คิด พูดดี ทำดีประพฤดีดี ตลอดไป”

6) มีวิธีการสร้างความสุขให้กับตนเองและผู้อื่นได้เหมาะสมกับเหตุการณ์ โดยการใช้หลักธรรมเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ที่จะนำมาปรับใช้ สร้างกำลังใจให้เข้มแข็งด้วยตนเองโดย

“ได้รู้หลักธรรมคำสอนของทุกศาสนา ศาสนาทุกศาสนาสอนให้ทุกคนเป็นคนดี และรักกัน ได้เห็นคุณค่าในตัวเองและเคารพตนเองมากขึ้น ทำให้การอยู่ร่วมกันในสังคมง่ายขึ้น”

“ได้เรียนรู้กับสิ่งใหม่ๆ และได้ร่วมกิจกรรมกับเพื่อนๆ ได้ความสามารถกับสิ่งที่ไม่เคยทำ”

“ภูมิใจในตัวเอง รักตัวเอง ห่วงความรู้สึกผู้อื่น มีความคิดดีๆ จิตใจเป็นสุข”

“การหาความสุขทางใจโดยการนั่งคนเดียวแล้วตั้งใจว่าจะทำอะไรให้ผ่านพ้นปัญหานั้นไป โดยที่ไม่ต้องพึ่งพาไฟแสงสี ผู้คนภายนอกสุขใจ”

3. การสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีกับผู้อื่น ซึ่งมีตัวชี้วัด ได้แก่

1) ยืนยันความต้องการของตนเองบนพื้นฐานของความถูกต้อง โดยจะพัฒนาตนเองให้กล้าแสดงออก กล้าตัดสินใจ จะทำสิ่งต่างๆ โดยการวางแผนเพื่อให้เกิดผลดีต่อส่วนรวม

“ได้รู้จักตัวเองมากขึ้น มองเห็นคุณค่าและข้อดีของตัวเอง ได้ฝึกทักษะต่างๆ บริหารความคิด และสมอง เรียนรู้การรู้จักสังเกต การวางแผนก่อนลงมือเพื่อผลภายหลัง เรียนรู้ภาพลักษณ์ข้อดีและการอยู่ร่วมกันกับส่วนรวม”

“หลังจากที่รู้จักตัวเองมากขึ้น ก็อยากจะพัฒนาตนเองไปในทางที่ดีขึ้น กล้าแสดงออกมากขึ้น กล้าตัดสินใจเองมากขึ้น”

2) ปฏิเสธและต่อรองบนพื้นฐานของความถูกต้อง โดยการไม่พูดมาก ไม่ว่าร้ายให้ผู้อื่น ยอมรับความผิดพลาดและทำอนาคตให้ดีขึ้น

“ไม่พูดมาก ไม่ด่าใคร และตั้งใจฟังครูสอน และตั้งใจฟังความคิดเห็นของเพื่อน ไม่ดูคบหรือ ไม่เล่นการพนัน ไม่ทำความเดือดร้อนให้พ่อ แม่ และคนอื่น”

“พัฒนาตนเองจากสิ่งที่ไม่ดี หรือไม่น่าเคยทำให้มันดีที่สุด”

3) กล้าแสดงความคิดเห็นของตนเองต่อสถานการณ์ต่างๆ อย่างมีเหตุผลและที่เหมาะสม โดยการปรับตัวให้ไม่แสดงออกถึงพฤติกรรมบางอย่างที่มากเกินไป และกล้าแสดงความคิดเห็นเมื่อมีเปิดโอกาสให้

“มีความเชื่อมั่นในตนเองมากเกินไป ซึ่งอาจทำให้ดูไม่ค่อยดีมากนัก ก็จะพยายามลดลงมาเล็กน้อย เพื่อให้อยู่ในระดับปานกลาง ไม่น้อยและก็ไม่มาก พอดีๆ”

“ได้เข้าไปสัมผัสกับพวกพี่ๆ ที่ได้เรียนสายวิชาชีพและรู้สึกว่ามันน่าตื่นเต้นมากที่ได้เห็น การเรียนและปฏิบัติจริง เรียนให้เก่งขึ้นและตั้งใจเพื่อสักวันอาจจะได้มาเรียนแบบนี้”

“ได้รู้จักถึงวิถีชีวิตของช่างต่างๆและได้รู้จักความอดทน การที่เห็นการทำงานของแผนกต่างๆ แล้ว เห็นถึงความมุ่งมั่น ตั้งใจและคิดว่าตัวเองน่าจะทำได้เช่นกัน”

“ได้เห็นสิ่งที่เราไม่เคยได้เห็นอยากเรียนรู้งานมีบางอย่างที่เราเคยทำก็มี แต่บางอย่างก็ไม่มีอยากทำในสิ่งที่เราไม่มี”

4) ทำงานร่วมกับผู้อื่นบนพื้นฐานของความเป็นประชาธิปไตยได้อย่างราบรื่น โดยการยอมรับผู้อื่น เอาใจเขามาใส่ใจเรา ใช้การสังเกตให้รอบคอบมากขึ้น

“สังเกต และคิดนอกกรอบอย่างรอบคอบ สังเกตสิ่งทีนอกเหนือไปจากที่มีอยู่”

“ปรับใช้โดยการยอมรับผู้อื่นมากขึ้น เอาใจเขามาใส่ใจ รักคนอื่นมากขึ้น”

5) อาสาช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจโดยไม่หวังผลตอบแทน

“ชอบช่วยเหลือคนอื่น ช่วยคนที่เขาทำความสะอาดถนนเก็บขยะ”

“ฉันสามารถช่วยเหลือคนตกทุกข์ได้ยาก”

“ได้นำกระบวนการคิดเป็น คิดเป็นขั้นตอน เป็นระบบ คุณธรรม เคารพตัวเอง เคารพผู้อื่น การแก้ปัญหา ช่วยเหลือสังคม”

“เป็นครั้งแรกของข้าพเจ้าภูมิใจที่ได้มีโอกาสมาเป็นอีกแรงหนึ่งที่จะส่งเสริมให้น้องๆ เขาได้รับความรู้จากพี่ๆ อาสาสมัครทุกคนไม่มากก็น้อย”

6) มีวิธีการสื่อสารกับผู้อื่นทั้งด้านภาษาพูด ภาษากาย ด้วยความสุภาพและเป็นมิตร โดยการกล้าสื่อสารถึงความประทับใจ การแสดงออกด้านอารมณ์อย่างเหมาะสม

“สุดท้ายแล้ว หนูรู้สึกสนุก ประทับใจพี่ๆ ครู และเพื่อนๆ ทุกคน ชอบคุณสำหรับ ความรู้สึกดีๆ ค่ะ”

“ปรับใช้เรื่องนิสัย อารมณ์ ความกล้า การพูด การแสดงออก”

7) ปฏิบัติตนตามกฎกติกาของสังคมอย่างเต็มใจทุกสถานการณ์ โดยการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เพื่อนำมาปรับใช้อย่างเหมาะสม อดทน มีวินัย ปฏิบัติธรรมและช่วยเหลือผู้อื่น

“ได้เรียนรู้สิ่งใหม่ เป็นเรื่องไกลตัว หรือเป็นเรื่องของตัวเอง เพื่อนำไปปรับใช้ เพื่อความพอเหมาะ เข้ากับสังคมได้ดี”

“อดทนมากขึ้น จิตใจเข้มแข็ง ไม่อ่อนแอ มีวินัยมากขึ้น”

“ปฏิบัติตามหลักธรรมอย่างเคร่งครัดและประพฤติตัวเป็นคนดี ช่วยเหลือผู้อื่น”

“อยู่ในเส้นทางศาสนามากขึ้น”

“จะเคารพซึ่งกันและกัน”

8) ให้คำปรึกษาแนะนำที่ถูกต้องแก่ผู้อื่น โดยการช่วยเหลือผู้อื่นด้วยการให้คำแนะนำ ปลอบใจ ช่วยสร้างคุณค่าให้ผู้อื่น นำสิ่งที่มีประโยชน์เหล่านี้ไปถ่ายทอดให้ผู้อื่นได้ลงมือปฏิบัติตามด้วย

“ฉันชอบช่วยเหลือผู้อื่น ชอบทำให้เพื่อนๆ ยิ้มและหัวเราะ คอยให้คำปรึกษา และปลอบใจในยามทุกข์ใจ”

“ใช้กับคนในครอบครัว เพื่อนๆ โดยที่เราทำให้เขารู้ว่าเขาเองก็มีคุณค่า”

“ได้นำไปใช้กับเพื่อน และสังคม ทำให้เรารู้ว่าก่อนมาทำกิจกรรมเราเป็นคนยังไง หลังจากได้ร่วมกิจกรรมได้เปลี่ยนแปลงตัวเราได้เป็นอย่างดี”

“นำไปสอนน้องหรือไปสอนคนรุ่นหลัง”

“นำไปถ่ายทอดให้คนอื่นได้รับรู้ในสิ่งที่เราได้เรียนมาว่ามีประโยชน์อะไรในการใช้ชีวิต”

“ไปเผยแพร่ประโยชน์ที่ได้รับให้กับครอบครัว สังคม ชุมชน”

ประเด็นที่ 2 ปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน

ปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน มีรายละเอียดดังนี้

1. แรงจูงใจ (Motivation) ปัจจัยด้านแรงจูงใจในการให้คะแนนในวิชาที่เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา เพื่อนำไปเป็นเงื่อนไขในการจบการศึกษาได้

“การเข้าค่ายไปเข้าเย็นกลับ 3 วัน ครั้งนี้ได้รับคะแนน กพช 40 ชั่วโมง นักศึกษาจะสนใจเข้าร่วมกิจกรรม เพื่อนเชื่อมั่น อยู่ถึงบางนาก็มาเข้าค่ายนี้”

“หัวข้อตรงกับที่จะนำไปใช้ในชีวิต และเพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาตนเองก่อนจบหลักสูตร”

“ภาคเรียนนี้เป็นภาคเรียนสุดท้าย ยังขาดชั่วโมงพัฒนาคุณภาพชีวิต จึงสนใจมาเข้าร่วมกิจกรรม เพื่อจะได้จบหลักสูตร”

2. ความพร้อม (Readiness) ปัจจัยด้านความพร้อม ในด้านเวลาที่เหมาะสมทำให้สามารถเข้าร่วมได้ เนื่องจากทำงานไปด้วยเรียนด้วย

“จัดในวันหยุด ทำให้มาเข้าร่วมได้”

“ต้องไม่ใช้เวลาทานกินไป เพราะจะกระทบกับงาน”

3. การมีสมาธิ (Concentration) ปัจจัยด้านการมีสมาธิ ที่ผู้เข้าร่วมคิดว่าส่งผลดีต่อพฤติกรรมต่างๆ ในชีวิตประจำวัน

“ฝึกนั่งสมาธิ ฝึกจิตให้อยู่ในความสงบ คิด พุทธิ ทำดีประพฤดี ตลอดไป”

“ลองทำสมาธิทุกเช้า”

4. การมีส่วนร่วม (Participation) ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมที่ผู้เข้าอบรมเห็นว่าการได้ช่วยกัน แสดงความคิดเห็นในการเลือกเนื้อหา เลือกกิจกรรม และวันเวลาในการเรียนรู้ ทำให้รู้สึกพึงพอใจในการเข้าร่วมได้

“ชอบเกมต่าง ๆ สนุกและได้คิดสิ่งที่ดีๆ”

“การได้ไปเยี่ยมเยียนสถานที่ต่าง ๆ ตามที่ได้บอกอาจารย์ไว้ แล้วก็ไปได้ รู้สึกดีใจ”

5. การมีประสบการณ์ (Experience) ปัจจัยด้านการมีประสบการณ์ ไม่ใช่การนั่งฟังอย่างเดียว การได้เจอเพื่อน เรียนรู้ด้วยการทำกิจกรรมด้วยกัน การไปทัศนศึกษาด้วยกัน สร้างประสบการณ์ที่ดี ให้ประทับใจ และอยากฝึกปฏิบัติต่อไป เพราะรู้ว่าเมื่อทำดีกับเพื่อนๆ แล้วก็มีความสุข

“ไปทัศนศึกษา เพื่อน ๆ ช่วยกันดูแลกันเป็นอย่างดี”

“ทำกิจกรรมต่างๆ ในห้อง ได้คุยกับเพื่อน จึงรู้ว่าความจริงแล้วทุกคนก็เป็นเพื่อนที่ดีได้”

6. การใส่ใจและแบ่งปัน (Caring and Sharing) ปัจจัยด้านการใส่ใจและแบ่งปัน เมื่อทำกิจกรรมร่วมกันทำให้รู้สึกมีความสุขในการเรียน

“การไปทัศนศึกษาด้วยกัน มีการถามไถ่กันว่าร้อนไหม เอาน้ำไหม”

“เพื่อนๆ ช่วยกันดูแลอาหารว่าง อาหารกลางวัน แบ่งปันกัน รู้สึกอบอุ่นอยากเจอกันอีก”

7. การมีความจริงจังและสนุกสนาน (Serious and Fun) ปัจจัยด้านการมีความจริงจังและสนุกสนาน ทำให้ได้รับเนื้อหามากขึ้น เข้าใจได้ และไม่น่าเบื่อ

“เมื่ออยู่ในห้องเรียน ตอนที่ฟังอาจารย์สอน หรือสรุปทุกคนตั้งใจฟัง ไม่รบกวกัน”

“เวลาเรียนก็ตั้งใจ เวลาทำกิจกรรมก็สนุกเต็มที่ ไม่เครียดจนเกินไป แต่ก็ได้สาระ”

ประเด็นที่ 3 ปัจจัยที่มีผลต่อการนำความรู้ไปใช้ในชีวิต

ปัจจัยที่มีผลต่อการนำความรู้ไปใช้ในชีวิต มีรายละเอียดดังนี้

1. ด้านผู้เรียน มีแรงจูงใจในการนำไปใช้ และ มีโอกาสใช้ความรู้ ทำให้ใจเย็น อดทน เปิดกว้าง ซื่อสัตย์ กล้าแสดงออกและรักตัวเองและผู้อื่น ดังนี้

“ได้ทำให้ตนเองเป็นคนอารมณ์เย็นเป็นคนใจเย็นมากขึ้น ไม่โกรธคนง่าย ไม่เอาแต่ใจตัวเองแล้ว เข้าใจคนอื่นมากขึ้น รักเพื่อนมากขึ้น”

“มีความจริงจัง อดทน เข้มแข็งมากขึ้น รักคนอื่นมากขึ้น มีเพื่อนมากขึ้น กำหนดเป้าหมายของตัวเอง สิ่งที่น่าไปใช้กับเพื่อน ครอบครัว และคนที่เรารัก เขาก็บอกว่า เรามีความกระตือรือร้นมากขึ้นไม่อ่อนแอ จริงใจมากขึ้น มีความซื่อสัตย์มากขึ้น สิ่งที่กำลังพัฒนา ฝึกให้กล้าแสดงออก”

“รู้จักตัวเอง เข้าใจในการสร้างสัมพันธ์ กล้าพูดมากขึ้น มีเพื่อนมากขึ้น มีการวางแผนชีวิต”

“อารมณ์ดีขึ้น รักคนอื่นมากขึ้น มองโลกในแง่ดี และรู้จักการอยู่ร่วมกันอย่างมีความรักที่แท้จริงมากขึ้น นำไปใช้กับเพื่อน ครอบครัวและคนรอบข้าง เขาบอกว่า เขาอารมณ์ดีมากขึ้น

เข้มแข็ง และกล้าตัดสินใจมากขึ้น สิ่งที่ยังฝึกคือการพูดอย่างกล้าแสดงออกในที่ๆเป็นส่วนรวม คนมากๆ”

“อารมณ์ดีขึ้น รักผู้อื่นมากขึ้น มีเพื่อนเพิ่มขึ้น ใช้ชีวิตอย่างมีความสุข ชื่อสัตย์ มีการวางแผนชีวิต มีการกำหนดเป้าหมาย ได้ใช้กับคนในครอบครัว คู่กันเล่นกัน พ่อแม่รัก มีความสุข รักน้อง ใช้สอนลูก ลูกเป็นเด็กดี ใช้กับเพื่อน เพื่อนเข้าใจในตัวเองและเข้าใจซึ่งกัน และกัน ใช้พูดกับตัวเองเตือนตัวเอง ระวังอารมณ์ ใช้ชีวิตแบบสมดุล”

“มีความอดทนมากขึ้น รับฟังความคิดเห็นคนอื่นยิ่งขึ้น รักและเข้าใจคนรอบข้างและคนในครอบครัว ที่สำคัญ คือ รักคนอื่นแบบไม่มีเงื่อนไข นำมาใช้กับตนเองและคนรอบข้าง”

“ชีวิต อารมณ์ดีขึ้น เข้าสังคมมากขึ้น ชื่อสัตย์ต่อตนเอง และคนอื่น มีเพื่อนเพิ่มขึ้น มีการวางแผนชีวิตที่ดี รู้จักการใช้ชีวิตร่วมกัน เอาใจเขามาใส่ใจเรา ได้เข้าสังคมใหม่ๆ นำไปใช้กับครอบครัว สังคม คู่กัน ปรึกษากัน รักกัน แบ่งปัน มีความสุข ใช้ในชีวิตประจำวัน ตักเตือนให้กำลังใจกันและกัน พูดกับตัวเอง เตือนตัวเอง ให้กำลังใจตัวเอง”

“เป็นผู้ใหญ่มากขึ้น มีความรับผิดชอบ แคร่ตัวเองมากขึ้น รักครอบครัวมากขึ้น เอาใจใส่ผู้คนที่เรารักและเขารักเรา ใช้กับคนในครอบครัวและเพื่อนๆ พ่อแม่เห็นเราเป็นคนมีความคิดมากขึ้น โตเป็นผู้ใหญ่มากขึ้น เพื่อนๆ ยอมรับในสิ่งที่เราเป็นและเราก็ยอมรับในสิ่งที่เพื่อนเป็น ปรับนิสัยได้มากขึ้น เห็นเรามีความคิดมากขึ้น”

2. ด้านโปรแกรม ได้แก่ แนวคิดที่นำมาใช้ที่ทำให้เกิดความรัก การเห็นคุณค่าของตนเอง ที่เป็นพื้นฐานให้การดำเนินชีวิตในทุกๆ ด้าน ดีขึ้นด้วย วิทยากรกระบวนการ กิจกรรมการเรียนรู้และ วิทยากรกระบวนการ

“แนวคิดและทักษะที่นำไปใช้ได้จริง ความรักที่ไม่มีเงื่อนไข การเห็นคุณค่าในตนเอง รูปแบบ การรับรู้ นิสัยของเรา รูปแบบการยึดมั่นในตนเองอย่างสมดุล”

“การทำกิจกรรมกับพี่และเพื่อน การทำสมาธิและการเรียนโยคะให้ความผ่อนคลาย การคุยกับกลุ่มเพื่อน การควบคุมอารมณ์และลักษณะนิสัยตนเองและการเปลี่ยนแปลงของตนเอง”

“การฝึกสมาธิให้จิตมั่นคงแน่วแน่ การวางแผนก่อนจะทำการทุกอย่างให้ละเอียดรอบคอบ”

“จดจำในสิ่งดี มีความรักใคร่กัน เจอกันก็ทักทายกันดี มีความอ่อนน้อม รู้สึกภูมิใจกับการเปลี่ยนแปลง”

“ศาสนาอิสลามคือศาสนาแห่งการสร้างสันติ เป็นศาสนาที่มีระบบระเบียบอย่างเคร่งครัด”

“การรู้คุณค่าในตนเอง แคร่ตนเอง รักตนเอง รู้จักปล่อยวางกับเรื่องเลวร้าย แก้ปัญหาด้วยความตั้งใจ ทำตัวให้เป็นตัวของตัวเอง ไม่ตามคนอื่นมากเกินไปหรือตามตนเองมากเกินไป”

3. ด้านแหล่งเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้ที่ดี สามารถทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ การนำคำสั่งสอนของศาสนาที่แตกต่างกันมานำเสนอ ถึงความรักที่สิ่งศักดิ์สิทธิ์มีต่อคนธรรมดาไม่ว่าจะในศาสนาใด ทำให้เกิดแรงบันดาลใจในการทำดีในด้านต่างๆ และรู้ว่าต้องได้รับผลดี

“ได้รู้ถึงหลากหลายศาสนา วิธีแต่ละแบบ ได้ความรู้เบื้องต้น ความเป็นมา ประวัติย่อ ฟอกกล่าวว่า บาปนั้นน่าเกลียดน่าชังมาก แต่คุณธรรมนั้นประเสริฐยิ่ง พระเจ้ารักเรา ความรักที่ไม่มีเงื่อนไข ที่เหมือนกับพระเจ้าที่รักเราแบบไม่มีขอบเขต ไม่มีเงื่อนไข”

“ได้เข้าใจความหมายของศาสนาและหลักการในการดำรงชีวิตของชาวมุสลิม ข้อบังคับและข้อปฏิบัติของศาสนา”

“ได้เรียนรู้ข้อมูลเกี่ยวกับโรงเรียนคอนบอสโก ได้เห็นเครื่องมือการเรียนการสอนจริง ได้เห็นการเรียนการสอนในแบบช่างต่างๆ เห็นการปฏิบัติงานจริง เหมือนเป็นการทำงาน เพราะเรียนจริง ปฏิบัติจริง ต้องลงมือทำจริงๆ เหมือนเป็นพื้นที่โรงงานในเขตการศึกษา”

“จดจำในการไปร่วมทำกิจกรรมกับคนตาบอด เพราะคนเหล่านี้เป็นตัวอย่างที่ดี ซึ่งทำให้คนดีๆ ร่างกายดี มีกำลังใจต่อไป”

“ได้เรียนรู้สิ่งต่างๆ เช่น เรื่องพระเจ้าเป็นคนสร้างโลกและมนุษย์และสิ่งมีชีวิต”

“ได้เรียนรู้เกี่ยวกับศาสนาคริสต์และความเป็นมาของศาสนา”

“คำสอนต่างๆ ของศาสนาคริสต์ สำหรับชาวคริสต์คิดว่ามนุษย์ทุกคนคือพี่น้องกันยิ่งกว่าสายเลือดแท้ๆ อีก ปรัชญาของคริสต์ทุกๆ สิ่งที่มีชีวิต พระเจ้าคือผู้สร้าง”

“แต่ละชีวิตมนุษย์ถือกำเนิดมา คือของขวัญสำหรับโลก ชีวิตจึงมาด้วยคุณค่าทั้งตนเองและผู้อื่น ทุกคนเป็นพี่น้องกัน”

“ที่มาที่ไปและประวัติศาสตร์ของศาสนาคริสต์ การดำเนินชีวิตของมนุษย์ในการทำมาค้าดี และการรู้คุณค่าของตัวเอง”

“รักคนอื่นมากขึ้น รักตนเองและคนรอบข้างแบบไม่มีเงื่อนไข”

“อิสลามจะไม่เบียดเบียน ไม่ดูถูกศาสนาอื่น และมีผู้เป็นเจ้าของและผู้สร้างและเป็นผู้กำหนดทุกสิ่งทุกอย่าง”

“สิ่งที่ได้รับรู้ก็อยากพัฒนาตัวเองให้มีความรักและความช่วยเหลือต่อเพื่อนพี่น้องและสังคม”

“อยากจะช่วยสังคมโดยการบริจาคสิ่งของหรือทรัพย์สินดูบ้าง”

“แต่ละชีวิตมนุษย์ถือกำเนิดมา คือของขวัญสำหรับโลก ชีวิตจึงมาด้วยคุณค่าทั้งตนเองและผู้อื่น ทุกคนเป็นพี่น้องกัน”

“เกี่ยวกับสังคมไทยในหมู่มุสลิม ความปรองดองและการดำรงตนในการอยู่ร่วมกัน ทั้งศาสนาอิสลาม พุทธ และคริสต์”

“ได้รู้ประวัติของศูนย์กลางอิสลาม และมีกิจกรรมต่างๆ ของมุสลิมและต้อนรับแขกต่างประเทศ และทุกๆ ปีมุสลิมจะมีการบริจาคเพื่อคนยากจน ได้เรียนรู้เกี่ยวกับอิสลามมากขึ้น”

4. ด้านสิ่งแวดล้อม การดูแลสิ่งแวดล้อม เป็นเงื่อนไขความรักอย่างหนึ่ง ที่เห็นผลได้ชัดเจน เมื่อเรามีความรักต่อสรรพสิ่ง เราก็จะดูแลสิ่งแวดล้อมที่ทำให้ทุกคนอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข

“คิดมากขึ้นเวลาใช้น้ำ ไฟฟ้า เพราะว่าคิดถึงการแบ่งปัน น้ำที่ชาวนาต้องใช้ปลูกข้าว ไฟฟ้าก็มาจากพลังน้ำ”

“การรักษาความสะอาด ที่บ้าน ที่ทำงาน ทำให้ผู้คนที่อยู่ร่วมกัน สบายใจขึ้น ไม่เกิดเชื้อโรค เมื่อเราหวังดีต่อกัน เราจะช่วยกันดูแลรักษา”

5. ด้านการเห็นผลการเปลี่ยนแปลง เมื่อนำไปปฏิบัติแล้วเกิดผลดี ทำให้มุ่งมั่นที่จะปฏิบัติต่อไปเพื่อให้ใจสบายขึ้นและมีความสุขอย่างแท้จริง

“การทำสมาธิ ไม่ได้ยากเกินไป ขอเพียงรู้ว่าทำให้ใจเย็นลง ก็คุ้มค่าที่จะทำ”

“การที่เราขี้มามากขึ้น พุดดี ๆ กับเพื่อน เข้าใจเพื่อนมากขึ้น เพื่อนก็ช่วยเหลืองานเรา การทำงานก็สบายขึ้น”

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารและครูผู้สอน ซึ่งยืนยันถึงผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับนักศึกษาที่เข้าร่วมโครงการ โดยนำเสนอรายละเอียดเป็นภาพรวมดังนี้

“เมื่อก่อนนักศึกษาต่างคนต่างนั่งเรียนโดยไม่ค่อยพูดคุยกัน แต่หลังจากได้เรียนรู้เกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคม นักศึกษารู้จักกันมากขึ้น ช่วยกันเรียนรู้มากขึ้น พุดคุยช่วยเหลือกันและกัน”

“นักศึกษาได้นำความรู้ที่ได้รับจากการเข้าค่ายไปใช้กับตนเองและบุคคลที่อยู่แวดล้อม ซึ่งเกิดประโยชน์แก่นักศึกษาเองและผู้อื่นด้วย”

“นักศึกษามีความคิดเป็นผู้ใหญ่มากขึ้น”

“นักศึกษามีการเปลี่ยนแปลงมากน้อยต่างกันไป แต่ทุกคนเข้ากับเพื่อนๆในกลุ่มเดียวกันและระหว่างกลุ่มดีขึ้น”

“นักศึกษาสามารถตั้งปณิธานในชีวิตได้อย่างมีระบบ มีเป้าหมายชัดเจนทั้งระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว”

สรุปผลการทดลองใช้โปรแกรมการเรียนรู้ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและการนำความรู้ที่ได้รับสู่การปฏิบัติ ได้ 3 ประเด็นดังนี้

ประเด็นที่ 1 การเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคม ประกอบด้วย 1) การวิเคราะห์ความถนัด ความสามารถ ของตนเองได้ 2) การวิเคราะห์ลักษณะส่วนตน อุปนิสัย และค่านิยมของตนเองได้ 3) การวิเคราะห์จุดเด่นจุดด้อยของตนเองได้ 4) การกำหนดเป้าหมายในชีวิตของตนเองได้อย่างเหมาะสม 5) กำหนดทิศทางและวางแผนการดำเนินชีวิตไปสู่เป้าหมายหรือความสำเร็จที่ตนเองคาดหวังได้ 6) ปฏิบัติตามแผนการดำเนินชีวิตที่กำหนดไว้และปรับปรุงให้มีโอกาสประสบความสำเร็จตามเป้าหมายได้

ประเด็นที่ 2 ปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน 1) แรงจูงใจ (Motivation) 2) ความพร้อม (Readiness) 3) การมีสมาธิ (Concentration) 4) การมีส่วนร่วม (Participation) 5) ข้อตกลงแบบเชื้อเชิญของกลุ่ม (Invitational Group Agreement) 6) การมีประสบการณ์ (Experience) 7) การใส่ใจและแบ่งปัน (Caring and Sharing) 8) การเรียนรู้อย่างจริงจังและสนุกสนาน (Serious and Fun)

ประเด็นที่ 3 ปัจจัยที่มีผลต่อการนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประกอบด้วย 1) ด้านผู้เรียน 2) ด้านโปรแกรม ได้แก่ วิทยาการกระบวนการ 3) ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ 4) ด้านแหล่งเรียนรู้ 5) ด้านสิ่งแวดล้อม 6) ด้านการเห็นผลการเปลี่ยนแปลง

ส่วนที่ 3 ผลการศึกษาปัจจัยที่สนับสนุนและอุปสรรคในการนำโปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนที่ได้พัฒนาไปใช้

ผลของการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการจัดกลุ่มสนทนาประเมินความเหมาะสมของโปรแกรมปัจจัยและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องในการนำโปรแกรมไปใช้ ผลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร ครูผู้สอน นักศึกษาถึงปัจจัยและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องในการนำโปรแกรมที่พัฒนาขึ้นไปใช้ และผลจากการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการจากตัวแทนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มาวิเคราะห์ ได้ผลของการศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนที่พัฒนาขึ้นไปใช้

3.1 ปัจจัยที่สนับสนุนในการนำโปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนไปใช้

3.1.1 ปัจจัยภายในที่ส่งผลสำเร็จในการนำโปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน

- นโยบายของแต่ละศูนย์การศึกษานอกกระบวนและการศึกษาตามอัธยาศัยต้องส่งเสริมให้ชัดเจน

“นโยบายของศูนย์การศึกษานอกกระบวนและการศึกษาตามอัธยาศัยส่งเสริม จัดการเรียนรู้อุ้เพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน”

- โปรแกรมการศึกษาเดิมที่ใช้ยู่ต้องมีการผสมผสานกับโปรแกรมการเรียนรู้นี้

“โปรแกรมการศึกษาเดิมที่ใช้ยู่ของแต่ละศูนย์การศึกษานอกกระบวนและการศึกษาตามอัธยาศัย ส่งเสริมจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน แต่อาจใช้ชื่อต่างกัน หรือ การจัดกิจกรรมที่ต่างกันแต่สามารถนำโปรแกรมที่พัฒนาขึ้นนี้ไปใช้ได้อย่างผสมผสาน หรือใช้โปรแกรมที่พัฒนาขึ้นนี้เต็มรูปแบบ”

- การฝึกอบรมบุคลากรให้เป็นวิทยากรกระบวนการ (Facilitators) ในการดำเนินโปรแกรม

“การฝึกอบรมบุคลากรให้เป็นวิทยากรกระบวนการ ในการดำเนินโปรแกรมทาง กศน. มีการส่งบุคลากรเข้าอบรมยู่แล้ว บุคลากรที่ได้รับการอบรมแล้วสามารถเป็นวิทยากรกระบวนการ”

- แหล่งเรียนรู้และสื่ออุปกรณ์

“แหล่งเรียนรู้อุ้สามารถเลือกแหล่งเรียนรู้อุ้ ในชุมชน และสื่ออุปกรณ์แต่ละกิจกรรมสามารถจัดหายได้ แต่ต้องเตรียมจัดเตรียมให้พร้อมและเพียงพอ”

- แรงจูงใจภายในด้านศาสนา

“ปัจจัยภายในที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเห็นคุณค่าในตนเองที่ชัดเจนน่าจะเป็นหลักศีลธรรมจริยธรรมของแต่ละบุคคล มีปัจจัยเล็กๆในตัวบุคคล ต้องมีกิจกรรมเพิ่มเติมช่วยสะท้อนให้นักศึกษา เช่น หลักธรรมศาสนาอิสลาม บอกว่าให้ศึกษาตั้งแต่เกิดจนถึงหลุมฝังศพ เมื่อศึกษาอย่างน้อยได้สะท้อนว่าตนเองมีคุณค่า และบอกให้ทำงานในโลกนี้เสมือนว่าท่านจะไม่ตาย แต่ให้ทำความดีเสมือนว่าพรุ่งนี้ท่านจะตาย เราขาดช่วงเวลาของการหยุดคิด มหาตมะคานธี กล่าวทุกคนเกิดมาแล้วแล้วแต่ต้องการประสบความสำเร็จในชีวิต แต่สาเหตุที่ทำให้คนประสบความสำเร็จไม่เท่ากันเพราะขาดโอกาสทางความคิด การที่นักศึกษาได้มาร่วมกิจกรรมและสะท้อนหลักธรรมทางศาสนาทำให้นักศึกษาได้มาเติมเต็ม”

“ทางด้านศาสนาพุทธ สอนให้ปฏิบัติตนจนลงรากฝังลึก ทุกอย่างที่ทำแล้วเป็นความสุขก็จะแข็งแรง ทำคนให้เป็นมนุษย์ ไม่ใช่สัตว์”

“หลักศาสนาทั้งศาสนาพุทธ อิสลาม และคริสต์ มีจุดร่วมกันในแต่ละข้อของหลักธรรมที่บุคคลใช้ยึดเหนี่ยวจิตใจซึ่งเป็นแรงจูงใจภายในที่ช่วยให้บุคคลเปลี่ยนแปลงพัฒนาตนให้ดียิ่งๆขึ้น”

3.1.2 ปัจจัยภายนอกที่ส่งผลสำเร็จในการนำโปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน

- นโยบายของสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยที่ยอมรับให้นำโปรแกรมนี้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร

“การจัดทำหลักสูตรและเสนอสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อนำไปเผยแพร่ต่อไป”

- งบประมาณที่ได้รับสำหรับครู และผู้บริหารในการนำมาบริหารจัดการ

“ครู ผู้บริหาร เห็นความสำคัญให้การสนับสนุนทรัพยากรและจัดสรรงบประมาณที่ได้รับ”

3.2 อุปสรรคในการนำโปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนไปใช้คือการสื่อสารไปยังสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้ทั่วถึงรวมถึงการสร้างวิทยากรกระบวนการให้มากขึ้น และเป็นวิทยากรที่สามารถส่งเสริมการเรียนรู้ได้ดีด้วย

“การเผยแพร่หลักสูตรไปยังสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้ทั่วถึง”

“กิจกรรมลักษณะนี้ยังไม่เป็นที่รู้จักแพร่หลายโดยทั่วไป”

“ต้องใช้วิทยากรจำนวนมาก กศน. มีวิทยากรน้อย”

“วิทยากรต้องคอยกระตุ้นและส่งเสริมผู้เรียนให้อยู่ในกระบวนการเรียนรู้ทุกครั้ง”

บทที่ 5
สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการพัฒนาโปรแกรมเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย 3 ประการ คือ

1. เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน
2. เพื่อพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน
3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่สนับสนุน และอุปสรรคของการนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนไปใช้

การดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) และการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Research) มีระยะการดำเนินการวิจัยที่พัฒนาตามวัตถุประสงค์แบ่งออกเป็น 4 ระยะ โดยบูรณาการจากทฤษฎีการพัฒนาโปรแกรมของ Boone (2002) ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังนี้

ระยะที่ 1 การวางแผนพัฒนาโปรแกรมโดยการวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมของนักการศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน จัดทำโดยบูรณาการจากขั้นตอนการวางแผนตามทฤษฎีการพัฒนาโปรแกรม เพื่อสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาโปรแกรมทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน การเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคม เพื่อทำความเข้าใจสภาพของระบบการศึกษานอกระบบโรงเรียน วิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับด้านองค์การด้านสภาพปัญหาและความต้องการเรียนรู้ และนำมาพัฒนาเป็นเครื่องมือจำนวน 2 ชุด คือแบบสัมภาษณ์ผู้บริหารและครู เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหา และความต้องการของนักศึกษาการศึกษานอกระบบในการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคม โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน แบ่งเป็นผู้บริหารแต่ละเขตจำนวน 6 คน และครูจำนวน 24 คน และแบบสอบถามนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคม โดยทำการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 396 คน วิเคราะห์ข้อมูล นำข้อค้นพบจากการวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการจากเครื่องมือ 2 ชุดนี้ มาใช้ในการออกแบบโปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน

ระยะที่ 2 การออกแบบโปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน และการนำโปรแกรมไปทดลองใช้ จัดทำเพื่อสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 โดยผู้วิจัยนำความต้องการในการเรียนรู้ที่ได้จากระยะที่ 1 มาวางแผนพัฒนาโปรแกรมตามแนวคิดการพัฒนาโปรแกรมของ Boone และบูรณาการขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จากแนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ของ Kolb และแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสของ Sarkar มา

เป็นขั้นตอนการจัดกิจกรรมของโปรแกรม ผลการออกแบบโปรแกรม สามารถสรุปได้ดังนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ นักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนที่เข้าร่วมโปรแกรมกิจกรรมค่าย มีความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดีในด้านการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคม มีเนื้อหาสาระโดยแบ่งการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เป็น 5 หน่วยการเรียนรู้ ได้แก่ หน่วยที่หนึ่ง การศึกษาและเยี่ยมชมแหล่งเรียนรู้ หน่วยที่สอง การตระหนักในการเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น หน่วยที่สาม การคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ หน่วยที่สี่ การจัดการกับอารมณ์และความเครียด และหน่วยที่ห้า การสร้างสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น มีการกำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง โดยระบุพฤติกรรมที่คาดหวังและตัวชี้วัด ดังนี้ 1) ด้านการตระหนักรู้ในการเห็นคุณค่าตนเองและผู้อื่น มีพฤติกรรมที่คาดหวัง 3 พฤติกรรม มีตัวชี้วัดทั้งหมด 6 ตัวชี้วัด และ 2) ด้านทักษะทางสังคม แบ่งเป็น การคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ มีพฤติกรรมที่คาดหวัง 6 พฤติกรรม มีตัวชี้วัดทั้งหมด 10 ตัวชี้วัด การจัดการกับอารมณ์และความเครียด มีพฤติกรรมที่คาดหวัง 4 พฤติกรรม มีตัวชี้วัดทั้งหมด 7 ตัวชี้วัด และการสร้างสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น มีพฤติกรรมที่คาดหวัง 3 พฤติกรรม มีตัวชี้วัดทั้งหมด 6 ตัวชี้วัด มีกิจกรรมการเรียนรู้มาจากการบูรณาการแนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ และแนวคิดนีโอฮิวแมนนิส มีขั้นตอนของกิจกรรม 4 ขั้นตอน คือ 1) การสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลายและสร้างภาพพจน์ของตนเองทางบวก 2) การแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้โดยสังเกตและไตร่ตรองประสบการณ์ร่วมกัน 3) การสรุปความคิดรวบยอด และ 4) การตรวจสอบความคิดรวบยอดด้วยการลงมือปฏิบัติและฝึกฝน ทั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีเชิงใจในทุกขั้นตอน มีสื่อการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้ ได้แก่ แหล่งเรียนรู้สถานที่ต่างๆ เช่น ศาสนสถาน สถานศึกษา โรงเรียนสอนคนตาบอด แหล่งเรียนรู้ที่เป็นบุคคล ได้แก่ วิทยากรที่มีความรู้และประสบการณ์ วิทยากรผู้ช่วยประจำกลุ่ม ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้รู้ด้านศาสนา มัคคุเทศก์ นักเรียนผู้พิการทางสายตาและเพื่อน มีการวัดและประเมินผล โดยทดสอบก่อนและหลังการจัดกิจกรรมค่าย เพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคม เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ประกอบด้วย 1) แบบวัดเจตคติด้านการเห็นคุณค่าในตนเอง 2) แบบวัดความรู้ทักษะทางสังคม และมีการติดตามและประเมินผลหลังจากการจัดโปรแกรม 1 เดือน เพื่อประเมินความเหมาะสมของโปรแกรม นำข้อค้นพบมาศึกษาปัจจัยที่สนับสนุนและอุปสรรคในการนำโปรแกรมไปใช้

ระยะที่ 3 การวิเคราะห์ปัจจัยสนับสนุนและอุปสรรคในการนำโปรแกรมไปใช้ จัดทำโดยบูรณาการจากขั้นตอนการประเมินผลและการตรวจสอบโปรแกรมตามทฤษฎีการพัฒนาโปรแกรม เพื่อสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 โดยผู้วิจัยได้จัดทำเครื่องมือคือ แบบสัมภาษณ์ผู้บริหารและครู เพื่อหาความเหมาะสมในการนำโปรแกรมไปใช้ ปัจจัยสนับสนุน และอุปสรรคในการนำโปรแกรมไปใช้ จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาจัดทำแนวทางการสนทนากลุ่มตามหัวข้อในแบบสัมภาษณ์

ระยะที่ 4 การปรับปรุงแก้ไขจุดอ่อนของโปรแกรมที่พัฒนาขึ้น จัดทำโดยบูรณาการจากขั้นตอนการประเมินผลและการตรวจสอบโปรแกรมตามทฤษฎีการพัฒนาโปรแกรม เพื่อสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3

สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัยโดยแบ่งตามวัตถุประสงค์ ได้ดังต่อไปนี้

1. ผลการวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน

จากผลการวิจัยสามารถสรุปได้ว่า นักการศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนในศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเขตมีสภาพปัญหาและความต้องการการเรียนรู้เกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคม ซึ่งอธิบายได้ คือ มีความต้องการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าของตนเองและทักษะทางสังคมสูงกว่าสภาพที่เป็นจริง สภาพปัญหาด้านการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคม แบ่งเป็น 1) เจตคติในการเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น และ 2) ความรู้และทักษะทางสังคมด้านการคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจและแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ด้านการจัดการกับอารมณ์และความเครียด และด้านการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น โดยที่ปัญหาที่มีความต้องการพัฒนาเรียงลำดับมากที่สุด ได้ผลดังนี้ ปัญหาด้านเจตคติในการเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น ได้แก่ ปัญหาด้านการมีทักษะในการกำหนดเป้าหมายและทิศทางสู่ความสำเร็จ ปัญหาด้านทักษะทางสังคม ได้แก่ ปัญหาด้านการจัดการกับอารมณ์กับความเครียด ปัญหาด้านการคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจและแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ปัญหาด้านการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น และความต้องการพัฒนา ด้านการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคม แบ่งเป็น 1) เจตคติในการเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น และ 2) ความรู้และทักษะทางสังคมด้านการคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจและแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ด้านการจัดการกับอารมณ์และความเครียด และด้านการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น ความต้องการการจัดกิจกรรม นักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนส่วนใหญ่มีความต้องการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ และส่วนใหญ่ต้องการให้มีรูปแบบของการจัดกิจกรรม คือ การจัดค่ายพัฒนาคุณภาพชีวิต การบำเพ็ญประโยชน์ และการศึกษาเยี่ยมชมแหล่งเรียนรู้ ส่วนใหญ่เห็นว่าที่เหมาะสมในการจัดกิจกรรมค่ายคือ 3 วัน ช่วงเวลาที่เหมาะสมในการจัดกิจกรรมมากที่สุดคือ เดือนกุมภาพันธ์

2. ผลการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน

ผลของการจัดค่ายพัฒนาคุณภาพชีวิตตามการออกแบบโปรแกรมที่นำองค์ความรู้มาวางแผนพัฒนาโปรแกรม ตามแนวคิดการพัฒนาโปรแกรมของ Boone และบูรณาการขั้นตอนการเรียนรู้จากแนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ของ Kolb และแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสของ Sarkar มาเป็นขั้นตอนการจัดกิจกรรมของโปรแกรม 4 ขั้นตอน คือ 1) การสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลายและสร้างภาพพจน์ของตนเองทางบวก 2) การแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้โดยสังเกตและไตร่ตรองประสบการณ์ร่วมกัน 3) การสรุปความคิดรวบยอด 4) การตรวจสอบความคิดรวบยอดด้วยการลงมือปฏิบัติ และฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอ ทั้งนี้ผู้วิจัยจะให้การสนใจในทุกขั้นตอนของการจัดกิจกรรม โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้ นักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนที่เข้าร่วมโปรแกรม กิจกรรมค่าย มีความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดีในด้านการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคม ผลของการจัดค่าย

พัฒนาคุณภาพชีวิตตามการออกแบบโปรแกรมนั้น ใช้ระยะเวลาในการจัดกิจกรรม 3 วัน ช่วงเดือนกุมภาพันธ์ พบว่า บรรยากาศทั่วไปนักศึกษาการศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนสะดวกที่จะไม่ค้างคืน ดังนั้นการจัดค่ายไปกลับในช่วงเดือนกุมภาพันธ์จึงเป็นช่วงที่เหมาะสมเนื่องจากเดินทางสะดวก ฝนไม่ตก และสถานที่จัดอยู่ใกล้กับศูนย์การศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยด้านการตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น ผู้วิจัยเสริมสร้างด้านนี้ด้วยกิจกรรมฉันคือใคร ภาพลักษณ์ของฉัน และจุดเด่นของฉัน ด้านการคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ผู้วิจัยเสริมสร้างด้านนี้ด้วยกิจกรรมจุดมุ่งหมายในใจ ด้านการจัดการกับอารมณ์และความเครียด ผู้วิจัยเสริมสร้างด้านนี้ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้วิธีการยึดตนเองเป็นศูนย์กลางอย่างสมดุล ด้านการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น ผู้วิจัยเสริมสร้างด้านนี้ด้วยกิจกรรมวิธีการรับรู้

จากการประเมินผลของโปรแกรม สามารถสรุปผลการวิจัยได้ว่า ด้านการเห็นคุณค่าในตนเอง ผู้เรียนมีความไว้วางใจเพื่อนมากขึ้น กล้าแสดงออก รู้จักและรักตนเองมากขึ้น ต้องการปรับปรุงตนเองให้ดีกว่าเดิม และมีแนวทางการวางแผนการเรียนและชีวิต ด้านทักษะทางสังคม ผู้เรียนมีความกล้าในการตัดสินใจในสถานการณ์ต่างๆ กล้าเผชิญปัญหา รู้จักปรับตัวเข้าหาผู้อื่น มีการจัดการกับอารมณ์และความเครียด มีวิธีการสร้างความสุขในกับตนเองและผู้อื่นได้เหมาะสมกับสถานการณ์ ปฏิบัติตามกติกาของสังคมอย่างเต็มที่ในทุกสถานการณ์ พบว่าเมื่อผู้เรียนได้เข้าร่วมโปรแกรมที่ผู้วิจัยจัดให้แล้ว มีการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสูงกว่าก่อนเข้ารับโปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติ

3. ผลการศึกษาปัจจัยที่สนับสนุน และอุปสรรคของการนำโปรแกรมการศึกษานอกโรงเรียนที่พัฒนาแล้วไปใช้

สรุปผลการวิจัยที่เกี่ยวกับปัจจัยที่สนับสนุนการนำโปรแกรมที่พัฒนาไปใช้ มีปัจจัยภายในปัจจัยภายนอก และอุปสรรค ดังนี้

ปัจจัยภายในที่ส่งผลสำเร็จในการนำโปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน ได้แก่ นโยบายของแต่ละศูนย์การศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัยต้องส่งเสริมให้ชัดเจน โปรแกรมการศึกษาเดิมที่ใช้อยู่ต้องมีการผสมผสานกับโปรแกรมการเรียนรู้นี้ได้ บุคลากรมีการฝึกอบรมให้เป็นวิทยากรกระบวนการ เลือกใช้สื่อแหล่งเรียนรู้ที่มีในชุมชนและต้องจัดเตรียมให้พร้อมและเพียงพอ และมีแรงจูงใจจากภายในศาสนาที่ยึดถือหลักศีลธรรม

ปัจจัยภายนอกที่ส่งผลสำเร็จในการนำโปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน ได้แก่ นโยบายของสำนักงานการศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัยต้องยอมรับให้นำโปรแกรมนี้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร ครูและผู้บริหารเห็นความสำคัญให้สนับสนุนทรัพยากรและจัดสรรงบประมาณสำหรับโปรแกรม

สำหรับอุปสรรคในการนำโปรแกรมไปใช้ สามารถสรุปผลการวิจัยได้คือ โปรแกรมนี้ได้จัดเพียงกลุ่มตัวอย่างเท่านั้น หากต้องการที่จะจัดเพิ่มเติมจำเป็นต้องมีการสื่อสารไปยังสถานศึกษา การศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัยให้ทั่วถึง รวมทั้งต้องสร้างวิทยากรกระบวนการ

เพิ่มขึ้น โดยอาจจะต้องมีวิทยากรกระบวนการที่ทำหน้าที่ดูแลการจัดโปรแกรมโดยเฉพาะ เพื่อควบคุมการจัดกิจกรรมและฝึกฝนให้กับครูของศูนย์การศึกษาออกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยที่สนใจ เป็นวิทยากรกระบวนการต่อไป

การอภิปรายผล

การวิจัยเรื่องการพัฒนาโปรแกรมเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคม สำหรับนักศึกษาการศึกษาออกระบบโรงเรียน มีประเด็นที่นำมาอภิปราย 3 ประเด็นสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย คือ 1. เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมของนักศึกษาการศึกษาออกระบบโรงเรียน 2. เพื่อพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมของนักศึกษาการศึกษาออกระบบโรงเรียน 3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่สนับสนุน และอุปสรรคของการนำโปรแกรมการศึกษาออกระบบโรงเรียนไปใช้

1. ผลการวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษาออกระบบโรงเรียน

สภาพปัญหาที่พบคือ นักศึกษาการศึกษาออกระบบโรงเรียนมีปัญหาด้านการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคม และมีความต้องการการเรียนรู้ด้านการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคม ทั้งนี้ นักศึกษามีความคาดหวังในการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมในระดับมาก มีความต้องการเข้าร่วมโปรแกรมในระดับมาก ซึ่งต่างจากสภาพที่เป็นจริงที่อยู่ในระดับปานกลาง ในการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของนักศึกษาสามารถอธิบายได้ตามแนวคิดทฤษฎีการเห็นคุณค่าในตนเองของ STOU (2004) ที่ให้ความเห็นไว้ว่า การเห็นคุณค่าในตนเองมีความสำคัญในการสร้างเจตคติที่ดีต่อตนเอง มีความเชื่อมั่น และพร้อมยอมรับเหตุการณ์ที่ผ่านเข้ามาในชีวิตได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของชนาธิป ศิริปัญญาวงศ์ (2550) เรื่องการพัฒนารูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ทางการศึกษาออกระบบโรงเรียนเพื่อส่งเสริมสุขภาวะทางจิตโดยใช้หลักนีโอฮิวแมนนิสและสัญญาแห่งการเรียนรู้ กล่าวไว้ว่า กลุ่มตัวอย่างมีความต้องการในการพัฒนาสุขภาวะทางจิตของตนให้ดีขึ้น เพราะเป็นการช่วยให้ กลุ่มตัวอย่างที่เป็นเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลมีสุขภาวะทางจิตดีและมีผลต่อการปฏิบัติงานตามหน้าที่ของตนเอง สำหรับความต้องการด้านทักษะทางสังคม นาวิณ เข้มทอง (2550) ได้ทำการวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างทักษะทางสังคมกับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรในสำนักงานตรวจบัญชีกลางไหม พบว่า ความต้องการทางทักษะทางสังคมนั้นมีความต้องการในการเข้าร่วมการพัฒนาตนเองให้มีทักษะทางสังคมเพื่อให้เกิดความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน ซึ่งหวังให้พนักงานในหน่วยงานมีความพึงพอใจในการควบคุมการปฏิบัติตัวให้อยู่ในสังคมและปรับตัวตามสถานการณ์ สภาพแวดล้อมให้ดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข และสามารถปฏิบัติงานได้สูงสุดตามความสามารถ

นอกจากนี้ผลจากการวิเคราะห์การสัมภาษณ์ผู้บริหารและครูพบว่า ความคิดเห็นของผู้บริหารและครู เกี่ยวกับความหมายของการเห็นคุณค่าในตนเอง หมายถึง การประเมินความเคารพตนเองและผู้อื่นตามความรู้สึกรู้สึกของตนเองที่มีคุณค่า มองเห็นความสำคัญของตนเอง มีความคิดที่

ดี มีความเชื่อมั่นในตนเอง ยอมรับและมีเจตคติต่อตนเองว่าตนเองเด่นด้านใดและด้อยด้านใด นำเสนอจุดเด่นของตนเอง มีคุณธรรมจริยธรรมและทำกิจกรรมกับเพื่อนๆ ช่วยเหลือชุมชน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าผู้บริหารและครูมีความคิดเห็นและความเข้าใจในเรื่องความหมายของการเห็นคุณค่าในตนเอง สอดคล้องกับคำจำกัดความในการวิจัยครั้งนี้ คือ การเห็นคุณค่าในตนเอง หมายถึง การประเมินการเคารพตนเองและผู้อื่นตามความคิดเห็นที่เป็นจริง โดยมีพฤติกรรมที่คาดหวังและตัวชี้วัดในด้าน

- 1) การค้นพบความถนัดและบุคลิกภาพของตนเอง
- 2) การค้นพบจุดเด่นจุดด้อยของตนเอง
- 3) การมีทักษะในการกำหนดเป้าหมายและทิศทางสู่ความสำเร็จ

ส่วนความคิดเห็นของผู้บริหารและครูเกี่ยวกับความหมายของทักษะทางสังคม หมายถึง การมองมิติด้านสังคมที่เป็นอยู่และเลือกปฏิบัติในสิ่งที่ดีและเหมาะสม เป็นกระบวนการทางสังคมและพฤติกรรมที่แสดงออกด้านสังคมในการอยู่ร่วมกับคนอื่น และสิ่งแวดล้อมอย่างมีความสุข มีความรู้ ความสามารถ การปรับตัว พัฒนาการทางสังคม ได้แก่ ความสามารถคิดวิเคราะห์ ตัดต่อสื่อสาร การตัดสินใจ การแก้ปัญหา การจัดการเรื่องของตนเอง ช่วยเหลือผู้ที่ด้อยกว่า ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าผู้บริหารและครูมีความคิดเห็นและความเข้าใจในเรื่องความหมายของทักษะทางสังคม สอดคล้องกับคำจำกัดความในการวิจัยครั้งนี้ คือ ทักษะทางสังคม หมายถึง พฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกในการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีพฤติกรรมที่คาดหวังและตัวชี้วัดในด้าน

- 1) การคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์
- 2) การจัดการกับอารมณ์และความเครียด
- 3) การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น

ซึ่งผู้บริหารและครูจัดความจำเป็น 3 อันดับแรกในการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองสำหรับนักศึกษาการศึกษา นอกโรงเรียน คือ

- 1) มีทักษะในการกำหนดเป้าหมายและทิศทางสู่ความสำเร็จ
- 2) ค้นพบจุดเด่นจุดด้อยของตนเอง
- 3) ค้นพบความถนัด ความสามารถและบุคลิกภาพของตนเอง

ส่วนด้านทักษะทางสังคม ผู้บริหารและครูจัดความจำเป็น 3 อันดับแรกในการเสริมสร้างทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษา นอกโรงเรียน ของพฤติกรรมที่คาดหวังด้านการคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจและแก้ปัญหา คือ

- 1) เลือกรับข้อมูลข่าวสารอย่างไตร่ตรองและรู้เท่าทันสังคมที่เปลี่ยนแปลง
- 2) ประเมินและสร้างข้อสรุปทบทวนชีวิตของตนเอง
- 3) ตัดสินใจในสถานการณ์ต่างๆที่เผชิญอย่างมีเหตุผลและรอบคอบ

พฤติกรรมที่คาดหวังด้านการจัดการกับอารมณ์และความเครียด

- 1) ประเมินและรู้เท่าทันสภาวะอารมณ์ที่เกิดขึ้นกับตนเอง
- 2) รู้จักสร้างความสุขให้กับตนเองและผู้อื่น
- 3) รู้จักคลายเครียดด้วยวิธีการที่สร้างสรรค์

พฤติกรรมที่คาดหวังด้านการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น

- 1) ให้คำปรึกษาแก่ผู้อื่นได้
- 2) กล้าแสดงความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์
- 3) เคารพกฎกติกาของสังคม ที่ผ่านมาการจัดโปรแกรมของศูนย์การศึกษานอกกระบวนและการศึกษาตามอัธยาศัยประสบผลสำเร็จมากที่สุดตามลำดับ ดังนี้

- 1) การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น
- 2) การตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น
- 3) การคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์
- 4) การจัดการกับอารมณ์และความเครียด

ส่วนการจัดอันดับด้านที่ยังไม่เคยดำเนินการหรือประสบผลสำเร็จน้อยกว่าด้านอื่นๆ ได้แก่

- 1) การจัดการกับอารมณ์และความเครียด ผู้วิจัยเสริมสร้างด้านนี้ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้วิธีการยืดตนเองเป็นศูนย์กลางอย่างสมดุลย์
- 2) การคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ผู้วิจัยเสริมสร้างด้านนี้ด้วยกิจกรรมจุดมุ่งหมายในใจ
- 3) การตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น ผู้วิจัยเสริมสร้างด้านนี้ด้วยกิจกรรมฉันคือใคร ภาพลักษณ์ของฉัน และจุดเด่นของฉัน
- 4) การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น ผู้วิจัยเสริมสร้างด้านนี้ด้วยกิจกรรมวิธีการรับรู้

จากผลการวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการการเรียนรู้โดยการสัมภาษณ์ผู้บริหารและครู รวมทั้งการสอบถามนักศึกษา ทำให้ผู้วิจัยได้นำมาสร้างโปรแกรมเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมที่เกิดจากความต้องการของนักศึกษาอย่างแท้จริง โดย 3 อันดับแรกเน้นการจัดกิจกรรมการจัดค่ายพัฒนาคุณภาพชีวิต การบำเพ็ญประโยชน์ และการศึกษาเยี่ยมชมแหล่งเรียนรู้

2. การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน

โปรแกรมการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมมีการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน โดยพัฒนาจากรูปแบบการพัฒนาโปรแกรมของ Boone (2002) นำมาบูรณาการร่วมกับทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์และแนวคิดนีโอฮิวแมนนิส ทำให้ได้รูปแบบโปรแกรมที่มีการฝึกตามขั้นตอน 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลายและสร้างภาพพจน์ของตนเองทางบวก 2) การแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้ โดยสังเกตและไตร่ตรองประสบการณ์ร่วมกัน 3) การสรุปความคิดรวบยอด และ 4) การตรวจสอบความคิดรวบยอดด้วยการลงมือปฏิบัติและฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอ

จากแนวคิดการพัฒนาโปรแกรมทำให้นักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนเกิดความคิดที่ต้องการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมว่าสามารถทำให้ตนเองมีภาพลักษณ์ที่ดีขึ้น รวมทั้งมีการไตร่ตรอง พิจารณาเหตุและผลในการดำเนินชีวิตมากขึ้น

ผลการทดลองใช้โปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนที่พัฒนาขึ้น นักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนมีการเห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่าก่อนเข้ารับโปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และอธิบายได้ตามพฤติกรรมที่คาดหวังทั้ง 3 ด้าน คือ 1) การค้นพบความถนัดและบุคลิกภาพของตนเอง นักศึกษาส่วนใหญ่มีความกล้าคิด กล้าแสดงออก มีความมั่นใจมากขึ้น และรู้ว่าตนชอบและไม่ชอบอะไร 2) การค้นพบจุดเด่นจุดด้อยของตนเอง นักศึกษารู้จักตนเอง และมั่นใจว่าตนเองสามารถปรับปรุงตัวเองให้ดีขึ้นได้ และ 3) การมีทักษะในการกำหนดเป้าหมายและทิศทางสู่ความสำเร็จ นักศึกษาสามารถเปลี่ยนแปลงวิธีการคิดให้เป็นผู้มีเป้าหมายในชีวิต หลายคนที่กำลังถึงการอยากเป็นคนดี ก็สามารถระบุได้ว่าจะเป็นคนดีได้ด้วยวิธีใด และมีเป้าหมายการดำเนินชีวิตในครอบครัว จนถึงงานอาชีพที่จะทำหรือทำอยู่ว่าต้องปฏิบัติอย่างไรให้ประสบความสำเร็จ โดยการเห็นคุณค่าในตนเองนั้นสอดคล้องกับสมศักดิ์ เจริญศรี (2543) ที่ทำการวิจัยเรื่องผลการสอนตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสที่มีต่อการเห็นคุณค่าในตนเองของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนแบบทางไกล พบว่า นักศึกษากลุ่มทดลองในโปรแกรมนั้นเห็นคุณค่าในตนเองสูงขึ้นกว่าก่อนการทดลอง

สำหรับด้านทักษะทางสังคมหลังการเข้ารับโปรแกรมนั้น นักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนมีทักษะทางสังคมสูงกว่าก่อนเข้ารับโปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และอธิบายได้ตามพฤติกรรม

ที่คาดหวังทั้ง 3 ด้าน คือ 1) การคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ นักศึกษาส่วนใหญ่สามารถเลือกรับข้อมูลข่าวสารที่ให้ความรู้ และประเมินสถานการณ์ด้วยข้อมูลอย่างมีเหตุผล ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของศาสนาที่แตกต่างกันได้ และสามารถปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นได้โดยไม่กลัว การเปลี่ยนแปลง มีความสอดคล้องกับแนวคิดของ Messe (2001) ระบุทักษะทางสังคมที่จำเป็นในชั้นเรียน ได้แก่ การจัดการกับปัญหาด้วยการแสดงออกอย่างเหมาะสม เช่น ไม่ใช้คำพูดก้าวร้าวหรือ การกระทำที่รุนแรง ลักษณะนิสัยการทำงาน เช่น มีความตั้งใจทำงาน และความสัมพันธ์กับเพื่อน เช่น แสดงออก ถึงความรู้สึกรักและห่วงใยเพื่อน 2) การจัดการกับอารมณ์และความเครียด นักศึกษาสามารถเลือกวิธีควบคุมอารมณ์ได้ แม้ในช่วงที่เกิดความเครียดก็พยายามผ่อนคลาย ตั้งสติสร้างสมาธิ หรือพูดคุยคลายความเครียดอย่างสร้างสรรค์ และ 3) การสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีกับผู้อื่น นักศึกษามีความตั้งใจที่จะพัฒนาตนเองให้มองผู้อื่นในพื้นฐานเดียวกับตนเอง โดยถ้าสิ่งใดที่เราไม่ต้องการก็จะไม่ทำกับผู้อื่นด้วย เอาใจเขามาใส่ใจเรา และสื่อสารกับผู้อื่นด้วยความสุภาพและเป็นมิตร มีความสอดคล้องกับแนวคิดของ วิภา วิโรตมะวิชัย (2530) ถึงความสำคัญของทักษะสังคมไว้ว่า ทักษะทางสังคมเป็นทักษะที่มีผลโดยสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ซึ่งได้แก่ การปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ความสามารถในการทำงานกลุ่ม การแก้ปัญหาเมื่อเกิดความขัดแย้ง ซึ่งการสร้างทักษะทางสังคมนี้มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ วริศรา จุ้ยดอนกลอย (2553) เรื่องการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่1 ที่มีภาวะสมาธิสั้น พบว่าหลังการเข้าร่วมโปรแกรมผู้เรียนในกลุ่มทดลองสามารถปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นได้ดีขึ้น และพยายามสร้างสมาธิของตนได้ดีขึ้น

3. ปัจจัยที่สนับสนุน และอุปสรรคในการนำไปใช้โปรแกรมเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนไปใช้

ปัจจัยภายในที่สนับสนุนในการนำไปใช้ โปรแกรมนี้จะต้องมีความสอดคล้องกับนโยบายของแต่ละศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย เพราะทำให้การส่งเสริมนั้นทำได้อย่างชัดเจน และโปรแกรมการศึกษาเดิมที่ใช้อยู่ต้องมีการผสมผสานกับโปรแกรมการเรียนรู้นี้ได้ เพื่อที่การเตรียมการด้านบุคลากรฝึกอบรมไม่ต้องรับภาระหน้าที่มากขึ้น เพราะการเป็นวิทยากรกระบวนการทำให้โปรแกรมจะต้องได้รับการฝึกอบรมมาก่อน และต้องเป็นผู้ที่สนใจในโปรแกรมนี้ด้วย ถึงจะสามารถถ่ายทอดกระบวนการตามโปรแกรมได้เต็มความสามารถ พื้นฐานของวิทยากรอาจต้องมีแรงจูงใจจากภายในศาสนาที่ยึดถือหลักศีลธรรมอยู่ก่อน เพื่อที่จะได้ไม่รู้สึกขัดแย้งกับตัวตนภายในของตนเอง

ปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อการนำไปใช้โปรแกรมเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนไปใช้ ได้แก่ นโยบายของสำนักงานการศึกษานอกโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัยต้องยอมรับให้นำโปรแกรมนี้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร ผู้บริหารและครูเห็นความสำคัญให้สนับสนุนทรัพยากรและจัดสรรงบประมาณสำหรับโปรแกรม เพราะโปรแกรมนี้ควรปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ถ้าผู้บริหารและครูเห็นความสำคัญ ก็สามารถนำวิธีการตามโปรแกรมไปปรับใช้ในสถานศึกษาได้

อุปสรรคในการนำโปรแกรมไปใช้ คือ จำเป็นต้องมีการสื่อสารไปยังศูนย์การศึกษานอกกระบวน และการศึกษาตามอัธยาศัยให้ทั่วถึง ผู้วิจัยพบว่าหลังจากการจัดโปรแกรมนี้แล้ว นักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนมีความสุขในการเข้าร่วมโปรแกรม เพราะโปรแกรมสามารถนำมาปรับใช้ในชีวิตจริงได้ และทำให้เกิดการเห็นคุณค่าในตนเองและมีทักษะทางสังคมจริง โดยเฉพาะการปรับตัวเข้ากับผู้อื่น และการสร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อกันของคนในสังคมนับว่าประสบความสำเร็จมาก และผู้วิจัยยังคิดว่า หากมีวิทยากรกระบวนการที่มากขึ้น จะทำให้กระจายการเรียนรู้ตามโปรแกรมนี้สู่สถานศึกษาอื่นได้มากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำโปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนไปใช้

จากผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน ที่พัฒนาขึ้นสามารถเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง และทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนได้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1.1 ด้านการวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคม ควรมีการศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมาย โดยการวิเคราะห์องค์กร เชื่อมโยงสู่การวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สำคัญมาตั้งเป็นวัตถุประสงค์ของโปรแกรมและออกแบบโปรแกรมให้ตรงตามสภาพปัญหาและความต้องการ สภาพปัญหาและความต้องการซึ่งจะทำให้โปรแกรมเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

1.2 ด้านการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน นำข้อค้นพบจากการวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมซึ่งสำคัญมากในการนำมาออกแบบโปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน ใช้ในการกำหนดวัตถุประสงค์ และเนื้อหาสาระการเรียนรู้ วางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เตรียมสื่อการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้ วิทยากรกระบวนการ ทั้งวิทยากรหลักและวิทยากรประจำกลุ่มให้เพียงพอเหมาะสมที่จะอำนวยความสะดวกให้แก่สมาชิกในแต่ละกลุ่ม ในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้นักศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งประสิทธิผลของโปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน สามารถนำไปพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลโปรแกรมหนึ่ง ดังนั้นรูปแบบของโปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษา

นอกโรงเรียนจึงควรได้รับการพิจารณาเป็นนวัตกรรมในการพัฒนานักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนรูปแบบหนึ่ง

1.3 ด้านปัจจัยที่สนับสนุนและอุปสรรคในการนำโปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง และทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนไปใช้นั้นควรศึกษาความเหมาะสมขององค์ประกอบและการจัดการเรียนรู้ ปัจจัยที่สนับสนุนทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ทั้งด้านนโยบาย นักศึกษา แหล่งเรียนรู้ วิทยากร และกระบวนการ ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของนักศึกษาสามารถปรับเปลี่ยนและยืดหยุ่นตรงตามความต้องการของกลุ่มเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของโปรแกรม

ทั้งนี้มีข้อเสนอแนะหลักการนำไปใช้ คือ 1) หลักการมีส่วนร่วม นักศึกษาที่สมัครเข้าร่วมกิจกรรม ผู้บริหาร ครู วิทยากร ผู้วิจัย และผู้ช่วยวิจัยมีส่วนร่วมในการประชุมเตรียมงานก่อนการทดลองใช้โปรแกรม มีส่วนร่วมระหว่างการทำทดลอง และมีส่วนร่วมในการสรุปประเมินผลการทดลอง 2) การสร้างความไว้วางใจในการปฏิบัติงาน ตามหลักการเห็นคุณค่าในตนเอง ด้วยการเสริมพลังอำนาจให้แก่แต่ละบุคคล เช่น ครูเสริมพลังอำนาจแก่นักศึกษาในการรับผิดชอบงานแต่ละฝ่ายจากการประชุมเตรียมงาน ผู้บริหารให้การยอมรับในศักยภาพของครูในการช่วยบริหารจัดการดูแลนักศึกษาตั้งแต่การรับสมัครนักศึกษาเข้าร่วมโปรแกรม เป็นต้น 3) หลักการเรียนรู้ร่วมกัน นักศึกษาเรียนรู้ร่วมกันจากการทำงานเป็นทีม และสอดแทรกทักษะทางสังคมที่ต้องมีการเรียนรู้ที่เอื้อต่อกันทั้งนักศึกษา ครู ผู้บริหาร วิทยากร และผู้วิจัย

1.4 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

องค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องการศึกษา รัฐบาล ควรกำหนดเป็นนโยบายระดับชาติเพื่อขับเคลื่อนให้โปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนให้ได้รับส่งเสริมสนับสนุนและเผยแพร่อย่างทั่วถึงเพื่อให้เกิดการพัฒนาผลการศึกษาที่ยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ในการวิจัยครั้งต่อไปควรพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน ให้แก่กลุ่มเป้าหมายอื่นๆ เช่น กลุ่มนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนที่เรียนการศึกษาขั้นพื้นฐานในระดับต่างๆ คือ ระดับประถม ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ที่มีช่วงอายุอื่นๆ หรือทุกช่วงอายุ โดยเลือกเนื้อหาและกิจกรรมมีความน่าสนใจเหมาะกับช่วงอายุและที่สำคัญ คือ ต้องตรงกับสภาพปัญหาและความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย หรือประยุกต์ใช้กับนักเรียน นักศึกษาในระบบโรงเรียน เพื่อกลุ่มเป้าหมายเหล่านั้นจะสามารถพัฒนาตนเองจากตัวตนที่แท้จริงภายใน เรียนรู้จักตนเองและผู้อื่นมากขึ้น เรียนรู้วิธีปรับตัวในการดำรงชีวิต อยู่กับตนเองและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขในจิตใจ ซึ่งเป็นการพัฒนาตนเองแบบองค์รวมที่ยั่งยืน เป็นคนไทยที่มีคุณภาพในสังคมไทยและสังคมโลก

เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการวิจัยมีข้อควรคำนึงด้านการดำเนินการวิจัย ดังนี้ คือ

1) ควรศึกษาแนวคิดทฤษฎีให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ ทั้งด้านการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย กระบวนการพัฒนาโปรแกรม หลักการพื้นฐานของขั้นตอนการจัดกิจกรรม ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ โดยการศึกษาจากเอกสาร งานวิจัย เข้าร่วมการฝึกอบรม โดยเฉพาะแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสซึ่งส่งผลต่อการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคม เมื่อผู้วิจัยเห็นคุณค่าในตนเองและคุณค่าของผู้อื่น ซึ่งเกิดการเปลี่ยนแปลงจากตัวตนภายในและคุณภาพชีวิตของผู้ปฏิบัติในเชิงบวก ก็จะพยายามหาแนวทางในการช่วยเหลือผู้อื่นได้อย่างเต็มตามศักยภาพ เพื่อให้ได้รับประสบการณ์ตรงก่อนการลงมือปฏิบัติ

2) ขั้นตอนการเข้าหากลุ่มเป้าหมาย ควรประสานผู้ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มเป้าหมายให้เข้าใจถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัยและผลประโยชน์ที่กลุ่มเป้าหมาย และองค์กรจะได้รับผลเชิงรุกแทนการตั้งรับปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมระดับประเทศและระดับโลกในปัจจุบันและอนาคต

สรุปได้ว่า ในการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่า ในตนเองและทักษะทางสังคม สำหรับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนนั้นผู้วิจัยควรมีความมีเหตุมีผลในการทำงานวิจัย เห็นคุณค่าในตนเองและคุณค่าของผู้อื่นจึงหาทางเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมให้กับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน

รายการอ้างอิง

- Boone, E. J. (2002). Developing programs in adult education. Illinois, Waveland Press.
- Boyle, P. G. (1981). Planning better program. New York, Mc Graw Hill Book
- Caffarella, R. S. (1994). Planning programs for adult learner. San Francisco, Jossey Bass
- D.A, K. (1984). Experiential learning. United States of America, Prentice Hall.
- Gruenwald, D. A. (2003). "The best of both World:Acritical Pedagogy of place " Educational Researcher **32**(4): 3-12.
- Jarolimek, J. (1977). Social study in elelmentary education. New York The Macmillan Company.
- Knapp, C. and J. Woodhouse (2003). Place-Based pedagogy: Experiential learning for culturally and ecologically sustainable communities. Paper presented at the Experiential Community Workbased: Researching Learning Outside the Academy International. Glasgow Caledonian University, Scotland, June 27-29.
- Knowles, M. S. (1980). The Modern Practice of Adult Education: From Pedagogy to Andragogy. New York Cambridge.
- Kolb, D. A. and L. H. Lewis (1986). "Facilitating experiential learning: Observations and reflections." New Directions for Adult and Continuing Education **30**: 99-107.
- Lawrence, E. (1996). "A reformulation of the theory of experiential learning appropriate for instruction in formal business education." Journal of Vocational Education and training **51**(4): 136.
- Luckman, C. (1996). "Definig experiential education." The Journal of Experiential Education **19**(1): 6-8.
- Maslow, A. M. (1970). Motivation and personality. New York, Haper & Row.
- Mezirow, J. (1991). Transformative dimensions of adult learning. San Francisco Jossy-Bass.
- Pfeiffer, J. W. and J. E. Jones (1983). Experiential learning cycles. San Diego, University Associates.
- Rama, A. (2000). Neo-humanist education. Germany Ananda Marga Gurukula
- Riggio, R. E. (1986). "Assessment of basic social skills." Journal of Personality and Social Psychology **3**(51): 649-660.
- Roger, C. R. (1969). Freedom to learn Columbus, OH., Merill.
- Sakar, P. R. (1984). Idea and ideology India Ananda Press.
- Sakar, P. R. (1998). Discourses on neohumanist education. Bangkok Fah Apai.

- Soon, Y. E. (1999). An experiential approach to Korean family ministry leaders' training. *Dissertation Abstracts International*.
- เกียรติวรรณ อมาตยกุล (2533). การศึกษานอกระบบโรงเรียนกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. กรุงเทพฯ, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เกียรติวรรณ อมาตยกุล (2534). ปรัชญาการศึกษา. กรุงเทพฯ, คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน (2553). แนวทางการจัดการเรียนรู้ หลักสูตรการศึกษานอกระบบ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน นนทบุรี, ไทย พับลิก เอ็ดดูเคชั่น
- ไกรสร ชันทจร (2553). ผลของโปรแกรมพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กและเยาวชนชายผู้กระทำความผิด ในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน จังหวัดอุบลราชธานี, ปริญญาโท มหาวิทยาลัยมหาบัณฑิต. สาขาวิชาจิตวิทยาการแนะแนว มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ส. (2545). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. กรุงเทพฯ, พริกหวานกราฟฟิค
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ส. (2546). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2545. กรุงเทพฯ, สกายบุ๊กส์.
- ชนาธิป ศิริปัญญาวงศ์ (2550). การพัฒนารูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อส่งเสริมสุขภาวะทางจิต โดยใช้หลักการนีโอฮิวแมนนิสและสัญญาแห่งการเรียนรู้, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต. สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ชาญวุฒิ วงศ์เพ็ง (2537). การเปลี่ยนแปลงการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กบ้านเบธานี โดยการฝึกจูงใจใต้สำนึกตามทฤษฎีนิวโฮฮิวแมนนิส, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต. สาขาวิชาการศึกษานอกโรงเรียน บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชิตชงค์ ส.นันทนาเนตร (2549). ทฤษฎีการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่. นครปฐม, โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์.
- เฉลิมพล สวัสดิ์พงษ์ (2551). การเห็นคุณค่าในตนเอง. กรุงเทพฯ, สาขาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- นัตยา ภัทรแสงไทย (2525). ยุทธวิธีการสอนสังคม. กรุงเทพฯ, โอเดียนสโตร์.
- นาวิน เข้มทอง (2550). ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะทางสังคมกับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรในสำนักงานตรวจบัญชีกลาง, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต. สาขาวิชาจิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- บริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน, ส. (2547). "นโยบายการศึกษานอกโรงเรียน [ออนไลน์]." from <http://www.nfe.go.th> [18 มกราคม 2554].
- บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์ (2551). ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์. กรุงเทพฯ, จามจุรีโปรดักท์.
- ประนอม เดชชัย (2521). แนวคิดใหม่การสอนสังคมศึกษา. เชียงใหม่, คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- ปาริชาติ โชคพิพัฒน์ (2538). การเปรียบเทียบทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ให้
รับการฝึก โดยชุดกิจกรรมฝึกทักษะทางสังคม การฝึกตามโครงการ และการฝึกตามคู่มือครู,
ปริญญาานิพนธ์มหาบัณฑิต. สาขาวิชาการมัธยมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนคริน
ทรวิโรฒประสานมิตร.
- พรปภัสสร ปริชาญกุล (2544). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้าง
ทักษะการทำงานสำหรับนักศึกษา สาขาวิชาศิลปศาสตร์ในสถาบันราชภัฏ, วิทยานิพนธ์
ปริญญาดุขฎิบัณฑิต. สาขาวิชาอุดมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิบูลศรี วาสนสมสิทธิ์ (2526). เอกสารการสอนชุดวิชาการสอนสังคมศึกษา หน่วยที่ 5-9. นนทบุรี,
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา.
- พีระยุทธ สันติวัน (2533). ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดตาก, วิทยานิพนธ์
ปริญญามหาบัณฑิต. สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- มนัสวานัน โกวิทยา (2551). แนวคิดและทฤษฎีที่น่ารู้ทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน. การจัดการ
ศึกษาทางไกลของต่างประเทศและประเทศไทย. วรรัตน์ อภินันท์กุล. กรุงเทพฯ, โรงพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: 152.
- รัตนา ตุงคสวัสดิ์ (2528). พื้นฐานการศึกษาทางสังคม. กรุงเทพฯ, ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะครุ
ศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รัตนา พุ่มไพศาล (2527). ปรัชญาการศึกษานอกระบบโรงเรียน. กรุงเทพฯ, คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รัตนา พุ่มไพศาล (2530). การศึกษานอกระบบโรงเรียนเปรียบเทียบ. กรุงเทพฯ, โอเดียนสโตร์.
- วรรัตน์ อภินันท์กุล (2548). การพัฒนาแบบกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดนีโอ
ฮิวแมนนิส เพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้เกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ที่ประสบ
ความสำเร็จ ตามแห่งความสำเร็จของนโปเลียน ฮิลล์, วิทยานิพนธ์ปริญญาดุขฎิบัณฑิต.
สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วริศรา จุ้ยดอนกลอย (2553). การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนระดับ
ช่วงชั้นที่ 1 ที่มีภาวะสมาธิสั้น, ปริญญาานิพนธ์ดุขฎิบัณฑิต. สาขาวิชาการศึกษาพิเศษ บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วารี ธีระจิตร (2534). การพัฒนาการสอนสังคมศึกษาระดับประถมศึกษา. กรุงเทพฯ, จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- วีไล องค์กรันต์คุณ (2532). การวิเคราะห์แนวคิด นีโอฮิวแมนนิสเพื่อการพัฒนามนุษย, วิทยานิพนธ์
ปริญญามหาบัณฑิต. ภาควิชาการศึกษานอกโรงเรียน บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- วิวรรณ ศรีกุลสถานกุล (2538). ผลของการจัดกิจกรรมตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสที่มีต่อความเชื่อมั่นใน
ตนเอง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา, วิทยานิพนธ์
ปริญญามหาบัณฑิต. ภาควิชาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- วีณา วิโรตมะวิชญ (2530). กลวิธีการเรียนการสอนในโรงเรียนประถมศึกษา. เชียงใหม่, คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา (2545). การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างอุปนิสัย 7 ประการตามแนวคิดของสติเฟ้น อาร์ โควี สำหรับเยาวชนตอนปลาย โดยใช้หลักการของนีโอฮิวแมนนิส และการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน, วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต. สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา (2551). แนวคิดและทฤษฎีที่นำรู้ทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน. ผู้นำเพื่อการประสานพลังกลุ่ม: บทบาทของนักศึกษานอกระบบโรงเรียน. วรรัตน์ อภินันท์กุล. กรุงเทพฯ, โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: 102.
- ศตพร วิไลรัตน์ (2532). การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กก่อนวัยเรียนโดยวิธีการสอนตามแนวคิดแบบนีโอฮิวแมนนิส, วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. ภาควิชาการศึกษานอกโรงเรียน บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริรัตน์ เวียงพระปรก (2546). ผลของการใช้โปรแกรมการฝึกทักษะทางสังคมและกิจกรรมกระจำง่าค่านิยมที่มีต่อพฤติกรรมเสี่ยงต่อการมีปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนดาราสมุทร อำเภอสัตร์ราชา จังหวัดชลบุรี, วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. สาขาวิชาจิตวิทยาการแนะแนว บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ศึกษาธิการ (2551). พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ.2551. กรุงเทพฯ, ม.ป.ท.
- ศึกษาธิการ (2553). สถิติการศึกษาของประเทศไทย ปีการศึกษา 2552. กรุงเทพฯ กลุ่มพัฒนาเครือข่ายสารสนเทศ.
- สมใจ ลักษณะ (2529). "เทคนิคการผสมผสานทักษะทางสังคมกับการพึ่งตนเองเพื่อให้นักเรียนแก้ปัญหาส่วนตัวได้." วารสารแนะแนว 20, 105(มิถุนายน -กรกฎาคม): 14-17.
- สมบัติ มหารศ (2523). สังคมศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา. กานสินธุ์ ประสานการพิมพ์.
- สมบัติ สุวรรณพิทักษ์ (2551). แนวคิดและทฤษฎีที่นำรู้ทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน. แนวคิดและทฤษฎีที่นำรู้ทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน. วรรัตน์ อภินันท์กุล. กรุงเทพฯ, โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: 195-214.
- สมยศ มหัทธโนบล (2546). การพัฒนาแบบทดสอบวัดการปฏิบัติทักษะทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 3, วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. สาขาวิชาการวัดผลการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- สมศักดิ์ เจริญศรี (2543). ผลการสอนตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสที่มีต่อการเห็นคุณค่าในตนเองของนักศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายแบบทางไกล, วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สวัสดี ภูทอง (2546). การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้จากประสบการณ์เพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตสำหรับผู้ใหญ่ในชุมชนภาคเหนือ, วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต. สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- สุขุมล เกษมสุข (2535). การสอนทักษะทางสังคมในชั้นประถมศึกษา. กรุงเทพฯ, ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- สุนทร สุนันท์ชัย (2530). ความแตกต่างระหว่างการศึกษาในระบบและนอกระบบ: รวบรวมบทความการศึกษานอกโรงเรียน. เล่ม 6. กรุงเทพฯ, โรงพิมพ์การศาสนา.
- สุมาลี สังข์ศรี (2545). รายงานการจัดการศึกษานอกระบบเพื่อการศึกษาตลอดชีวิต ตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542. กรุงเทพฯ, พิมพ์ดีการพิมพ์.
- สุมาลี สังข์ศรี (2550). "การจัดการศึกษาเพื่อการศึกษาตลอดชีวิต." อนุสารอุดมศึกษา 29, 1017 (สิงหาคม): 29.
- สุริยเดว ทริปาตี (2554). "โรคภูมิคุ้มกันทางสังคมบกพร่องวิกฤตเด็กไทย [ออนไลน์]." from <http://www.thaihealth.or.th/healthcontent/article/20171> [18 มกราคม 2554].
- สุวัฒน์ วัฒนาวงศ์ (2542). การศึกษาการดำเนินงานการจัดหลักสูตรของโรงเรียนเขต 3 กรุงเทพมหานคร, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. ภาควิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสรี โอภาส (2532). การเปรียบเทียบทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ระหว่างโรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนขนาดกลาง และโรงเรียนใหญ่ ในจังหวัดสุโขทัย, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต.สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- อาชัญญา รัตนอุบล (2543). การเรียนรู้ผู้ใหญ่ทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน. กรุงเทพฯ, คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อาชัญญา รัตนอุบล (2551). การจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน. กรุงเทพฯ, คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุ้นตา นพคุณ (2546). กรอบแนวคิดการพัฒนาโปรแกรมอย่างมีส่วนร่วมทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน. กรุงเทพฯ โรงพิมพ์ชวนพิมพ์.

ภาคผนวก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาคผนวก ก

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริณา จิตต์จรัส	มหาวิทยาลัยศิลปากร
2. อาจารย์ ดร.ภัทรพล มหาพันธ์	มหาวิทยาลัยศิลปากร
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนัสวาน์ โกวิทยา	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
4. รองศาสตราจารย์ ดร.ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
5. รองศาสตราจารย์ ดร.สุภาภรณ์ สงค์ประชา	มหาวิทยาลัยมหิดล
6. อาจารย์ ดร.นิยะดา จิตต์จรัส	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
7. ภราดร ดร.ณัฐ อนันต์	มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ

รายนามผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม

ผู้ดำเนินการสนทนากลุ่ม

นางสาวหงษ์ฟ้า อีรวงศ์นุกูล ผู้วิจัย

นักวิชาการด้านการศึกษานอกระบบโรงเรียน

1. ศาสตราจารย์ กิตติคุณ ดร.รัตนา พุ่มไพศาล	อาจารย์พิเศษ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. อาจารย์ ดร.สมบัติ สุวรรณพิทักษ์	อาจารย์พิเศษ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีระฉัตร สุปัญญา	คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้กำหนดนโยบายศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

1. ดร.วิรุฬ นิลโมจน์	กองแผน กศน.
2. ดร.ดิศกุล เกษมสวัสดิ์	ผู้อำนวยการ กศน. จังหวัดสมุทรสาคร
3. ผู้อำนวยการ พล ศรีกัลยา	ผู้อำนวยการ กศน. เขตสวนหลวง

ผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

1. อาจารย์ สุพรรณิ สุขถาวร	ครู กศน. เขตสวนหลวง
2. อาจารย์ พรจันทร์ แดงโกเมน	ครู กศน. เขตสวนหลวง
3. นางสาววัชรภรณ์ หวังศิริ	นักศึกษา กศน. เขตสวนหลวง
4. นายวีรพันธ์ กลิ่นสุวรรณ	นักศึกษา กศน. เขตสวนหลวง

ผู้รู้ / ปรากฏด้านศาสนา

1. ศาสตราจารย์ ดร.ระพี สาคริก	ประธานมูลนิธิ
2. อาจารย์ ดร.มาโนชญ์ อารีย์	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
3. บาทหลวง มหาโชโน เอส.เจ.	เจ้าอาวาสโบสถ์เซเวียร์

ผู้ทำงานด้านชุมชนชุมชน

1. ดร.ภูริต ไศภณคณาภรณ์	มหาวิทยาลัยศิลปากร
2. ดร.ณัชภัส อีระเรืองไชยศรี	มหาวิทยาลัยอาเซียน
3. นางสาวประพิมพ์พรรณ สุวรรณภูฏ	สำนักงานส่งเสริมสวัสดิการเด็กและเยาวชน

ภาคผนวก ข
เครื่องมือในการวิจัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

เครื่องมือชุดที่ 1

แบบสัมภาษณ์ผู้บริหารและครู

คำชี้แจง

1. แบบสัมภาษณ์นี้เป็นส่วนหนึ่งในการวิจัยของ นางสาวหงษ์ฟ้า อีรวงศ์นุกูล นิสิตระดับดุขุฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาจากระบบโรงเรียน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. วัตถุประสงค์ของแบบสัมภาษณ์นี้จัดทำขึ้นเพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการเพื่อเสริมสร้าง การเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษาจากระบบโรงเรียน
3. ผู้วิจัยใคร่ขอความกรุณาจากท่านในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการเพื่อ เสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษาจากระบบโรงเรียน ใน ฐานะที่ท่านเป็นผู้บริหารหรือครูของศูนย์การศึกษาจากระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเขตว่าควรมี การจัดแผนการศึกษาอย่างไร เพื่อข้อมูลจากการสัมภาษณ์นี้จะเป็นประโยชน์ทางวิชาการในอนาคต ต่อไป
4. แบบสัมภาษณ์นี้ ได้แบ่งข้อคำถามออกเป็น 2 ตอน ได้แก่
 - ตอนที่ 1 กรุณากรอกข้อมูลทั่วไปของผู้บริหาร/ผู้สอน
 - ตอนที่ 2 ผู้วิจัยจะมาสัมภาษณ์ด้วยตนเอง เกี่ยวกับข้อมูลสภาพปัญหาและความต้องการเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษา นอกโรงเรียน

ผู้วิจัยขอขอบคุณทุกท่านที่ได้ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสัมภาษณ์เป็นอย่างดียิ่งมา ณ ที่นี้

นางสาวหงษ์ฟ้า อีรวงศ์นุกูล

ผู้วิจัย

สำหรับผู้วิจัยกรอก

วันที่เก็บข้อมูล.....แหล่งข้อมูล

.....

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้บริหาร/ครู

คำชี้แจง กรุณาใส่เครื่องหมาย ✓ ใน หรือเติมข้อมูลในช่องว่างที่ตรงกับความเป็นจริงของท่านมากที่สุด

1. เพศ (1) หญิง (2) ชาย

2. อายุ ปี

3. ตำแหน่ง / หน้าที่

.....

4. ประสบการณ์ในการทำงาน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

(1) ปฏิบัติงานการสอนมาแล้วเป็นเวลา ปี

(2) ปฏิบัติงานบริหารมาแล้วเป็นเวลา ปี

5. ท่านเคยเข้ารับการศึกษาศึกษาหรือการอบรมเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนเอง

(1) ไม่เคย

(2) เคยจำนวน.....ครั้ง ระบุหลักสูตร/กิจกรรม.....

6. ท่านเคยเข้ารับการศึกษาศึกษาหรือการอบรมเกี่ยวกับทักษะทางสังคม

(1) ไม่เคย

(2) เคยจำนวน.....ครั้ง ระบุหลักสูตร/กิจกรรม.....

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการในการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง และทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน

1. ตามความคิดเห็นของท่าน ในการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับ นักศึกษา การศึกษานอกโรงเรียน ท่านให้ *ความหมายของการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคม* ว่าอะไร?

การเห็นคุณค่าในตนเอง หมายถึง

ทักษะทางสังคม หมายถึง

2. ท่านคิดว่านักศึกษาของท่านจำเป็นต้องได้รับการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง ด้านต่อไปนี้

3 อันดับแรก อะไรบ้าง และมีวิธีการอย่างไร?

(ใส่หมายเลข 1-3 ในช่อง เฉพาะข้อที่เลือก 3 อันดับแรก พร้อมบอกวิธีการ)

การค้นพบความถนัด ความสามารถและบุคลิกภาพของตนเอง

วิธีการ

การค้นพบจุดเด่นจุดด้อยของตนเอง
วิธีการ

การมีทักษะในการกำหนดเป้าหมายและทิศทางสู่ความสำเร็จ
วิธีการ

3. ท่านคิดว่า นักศึกษาของท่านจำเป็นต้องได้รับการเสริมสร้างทักษะทางสังคม 3 อันดับแรก
อะไรบ้าง

และมีวิธีการอย่างไร?

3.1 การคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์

(ใส่หมายเลข 1-3 ในช่อง เฉพาะข้อที่เลือก 3 อันดับแรก พร้อมบอกวิธีการ)

การเลือกรับข้อมูลข่าวสารอย่างไตร่ตรองและรู้เท่าทันสังคมที่เปลี่ยนแปลง
วิธีการ

การตัดสินใจในสถานการณ์ต่างๆที่เผชิญอย่างมีเหตุผลและรอบคอบ
วิธีการ

การแก้ปัญหาในสถานการณ์วิกฤตได้อย่างเป็นระบบ และสร้างสรรค์
วิธีการ

การมองโลกในแง่ดี
วิธีการ

การมีทักษะในการแสวงหาข้อมูลและใช้ข้อมูลให้เป็นประโยชน์
วิธีการ

การประเมินและสร้างข้อสรุปทเรียนชีวิตของตนเอง
วิธีการ

3.2 การจัดการกับอารมณ์และความเครียด

(ใส่หมายเลข 1-3 ในช่อง เฉพาะข้อที่เลือก 3 อันดับแรก พร้อมบอกวิธีการ)

การประเมินและรู้เท่าทันสภาวะอารมณ์ที่เกิดขึ้นกับตนเอง
วิธีการ

การจัดการความขัดแย้งต่างๆได้ด้วยวิธีที่เหมาะสม
วิธีการ

การรู้จักคลายเครียดด้วยวิธีการที่สร้างสรรค์
วิธีการ

- การรู้จักสร้างความสุขให้กับตนเองและผู้อื่น
วิธีการ
- 3.3 การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น
(ใส่หมายเลข 1-3 ในช่อง เฉพาะข้อที่เลือก 3 อันดับแรก พร้อมบอกวิธีการ)
- การยืนยันความต้องการของตนเองปฏิเสธและต่อรองบนพื้นฐานของความถูกต้อง
วิธีการ
- การกล้าแสดงความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์
วิธีการ
- การทำงานร่วมกับผู้อื่นตามวิถีประชาธิปไตย
วิธีการ
- การมีจิตอาสาช่วยเหลือผู้อื่น
วิธีการ
- การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่นด้วยการสื่อสารเชิงบวก
วิธีการ
- การเคารพกฎกติกาของสังคม
วิธีการ

4. ปัจจุบัน ท่านมี แผนการจัดการศึกษาในปัจจุบันของท่าน ที่มีส่วนเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง

และทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนอะไรบ้าง และมีวิธีการอย่างไร?

- 4.1 ชื่อโครงการ
- 4.2 วัตถุประสงค์
- 4.3 แนวการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้
- 4.4 วิธีการประเมิน
- 4.5 สื่อ / แหล่งเรียนรู้
- 4.6 ผลความสำเร็จ
- 4.7 ผู้เสริมสร้างให้เกิดความสำเร็จ

5. ที่ผ่านมา ท่านคิดว่าท่านจัดแผนการจัดการศึกษา เพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน

5.1 ประสบผลสำเร็จด้านใดมากที่สุด? ตอบเพียงข้อเดียวจากหัวข้อต่อไปนี้

- การตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น
- การคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์
- การจัดการกับอารมณ์และความเครียด
- การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น

5.2 ด้านใดที่ต้องการพัฒนาหรือยังไม่เคยดำเนินการ? ตอบเพียงข้อเดียวจากหัวข้อต่อไปนี้

- การตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น
- การคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์
- การจัดการกับอารมณ์และความเครียด
- การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น

6. ท่านมีปัญหาอะไรบ้างจากปัจจัยภายนอก ในการจัดโปรแกรมเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน ปัญหานี้น่าจะมีสาเหตุมาจากอะไรและแนวทางแก้ไขควรเป็นอย่างไร

6.1 ปัญหา

6.2 สาเหตุ

6.3 แนวทางแก้ไข

7. เพื่อให้ท่านประสบผลสำเร็จในการจัดโปรแกรมเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน ท่านต้องการได้รับการสนับสนุนอะไรบ้างอย่างไร

7.1 สิ่งที่ต้องการได้รับการสนับสนุน

7.2 จุดประสงค์ที่ต้องการได้รับการสนับสนุน

7.3 วิธีการที่ต้องการที่ได้รับการสนับสนุน

8. ข้อเสนอแนะอื่นๆ ในการจัดโปรแกรม เพื่อเสริมสร้าง การเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคม สำหรับนักศึกษาการศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน

.....

.....

ขอขอบพระคุณ

เครื่องมือชุดที่ 2

แบบสอบถามสำหรับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน

คำชี้แจง

แบบสอบถามนี้เป็นส่วนหนึ่งในการวิจัยของ นางสาวหงษ์ฟ้า อีรวงศ์นุกูล นิสิตระดับดุขุฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาจากระบบโรงเรียน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบสอบถามนี้จัดทำขึ้นเพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการการเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้าง การเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน

ข้อมูลจากแบบสอบถามนี้จะเป็นประโยชน์ทางวิชาการในอนาคตต่อไป ผู้วิจัยจึงหวังว่าผู้ตอบ จะให้ข้อมูลที่ถูกต้องตรงตามความเป็นจริง

4. แบบสัมภาษณ์นี้ ได้แบ่งข้อคำถามออกเป็น 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการด้านการเห็นคุณค่าในตนเองและ ทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ผู้วิจัยขอขอบคุณทุกท่านที่ได้ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามเป็นอย่างดียิ่งมา ณ ที่นี้

นางสาวหงษ์ฟ้า อีรวงศ์นุกูล

ผู้วิจัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CHULALONGKORN UNIVERSITY

สำหรับผู้วิจัยกรอก

วันที่เก็บข้อมูล.....แหล่งข้อมูล.....

คำชี้แจง กรุณาใส่เครื่องหมาย ✓ ในช่อง และช้อย่อย หรือเติมข้อมูลในช่องว่างที่ตรงกับความเป็นจริงของท่านมากที่สุด

1. เพศ (1) หญิง (2) ชาย
2. อายุ ปี
3. สถานที่ศึกษา กศน. ศรช.
4. กำลังศึกษาระดับ (1) มัธยมศึกษาตอนปลาย (2) อื่นๆ (โปรดระบุ)
5. ก่อนเข้ารับการศึกษาระดับนี้จบการศึกษาจาก (1) กศน. ศรช.
 (2) โรงเรียน
6. สถานภาพการสมรส (1) โสด (2) สมรส
7. อาชีพ (1) ยังไม่ทำงาน
 (2) ทำงาน อาชีพ (2.1) ค้าขาย
 (2.2) รับจ้าง ตำแหน่ง / หน้าที่รับผิดชอบ
- (2.3) อื่นๆ โปรดระบุ
8. ปัจจุบันอาศัยอยู่กับ (1) พ่อแม่ (2)ญาติ
 (3) เพื่อน (4) อยู่คนเดียว
 (5) อื่นๆ โปรดระบุ
9. ท่านเคยเข้าร่วมการอบรมในโครงการหรือกิจกรรมที่เกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมบ้างหรือไม่?
 (1) ไม่เคย
 (2) เคย (ถ้าตอบว่าเคย โปรดระบุกิจกรรมที่เข้าร่วมในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา เลือกได้มากกว่า 1 ข้อ)
 (2.1) ค่ายลูกเสือ (2.2) ค่ายยุวภาษา
 (2.3) ค่ายคุณธรรมจริยธรรม (2.4) อื่นๆ (โปรดระบุ)
.....

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน

คำชี้แจง ให้พิจารณาข้อต่อไปนี้แต่ละข้อตามลำดับ ดังนี้

1. พิจารณาว่าในปัจจุบัน นักศึกษามีคุณลักษณะแต่ละข้อต่อไปนี้มาน้อยเพียงใด โดยใส่เครื่องหมาย ✓ ลงในช่องคุณลักษณะหรือพฤติกรรมที่ตรงกับระดับความจริงในปัจจุบัน
 2. พิจารณาว่านักศึกษาคาดหวังหรือต้องการมีคุณลักษณะเหล่านี้มาน้อยเพียงใด โดยใส่เครื่องหมาย ✓ ลงในช่องคุณลักษณะหรือพฤติกรรมที่ตรงกับระดับที่ต้องการ/คาดหวัง
- 1 หมายถึง ระดับความจริงในปัจจุบัน หรือระดับความคาดหวัง **น้อยที่สุด** หรือ **ไม่มี** (0-20%)
 - 2 หมายถึง ระดับความจริงในปัจจุบัน หรือระดับความคาดหวัง **น้อย** (21-40%)
 - 3 หมายถึง ระดับความจริงในปัจจุบัน หรือระดับความคาดหวัง **ปานกลาง** (41-60%)
 - 4 หมายถึง ระดับความจริงในปัจจุบัน หรือระดับความคาดหวัง **มาก** (61-80%)
 - 5 หมายถึง ระดับความจริงในปัจจุบัน หรือระดับความคาดหวัง **มากที่สุด** (81-100%)

ตัวอย่างการตอบแบบสอบถาม

คุณลักษณะ / พฤติกรรม	ระดับความจริงในปัจจุบัน					ระดับความคาดหวัง				
	1 น้อย ที่สุด	2 น้อย	3 ปาน กลาง	4 มาก	5 มาก ที่สุด	1 น้อย ที่สุด	2 น้อย	3 ปาน กลาง	4 มาก	5 มาก ที่สุด
1. 1. วิเคราะห์ความถนัด ความสามารถ ของตนเองได้	1	2 ✓	3	4	5	1	2	3	4	5 ✓

คุณลักษณะ / พฤติกรรม	ระดับความจริงในปัจจุบัน					ระดับความคาดหวัง				
	1 น้อย ที่สุด	2 น้อย	3 ปาน กลาง	4 มาก	5 มาก ที่สุด	1 น้อย ที่สุด	2 น้อย	3 ปาน กลาง	4 มาก	5 มาก ที่สุด
1. การเห็นคุณค่าในตนเอง										
1.1 ค้นพบความถนัด ความสามารถและบุคลิกภาพ ของตนเอง										
1. วิเคราะห์ความถนัด ความสามารถ ของตนเองได้	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
2. วิเคราะห์ลักษณะส่วนตัว อุปนิสัย และค่านิยมของตนเองได้	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
1.2 ค้นพบจุดเด่นจุดด้อยของ ตนเอง										
3. วิเคราะห์จุดเด่นจุดด้อย ของตนเองได้	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
4. กำหนดเป้าหมายในชีวิต ของตนเองได้อย่างเหมาะสม	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
1.3 มีทักษะในการกำหนด เป้าหมายและทิศทางสู่ความสำเร็จ										
5. กำหนดทิศทางและวางแผน การดำเนินชีวิตไปสู่เป้าหมายหรือ ความสำเร็จที่ตนเองคาดหวังได้	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
6. ปฏิบัติตามแผนการดำเนินชีวิต ที่กำหนดไว้และปรับปรุงให้มีโอกาส ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายได้	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
2. ด้านทักษะทางสังคม										
2.1 การคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และ แก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์										
7. วิเคราะห์ประโยชน์และคุณค่า ของข้อมูลข่าวสาร เลือกใช้ข้อมูล ข่าวสารเพื่อสร้างภูมิความรู้และ การตัดสินใจเมื่อเผชิญ สถานการณ์ รอบตัว	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5

คุณลักษณะ / พฤติกรรม	ระดับความจริงในปัจจุบัน					ระดับความคาดหวัง				
	1 น้อย ที่สุด	2 น้อย	3 ปาน กลาง	4 มาก	5 มาก ที่สุด	1 น้อย ที่สุด	2 น้อย	3 ปาน กลาง	4 มาก	5 มาก ที่สุด
8. ประเมินสถานการณ์ต่างๆ ที่เผชิญด้วยข้อมูลและเหตุผล ที่ถูกต้อง	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
9. ตัดสินใจในสถานการณ์ต่างๆ ที่เผชิญด้วยทางเลือกที่เหมาะสม และไม่เกิดผลกระทบต่อตนเอง และผู้อื่น	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
10. แก้ปัญหาเมื่อเผชิญสถานการณ์ วิกฤตอย่างไตร่ตรองอย่างเป็นระบบ	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
11. วิเคราะห์ผลกระทบและหาทาง ป้องกันหรือแก้ปัญหาที่เกิดจาก พฤติกรรมไม่พึงประสงค์	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
12. วางตัวและกำหนดท่าที ที่เหมาะสมกับสถานการณ์	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
13. มีมุมมองด้านดีในบรรยากาศ หรือสภาพการณ์ที่เป็นปัญหาได้	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
14. มีความยืดหยุ่นทางความคิด	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
15. แสวงหาข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้ ต่างๆด้วยวิธีการที่หลากหลาย ถูกต้องและเหมาะสม นำมาใช้ ประโยชน์	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
16. ประเมินและสรุปผลการกระทำ การตัดสินใจและการแก้ปัญหา ในสถานการณ์คับขันจาก ประสบการณ์ที่ดีของตนเองและ ผู้อื่น เป็นบทเรียนชีวิตของตนเอง	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5

คุณลักษณะ / พฤติกรรม	ระดับความจริงในปัจจุบัน					ระดับความคาดหวัง				
	1 น้อย ที่สุด	2 น้อย	3 ปาน กลาง	4 มาก	5 มาก ที่สุด	1 น้อย ที่สุด	2 น้อย	3 ปาน กลาง	4 มาก	5 มาก ที่สุด
2.2 การจัดการกับอารมณ์และความเครียด										
17. สำรวจและประเมินอารมณ์ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของตนเองได้	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
18. เลือกวิธีการจัดการหรือควบคุมอารมณ์ของตนเองได้เหมาะสม	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
19. ยุติความรุนแรงในสถานการณ์ต่าง ๆ โดยสันติวิธี	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
20. มีวิธีการคลายความเครียดอย่างสร้างสรรค์	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
21. ปรับความคิด ความรู้สึก อารมณ์ ที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ต่างๆที่อาจก่อให้เกิดความไม่พอใจหรือความเครียดได้ด้วยวิธีการที่ถูกต้องและ สร้างสรรค์	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
2.3 การสร้างสัมพันธภาพที่ดี กับผู้อื่น										
22. มีวิธีการสร้างความสุขให้กับตนเองและผู้อื่นได้เหมาะสมกับเหตุการณ์	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
23. ยืนยันความต้องการของตนเองบนพื้นฐานของความถูกต้อง	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
24. ปฏิเสธและต่อรองบนพื้นฐานของความถูกต้อง	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
25. กล้าแสดงความคิดเห็นของตนเองต่อสถานการณ์ต่างๆอย่างมีเหตุผลและเหมาะสม	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
26. ทำงานร่วมกับผู้อื่นบนพื้นฐานของความเป็นประชาธิปไตยได้อย่างราบรื่น	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
28. อาสาช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจโดยไม่หวังผลตอบแทน	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5

คุณลักษณะ / พฤติกรรม	ระดับความจริงในปัจจุบัน					ระดับความคาดหวัง				
	1 น้อย ที่สุด	2 น้อย	3 ปาน กลาง	4 มาก	5 มาก ที่สุด	1 น้อย ที่สุด	2 น้อย	3 ปาน กลาง	4 มาก	5 มาก ที่สุด
30. ปฏิบัติตนตามกฎกติกาของ สังคมอย่างเต็มใจทุกสถานการณ์	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
31. ให้คำปรึกษาแนะนำที่ถูกต้องแก่ ผู้อื่น	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ตอนที่ 3 : ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่อง ที่ท่านเลือก และเติมข้อความแสดงเหตุผลของท่าน

1. หากมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับ
นักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน ท่านคิดว่า ต้องการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้หรือไม่

(1) ต้องการเข้าร่วม เพราะ

(ถ้าตอบว่าต้องการเข้าร่วมกิจกรรมให้ตอบในข้อ 2-5)

(2) ไม่ต้องการเข้าร่วม เพราะ

(ถ้าตอบว่าไม่ต้องการเข้าร่วมกิจกรรมให้ข้ามไปตอบข้อ 5)

2. รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ท่านต้องการ (เลือกได้มากกว่า 1 ข้อ)

(1) การจัดค่ายพัฒนาคุณภาพชีวิต

(2) การฝึกจิต สมาธิ

(3) การศึกษาเยี่ยมชมแหล่งเรียนรู้

(4) การบำเพ็ญประโยชน์

(5) อื่นๆ (โปรดระบุ)

3. ระยะเวลาในการจัดกิจกรรม ท่านคิดว่าควรใช้เวลา

(1) 2 วัน

(2) 3 วัน

(3) อื่นๆ (โปรดระบุ)

4. ช่วงเวลาที่เหมาะกับการจัดกิจกรรม ท่านคิดว่าควรเป็นช่วง

(1) เดือนกุมภาพันธ์

(2) อื่นๆ (โปรดระบุ)

5. ข้อเสนอแนะอื่นๆ

.....
.....

กรุณาส่งแบบสอบถามที่ตอบครบถ้วนเรียบร้อยแล้วคืนครูผู้สอนประจำกลุ่มหรือผู้ประสานงานวิจัย

ขอบคุณมากค่ะ

เครื่องมือชุดที่ 3

แบบสัมภาษณ์ผู้บริหารและครู

เพื่อศึกษาความเหมาะสมของโปรแกรมเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน

ปัจจัยที่สนับสนุนและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับการนำโปรแกรมที่พัฒนาแล้วไปใช้

คำชี้แจง แบบสอบถามมี 2 ตอนคือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ความเหมาะสมของโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่พัฒนาขึ้น

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

คำชี้แจง กรุณาใส่เครื่องหมาย ลงใน หรือเติมข้อความในช่องว่างที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด

1. ตำแหน่ง / หน้าที่ที่ได้รับผิดชอบ (1) ผู้บริหาร (2) ครู ตรีช
2. อายุ.....ปี
3. ประสบการณ์ในการสอนปี
4. ประสบการณ์ในการบริหารปี
5. ระดับการศึกษา (1) ปริญญาตรี
- (2) ปริญญาโทสาขา
- (3) ปริญญาเอกสาขา.....
- (4) อื่นๆ (โปรดระบุ)

ตอนที่ 2 ความเหมาะสมของโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่พัฒนาขึ้น

1. โปรแกรมที่จัดมีความครบถ้วนสมบูรณ์หรือไม่ในการจัดกิจกรรมค่าย
 - เหมาะสมเพราะ.....
 - ควรปรับปรุงเพราะ.....
 ควรปรับปรุงอย่างไร.....
2. ความเหมาะสมของแต่ละองค์ประกอบของโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่พัฒนาขึ้น
 - 2.1 การวางแผน
 - เหมาะสมเพราะ.....

ควรปรับปรุงเพราะ.....

ควรปรับปรุงอย่างไร.....

2.2 การออกแบบและดำเนินการ

เหมาะสมเพราะ.....

ควรปรับปรุงเพราะ.....

ควรปรับปรุงอย่างไร.....

2.3 การประเมินผลและตรวจสอบ

เหมาะสมเพราะ.....

ควรปรับปรุงเพราะ.....

ควรปรับปรุงอย่างไร.....

3. แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม และแบบทดสอบในกระบวนการพัฒนาโปรแกรมเพื่อเสริมสร้าง

การเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน

มีความเหมาะสมด้านรูปแบบเนื้อหา และภาษาที่ใช้

3.1 แบบสัมภาษณ์ผู้บริหาร / ครู เกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้าง

การเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน

เหมาะสมเพราะ.....

ควรปรับปรุงเพราะ.....

ควรปรับปรุงอย่างไร.....

3.2 แบบสอบถามนักศึกษาเกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้าง

การเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน

เหมาะสมเพราะ.....

ควรปรับปรุงเพราะ.....

ควรปรับปรุงอย่างไร.....

3.3 แบบวัดเจตคติด้านการเห็นคุณค่าในตนเอง

เหมาะสมเพราะ.....

ควรปรับปรุงเพราะ.....

ควรปรับปรุงอย่างไร.....

3.4 แบบวัดทักษะทางสังคม

เหมาะสมเพราะ.....

ควรปรับปรุงเพราะ.....

ควรปรับปรุงอย่างไร.....

4. จุดแข็งของโปรแกรมที่พัฒนานี้

5. จุดอ่อนของโปรแกรมที่พัฒนานี้

6. ปัจจัยที่สนับสนุนการในนำโปรแกรมที่พัฒนานี้ไปใช้

6.1 ปัจจัยภายใน

6.2 ปัจจัยภายนอก

7. อุปสรรคในการนำโปรแกรมที่พัฒนานี้ไปใช้

7.1 อุปสรรคภายใน

7.2 อุปสรรคภายนอก

8.ประเด็นอื่นๆที่ควรพัฒนาเพื่อให้โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนมีความสมบูรณ์และสามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เครื่องมือชุดที่ 4

แนวทางการสนทนากลุ่ม

ในวันอังคารที่ 7 มกราคม 2557 เวลา 13.00-15.00 น.

ณ ห้อง 406 ชั้น 4 อาคารประชุมสุข อาชีวอารุง คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
นางสาวหงษ์ฟ้า ธีรวงศ์นุกูล (ติดต่อ 085-1434335 หรือ theerawongnukul@gmail.com)

ตอนที่ 1 ข้อมูลสำคัญที่จะได้รับ

ความคิดเห็นของนักการศึกษา ผู้กำหนดนโยบาย และผู้ปฏิบัติงานในศูนย์การศึกษานอก
ระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาโปรแกรมเพื่อเสริมสร้างการเห็น
คุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน โดยให้ผู้เข้าร่วมสนทนา
กลุ่มยืนยันโปรแกรมเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษา
การศึกษานอกโรงเรียน และหาปัจจัย เงื่อนไข ปัญหาของการใช้โปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าใน
ตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน ตามความเหมาะสมในการ
วิเคราะห์ในการวิเคราะห์ และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย

ตอนที่ 2 กรอบความคิดการสนทนากลุ่ม

ช่วงที่ 1 จากข้อมูลการนำเสนอโปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทาง
สังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน มาตรวจสอบจากผู้กำหนดนโยบาย และผู้ปฏิบัติงานที่มี
ส่วนเกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษา
การศึกษานอกโรงเรียน เพื่อยืนยันโปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคม
สำหรับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน

ช่วงที่ 2 จากการนำเสนอผลการวิจัยเรื่องโปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและ
ทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน ต่อที่ประชุมกลุ่ม เพื่อหาปัจจัย เงื่อนไข
ปัญหาของการใช้โปรแกรมเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับ
นักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน แก่ นักการศึกษา ผู้กำหนดนโยบาย และผู้ปฏิบัติงานที่มีส่วน
เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้าง การเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับ
นักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน จำนวน 9 คน

ตอนที่ 3 ผู้เข้าร่วมการสนทนา

กลุ่มที่ 1 นักการศึกษาด้านการศึกษานอกระบบโรงเรียน จำนวน 3 คน

กลุ่มที่ 2 ผู้กำหนดนโยบายด้านการศึกษานอกระบบโรงเรียน จำนวน 3 คน

กลุ่มที่ 3 ผู้ปฏิบัติงาน ชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 6 คน

ตอนที่ 4 ประเด็นการสนทนากลุ่ม

<p>ประเด็นการสนทนา (ช่วงที่ 1)</p>
<p>1. ความคิดเห็นต่อโปรแกรมเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับ นักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน มีความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ดำเนินการอย่างไร ในด้านต่อไปนี้</p> <p>1.1 การนำโปรแกรมทั้งหมดไปใช้เต็มรูปแบบ</p> <p>1.2 การนำโปรแกรมบางส่วนไปแยกใช้ให้เหมาะกับวิชาต่างๆในกิจกรรมการพบกลุ่ม</p>
<p>2. ข้อควรคำนึงในการนำโปรแกรมเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคม สำหรับ นักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนไปใช้ ควรมีอะไรบ้าง ในด้านต่อไปนี้</p> <p>2.1 การนำโปรแกรมทั้งหมดไปใช้เต็มรูปแบบ</p> <p>2.2 การนำโปรแกรมบางส่วนไปแยกใช้ให้เหมาะกับวิชาต่างๆในกิจกรรมการพบกลุ่ม</p>
<p>ประเด็นการสนทนา (ช่วงที่ 2)</p>
<p>3. ปัจจัยภายใน ที่ส่งผลสำเร็จ หรืออุปสรรค ในการนำโปรแกรมเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง และทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนไปใช้มีอะไรบ้าง ในด้านต่อไปนี้</p> <p>3.1 นโยบายของแต่ละศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย</p> <p>3.2 โปรแกรมการศึกษาเดิมที่ใช้อยู่</p> <p>3.3 การฝึกอบรมบุคลากรให้เป็นวิทยากรกระบวนการ (Facilitators) ในการดำเนินโปรแกรม</p> <p>3.4 แหล่งเรียนรู้และสื่ออุปกรณ์</p> <p>3.5 ด้านอื่นๆ (ตามความคิดเห็นของท่าน)</p>
<p>4. ปัจจัยภายนอก ที่ส่งผลสำเร็จ หรืออุปสรรค ในการนำโปรแกรมเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนไปใช้มีอะไรบ้าง</p> <p>4.1 นโยบายของสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย</p> <p>4.2 โปรแกรมการศึกษาเร่งด่วนที่ได้รับมอบหมายจากสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย</p>

4.3 งบประมาณที่ได้รับ

4.3 ด้านอื่นๆ (ตามความคิดเห็นของท่าน)

5. ข้อเสนอแนะอื่นๆ ต่อการนำโปรแกรมเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคม สำหรับนักศึกษาการศึกษาออกโรงเรียนที่นำเสนอไปใช้ในศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอื่น

ขอขอบพระคุณอย่างสูง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาคผนวก ค

โปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษานอก
โรงเรียน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

โปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง
และทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน

พัฒนาโดย

นางสาวหทัยฟ้า อีรวงศ์นุกูล

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

สาขาการศึกษานอกระบบโรงเรียน
ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

โปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคม สำหรับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน

1. หลักการและเหตุผล

ในสภาพสังคมปัจจุบัน นักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนมีความต้องการจำเป็นในด้านการตระหนักรู้ในการเห็นคุณค่าของตนเองและผู้อื่น รวมทั้งทักษะทางสังคมที่จะดำรงชีวิตได้อย่างเป็นปกติสุข คนทุกคนมีคุณค่า การเห็นคุณค่าในตนเองขึ้นอยู่กับ การมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับสังคม ดังนั้น การให้การศึกษาที่จะช่วยให้นักศึกษาเรียนรู้การเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมเป็นแนวทางหนึ่งที่น่าจะเป็นยิ่งที่จะช่วยให้ค้นพบตัวตนที่แท้จริงและวิถีดำเนินชีวิตที่เหมาะสมไม่เป็นปัญหาแก่ตนเอง ครอบครัว และสังคม ซึ่งจะช่วยแก้ปัญหาเยาวชนในปัจจุบัน ผู้วิจัยจึงพัฒนาโปรแกรมเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน โดยการสังเคราะห์ตามแนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ของ Kolb (1984) และแนวคิดนีโอฮิวแมนนิส (Neo-humanist) ของ Sarkar (1998) และดำเนินการวิจัยภายใต้กรอบแนวคิดการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนของ Boone (2002) ซึ่งมี 3 ขั้นตอน คือ 1) การวางแผน 2) การออกแบบและการนำโปรแกรมไปใช้ 3) การประเมินผลและการรายงานผล ซึ่งผู้เรียนสามารถมีส่วนร่วมในการวางแผนออกแบบกิจกรรมในการทำให้เกิดความร่วมมือ ในการเรียนการสอนที่จะช่วยเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนบรรลุเป้าหมายได้ และเนื่องจากโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนนี้ผู้วิจัยจะประสานงานกับทุกภาคส่วนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ของนักศึกษา เพื่อช่วยกันพัฒนาผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพ เป็นการพัฒนาอย่างยั่งยืน ดังนั้น โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่พัฒนานี้จึงเหมาะกับนักศึกษาที่เรียนอยู่นอกระบบโรงเรียน และการเรียนรู้ตลอดชีวิต จะช่วยป้องกันปัญหาสังคมและช่วยให้นักศึกษาเป็นพลเมืองดีอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ซึ่งเป็นบทบาทของนักศึกษานอกระบบโรงเรียนที่สามารถช่วยพัฒนาการศึกษาให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น เพื่อความสุขของบุคคลในสังคมและการสร้างชื่อเสียงให้กับประเทศไทยได้ตลอดไป

2. แนวคิดหลักในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

การส่งเสริมให้บุคคลมองเห็นคุณค่าในตนเองจะต้องเปิดโอกาสให้บุคคลได้เรียนรู้ที่จะค้นพบตัวเองจากภายในแบบองค์รวม มองเห็นศักยภาพของตนเองในการพัฒนาตนเองและสังคม โอกาสดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยบริบทและเงื่อนไขทางสังคมที่เปิดกว้างต่อความแตกต่างของบุคคล โปรแกรมเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน จึงใช้แนวคิดการพัฒนาโปรแกรมของ Boone (2002) 3 ขั้นตอน คือ 1) การวางแผน 2) การออกแบบและการนำโปรแกรมไปใช้ 3) การประเมินผล ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้บูรณาการแนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ของ Kolb (1984) ซึ่งมีวงจรแห่งการเรียนรู้ 4 ขั้นตอน คือ 1) ประสบการณ์การเรียนรู้ที่เป็นรูปธรรม 2) การสังเกตแบบไตร่ตรองบนพื้นฐานส่วนตัว

3) การพิจารณาถึงความเห็นสรุปความคิดรวบยอดที่เป็นนามธรรมประยุกต์มาใช้ 4) การตรวจสอบและการบูรณาการ การทดลองปฏิบัติ โดยสร้างวิธีเพื่อดัดแปลงใช้กับประสบการณ์ต่อไป ร่วมกับแนวคิดนีโอฮิวแมนนิส (Neo-humanist) ซึ่งเป็นปรัชญาการศึกษาแบบองค์รวม มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาอัจฉริยภาพที่แฝงเร้นในตัวเด็กทุกคนให้ปรากฏออกมามากที่สุด Sarkar (2000) เกียรติวรรณ อดาทยกุล (2542) กล่าวว่า นีโอฮิวแมนนิสคือนุชนิยมแนวใหม่ที่มุ่งส่งเสริมความสุขของมนุษย์อย่างลึกซึ้งด้วยการสร้างเจตคติเชิงบวกและการเห็นคุณค่าของตนเอง การพัฒนาคลื่นสมอง และการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ มีแนวทางดังนี้ คือ 1) การสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลาย 2) การเสริมสร้างภาพลักษณ์ 3) การเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติและฝึกฝน 4) การจูงใจ

ผู้วิจัยได้นำแนวคิดขั้นตอนของการเรียนรู้จากประสบการณ์ของ Kolb และแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสของ Sarkar (2000) และเกียรติวรรณ อดาทยกุล (2542) มาสังเคราะห์เพื่อนำไปเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของโปรแกรม มี 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลายและสร้างภาพพจน์ของตนเองทางบวก 2) การแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้ โดยสังเกตและไตร่ตรองประสบการณ์ร่วมกัน 3) การสรุปความคิดรวบยอด 4) การตรวจสอบความคิดรวบยอดด้วยการลงมือปฏิบัติ และฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอ ทั้งนี้ผู้วิจัยจะใช้การจูงใจในทุกขั้นตอนของกิจกรรม

3. องค์ประกอบของโปรแกรม

3.1. แผนการจัดการเรียนรู้ มีโครงสร้างการจัดการเรียนรู้หัวข้อต่างๆ ดังนี้

- 1) วัตถุประสงค์
- 2) เนื้อหา
- 3) กิจกรรมการเรียนรู้
- 4) สื่อ อุปกรณ์ แหล่งเรียนรู้
- 5) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้
- 6) ระยะเวลา

ดังรายละเอียดในตารางที่ ...

ตาราง แสดงโครงสร้างการจัดการเรียนรู้

หัวข้อ	รายละเอียด
1. วัตถุประสงค์	เพื่อให้ นักศึกษา การศึกษานอกโรงเรียน ที่เข้าร่วมโปรแกรม มีความรู้ ทักษะ และเจตคติ ด้านการเห็นคุณค่าในตนเอง และทักษะทางสังคม
2. เนื้อหาสาระ	<ol style="list-style-type: none"> 1. การเห็นคุณค่าในตนเอง ด้านการค้นพบความถนัด และบุคลิกภาพของตนเอง ด้านการจุดเด่นจุดด้อยของตนเอง และด้านการมีทักษะในการกำหนดเป้าหมายและทิศทางการประสบความสำเร็จ 2. ทักษะทางสังคม ด้านการคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจและแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ด้านการจัดการกับอารมณ์และความเครียด และด้านการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีกับผู้อื่น
3. กิจกรรมการเรียนรู้	<p>ขั้นตอนของกิจกรรมการเรียนรู้บูรณาการจากแนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์และแนวคิดนีโอฮิวแมนนิส มี 4 ขั้นตอน คือ</p> <p>ขั้นที่ 1 การสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลายและสร้างภาพพจน์ของตนเองทางบวก</p> <p>ขั้นที่ 2 การแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้โดยสังเกตและไตร่ตรองประสบการณ์ร่วมกัน</p> <p>ขั้นที่ 3 การสรุปความคิดรวบยอด</p> <p>ขั้นที่ 4 การตรวจสอบความคิดรวบยอดด้วยการลงมือปฏิบัติและฝึกฝน</p>
4. สื่อการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้	<ul style="list-style-type: none"> - สื่อ อุปกรณ์ประกอบการเรียนรู้ เช่น สื่อนำเสนอ ใบงาน - แหล่งเรียนรู้สถานที่ต่างๆ เช่น ศาสนสถาน สถานศึกษา โรงเรียนสอนคนตาบอด - แหล่งเรียนรู้ที่เป็นบุคคล ได้แก่ วิทยากรที่มีความรู้และประสบการณ์ วิทยากรผู้ช่วยประจำกลุ่ม นักบวช ผู้บริหารสถานศึกษา มัคคุเทศก์ นักเรียนผู้พิการทางสายตา เป็นต้น
5. การวัดและประเมินผล	<p>การทดสอบก่อนและหลังการจัดกิจกรรมค่ายเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคม</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. แบบวัดเจตคติเพื่อความตระหนักรู้การเห็นคุณค่าในตนเอง 2. แบบทดสอบความรู้ด้านการคิดวิเคราะห์ทักษะทางสังคม 3. แบบวัดทักษะทางสังคมด้านการจัดการกับอารมณ์และความเครียด และทักษะการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีกับผู้อื่น
6. ระยะเวลา	100 ชั่วโมง

3.2 วิทยากร เป็นวิทยากรกระบวนการที่ได้รับการอบรมฝึกฝนมา เพื่อให้มีบทบาทในการส่งเสริมสมาชิกในกลุ่มเกิดการมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ ผู้วิจัยเป็นวิทยากรอำนวยความสะดวกในทุกกิจกรรม และได้เชิญวิทยากรด้านต่างๆหลายคนมาเป็นวิทยากรร่วม ได้แก่ วิทยากรนำฝึกบริหารกายและจิต วิทยากรแหล่งเรียนรู้ มัคคุเทศก์ วิทยากรหลักและวิทยากรผู้ช่วยประจำกลุ่ม ผลัดกันนำกิจกรรมในแต่ละช่วงที่หลากหลายน่าสนใจ มีรายละเอียด ดังนี้

1) วิทยากรในการศึกษาเยี่ยมชมแหล่งเรียนรู้ ผู้วิจัยได้เชิญมัคคุเทศก์เป็นวิทยากรระหว่างเดินทางไปการศึกษาเยี่ยมชมแหล่งเรียนรู้ เพื่อให้ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับสถานที่ต่างๆที่จะไปศึกษาเยี่ยมชม โดยเฉพาะการบรรยายรายละเอียดความรู้เกี่ยวกับวัดพระศรีรัตนศาสดารามและพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท และแหล่งเรียนรู้แต่ละแห่งผู้วิจัยได้ติดต่อประสานงานให้มีวิทยากรแนะนำและให้ความรู้เกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้นั้นๆ ส่วนผู้วิจัยเป็นผู้แนะนำให้เข้าสู่แต่ละขั้นตอนการเรียนรู้ ได้แก่ 1) การสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลายและสร้างภาพพจน์ของตนเองทางบวก ระหว่างเดินทาง หลังจากมัคคุเทศก์แนะนำให้ข้อมูลสังเขปเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ที่จะไป 2) การแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้โดยสังเกตและไตร่ตรองประสบการณ์ร่วมกัน หลังจากที่ได้เยี่ยมชมแหล่งเรียนรู้แต่ละแห่งผู้วิจัยจะให้โอกาสนักศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกลุ่มย่อยที่นั่งใกล้กันในรถบัส 3) การสรุปความคิดรวบยอด หลังจากให้นักศึกษาได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกลุ่มย่อย ผู้วิจัยให้นักศึกษาช่วยกันสรุปความคิดรวบยอดที่ได้จากการศึกษาและเยี่ยมชมแหล่งเรียนรู้แห่งนั้น 4) การตรวจสอบความคิดรวบยอดด้วยการลงมือปฏิบัติและฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอ ผู้วิจัยให้นักศึกษาตรวจสอบความคิดรวบยอดของตนเองด้วยการลงมือปฏิบัติและฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอ โดยการบันทึกในแบบบันทึกการเรียนรู้ ซึ่งมีหัวข้อให้บันทึก เช่น สิ่งที่เราเรียนรู้ สิ่งที่จะนำสิ่งที่เรารู้ไปปฏิบัติต่อตนเองหรือต่อผู้อื่นอย่างไร ให้กำหนดวันที่คาดว่าจะปฏิบัติให้สำเร็จในเวลาอันใกล้ ทั้งนี้ผู้วิจัยจะให้การจูงใจในทุกขั้นตอนของการจัดกิจกรรม เช่น สิ่งที่ผู้วิจัยสังเกตเห็นและประทับใจในตัวนักศึกษานำมาเป็นประเด็นในการจูงใจและขอให้นักศึกษานำสิ่งที่เรารู้ไปปฏิบัติและฝึกฝนสม่ำเสมอจนเป็นนิสัย บันทึกเพื่อตรวจสอบการพัฒนาความก้าวหน้าของตนเองภายในหนึ่งเดือนหลังการเข้าค่ายซึ่งจะนัดพบแล้วมาแบ่งปันร่วมกันอีกครั้งซึ่งนับเวลาการฝึกปฏิบัติด้วยตนเองของนักศึกษารวม 60 ชั่วโมง

2) วิทยากรผู้เชี่ยวชาญเรื่องการนำฝึกบริหารกายและจิต แต่ละวันของกิจกรรมค่ายผู้วิจัยเป็นวิทยากรเพื่อจูงใจให้เกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์ในการรู้จักตนเองและผู้อื่นมากขึ้น โดยการแนะนำความสำคัญ ประโยชน์ และวิธีการฝึกบริหารกายและจิตหลากหลายวิธี ได้แก่ 1) การฝึกสมาธิด้วยเสียงเพลง 2) การสร้างภาพพจน์ด้านบวก 3) การฝึกโยคะท่าอาสนะพื้นฐาน 4) การบริหารกายและจิตโดยการเดินเกาซิกิ 5) Body Balance ผู้วิจัยได้เชิญวิทยากรร่วมซึ่งเป็นครูโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาที่มีความเชี่ยวชาญเรื่อง Body Balance

3) วิทยากรผู้เชี่ยวชาญเรื่องทักษะชีวิต ผู้วิจัยได้เชิญวิทยากรจากมูลนิธิห่วยเยาเวาชน มาเป็นวิทยากรร่วมในการจัดโปรแกรม มีวิทยากรหลัก 2 คน นำกิจกรรมการเรียนรู้แต่ละหัวข้อ และมีวิทยากรผู้ช่วยประจำกลุ่มอีก 8 คน วิทยากรหลักแต่ละกิจกรรมจะนำเสนอหัวข้อ ได้แก่

การเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคม การเห็นคุณค่าในตนเองมีกิจกรรมย่อย เช่น ฉันทิคือใคร จุดเด่นและจุดด้อยของฉัน ภาพลักษณ์ของฉัน จุดมุ่งหมายในใจของฉัน ส่วนหัวข้อทักษะทางสังคมมีกิจกรรมย่อย เช่น การจัดการกับความขัดแย้ง รูปแบบการเรียนรู้ รูปแบบ การยึดมั่นในตนเอง แล้วมีกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนมีโอกาสไตร่ตรองสะท้อนประสบการณ์ของตนเองกับเพื่อนในกลุ่มย่อย 5 กลุ่มๆละ 6 คน โดยมีวิทยากรผู้ช่วยดูแลช่วยให้ผู้เรียนทุกคนเรียนรู้ร่วมกันสรุปความคิดรวบยอดและหาแนวทางในการนำประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้ใหม่ไปประยุกต์ใช้ฝึกปฏิบัติในชีวิตประจำวันอย่างสม่ำเสมอ

3.3 กระบวนการ ในการดำเนินการวางแผน ออกแบบ นำโปรแกรมที่ออกแบบไปใช้ และการประเมินผลโปรแกรม แบ่งเป็น 4 ระยะ มีรายละเอียดดังนี้

ระยะที่ 1 การวางแผน

1) การทำความเข้าใจสภาพขององค์กร ผู้วิจัยศึกษาแนวคิดพื้นฐานสู่การปฏิบัติงาน วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย ยุทธศาสตร์การดำเนินงาน กลยุทธ์การดำเนินงานของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเขตสวนหลวง เพื่อทำความเข้าใจองค์กรและวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของโปรแกรมการศึกษาเดิมที่เคยดำเนินการในการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษานอกระบบโรงเรียน ในขั้นนี้ผู้วิจัยได้ข้อมูลเพื่อนำมาวิจัยและพัฒนาโปรแกรมเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษานอกระบบโรงเรียน

2) การเชื่อมโยงการเข้าสู่ชุมชน ผู้วิจัยได้สำรวจ ศึกษา วิเคราะห์ สิ่งแวดล้อมภายนอกขององค์กร ที่จะใช้ศึกษาแหล่งเรียนรู้ภายในเส้นทางไปกลับภายในวันเดียวจากสถานที่จัดค่าย แหล่งเรียนรู้ด้านศาสนาที่มีผู้นับถือสามอันดับแรกในประเทศไทย คือ ศาสนาพุทธ ศาสนาอิสลาม และศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก แหล่งเรียนรู้เพื่อการศึกษาต่อ และแหล่งเรียนรู้เพื่อการบำเพ็ญประโยชน์ ติดต่อประสานงานได้แหล่งเรียนรู้ที่ศึกษาด้านศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกซึ่งเป็นนิกายที่มีคนนับถือมากที่สุดในประเทศไทย โบสถ์คริสต์ที่อยู่ในท้องถิ่นใกล้ที่สุดคือวัดแม่พระองค์อุปถัมภ์ ตั้งอยู่บนถนนนครชุมพรกรีฑา ห่างจากโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ 3 กิโลเมตร เดินทางโดยรถบัสผ่านถนนพัฒนาการเลี้ยวขวาเข้าสู่ถนนศรีนครินทร์แล้วเลี้ยวขวาเข้าถนนกรุงเทพกรีฑา ใช้เวลาประมาณ 10 นาที หลังจากเยี่ยมชมวัดแม่พระองค์อุปถัมภ์ เส้นทางต่อไปเดินทางไปศึกษาเยี่ยมชมมูลนิธิเพื่อศูนย์กลางอิสลามแห่งประเทศไทยซึ่งศาสนาอิสลามเป็นศาสนาที่มีคนนับถือเป็นอันดับ 2 ในประเทศไทย มูลนิธิเพื่อศูนย์กลางอิสลามแห่งประเทศไทยตั้งอยู่ในซอยรามคำแหง 2 อยู่ห่างจากวัดแม่พระองค์อุปถัมภ์ 6.7 กิโลเมตร จากปากทางถนนกรุงเทพกรีฑาเลี้ยวซ้ายเข้าถนนศรีนครินทร์ แล้วเลี้ยวขวาเข้าถนนพระราม 9 ถึงสี่แยกเลี้ยวซ้ายเข้าถนนรามคำแหง เลี้ยวเข้ารามคำแหงซอย 2 ใช้เวลาเดินทางประมาณ 20 นาที เส้นทางต่อไปคือแหล่งเรียนรู้เพื่อการศึกษาต่อคือ วิทยาลัยเทคโนโลยีดอนบอสโก ตั้งอยู่บนถนนเพชรบุรีตัดใหม่ ห่างจากมูลนิธิเพื่อศูนย์กลางอิสลามแห่งประเทศไทย 5.2 กิโลเมตร เดินทางออกจากรามคำแหงซอย 2 ไปสี่แยกคลองตัน เลี้ยวขวาเข้า

ถนนเพชรบุรีตัดใหม่ ใช้เวลาประมาณ 20 นาที เส้นทางต่อไปคือแหล่งเรียนรู้เพื่อการบำเพ็ญประโยชน์ คือ โรงเรียนสอนคนตาบอดพญาไท ห่างจากวิทยาลัยเทคโนโลยีดอนบอสโก 6.4 กิโลเมตร เดินทางจากถนนเพชรบุรีตัดใหม่ เลี้ยวขวาเข้าถนนพญาไท ตรงไปอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ เลี้ยวซ้ายเข้าถนนราชวิถี ใช้เวลาประมาณ 25 นาที เส้นทางต่อไปคือแหล่งเรียนรู้ด้านศาสนาพุทธ ที่วัดพระศรีรัตนศาสดารามและพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท ที่ตั้งอยู่บนถนนหน้าพระลาน ห่างจากโรงเรียนสอนคนตาบอดพญาไท 5.9 กิโลเมตร มุ่งหน้าทางตะวันตกเฉียงเหนือ ไปตามถนน ราชวิถี เข้าสู่พระรามที่ 6 เลี้ยวซ้าย เข้าสู่ ถนน พระรามที่ 5 เลี้ยวขวา ซอยที่ 1 ไปยังถนนศรีอยุธยา เลี้ยวซ้าย เข้าสู่ ถนน ราชดำเนินนอก ขับต่อไปยัง ถนน ราชดำเนินกลาง เมื่อถึงวงเวียน ใช้ทางออก ที่ 2 ไปยัง ดินสอ ออกจากวงเวียนไปสู่ดินสอ เลี้ยวขวา เข้าสู่ หลังโบสถ์พราหมณ์ ขับต่อไปยัง นาวา เลี้ยวซ้าย เข้าสู่ ถนนตะนาว เลี้ยวขวา เข้าสู่ ถนนบำรุงเมือง ขับต่อไปยัง กัลยาณไมตรี เลี้ยวขวา เข้าสู่ ถนน สนามไชย มุ่งไปแขวง พระบรมมหาราชวัง ใช้เวลาประมาณ 25 นาที เมื่อสำรวจเส้นทางแล้วผู้วิจัยได้ติดต่อแจ้งความประสงค์ไปยังหน่วยงานของแหล่งเรียนรู้ทั้ง 5 แห่ง

ระยะที่ 2 การออกแบบโปรแกรมและการนำโปรแกรมไปใช้

- 1) การเปลี่ยนความต้องการเรียนรู้เป็นวัตถุประสงค์ของโปรแกรม
- 2) การวางกรอบแนวคิดและกลยุทธ์การศึกษา
- 3) การกำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง
- 4) การพัฒนาแผนปฏิบัติการตามโปรแกรมที่วางแผนไว้เพื่อนำไปทดลองใช้

การออกแบบหน่วยการเรียนรู้

การออกแบบหน่วยการเรียนรู้ โดยการสอบถามนักศึกษาในกลุ่มทดลองเกี่ยวกับความต้องการการเรียนรู้และสภาพที่เป็นจริงในปัจจุบันด้วยแบบสอบถามชุดเดียวกับที่เคยสอบถาม นักศึกษากลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคม ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษา นอกโรงเรียน ได้แก่ 1) การตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น 2) การคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ 3) การจัดการกับอารมณ์และความเครียด 4) การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น และจากการสอบถามเกี่ยวกับความต้องการ ด้านรูปแบบการเรียนรู้ นักศึกษาสนใจให้จัดเข้าค่าย ฝึกโยคะสมาธิ กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ และเยี่ยมชมแหล่งเรียนรู้ จากการสอบถามความต้องการเกี่ยวกับระยะเวลาและจำนวนวัน นักศึกษาส่วนมากต้องการให้จัดช่วงกุมภาพันธ์ ก่อนสอบปลายภาคหรือก่อนปิดภาคเรียน จึงนำความต้องการทุกด้านของนักศึกษามาวิเคราะห์สรุปได้รูปแบบการเรียนรู้แบบเข้าค่าย 3 วัน ผู้วิจัยจึงออกแบบหน่วยการเรียนรู้ร่วมกับผู้เกี่ยวข้อง แบ่งหน่วยการเรียนรู้เป็น 5 หน่วย คือ 1) การศึกษาและเยี่ยมชมแหล่งเรียนรู้ 2) การตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น 3) การคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์

4) การจัดการกับอารมณ์และความเครียด 5) การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น ผู้วิจัยได้นำให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจก่อนส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินความตรงของเนื้อหา

3) วางแผนการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ได้แก่ การประเมินผลก่อนการใช้โปรแกรม ระหว่างการใช้โปรแกรม และหลังการใช้โปรแกรม ดังนี้

การประเมินผลก่อนการใช้โปรแกรม ใช้การประเมินผลก่อนเรียน (Pre-test) โดยใช้ แบบวัดเจตคติด้านการเห็นคุณค่าในตนเอง และแบบวัดความรู้และทักษะทางสังคม

การประเมินผลระหว่างการใช้โปรแกรม ผู้เรียนบันทึกการเรียนรู้ในแบบบันทึกการเรียนรู้ด้านการประเมินการเคารพตนเองและผู้อื่น โดย ระบุจุดเด่นและจุดด้อยของตนเองพร้อมกำหนดแนวทาง แก้ไข เขียนปณิธานตั้งเป้าหมายชีวิตวางแผนระยะสั้น ระยะกลาง ระยะยาว และสรุปสิ่งที่เรียนรู้และทักษะที่จะจดจำไปใช้ ผู้เรียนประเมินเพื่อเสนอชื่อผู้เรียนดีเด่นด้านการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมเพื่อรับตำแหน่ง The NFE Star ผู้เรียนประเมินพฤติกรรม การเรียนรู้ของตนเอง วิทยากรและครูประเมินพฤติกรรมผู้เรียนขณะร่วมกิจกรรมโดยใช้แบบประเมินพฤติกรรม

การประเมินผลหลังการใช้โปรแกรม (Post-test) โดยใช้แบบวัดเจตคติด้านการเห็นคุณค่าในตนเอง และแบบวัดความรู้และทักษะทางสังคม และผู้บริหาร ครู นักศึกษา วิทยากรร่วม ผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัย ร่วมประชุมประเมินผลการใช้โปรแกรม

4) การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ มีรายละเอียด ด้านจุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหาสาระ กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อ/อุปกรณ์/แหล่งเรียนรู้ การวัดประเมินผล และ จำนวนชั่วโมง ดังนี้

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 การศึกษาและเยี่ยมชมแหล่งเรียนรู้ จำนวน 26 ชั่วโมง โดยการฝึกกิจกรรมการเรียนรู้ในค่าย 14 ชั่วโมง แล้วตรวจสอบความคิดรวบยอดด้วยการลงมือปฏิบัติและฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอด้วยตนเอง ด้วยการบันทึกลงในแบบแบบการตรวจสอบแนวทางการดำรงชีวิต 8 ด้าน และการวางแผน เพื่อสังเกตติดตามการพัฒนาของตนเอง ก่อนการพบกลุ่มอีกครั้งเพื่อรายงานความก้าวหน้าของตนเองเป็นระยะเวลาอีก 1 เดือน ซึ่งนับเวลาให้สำหรับหน่วยการเรียนรู้นี้ 12 ชั่วโมง

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 การเห็นคุณค่าในตนเอง จำนวน 18 ชั่วโมง โดยการฝึกกิจกรรมการเรียนรู้ในค่าย 6 ชั่วโมง แล้วตรวจสอบความคิดรวบยอดด้วยการลงมือปฏิบัติและฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอด้วยตนเอง ด้วยการบันทึกลงในแบบแบบการตรวจสอบแนวทางการดำรงชีวิต 8 ด้าน และการวางแผน เพื่อสังเกตติดตามการพัฒนาของตนเอง ก่อนการพบกลุ่มอีกครั้งเพื่อรายงานความก้าวหน้าของตนเองเป็นระยะเวลาอีก 1 เดือน ซึ่งนับเวลาให้สำหรับหน่วยการเรียนรู้นี้ 12 ชั่วโมง

หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 การคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ จำนวน 18 ชั่วโมง โดยการฝึกกิจกรรมการเรียนรู้ในค่าย 6 ชั่วโมง แล้วตรวจสอบความคิดรวบยอดด้วยการลงมือปฏิบัติและฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอด้วยตนเอง ด้วยการบันทึกลงในแบบแบบการตรวจสอบแนวทางการ

ดำรงชีวิต 8 ด้าน และการวางแผน เพื่อสังเกตติดตามการพัฒนาของตนเอง ก่อนการพบกลุ่มอีกครั้ง เพื่อรายงานความก้าวหน้าของตนเองเป็นระยะเวลาอีก 1 เดือน ซึ่งนับเวลาให้สำหรับหน่วยการเรียนรู้ นี้ 12 ชั่วโมง

หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 การจัดการกับอารมณ์และความเครียด จำนวน 18 ชั่วโมง โดยการฝึก กิจกรรมการเรียนรู้ในค่าย 6 ชั่วโมง แล้วตรวจสอบความคิดรวบยอดด้วยการลงมือปฏิบัติและฝึกฝน อย่างสม่ำเสมอด้วยตนเอง ด้วยการบันทึกลงในแบบแบบการตรวจสอบแนวทางการดำรงชีวิต 8 ด้าน และการวางแผน เพื่อสังเกตติดตามการพัฒนาของตนเอง ก่อนการพบกลุ่มอีกครั้งเพื่อรายงาน ความก้าวหน้าของตนเองเป็นระยะเวลาอีก 1 เดือน ซึ่งนับเวลาให้สำหรับหน่วยการเรียนรู้ นี้ 12 ชั่วโมง

หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น จำนวน 18 ชั่วโมง โดยการฝึก กิจกรรมการเรียนรู้ในค่าย 6 ชั่วโมง แล้วตรวจสอบความคิดรวบยอดด้วยการลงมือปฏิบัติและฝึกฝน อย่างสม่ำเสมอด้วยตนเอง ด้วยการบันทึกลงในแบบแบบการตรวจสอบแนวทางการดำรงชีวิต 8 ด้าน และการวางแผน เพื่อสังเกตติดตามการพัฒนาของตนเอง ก่อนการพบกลุ่มอีกครั้งเพื่อรายงาน ความก้าวหน้าของตนเองเป็นระยะเวลาอีก 1 เดือน ซึ่งนับเวลาให้สำหรับหน่วยการเรียนรู้ นี้ 12 ชั่วโมง

ขั้นตอนในการเรียนรู้ของแต่ละหน่วยการจัดการเรียนรู้ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 การสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลายและสร้างภาพพจน์ของตนเองทางบวก โดยเลือกใช้กิจกรรมต่างๆที่เหมาะสมจะนำเข้าสู่ขั้นที่ 2 เช่น การฝึกสมาธิด้วยเสียงเพลง การสร้าง ภาพพจน์ด้านบวก การฝึกโยคะท่าอาสนะพื้นฐาน การบริหารกายและจิตโดยการเต้นเกาซิกิ และการละลายพฤติกรรม

ขั้นตอนที่ 2 การแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้ โดยสังเกตและไตร่ตรอง ประสบการณ์ร่วมกัน ขั้นตอนนี้วิทยากรผู้ช่วยประจำกลุ่มจะช่วยกระตุ้นให้นักศึกษาแต่ละคนสะท้อน ประสบการณ์ของตนเอง แลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้ โดยสังเกตและไตร่ตรองประสบการณ์ ร่วมกันในกลุ่มย่อย กิจกรรมการเรียนรู้ด้านการเห็นคุณค่าในตนเองและด้านทักษะทางสังคม มีดังนี้

ด้านการเห็นคุณค่าในตนเอง มีกิจกรรม

- ฉันคือใคร และภาพลักษณ์ของฉัน

- ข้อดีของฉัน และจุดด้อยของฉัน

- การตั้งจุดมุ่งหมายในชีวิต ด้วยการวางแผนระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว

ด้านด้านทักษะทางสังคม

1) การคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหา มีกิจกรรม

- รูปแบบการเรียนรู้ 3 แบบ คือ การได้ยิน การมองเห็น และการสัมผัส

2) การจัดการกับความขัดแย้ง มีกิจกรรม

- ศักดิ์โหมพรม และหยุด คิด ลงมือทำ

- วิธีการจัดการกับความขัดแย้ง แบบสุขุม (Cool way) สลัด (Washout way) และ สยอ (Bully way)

3) การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น มีกิจกรรม

- การเรียนรู้จักวิธีการใช้ชีวิตร่วมกับ ครอบครัว เพื่อน สังคม และประเทศ

- รูปแบบการยึดมั่นตนเองอย่างสมดุล (Balanced) การยึดตนเองเป็นหลัก การยึดมั่นในผู้อื่น และการยึดมั่นแบบสมดุล

ขั้นตอนที่ 3 การสรุปความคิดรวบยอด ในขั้นตอนนี้วิทยาผู้ช่วยประจำกลุ่มจะใช้คำถามที่ช่วยกระตุ้นให้นักศึกษาร่วมกันสรุปความคิดรวบยอด หลังจากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้ โดยสังเกตและไตร่ตรองในขั้นตอนที่ 2

ขั้นตอนที่ 4 การตรวจสอบความคิดรวบยอดด้วยการลงมือปฏิบัติและฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอ ในขั้นตอนนี้วิทยาผู้ช่วยประจำกลุ่มจะให้นักศึกษาแต่ละคนสรุปสิ่งที่เรียนรู้และกำหนดข้อตั้งใจที่จะนำสิ่งที่เรียนรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันกับใคร เมื่อไร และอย่างไร นอกจากนี้ผู้วิจัยจึงใจให้นักศึกษำบันทึกผลการเรียนรู้แต่ละกิจกรรมหลังสิ้นสุดกิจกรรมแต่ละวัน แล้วจึงใจให้นักศึกษาฝึกปฏิบัติด้วยตนเองอย่างสม่ำเสมอและติดตามการพัฒนาตนเองของนักศึกษา หลังการเข้าค่ายเป็นระยะเวลา 1 เดือน ซึ่งนับชั่วโมงกิจกรรมหน่วยการเรียนรู้ 5 หน่วยๆละ 12 ชั่วโมง รวม 60 ชั่วโมง โดยให้นักศึกษำบันทึกการตรวจสอบแนวทางการดำรงชีวิต 8 ด้าน ได้แก่ 1) พฤติกรรม 2) ผลกระทบ 3) ความอ่อนไหว 4) จินตนาการ 5) ความรู้ 6) ศีลธรรม 7) ความสัมพันธ์ 8) ยา/โภชนาการ โดยวิเคราะห์ในหัวข้อจุดแข็งในปัจจุบัน และจุดอ่อนในปัจจุบัน (อาการ / ปัญหา) ของการดำรงชีวิต 8 ด้าน แล้ววางแผนในหัวข้อ ชีวิตของฉันจะเปลี่ยนไปถ้าฉันพัฒนาจุดอ่อนของฉัน และสิ่งที่ฉันสามารถปฏิบัติได้เพื่อเปลี่ยนแปลง / ความเจริญก้าวหน้า ผู้วิจัยนัดหมายนักศึกษาเพื่อพบสรุปความก้าวหน้า

ทั้งนี้ผู้วิจัยจะให้การจูงใจในทุกขั้นตอนของการจัดกิจกรรม

4. หลักการนำไปใช้

1) หลักการมีส่วนร่วม นักศึกษาที่สมัครเข้าร่วมกิจกรรม ผู้บริหาร ครู วิทยากร ผู้วิจัย และผู้ช่วยวิจัยมีส่วนร่วมในการประชุมเตรียมงานก่อนการทดลองใช้โปรแกรม มีส่วนร่วมระหว่างทางทดลอง และมีส่วนร่วมในการสรุปประเมินผลการทดลอง

2) การสร้างความไว้วางใจในการปฏิบัติงาน ตามหลักการเห็นคุณค่าในตนเอง ด้วยการเสริมพลังอำนาจให้แต่ละบุคคล เช่น ครูเสริมพลังอำนาจแก่นักศึกษาในการรับผิดชอบงานแต่ละฝ่ายจากการประชุมเตรียมงาน ผู้บริหารให้การยอมรับในศักยภาพของครูในการช่วยบริหารจัดการดูแลนักศึกษาตั้งแต่การรับสมัครนักศึกษาเข้าร่วมโปรแกรม เป็นต้น

3) หลักการเรียนรู้ร่วมกัน นักศึกษาเรียนรู้ร่วมกันจากการทำงานเป็นทีม และสอดแทรกทักษะทางสังคมที่ต้องมีการเรียนรู้ที่เอื้อต่อกันทั้งนักศึกษา ครู ผู้บริหารองค์กร วิทยากร และผู้วิจัย

โปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษา

การวางแผน	การออกแบบและการนำโปรแกรมไปใช้	การประเมินผล
<p>วิเคราะห์ห้องค์กร</p> <ol style="list-style-type: none"> จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค 	<p>การออกแบบหน่วยการเรียนรู้</p> <p>หน่วยที่ 1 การศึกษาเยี่ยมชมแหล่งเรียนรู้</p> <p>หน่วยที่ 2 การตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น</p> <p>หน่วยที่ 3 การคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์</p> <p>หน่วยที่ 4 การจัดการกับอารมณ์และความเครียด</p> <p>หน่วยที่ 5 การสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีกับผู้อื่น</p>	<p>การประเมินผลก่อนการใช้โปรแกรม</p> <ol style="list-style-type: none"> Pre-test โดยใช้ <ol style="list-style-type: none"> แบบวัดเจตคติด้านการเห็นคุณค่าในตนเอง แบบวัดความรู้และทักษะทางสังคม
<p>วิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการของนักศึกษา การศึกษานอกโรงเรียน</p> <ol style="list-style-type: none"> สัมภาษณ์ผู้บริหารและครู สอบถามนักศึกษา 	<p>โครงสร้างแผนการจัดการเรียนรู้</p> <ol style="list-style-type: none"> วัตถุประสงค์การเรียนรู้และตัวชี้วัด สาระการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล ระยะเวลา 	
<p>ศึกษาแนวคิดและทฤษฎี</p> <ol style="list-style-type: none"> Boone (2002) <ol style="list-style-type: none"> การวางแผน การออกแบบและการนำโปรแกรมไปใช้ การประเมินผล Kolb (1984) <ol style="list-style-type: none"> ประสบการณ์การเรียนรู้ที่เป็นรูปธรรม การสังเกตและการไตร่ตรองประสบการณ์ การสรุปความคิดรวบยอดที่เป็นนามธรรม บนพื้นฐานการไตร่ตรอง การทดสอบความคิดรวบยอดใหม่ Neo-humanist (1998) <ol style="list-style-type: none"> การสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลาย การเสริมสร้างภาพลักษณ์ การเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติและฝึกฝน การจูงใจ 	<p>องค์ประกอบของโปรแกรม</p> <ol style="list-style-type: none"> โครงสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ <ol style="list-style-type: none"> วัตถุประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อ อุปกรณ์ แหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ วิทยากร กระบวนการบูรณาการจากแนวคิด Kolb (1984) และ Neo-humanist (1998) 4 ชั้น <ol style="list-style-type: none"> การสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลายและสร้างภาพพจน์ของตนเองทางบวก การแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้โดยสังเกตและไตร่ตรองประสบการณ์ร่วมกัน การสรุปความคิดรวบยอด การตรวจสอบความคิดรวบยอดด้วยการลงมือปฏิบัติ และฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอ ทั้งนี้ผู้วิจัยจะใช้การจูงใจในทุกขั้นตอนของการจัดกิจกรรม เครือข่าย ทรัพยากร 	<p>การประเมินผลระหว่างการใช้โปรแกรม</p> <ol style="list-style-type: none"> ผู้เรียนบันทึกการเรียนรู้ในแบบบันทึกการเรียนรู้ด้านการประเมินการเคารพตนเองและผู้อื่น โดย <ol style="list-style-type: none"> ระบุจุดเด่นและจุดด้อยของตนเอง พร้อมกำหนดแนวทางแก้ไข เขียนปณิธานตั้งเป้าหมายชีวิตวางแผนระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว ผู้เรียนสรุปสิ่งที่เรียนรู้และทักษะที่จะจดจำไปใช้ ผู้เรียนประเมินเพื่อเสนอชื่อผู้เรียนดีเด่นด้านการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมเพื่อรับตำแหน่ง The NFE Star ผู้เรียนประเมินพฤติกรรมกรรมการเรียนรู้ของตนเองในแบบประเมินพฤติกรรม วิทยากรและครูประเมินพฤติกรรมผู้เรียน ขณะร่วมกิจกรรมในแบบประเมินพฤติกรรม
<p>ผู้บริหาร ครู นักศึกษา วิทยากร และผู้วิจัย ร่วมกันวางแผนเตรียมการจัดกิจกรรมค่ายเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคม</p>	<p>หลักการนำไปใช้</p> <ol style="list-style-type: none"> หลักการมีส่วนร่วม หลักการสร้างความไว้วางใจในการปฏิบัติงาน หลักการเรียนรู้ร่วมกัน 	<p>การประเมินผลหลังการใช้โปรแกรม</p> <ol style="list-style-type: none"> Post Test โดยใช้ <ol style="list-style-type: none"> แบบวัดเจตคติด้านการเห็นคุณค่าในตนเอง แบบวัดความรู้และทักษะทางสังคม ประเมินผลการใช้โปรแกรม

รายนามนักศึกษาผู้เข้าร่วมโครงการค่ายเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคม
สำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเขตสวนหลวง

ที่	ชื่อ	สกุล	ลงชื่อ 23 ก.พ. 56	ลงชื่อ 24 ก.พ. 56	ลงชื่อ 25 ก.พ. 56
1	นายณัฐดนัย	ศรีสุบิน			
2	น.ส.ทศวรรณ	นิลดวงดี			
3	น.ส.ปาริชาติ	สุดพวง			
4	นายพงศกร	คลังวิฑูรย์			
5	น.ส.মনปริยา	งามวิไล			
6	น.ส.ยุพา	พลเรือง			
7	นายวัฒนา	สุรคุปต์			
8	น.ส.วิชุดา	สีทุม			
9	นายคมสัน	อุดมพันธ์			
10	นายไชฟูแลาะห์	พุ่มหิรัญ			
11	นายณวิวิฏ	ศิษิโมโตะ			
12	น.ส.วัชรภรณ์	หวังศิริ			
13	น.ส.วันดี	สอเหม			
14	น.ส.วาทีณี	ป้อแน			
15	นายวีรพันธ์	กลินสุวรรณ			
16	นายสาธิต	บุญเต็ม			
17	น.ส.อรุณวดี	สุขภิญโญ			
18	น.ส.กมลวรรณ	แป้นศิริ			
19	น.ส.ทิวา	จันทนาสกุล			
20	นายพรชัย	โมรานอก			
21	นางวารินทร	โมรานอก			
22	น.ส.อารีญา	สันประเสริฐ			
23	น.ส.ซากินะห์	ทรงเต๊ะ			
24	น.ส.นุรีซัน	อิซอมูซอ			
25	น.ส.มรรเรียม	นิเลาะ			
26	น.ส.วิลันดา	มินมุกดา			
27	น.ส.สุตารัตน์	ศาสนพิทักษ์			
28	น.ส.อัญมณี	ประกอบพล			
29	น.ส.เอียะซาน	เดชเลย์			
30	น.ส.นาซิม	นิซวงค์			

แบบสอบถามในโปรแกรม

เพื่อศึกษาการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามงานวิจัยฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยของ น.ส.หงษ์ฟ้า อีรวงศ์บุญกุล นิสิตระดับดุขุฎีบัณฑิต สาขาการศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. แบบสอบถามงานวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคม ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามจะนำเสนอในภาพรวมและใช้ประกอบการวิจัยในเบื้องต้นเท่านั้น
3. เพื่อให้เกิดประโยชน์ในเชิงวิชาการ ผู้วิจัยหวังว่าผู้ตอบแบบสอบถามนี้จะให้ข้อมูลที่ถูกต้องและตามความเป็นจริง ซึ่งการให้ข้อมูลในครั้งนี้จะไม่มีผลกระทบต่อท่านทั้งทางตรงและทางอ้อม
4. แบบสอบถามฉบับนี้ แบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้
ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม
ตอนที่ 2 แบบวัดเจตคติเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนเอง

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง กรุณาใส่เครื่องหมาย ในช่อง และช้อย่อย หรือเติมข้อมูลในช่องว่างที่ตรงกับ

ความเป็นจริงของท่านมากที่สุด

1. เพศ (1) หญิง (2) ชาย
2. อายุ ปี
3. สถานที่ศึกษา กศน. ศรช.....
4. กำลังศึกษาระดับ (1) มัธยมศึกษาตอนปลาย (2) อื่นๆ (โปรดระบุ)
5. ก่อนเข้ารับการศึกษาในระดับนี้จบการศึกษาจาก (1) กศน. ศรช.....
 (2) โรงเรียน.....
6. สถานภาพการสมรส (1) โสด (2) สมรส
7. อาชีพ (1) ยังไม่ทำงาน
 (2) ทำงาน อาชีพ (2.1) ค้าขาย
 (2.2) รับจ้าง ตำแหน่ง / หน้าที่รับผิดชอบ
- (2.3) อื่นๆ โปรดระบุ.....
8. ปัจจุบันอาศัยอยู่กับ (1) พ่อแม่ (2)ญาติ (3) เพื่อน
 (4) อยู่คนเดียว (5) อื่นๆ โปรดระบุ
9. ท่านเคยเข้าร่วมการอบรมในโครงการหรือกิจกรรมที่เกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคม บ้างหรือไม่?
 (1) ไม่เคย
 (2) เคย (ถ้าตอบว่าเคยโปรดระบุกิจกรรมที่เข้าร่วมในรอบปีที่ผ่านมา เลือกได้มากกว่า 1 ข้อ)
 (2.1) ค่ายลูกเสือ (2.2) ค่ายยุวกาชาด
 (2.3) ค่ายคุณธรรมจริยธรรม (2.4) อื่นๆ (โปรดระบุ)

ตอนที่ 2 แบบวัดเจตคติเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนเอง

คำชี้แจง ให้พิจารณาว่าในปัจจุบันนักศึกษามีคุณลักษณะแต่ละข้อต่อไปนี้มากน้อยเพียงใด โดยใส่เครื่องหมาย ✓ ลงในช่องคุณลักษณะหรือพฤติกรรมที่ตรงกับระดับความจริงในปัจจุบัน

- 1 หมายถึง ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
- 2 หมายถึง ไม่เห็นด้วย
- 3 หมายถึง ไม่แน่ใจ
- 4 หมายถึง เห็นด้วย
- 5 หมายถึง เห็นด้วยอย่างยิ่ง

คุณลักษณะ / พฤติกรรม	ระดับความคิดเห็น				
	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง 1	ไม่เห็นด้วย 2	ไม่แน่ใจ 3	เห็นด้วย 4	เห็นด้วย อย่างยิ่ง 5
1. ฉันเป็นคนพิเศษและมีคุณค่า ไม่ว่าฉันจะคิด พูด ทำ หรือ รู้สึกอย่างไร	1	2	3	4	5
2. ฉันมีคุณค่าเท่าๆกับคนอื่นซึ่งก็เป็นคนพิเศษเนื่องจากเราแต่ ละคนมีเอกลักษณ์ไม่ซ้ำใคร	1	2	3	4	5
3. ฉันเห็นภาพตนเองประสบความสำเร็จ	1	2	3	4	5
4. ฉันแสดงออกว่าฉันมีคุณค่าโดยการให้ความช่วยเหลือผู้อื่น แทนที่จะทำร้ายด้วยคำพูด ความคิด หรือการกระทำ	1	2	3	4	5
5. ฉันไม่กล้าขอความช่วยเหลือจากผู้อื่นเมื่อฉันมีปัญหา	1	2	3	4	5
6. ฉันรับฟังขณะที่คนอื่นพูด	1	2	3	4	5
7. ฉันรอให้ผู้อื่นหักทาก่อนเมื่อพบปะกัน	1	2	3	4	5
8. ฉันกล้าคำขอบคุณเสมอเมื่อมีผู้ช่วยเหลือฉัน	1	2	3	4	5
9. ฉันกล้าคำขอโทษเสมอเมื่อฉันทำให้ผู้อื่นเสียใจ	1	2	3	4	5
10. ฉันไม่สามารถปฏิบัติตามกฎกติกาและระเบียบของสังคม	1	2	3	4	5
11. ฉันพึงพอใจในความเป็นตัวตนของฉันเช่นทุกวันนี้	1	2	3	4	5
12. ฉันกล้าแสดงสิ่งที่ตนชอบและภาคภูมิใจ	1	2	3	4	5
13. ฉันไม่กล้าแสดงความสามารถของตนเองให้ผู้อื่นรับรู้	1	2	3	4	5
14. ฉันนำจุดดีของฉันมาช่วยเหลือผู้อื่น	1	2	3	4	5
15. ฉันยอมรับจุดด้อยของฉันและปรับปรุงตัวเองให้ดีขึ้น	1	2	3	4	5
16. ฉันเกลียดการทำกิจกรรมตามความสนใจของผู้อื่น	1	2	3	4	5
17. ฉันคิดแต่สิ่งที่ดีๆและสิ่งดีๆเกิดขึ้นกับฉันเสมอ	1	2	3	4	5
18. ฉันไม่สามารถแสดงความรู้สึกที่ดีต่อผู้อื่น	1	2	3	4	5
19. ฉันเคารพตนเองโดยใช้สิทธิของตนเองในโอกาสต่างๆ	1	2	3	4	5

คุณลักษณะ / พฤติกรรม	ระดับความคิดเห็น				
	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง 1	ไม่เห็นด้วย 2	ไม่แน่ใจ 3	เห็นด้วย 4	เห็นด้วย อย่างยิ่ง 5
20. ฉันมักละเมิดสิทธิของผู้อื่น	1	2	3	4	5
21. ฉันเชื่อว่าความซื่อสัตย์จะช่วยให้เจริญก้าวหน้าได้	1	2	3	4	5
22. ฉันให้รางวัลชีวิตแก่ตนเองเมื่อฉันประสบความสำเร็จ	1	2	3	4	5
23. ฉันรู้สึกอิจฉาในความสำเร็จของผู้อื่น	1	2	3	4	5
24. ฉันพึงตนเองได้โดยการรับผิดชอบในหน้าที่อย่างดี	1	2	3	4	5
25. ฉันดูแลช่วยเหลือบุคคลในครอบครัว	1	2	3	4	5
26. ฉันไม่มีส่วนช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสในสังคม	1	2	3	4	5
27. ฉันมีความภาคภูมิใจในตนเองมาก	1	2	3	4	5
28. ฉันมั่นใจในตนเองว่าเป็นคนที่มีคุณค่าต่อคนรอบข้าง	1	2	3	4	5
29. ฉันเชื่อมั่นในตนเองและไม่ต้องเชื่อฟังใคร	1	2	3	4	5
30. ฉันไม่อยากเป็นตัวฉันเอง	1	2	3	4	5

กรุณาส่งคืนที่ครูผู้สอนหรือผู้ประสานงานวิจัย ขอขอบคุณมากในความร่วมมือ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

แบบสอบถามในโปรแกรม
เพื่อศึกษาทักษะทางสังคมสำหรับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามงานวิจัยฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยของ น.ส.หงษ์ฟ้า อีรวงศ์นุกูล นิสิตระดับดุขฎิบัณฑิต สาขาการศึกษานอกระบบโรงเรียน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. แบบสอบถามงานวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคม ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามจะนำเสนอในภาพรวมและใช้ประกอบการวิจัยในเบื้องต้นเท่านั้น
3. เพื่อให้เกิดประโยชน์ในเชิงวิชาการ ผู้วิจัยหวังว่าผู้ตอบแบบสอบถามนี้จะให้ข้อมูลที่ถูกต้องและตามความเป็นจริง ซึ่งการให้ข้อมูลในครั้งนี้จะไม่มีผลกระทบต่อท่านทั้งทางตรงและทางอ้อม
4. แบบสอบถามฉบับนี้ แบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้
 - ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม
 - ตอนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับการคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหา
 - ตอนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับการจัดการกับอารมณ์และความเครียด
 - ตอนที่ 4 คำถามเกี่ยวกับการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง กรุณาใส่เครื่องหมาย ในช่อง และช้อย่อย หรือเติมข้อมูลในช่องว่างที่ตรงกับ

ความเป็นจริงของท่านมากที่สุด

1. เพศ (1) หญิง (2) ชาย
2. อายุ ปี
3. สถานที่ศึกษา กศน. ศรช.
4. กำลังศึกษาระดับ (1) มัธยมศึกษาตอนปลาย (2) อื่นๆ (โปรดระบุ)
5. ก่อนเข้ารับการศึกษาในระดับนี้จบการศึกษาจาก (1) กศน. ศรช.....
 (2) โรงเรียน.....
6. สถานภาพการสมรส (1) โสด (2) สมรส
7. อาชีพ (1) ยังไม่ทำงาน
 (2) ทำงาน อาชีพ (2.1) ค้าขาย
 (2.2) รับจ้าง ตำแหน่ง / หน้าที่รับผิดชอบ
- (2.3) อื่นๆ โปรดระบุ.....
8. ปัจจุบันอาศัยอยู่กับ (1) พ่อแม่ (2)ญาติ (3) เพื่อน
 (4) อยู่คนเดียว (5) อื่นๆ โปรดระบุ
9. ท่านเคยเข้าร่วมการอบรมในโครงการหรือกิจกรรมที่เกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนเองและทักษะทางสังคมบ้างหรือไม่?
 (1) ไม่เคย
 (2) เคย (ถ้าตอบว่าเคยโปรดระบุกิจกรรมที่เข้าร่วมในรอบปีที่ผ่านมา เลือกได้มากกว่า 1 ข้อ)
 (2.1) ค่ายลูกเสือ (2.2) ค่ายยุวกาชาด
 (2.3) ค่ายคุณธรรมจริยธรรม (2.4) อื่นๆ (โปรดระบุ)

ตอนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับการคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์

คำชี้แจง ให้นักศึกษาพิจารณาภาพและข้อความ หรือสถานการณ์ข้างต่อไปนี้ เลือกคำตอบที่ดีที่สุด สำหรับคำถามแต่ละข้อ โดยใช้เครื่องหมาย X ในกระดาษคำตอบในช่องที่ตรงกับข้อที่เลือก

สถานการณ์ที่ 1 เลือกรับข้อมูลข่าวสารอย่างไตร่ตรองและรู้เท่าทันสังคมที่เปลี่ยนแปลง

กระทรวงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม คณะกรรมการพัฒนาและปฏิรูปแห่งชาติ และกระทรวงการคลังของจีน ได้ร่วมกันออกประกาศ “ข้อเสนอเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งนิเวศสำคัญแห่งชาติ” ซึ่งเป็นสัญญาณที่แสดงว่า ทางการจีนกำลังเข้มงวดกับเรื่องผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในการพัฒนาเศรษฐกิจมาก ยิ่งขึ้น

1. จากบทความท่านคิดว่าปัญหาที่เกิดขึ้นคือข้อใด
 - 1) ขยะล้นเมือง
 - 2) น้ำท่วมและเน่าเสีย
 - 3) สิ่งแวดล้อมในแหล่งนิเวศถูกทำลาย
 - 4) กระทรวงที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมไม่ประสานงานกัน
2. สาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นคือข้อใด
 - 1) ประชาชนผลิตและทิ้งขยะมาก
 - 2) ไม่มีวิธีจัดการกับน้ำอย่างมีระบบ
 - 3) มีการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่องมากขึ้น
 - 4) ในการพัฒนาเศรษฐกิจมีหน่วยงานที่ทำให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม
3. ข้อใดเป็นแนวทางการแก้ไขที่จะนำมาใช้
 - 1) ให้ประชาชนแยกประเภทขยะก่อนทิ้ง
 - 2) วางแผนให้มีการจัดการกับน้ำอย่างมีระบบ
 - 3) แก้ปัญหาการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศให้ยั่งยืน
 - 4) รัฐบาลกลางจีนออกประกาศเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งนิเวศสำคัญแห่งชาติ

สถานการณ์ที่ 2 ตัดสินใจในสถานการณ์ต่างๆที่เผชิญอย่างมีเหตุผลและรอบคอบ

การ์ตูนทูเดย์ : ชีซ้างจับตั๊กแตน

ที่มา: การ์ตูนทูเดย์ประจำวันที่ 14 ก.พ. 2556 /โดย...จ๊ะโอะ เข้าถึงเมื่อ 14 ก.พ. 2556. เข้าถึงโดย <http://www.posttoday.com/คอลัมน์นิสต์ออนไลน์/204721/การ์ตูนทูเดย์-ชีซ้างจับตั๊กแตน>

4. ชีซ้างจับตั๊กแตนหมายความว่าอะไร

- 1) การทำงานที่ยากลำบาก
- 2) ลงทุนมากแต่ได้ผลนิดหน่อย
- 3) ผู้ที่ไม่ตัดสินใจให้แน่นอนว่าควรจะทำสิ่งใด
- 4) การกระทำอะไรโดยไม่พิจารณาให้รอบคอบเสียก่อน

5. ข้อคิดที่ได้จากสุภาษิตนี้

- 1) ควรมีความเพียรพยายามในการทำงาน
- 2) ก่อนกระทำอะไรให้พิจารณาอย่างรอบคอบเสียก่อน
- 3) ให้รู้จักจัดอันดับความสำคัญและตัดสินใจว่าควรจะทำสิ่งใดก่อนหลัง
- 4) เมื่อมีโอกาสทำสิ่งที่เกิดประโยชน์แก่ตนเองและสังคมก็ควรรีบทำก่อนหมดโอกาส

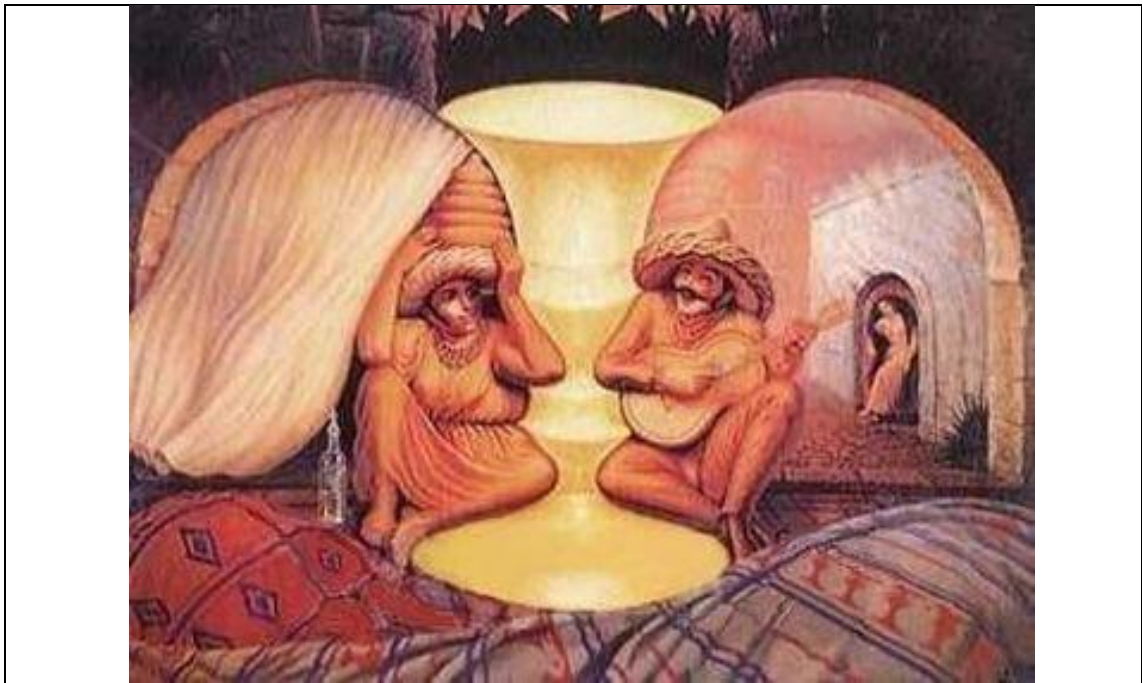
สถานการณ์ที่ 3 แก้ปัญหาในสถานการณ์วิกฤตได้อย่างเป็นระบบ และสร้างสรรค์

6. หากท่านอ่านหนังสือเล่มนี้แล้วท่านคิดว่าท่านอาจทำอะไรที่จะช่วยให้น้องที่เป็นวัยรุ่นของท่านเปิดใจรับฟังท่านมากขึ้น

- 1) จะขอให้พ่อแม่และน้องร่วมกันแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น
- 2) ฟังปัญหาของน้องและยอมรับความรู้สึกของเขาก่อน
- 3) หากน้องทำความผิดจะแนะนำตักเตือนโดยไม่ต้องใช้การลงโทษ
- 4) บอกน้องว่าผู้ใหญ่รักและเข้าใจน้องเพียงแต่น้องอาจยังไม่ชอบวิธีการแก้ปัญหาของผู้ใหญ่

สถานการณ์ที่ 4 มองโลกในแง่ดี

ที่มา: *Test Your Brain Dominance*. เข้าถึงเมื่อ 10 กุมภาพันธ์ 2556. เข้าถึงได้จาก <http://bloghita.info/tag/test/>

7. ภาพที่ปรากฏเป็นภาพอะไร

- 1) คนแก่ 2 คน หันหน้าเข้าหากัน
- 2) คน 2 คนใส่หมวก คนหนึ่งกำลังเล่นเครื่องดนตรี อีกคนหนึ่งกำลังวางมือตะเตที่หมวก
- 3) ทั้ง ข้อ 1 และ 2
- 4) ไม่ใช่ทั้ง ข้อ 1 และ 2

8. จากภาพและคำตอบในข้อ 1 หากมีผู้เห็นภาพ 1) หรือ 2) เพียงภาพเดียวอาจกล่าวได้ว่า ผู้นั้นเป็นอย่างไร

- 1) ปิดกั้นทางจิต
- 2) มองปัญหาแต่เพียงด้านเดียว
- 3) ยึดติดกับกรอบความรู้และประสบการณ์ที่เคยมีมา
- 4) ถูกทุกข้อ

สถานการณ์ที่ 5 มีทักษะในการแสวงหาข้อมูลและใช้ข้อมูลให้เป็นประโยชน์

9. ข้อใดเป็นการวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของข้อมูลข่าวสารได้สมเหตุสมผล

- 1) เมื่อได้รับรู้ข้อมูลแล้ว รู้จักวิเคราะห์และวิจารณ์ แหล่งข้อมูล
- 2) พิจารณาเนื้อหาของสารว่า ส่วนใดเป็นข้อเท็จจริง ส่วนใดเป็นข้อคิดเห็น
- 3) พิจารณาผู้ส่งสารว่ามีจุดมุ่งหมาย และมีความจริงใจในการส่งสารนั้นเพียงใด
- 4) พิจารณาผู้ส่งสารว่ามีความรู้ ประสบการณ์หรือความใกล้ชิดกับเรื่องราวในสารนั้นเพียงใด

สถานการณ์ที่ 6 ประเมินและสร้างข้อสรุปบทเรียนชีวิตของตนเอง

"คนเราต้องฝันตลอดเวลา แต่อย่าฝันอย่างเดียว ต้องทำด้วย และอย่ายอมแพ้"

ประโยคข้างต้น เป็นคำพูดของสาวน้อย "นักร้อง" เจ้าของตำแหน่งมิสวีลแชร์ ไทยแลนด์ 2012

"ชมพู่-น.ส.ภัทราวรรณ พานิชชา" ที่เปรียบเธอเป็นสาวนักร้อง เพราะสาวคนนี้ ไม่ได้พิการแต่กำเนิด แต่เพิ่งมาเดินไม่ได้เมื่ออายุ 16 ปี ชมพู่ประสบอุบัติเหตุ ถูกรถสิบล้อชนขณะนั่งรถมอเตอร์ไซด์

ที่มา: พิกัดไม่ใช่อุปสรรค "ชมพู่" ภัทราวรรณ จาก "ดาวคณะ" สู่มิสวีลแชร์ เข้าถึงเมื่อ 30 กันยายน 2555 เข้าถึงได้จาก

http://www.matichon.co.th/news_detail.php?newsid=1346213908&gpid=03&catid=03

10. บทความนี้ให้ข้อคิดอย่างไร

- 1) คนเราต้องฝันตลอดเวลา
- 2) ต้นเหตุของอุบัติเหตุมาจากความประมาท
- 3) "ชมพู่-น.ส.ภัทราวรรณ พานิชชา" ไม่ได้พิการแต่กำเนิด
- 4) ความพิการไม่ใช่อุปสรรคและยังสร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้อื่นได้

ตอนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับทักษะการจัดการกับอารมณ์และความเครียด

คำชี้แจง ให้นักศึกษาพิจารณาสถานการณ์ต่อไปนี้ ซึ่งเป็นสถานการณ์ที่สมมติขึ้น แล้วพิจารณาตามความคิดเห็นของนักศึกษา ถ้านักศึกษาประสบอยู่ในสถานการณ์ดังกล่าว นักศึกษาจะตัดสินใจและแก้ไขปัญหาการจัดการกับอารมณ์ตนเองได้อย่างเหมาะสมในแต่ละข้ออย่างไร

สถานการณ์

เอกเป็นนักศึกษาที่ชอบเล่นเกมอินเทอร์เน็ตมาก เมื่อมีเวลาว่างจากการเรียน เอกมักจะมานั่งอยู่หน้าคอมพิวเตอร์ เอกหมกมุ่นอยู่กับเกมใหม่ แต่เล่นเกมแล้วไม่ได้ตั้งใจอารมณ์เสีย หงุดหงิดกับการเล่นเกมของตนเอง ลูกขึ้นมาเตะเครื่องคอมพิวเตอร์ เมื่อพ่อแม่เตือนเอกจะเถียงและโวยวายใส่พ่อแม่ ทำให้พ่อแม่เสียใจ

11. จากสถานการณ์ที่เกิดขึ้น นักศึกษารู้สึกอย่างไรกับเอก
 - 1) รู้สึกเฉยๆ
 - 2) รู้สึกเสียใจ
 - 3) เป็นห่วงและต้องการช่วยเอก
 - 4) ไม่ชอบพฤติกรรมของเอก
12. ถ้านักศึกษาเป็นพ่อแม่ของเอก นักศึกษาจะช่วยเอกให้สามารถมีวิธีรู้เท่าทันอารมณ์ของตนเอง และจัดการกับอารมณ์ของตนเองอย่างยั่งยืน
 - 1) หากิจกรรมทำร่วมกันในครอบครัวเพิ่มมากขึ้น
 - 2) ควรแยกแยะเวลาเรียนและเวลาเล่นให้เหมาะสมกัน เพื่อไม่ให้พ่อแม่เสียใจมาก
 - 3) พูดคุยกับเอกบอกเหตุผลอธิบายความจริงว่าสิ่งที่ทำอยู่ไม่เป็นผลดีต่อตนเองและครอบครัว
 - 4) บอกให้รู้ตัวว่าเอกกำลังเครียดมีอารมณ์โกรธ เมื่อเอกสงบอารมณ์แล้วหาโอกาสให้เอกฝึกสมาธิให้เป็นนิสัยและติดตามถามเอกว่าปฏิบัติแล้วผลเป็นอย่างไร
13. จากข้อ 12 หากท่านเป็นพ่อแม่ของเอก ท่านจะให้เหตุผลแก่เอกว่าอย่างไร
 - 1) บอกเอกว่าเกมคือเกมไม่ต้องจริงจังกับมัน
 - 2) สิ่งที่ทำอยู่ไม่เป็นผลดีต่อตนเองและครอบครัว
 - 3) การติดเกมมีแต่ผลเสียและทำให้เอกเป็นคนก้าวร้าว
 - 4) การฝึกสมาธิจะช่วยให้รู้สึกผ่อนคลายหากปฏิบัติเป็นนิสัยจะเกิดสติและปัญญา
14. เมื่อเอกติดเกมมาก เอกไม่ทำการบ้านและรายงานส่งครูผู้สอนหลายวิชา ท่านคิดว่าเอกจะรู้สึกอย่างไร
 - 1) เอกรู้สึกเบื่อการเรียน
 - 2) เอกรู้สึกเฉยๆ เพราะทำการบ้านและรายงานไม่ได้
 - 3) เอกรู้สึกกังวล แต่เอกทำการบ้านและรายงานไม่ได้เพราะไม่เข้าใจที่ครูสอน
 - 4) เป็นไปได้ทั้ง 3 ข้อ

15. จากข้อ 14 ถ้านักศึกษาเป็นเพื่อนรักของเอก นักศึกษาจะทำอะไรเพื่อให้เอกรู้สึกว่าคุณยังมีเพื่อนที่จริงใจ
- 1) บอกเอกให้เล่นเกมแต่พอดี
 - 2) ช่วยสอนการบ้าน หาข้อมูลรายงานให้เอก
 - 3) ชวนเอกทำการบ้านและรายงานให้เสร็จก่อนแล้วจึงเล่นเกม
 - 4) พยายามเตือนเอกให้คิดถึงครอบครัวและอนาคตของเขา ดังนั้นเขาจึงควรขยันเรียนตอนนี้
16. นักศึกษาจะแนะนำเอกให้มีวิธีผ่อนคลายอารมณ์ที่เหมาะสมได้อย่างไร
- 1) ชวนเอกเล่นกีฬากับเพื่อนๆ
 - 2) ชวนเอกเข้าค่ายปลูกจิตสำนึกให้เกิดความสำนึกดีต่อพ่อแม่
 - 3) เปิดเพลงเบาๆตอนเล่นเกม
 - 4) ให้เอกแบ่งเวลาเรียน เวลาเล่นให้เหมาะสม
17. การที่เอกไม่สนใจทำงานที่ได้รับมอบหมายทำให้มีผลต่อคะแนนกลุ่ม ท่านคิดว่าหากมีข้อขัดแย้งเกิดขึ้นในกลุ่มเนื่องจากเพื่อนๆไม่พอใจที่เอกไม่รับผิดชอบต่องานของส่วนรวม ท่านจะมีแนวทางในการป้องกันหรือยุติข้อขัดแย้งด้วยสันติวิธีได้อย่างไร
- 1) บอกเอกให้ทำงานกลุ่มเพื่อให้งานเสร็จส่งครู
 - 2) เตือนเอกเมื่อเขาไม่ทำตาม จึงย้ายเขาไปอยู่กลุ่มอื่น
 - 3) ถามเอกถึงสาเหตุ ปรึกษากันในกลุ่ม แบ่งงานกันทำ เห็นความสำคัญของทุกคน
 - 4) บอกเอกให้หยุดเล่นเกม ให้เอกเลือกระหว่างเกมกับเพื่อน เอกตัดสินใจจะเลือกอะไร
18. เมื่อเอกไม่ส่งงานครูและขาดเรียนบ่อยๆ และเอกกำลังจะใกล้จะสอบ ปลายภาคเพื่อจบการศึกษา นอกโรงเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ถ้านักศึกษาเป็น ครูประจำกลุ่ม นักศึกษาจะช่วยเอกให้มีวิธีช่วยเอกปรับปรุงพฤติกรรมในทางที่ดีได้อย่างไร
- 1) แจ้งผู้ปกครองให้ตักเตือนเอก
 - 2) เตือนสติไม่ให้เอกหมกมุ่นกับเกมมาก
 - 3) ถามสาเหตุ ให้กำลังใจ ช่วยสอนและให้ทำงานส่ง
 - 4) บอกให้เพื่อนๆช่วยเอกเพื่อเอกจะได้เรียนจบพร้อมเพื่อน
19. ถ้าท่านเป็นเอกท่านจะรู้สึกอย่างไรเมื่อพ่อแม่ เพื่อน และครู ห่วงใยให้กำลังใจ
- 1) รู้สึกดีใจ
 - 2) รู้สึกเฉยๆ
 - 3) รู้สึกรำคาญ
 - 4) รู้สึกไม่สบายใจ
20. ถ้าท่านเป็นเอกท่านตั้งใจจะพัฒนาตนเองด้านการรู้เท่าทันและการจัดการกับอารมณ์โดยยึดสิ่งใดเป็นหลักประจำใจ
- 1) มีความรักในตัวเองและรักผู้อื่น
 - 2) เห็นคุณค่าความเป็นมนุษย์ที่ไม่มีเงื่อนไข
 - 3) พัฒนาตนเองให้มีความเจริญงอกงามในชีวิต
 - 4) ข้อ 1, 2 และ 3

ตอนที่ 4 คำถามเกี่ยวกับการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับผู้อื่น

คำชี้แจง ให้นักศึกษาพิจารณาสถานการณ์ต่อไปนี้ ซึ่งเป็นสถานการณ์ที่สมมติขึ้น แล้วพิจารณาตามความคิดเห็นของนักศึกษา ถ้านักศึกษาประสบอยู่ในสถานการณ์ดังกล่าว นักศึกษาจะให้ความร่วมมือและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสร้างสรรค์ ในแต่ละข้ออย่างไร โดยใช้เครื่องหมาย X ในกระดาษคำตอบในช่องที่ตรงกับข้อที่เลือก

21. ถ้านักศึกษาได้มีโอกาสไปเยี่ยมผู้พิการทางสายตา ที่โรงเรียนสอนคนตาบอดมีระเบียบข้อปฏิบัติ แต่มีนักศึกษาจากที่อื่นไม่ปฏิบัติตามข้อระเบียบ เช่น ส่งเสียงดังรบกวนการเรียนการสอน นักศึกษารู้สึกอย่างไร
1) รู้สึกแย่	2) รู้สึกไม่ดี
3) รู้สึกเห็นใจผู้พิการทางสายตา	4) รู้สึกเสียใจ
22. จากข้อ 21 บอกเหตุผลว่าทำไมนักศึกษารู้สึกเช่นนั้น
- 1) เราควรให้เกียรติสถานที่และผู้พิการ
 - 2) เป็นนักศึกษาควรปฏิบัติตัวให้เหมาะสม
 - 3) เพราะสถานที่ต่าง ๆ มีกฎระเบียบที่ต้องปฏิบัติตาม
 - 4) สถานที่ต่าง ๆ มีกฎให้ปฏิบัติเพื่อป้องกันอันตรายที่อาจเกิดขึ้น
23. ขณะที่ผู้พิการทางสายตาได้เล่าเรื่องความประทับใจของเขาแต่มีนักศึกษาบางกลุ่มกลับคุยเล่นกัน ถ้านักศึกษาเป็นครูประจำกลุ่มนักศึกษารู้สึกอย่างไร
1) รู้สึกไม่ดี	2) รู้สึกเสียใจ
3) รู้สึกโกรธ	4) เสียความรู้สึกแทนผู้พิการ
24. จากข้อ 23 ถ้านักศึกษาเป็นครูประจำกลุ่มนักศึกษาจะอย่างไร
- 1) บอกถึงการเป็นผู้ฟังที่ดี
 - 2) บอกให้นักศึกษาไปคุยหรือเล่นกันที่อื่น
 - 3) ส่งสัญญาณเตือนให้หยุดคุยกัน สอนเขาเรื่องการให้เกียรติผู้อื่น
 - 4) บอกว่าผู้พิการแม้เขามองไม่เห็น แต่เขาสามารถรับรู้ได้ว่ามีใครสนใจเขาบ้าง
25. ผู้พิการทางการได้ยินบางคนกำลังเรียงพิมพ์ตัวอักษรในโรงพิมพ์ หรือบางคนซ่อมอุปกรณ์เครื่องใช้ต่างๆ นักศึกษาเห็นแล้วรู้สึกอย่างไร
1) รู้สึกสงสาร	2) รู้สึกประทับใจ
3) รู้สึกเห็นใจเขา	4) รู้สึกว่าเขาลำบาก

26. นักศึกษาคิดว่าตนเองได้แรงบันดาลใจอย่างไรบ้างจากผู้พิการเหล่านี้
- 1) ทำให้เห็นคุณค่าในตัวเองและผู้อื่น
 - 2) ทำให้รู้ว่าควรทำตัวให้มีคุณค่า พัฒนาตัวเองให้ดี
 - 3) ทำให้เรามีความกระตือรือร้นในหน้าที่ต่างๆและไม่รู้สึกย่อท้อ
 - 4) ผู้พิการทำอะไรได้หลายอย่าง คนที่มองเห็นไม่พยายามจะประสบความสำเร็จได้อย่างไร
27. นิวเป็นผู้พิการทางสายตาที่เคยได้รับอุบัติเหตุจากการขับซึ่รถจักรยานยนต์ ถ้านักศึกษาเป็นนิวนักศึกษาจะทำอย่างไร
- 1) นิวรู้สึกเสียใจที่ทำให้พ่อแม่ต้องคอยดูแลเขา
 - 2) นิวเสียใจกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจนทำใจไม่ได้
 - 3) นิวจะเล่าประสบการณ์ความประมาทของตนให้เป็นอุทาหรณ์แก่ผู้อื่น
 - 4) นิวรู้สึกโกรธตัวเองทุกครั้งที่คิดถึงเหตุการณ์ที่ประมาทและไม่สามารถลืมได้
28. นักศึกษามีวิธีป้องกันหรือหลีกเลี่ยงเพื่อไม่ให้เกิดอุบัติเหตุดังกล่าว
- 1) ระวังระวังตัว ไม่ประมาท ไม่ซึ่รถ ให้คนอื่นขับแทน
 - 2) ใส่หมวกกันน็อค ไม่ดื่มสุรา ซึ่รถอย่างระมัดระวัง มีสติ
 - 3) เช็ครถก่อนออกไปทำงาน ใส่หมวก-เปิดไฟ ไม่ประมาท ปฏิบัติตามกฎหมายจราจร
 - 4) ปฏิบัติทั้ง 3 ข้อ
29. ถ้านักศึกษาได้เข้าร่วมกิจกรรมจิตอาสากับผู้พิการทางสายตา นักศึกษาจะเล่าให้พ่อแม่ของนักศึกษาฟังว่าได้ทำกิจกรรมอะไรบ้างต่อส่วนรวม
- 1) ได้ไปเที่ยวร่วมกับเพื่อนๆ สนุกดี
 - 2) คุณครูให้ไปทำกิจกรรม ถ้าใครไม่ไปจะไม่มีคะแนนชั่วโมงกิจกรรม
 - 3) ได้ช่วยเหลือและทำกิจกรรมร่วมกับผู้พิการ ทำประโยชน์ให้กับสังคม
 - 4) ทำกิจกรรมจิตอาสาแล้วได้รับใบเกียรติบัตรจากโรงเรียนเพื่อใช้ประโยชน์ในการศึกษาต่อ
30. เมื่อพ่อแม่ของนักศึกษาได้ฟังว่านักศึกษาเข้าร่วมกิจกรรมจิตอาสากับผู้พิการทางสายตา พ่อแม่ของนักศึกษาจะรู้สึกอย่างไร
- 1) รู้สึกดีใจที่ลูกสนุกกับกิจกรรม
 - 2) รู้สึกดีใจที่เห็นลูกกลับมามีความสุข
 - 3) รู้สึกภูมิใจที่ลูกเข้าร่วมกิจกรรมกับทางโรงเรียนและได้รับใบเกียรติบัตร
 - 4) รู้สึกภูมิใจที่ลูกได้ทำประโยชน์ให้กับสังคม เห็นคุณค่าของตนเองและผู้อื่น

กรุณาส่งคืนที่ครูผู้สอนหรือผู้ประสานงานวิจัย ขอขอบคุณมากในความร่วมมือ

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวหงษ์ฟ้า อีรวงศ์นุกูล เกิดเมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม 2495 ที่จังหวัดกรุงเทพมหานคร สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีการศึกษาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปทุมวัน เมื่อปีการศึกษา 2518 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโทการบริหารการศึกษา (ภาควิชาภาษาอังกฤษ) สถาบันการศึกษานานาชาติ มหาวิทยาลัยรามคำแหง มีประสบการณ์การทำงานเป็นเจ้าหน้าที่วิชาการ English Program โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY